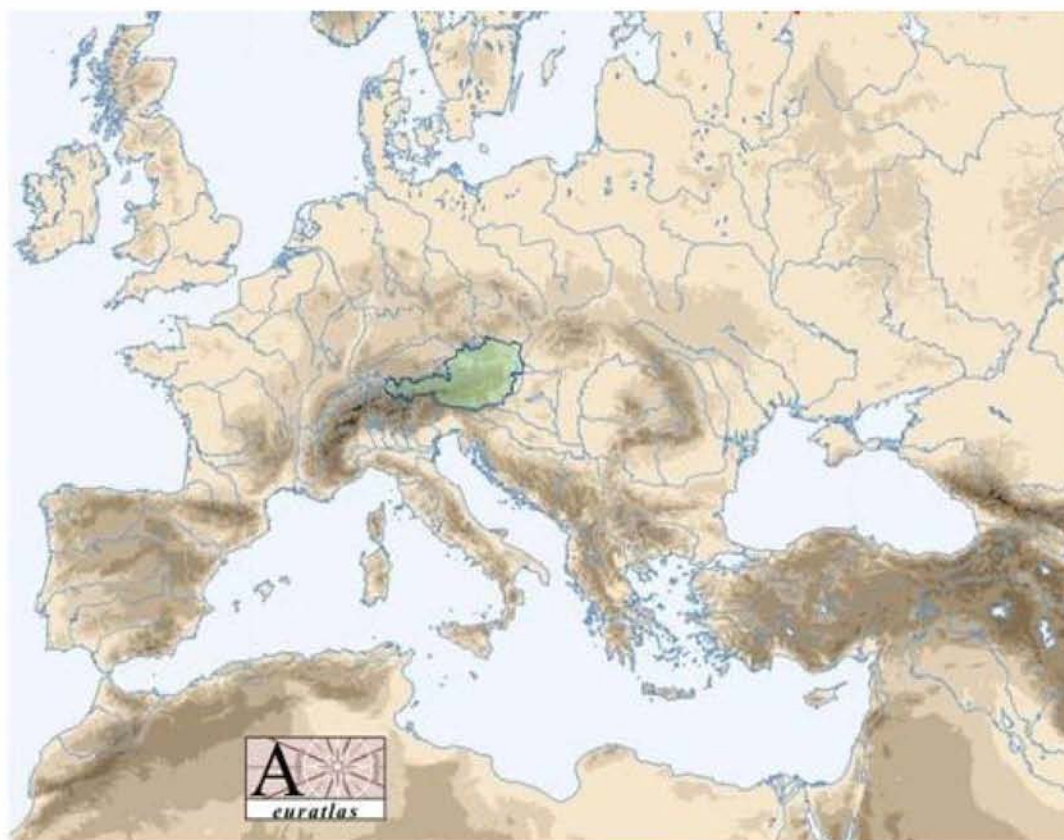

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
Κατεύθυνση: Χωρική Ανάλυση και Πολιτική

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**«Συγκριτική Ανάλυση της Πολιτικής σε Ελλάδα
και Αυστρία σχετικά με τις Ορεινές Περιοχές»**

Αρετή Θ. Τσιγκλιφύση

Επιβλέπουσα:
Όλγα Χριστοπούλου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια

Βόλος, 2007

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι ορεινές περιοχές καλύπτουν ένα μεγάλο τμήμα του εδάφους σε παγκόσμιο επίπεδο. Στην παρουσία εργασία δύο Ευρωπαϊκές χώρες –η Ελλάδα και η Αυστρία- αποτελούν τις περιοχές μελέτης και παρουσιάζουν πολλές ομοιότητες και σημαντικές διαφορές, κάνοντας εμφανείς τις διαφορετικές συνθήκες και τις δυσκολίες στα ορεινά της κάθε εξεταζόμενης περιοχής. Η επιλογή τους ως περιοχές μελέτης δεν έγινε τυχαία, αφού και οι δύο είναι μικρής σχετικά έκτασης. Όσο αφορά τα ορεινά τους η Ελλάδα αποτελείται από μέσου υψομέτρου βουνά, ενώ η Αυστρία από μεγάλου υψομέτρου βουνά. Λόγω των μειονεκτημάτων που παρουσιάζονται στις ορεινές περιοχές και των γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών της κάθε εξεταζόμενης περιοχής, κρίνεται αναγκαία η παρουσίαση της υφιστάμενης κατάστασης σε επίπεδο πολιτικών, η κριτική τους και η έκθεση προτάσεων για νέες αποτελεσματικότερες πολιτικές.

Λέξεις Κλειδιά: ορεινές περιοχές, πολιτικές για τα ορεινά, ανάπτυξη ορεινών περιοχών Ελλάδας, ανάπτυξη ορεινών περιοχών Αυστρίας.

ABSTRACT

The mountainous regions cover a big department of ground in world level. In the presence work two European countries - Greece and Austria - constitute the regions of study and present a lot of resemblances and important differences, making obvious the different conditions and the difficulties in the mountainous of each examined region. Their choice as regions of study did not become accidental, after also the two of are small relatively extent. As long as it concerns their mountainous Greece is constituted from medium altitude mountains, while Austria from big altitude mountains. Because the disadvantages that are presented in the mountainous regions and the geomorphologic characteristics of each examined region, are judged necessary the presentation of existing situation in level of policies, their criticism and the report of proposals on new more effective policies.

Key Words: mountain regions, mountain policies, mountain development in Greece, mountain development in Austria.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ		2
ΕΙΣΑΓΩΓΗ		6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο	ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΜΕΛΕΤΗΣ – ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	11
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.1</u>	<u>ΕΛΛΑΔΑ</u>	13
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.2</u>	<u>ΑΥΣΤΡΙΑ</u>	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο	ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ	20
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.1</u>	<u>ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ</u>	20
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.2</u>	<u>ΕΛΛΑΔΑ</u>	24
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.3</u>	<u>ΑΥΣΤΡΙΑ</u>	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο	ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ	39
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.1</u>	<u>ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ</u>	39
<i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.1.1</i>	<i>Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΟΡΕΙΝΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ</i>	48
<i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.1.2</i>	<i>Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΕ ΠΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΖΕΤΑΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2007-2013</i>	52
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.2</u>	<u>ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ</u>	53
<i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.2.1</i>	<i>ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΩΝ ΜΕΤΡΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΗΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ</i>	55
<i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.2.2</i>	<i>Η ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΟΡΕΙΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ</i>	62
<i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.2.3</i>	<i>ΣΧΕΔΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2000-2006 ΓΙΑ ΤΙΣ ΟΡΕΙΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ</i>	63
<i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.2.4</i>	<i>ΤΟ ΝΕΟ ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</i>	66
<i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.2.5</i>	<i>Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΟΡΕΙΝΟΥ ΧΩΡΟΥ</i>	67

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.2.6	Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΟΡΕΙΝΟΥ ΧΩΡΟΥ	70
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.2.7	ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΟΠΤΙΚΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ: ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT-ΕΛΛΑΔΑ	79
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.3	ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΑΥΣΤΡΙΑ	94
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.3.1	Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΟΡΕΙΝΩΝ ΑΓΡΟΚΤΗΜΑΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΤΟΠΙΟ	98
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.3.2	Η ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	99
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.3.3	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	101
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.3.4	Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΟΡΕΙΝΟΥ ΧΩΡΟΥ	103
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.3.5	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	106
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.3.6	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΕΙΝΗ ΓΕΩΡΓΙΑ	109
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.3.7	ΓΕΝΙΚΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΓΙΑ ΜΙΑ ΕΠΙΤΥΧΗΜΕΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΟΡΕΙΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	111
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο	ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ	117
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.1</u>	<u>ΓΕΝΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ</u>	117
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.2</u>	<u>ΟΙ ΑΥΣΤΡΙΑΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΟΡΕΙΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΕΕ</u>	119
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.3</u>	<u>Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΕΕ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΟΡΕΙΝΩΝ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΣ</u>	121
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.4</u>	<u>ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΤΙΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ</u>	128
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	131
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο	ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	134
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ		140
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ		282

ΑΡΤΙΚΟΛΕΞΑ

GATT	General Agreement on Tarrifs and Trades
GIS	Geographical Information Systems
LFA	Less- Favoured and Mountainous Area
OECD	Organization of Economic Cooperation and Development
ΓΠΧΣΑΑ	Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΚΑΠ	Κοινή Αγροτική Πολιτική
ΚΕΠΕ	Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών
ΚΟΓΠ	Κώδικες Ορθής Γεωργικής Πρακτικής
ΚΠΣ	Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης
ΜΙΧΕΓ	Μοναδιαίων Ιδιοκτησιών / Χρήσεων / Εκμεταλλεύσεων Γης
ΜΟΠ	Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα
ΟΤΑ	Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΠΕΠ	Περιφερειακο Επιχειρησιακο Πρόγραμμα
ΠΟΠ	Προστατευμένης Ονομασίας Προέλευσης
ΣΑΚΧ	Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου
ΣΑΟΧ	Σχέδιο Ανάπτυξης του Ορεινού Χώρου
ΣΠΑ	Σχεδίου Περιφερειακής Ανάπτυξης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο ορεινός χώρος δεν ορίζεται αποκλειστικά με βάση γεωμορφολογικά κριτήρια. Η «ορεινότητα» μιας περιοχής της προσδίδει και μια σειρά από άλλα χαρακτηριστικά (π.χ. περιβαλλοντικά, κοινωνικά, ανθρωπολογικά, οικονομικά) τα οποία θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στην ανάλυση των παραγωγικών διαρθρώσεων και των χωρικών ανισοτήτων. Ο ορεινός χώρος ορίζεται και ως ο χώρος εκείνος στον οποίο επικρατεί απόλυτα το ορεινό έδαφος, το έδαφος δηλαδή που λόγω της ανώμαλης διαμόρφωσής του είναι αφενός μειωμένης γονιμότητας και γενικά ακατάλληλο να δεχθεί εκτεταμένες γεωργικές καλλιέργειες και, αφετέρου, εξαιρετικά ευαίσθητο στην ανθρώπινη μεταχείριση, επιδεκτικό απόπλυσης και διάβρωσης, με συνέπειες τόσο την ποιοτική χειροτέρευσή του μέχρι και την ολοκληρωτική αχρήστευσή του, όσο και την πρόκληση ζημιών και καταστροφών σε μακρινότερες πεδινές καλλιέργειες, εγκαταστάσεις και τεχνικά έργα. Εμφανίζουν σημαντικά προβλήματα προσβασιμότητας και χωρικής ασυνέχειας από τις υπόλοιπες περιοχές της χώρας και από την αναπτυξιακή της διαδικασία (Σούτσας και Κότιος, 2006).

Οι ορεινές περιοχές χαρακτηρίζονται από ιδιόμορφο γεωμορφολογικό περιβάλλον το οποίο επηρεάζει σημαντικά τις συνθήκες της οικονομικής και κοινωνικής τους ανάπτυξης. Οι περιοχές αυτές, άλλοτε δραστήριες πληθυσμιακές εστίες, κατά τις τελευταίες δεκαετίες αντιμετωπίζουν προβλήματα δημογραφικής ερήμωσης και οικονομικού μαρασμού. Οι δύσβατοι ορεινοί όγκοι είναι σήμερα εκτεθειμένοι, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, στους μηχανισμούς της περιθωριοποίησης και η επίλυση του προβλήματος προσδιορίζεται στην υποστήριξη της βιώσιμης ανάπτυξης με την εισαγωγή και διατήρηση οικονομικών δραστηριοτήτων που να εναρμονίζονται με τις προσδοκίες της κοινωνίας. Η ιδιαιτερότητα των ορεινών περιοχών, τόσο στη σύνθεση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν, όσο και στη φιλοσοφία των πολιτικών για την ανάπτυξή τους, έχει αναγνωρισθεί πλέον επίσημα διεθνώς. Στις αποφάσεις των "Συνδιασκέψεων Κορυφής -Πλανήτης Γη" του Ρίο το 1992 και του Γιοχάνεσμποργκ το 2002, όπου υιοθετήθηκε από όλα τα κράτη το σκεπτικό της αειφορίας, γίνεται ιδιαίτερη μνεία στο θέμα της βιώσιμης ανάπτυξης των ορεινών περιοχών (Κυρίτσης και Ταμπάκης 2004).

Οι ορεινές περιοχές καλύπτουν ένα σημαντικό τμήμα του εδάφους πολλών χωρών στον κόσμο και οι πόροι τους διαδραματίζουν έναν όλο και περισσότερο κρίσιμο ρόλο στη βιώσιμη ανάπτυξη. Αλλά οι συγκεκριμένες προκλήσεις της ανάπτυξης στα ορεινά απεικονίζονται σπάνια στις εθνικές πολιτικές. Μόνο μερικές χώρες έχουν υιοθετήσει συνεπείς πολιτικές που εξετάζουν αυτές τις προκλήσεις από τη προοπτική των ιδιαίτερων συνθηκών που κυριαρχούν στις ορεινές περιοχές (*“Mountain Agenda”* 2002).

Οι ορεινοί όγκοι ιστορικά απετέλεσαν (και λόγω των δυσκολιών προσπέλασής τους από κάθε φύσης κατακτητές), εστίες ελευθερίας, αυτονομίας, αντίστασης, διαφύλαξης της συνείδησης, διατήρησης και ανάπτυξης των τοπικών πολιτισμών αλλά και της ζωής γενικότερα και βαθύτατου σεβασμού στο φυσικό περιβάλλον, με φιλικές προς αυτό μεθόδους και τεχνικές γεωργίας, χρήσης και διαχείρισης των εδαφών. Οι περιοχές αυτές σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης έχουν ακόμα από τη φύση τους ή αποκτούν λόγω της θέσης, της γεωμορφολογίας, και /ή των φυσικών πόρων τους, στρατηγικού χαρακτήρα γεωπολιτική σημασία, τόσο στις διεθνείς σχέσεις όσο και στις σχέσεις αλλά και τις ένοπλες συγκρούσεις ομσυνθηκών κρατών, ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες χώρες (Ρόκος 2001).

Τα βουνά διαδραματίζουν έναν βασικό ρόλο στη βιώσιμη ανάπτυξη, και η σημασία τους γίνεται όλο και σπουδαιότερη με το πέρασμα του χρόνου. Σαν πύργοι ύδατος του κόσμου, τα βουνά θα διαδραματίσουν έναν κρίσιμο ρόλο στη παροχή του πόσιμου νερού για τον αυξανόμενο ανθρώπινο πληθυσμό, τη βιομηχανική ανάπτυξη, και τη γεωργία και την άρδευση. Η ασφάλεια τροφίμων, η ανακούφιση από την ένδεια, και, τελικά, η πολιτική σταθερότητα θα συνδεθούν αυστηρά με τους ορεινούς πόρους, και ως εκ τούτου η ανάπτυξη θα λάβει χώρα στις ορεινές περιοχές. Τα βουνά επίσης συνεχίζουν να αποτελούν δυναμικές ζώνες βιοποικιλότητας. Η αυξανόμενη αστικοποίηση θα δημιουργήσει πρόσθετη πίεση στους λιγιστούς πόρους (όπως το νερό). Συγχρόνως, τα βουνά χαρακτηρίζονται από συγκεκριμένες προκλήσεις ανάπτυξης. Χαρακτηριστικά, αυτά περιλαμβάνουν εκτός από τη δύσκολη πρόσβαση που αναφέρθηκε και προηγούμενα, οικονομική και πολιτική περιθωριοποίηση, πληθυσμιακή μετανάστευση, περιβαλλοντική ευαισθησία, ποικιλομορφία στον τρόπο ζωής, και πολιτιστική ποικιλομορφία. Αυτές οι προκλήσεις είναι ανάγκη να εξεταστούν από τις συγκεκριμένες πολιτικές, νόμους, και θεσμικές ρυθμίσεις στα διεθνή, εθνικά, και τοπικά επίπεδα (*“Mountain Agenda”* 2002).

Τις ειδικές συνθήκες των ορεινών περιοχών διαμορφώνει ο κύκλος των αλληλεπιδράσεων μεταξύ οικονομίας, κοινωνίας και ανάπτυξης. Οι συνθήκες αυτές όπως, η χαμηλή χρήση των φυσικών πόρων, η ανεπαρκής υποδομή, η στασιμότητα της αγροτικής παραγωγής, τα υψηλά κόστη εγκατάστασης των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, η χαμηλή παραγωγικότητα, τα υψηλά μεταφορικά κόστη, σε συνδυασμό με τη χαμηλή πυκνότητα κατοίκησης, οδηγούν σε μια δυσανάλογα υψηλού κόστους (σε σχέση με το αποτέλεσμα) προσπάθεια που προϋποθέτει τη διάθεση υψηλών κατά κεφαλή δημόσιων πόρων για έργα υποδομής και υπηρεσίες. Ανοίγει έτσι ο κύκλος των αρνητικών αλληλεπιδράσεων της υπανάπτυξης, των περιορισμένων ευκαιριών, της μείωσης των φυσικών και ανθρώπινων πόρων, της περαιτέρω πτώσης της μεγέθυνσης και των αναπτυξιακών ευκαιριών ο οποίος οδηγεί στη φθίνουσα δημογραφική τάση (Κυρίτσης και Ταμπάκης 2004).

Έτσι, οι ορεινοί οικισμοί με το μικρό μέγεθος των τοπικών οικονομιών, απομακρυσμένοι και απομονωμένοι σε σχέση με τη σύγχρονη οικονομική δραστηριότητα της περιφέρειας εξακολουθούν να χάνουν πληθυσμό και να φθίνουν σε οικονομική δραστηριότητα και σε υποδομή που προσδιορίζει την οικονομική ευημερία. Το συνολικό ενεργό δυναμικό μειώνεται με ταχείς ρυθμούς απ' ότι στις λοιπές περιφέρειες, καθώς οι κάτοικοι μεταναστεύουν σε μεγαλύτερες πόλεις και χωριά αναζητώντας εργασία και παροχή καλύτερων υπηρεσιών και υποδομής. Η συνεχής μείωση του πληθυσμού, και κυρίως του ενεργού εργατικού δυναμικού, καθώς και το χαμηλό επίπεδο μόρφωσής του, έχουν ως αποτέλεσμα τη δραματική έλλειψη καινοτόμων πρωτοβουλιών και τη χρήση ξεπερασμένων παραδοσιακών μεθόδων αγροτικής παραγωγής. Η έλλειψη θέσεων εργασίας στις τοπικές επιχειρήσεις, η δυσκολία των αγροτών να επιτύχουν ένα ικανοποιητικό επίπεδο ποιότητας ζωής μόνο με το αγροτικό τους εισόδημα και η ανεπάρκεια του δικτύου επικοινωνιών για τη σύνδεσή τους με τα διοικητικά και οικονομικά κέντρα, συνθέτουν ένα αρνητικό οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον (Κυρίτσης και Ταμπάκης 2004).

Η χωρική ιδιαιτερότητα των απόκεντρων ορεινών ηπειρωτικών τους προσδίδει τον χαρακτηρισμό των μειονεκτικών περιφερειακών περιοχών και συνθέτει τη βασική τους συνθήκη, την απομόνωση. Οι δύσβατες ορεινές περιοχές δεν έχουν τις ίδιες δυνατότητες πρόσβασης στα μεγάλα αστικά κέντρα και στα εθνικά δίκτυα επικοινωνιών. Δεν έχουν τις ίδιες ευκαιρίες στην εργασία, την υγεία, την εκπαίδευση, την ψυχαγωγία, την ενημέρωση. Η απομόνωση ως συνάρτηση του χωρικού διαχωρισμού, σχετίζεται με τις διαθέσιμες υπηρεσίες

επικοινωνιών, αλλά και με πλήθος άλλων οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών παραγόντων οι οποίοι δρουν συγχρόνως και αλληλεπιδρούν με διάφορους βαθμούς.

Ένας σημαντικός αριθμός χωρών έχει αντιληφθεί τη σημασία των ορεινών πόρων για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Αυτές έχουν διατυπώσει τις πολιτικές και τους νόμους σε συγκεκριμένους τομείς όπως η διαχείριση υδροκρίτη, δασοπονία, τουρισμός, ενέργεια, μεταφορά και ανάπτυξη υποδομών. Εντούτοις, οι περισσότερες από αυτές τις πολιτικές διαμορφώθηκαν από την άνω προς τα κάτω προσέγγιση. Αυτές θεώρησαν τα ορεινά ως "ενδοχώρες" που παρέχουν συγκεκριμένους πόρους που απαιτούνται από την εθνική οικονομία και κοινωνία. Χαρακτηριστικά, δεν λαμβάνουν υπόψη τον τρόπο ζωής στις ορεινές περιοχές και την τοπική ανάπτυξη οι εκάστοτε φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης στις διατάξεις τους και επομένως αποτυγχάνουν να εξετάσουν τις συγκεκριμένες προκλήσεις για την ανάπτυξη των ορεινών. Αυτό που απαιτείται είναι οι πολιτικές πρωτοβουλίες και οι υπεύθυνοι φορείς για την ανάπτυξη των ορεινών περιοχών:

- να αναγνωρίσουν ότι οι ορεινές περιοχές είναι ισότιμοι εταίροι στην ανάπτυξη,
- να εξεταστούν οι συγκεκριμένες προκλήσεις της ανάπτυξης στις ορεινές περιοχές και
- να εξασφαλιστεί ότι οι τομεακές πολιτικές προσαρμόζονται και λαμβάνονται υπόψη κάτω από αυτή την ιδιομορφία.

Στο σύγχρονο κόσμο, η αρχή για τη διαμόρφωση των πολιτικών και των νόμων στηρίζεται κατά ένα μεγάλο μέρος στις μεμονωμένες χώρες. Επομένως, πολιτικές και φορείς που ενδιαφέρονται για την ανάπτυξη των ορεινών περιοχών πρέπει να διαμορφωθούν και μεταφραστούν σε δράση πρώτιστα σε εθνικό επίπεδο. Τέτοιες πολιτικές και φορείς θα παράσχουν τον προσανατολισμό και τη συνοχή για τους νόμους και τους κανονισμούς και για τα προγράμματα στο τοπικό επίπεδο. Οι εθνικές πολιτικές μπορούν να υποστηριχθούν αποτελεσματικά από τις διεθνείς συνεργασίες για την ανάπτυξη ορεινών όπως προβλέπεται στο "Mountain Agenda" (2002).

Σήμερα, με βάση τα στατιστικά στοιχεία διεθνών οργανισμών, το 80% των κατοίκων των ορεινών περιοχών του πλανήτη μας που υπολογίζεται σε περίπου 500 εκατομμύρια, διαβιών κάτω από το όριο της φτώχειας ενώ πολύτιμα φυσικά διαθέσιμά τους (νερό, ενέργεια, ξυλεία, μεταλλεύματα κ.λ.π.), προϊόντα διατροφής (γεωργικά και κτηνοτροφικά)

και φαρμακευτικά φυτά, στηρίζουν, (ορισμένα μάλιστα όπως το νερό απολύτως χωρίς καμία αποζημίωση), την οικονομική και την κοινωνική ζωή των κατοίκων των πεδινών περιοχών.

Ένα μεγάλο μέρος των ορεινών περιοχών υφίσταται επιπλέον και παράλληλα τις συνέπειες, τόσο των ιδιαίτερα συχνών φυσικών καταστροφών οι οποίες σε σημαντικό βαθμό έχουν πλέον τις αιτίες τους στις κλιματικές μεταβολές που προκαλούν η υπερπαραγωγή και η υπερκατανάλωση των «ανεπτυγμένων» χωρών, όσο και των τοπικών εντάσεων και συρράξεων ιδιαίτερα στις περιοχές συνσυνθηκών (Ρόκος 2001).

Έτσι, με τις πρωτοβουλίες που αναπτύχθηκαν τα τελευταία χρόνια για ενίσχυση νέων επενδύσεων σε απομονωμένες ορεινές περιοχές, έπαυσε να διαπιστώνεται παντού η παραμονή γηρασμένου μόνο πληθυσμού (ή και η ερήμωση ακόμη των οικισμών) και το φαινόμενο ορισμένα χωριά να αποτελούν ουσιαστικά μόνο τόπους παραθερισμού για θερινές διακοπές. Όπου έγινε δυνατό να αναπτυχθούν νέες οικονομικές δραστηριότητες, βασισμένες σε πρωτοβουλίες του ενδογενούς δυναμικού και οι οποίες ενισχύθηκαν με εθνικούς πόρους διαπιστώθηκε ως αποτέλεσμα η συγκράτηση του πληθυσμού με δομές που ανοίγουν προοπτική τοπικής ανάπτυξης.

1 ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΜΕΛΕΤΗΣ – ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Καταλαμβάνοντας το ένα πέμπτο της επιφάνειας του παγκόσμιου εδάφους, τα βουνά παρέχουν μια άμεση βάση υποστήριξης της ζωής για το ένα δέκατο της ανθρωπότητας καθώς επίσης και των αγαθών και των υπηρεσιών σε περισσότερο από τον μισό παγκόσμιο πληθυσμό. Οι ορεινές περιοχές είναι μεγάλης σπουδαιότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσον αφορά την κάλυψη εδάφους, τις πληθυσμιακές και οικονομικές δραστηριότητες, και προ πάντων τη γεωργία, τη δασοπονία και τον τουρισμό. Για παράδειγμα, περίπου το 20% της χρησιμοποιημένης γεωργικής γης στην Ευρώπη ορίζεται ως ορεινή και το 27% όλων των αγροκτημάτων εντοπίζονται στις ορεινές περιοχές. Σε πέντε χώρες μέλη - Ελλάδα, Αυστρία, Ιταλία, Ισπανία και Πορτογαλία - οι ορεινές περιοχές καταλαμβάνουν περισσότερο από το 50% του εδάφους. Συνεπώς τα ευρωπαϊκά ορεινά τοπία μπορούν να χαρακτηριστούν ως ο κύριος τύπος πολιτιστικών τοπίων που απεικονίζει τις μακροπρόθεσμες αλληλεπιδράσεις του ανθρώπου με τα βιοφυσικά συστήματα (Dax, 2004).

Περισσότερο από μια δεκαετία η αναγνώριση των αγαθών και των υπηρεσιών που παρέχονται από τις ορεινές περιοχές έχει αυξηθεί αρκετά. Οι συζητήσεις στη διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον και την ανάπτυξη στο Rio de Janeiro το 1992 είχε παράσχει μια κύρια ώθηση σε αυτό με μια μακροπρόθεσμη διαδικασία για δημόσια ευαισθητοποίηση και εξασφάλιση επαρκούς πολιτικής, θεσμικής και οικονομικής δέσμευσης για συντονισμένη δράση προς την εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης ορεινών συμπεριλαμβάνοντας το κεφαλαίο 13 για "Διαχείριση Εύθραυστων Οικοσυστημάτων - Βιώσιμη Ανάπτυξη Ορεινών Περιοχών" στην Ατζέντα 21. Από τότε, διάφορες δυναμικές διαδικασίες και δραστηριότητες σχετικές με ζητήματα που αφορούν τα ορεινά έχουν αρχίσει. Η ανάπτυξη των ορεινών έχει καθιερωθεί με τη παγκόσμια διάσκεψη κορυφής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη στο Γιοχάνεσμπουργκ και μέσω του συνυπολογισμού μιας συγκεκριμένης παραγράφου στην τελική έκθεση για την ανάπτυξη των ορεινών (www.johannesburgsummit.org) που επιβεβαιώνεται η υποχρέωση για ευαισθητοποίηση για αυτές τις περιοχές. Αυτή η διαδικασία απεικονίζει την αυξανόμενη κοινωνική ζήτηση και τη μετατόπιση προς περισσότερο βιώσιμες στρατηγικές της περιφερειακής ανάπτυξης.

Οι ορεινές περιοχές είναι εύθραυστα οικοσυστήματα και μια σημαντική πηγή ύδρευσης, ενέργειας και βιολογικής ποικιλομορφίας. Είναι μια πηγή βασικών πόρων όπως τα

μεταλλεύματα, τα δασικά και γεωργικά προϊόντα, επίσης λειτουργούν και ως τοπία για τον τουρισμό και την αναψυχή. Σαν σημαντικά οικοσυστήματα που αντιπροσωπεύουν το σύνθετο και την αλληλένδετη οικολογία του πλανήτη μας, τα ορεινά περιβάλλοντα είναι ουσιαστικά η πηγή ζωής του παγκόσμιου οικοσυστήματος. Τα οικοσυστήματα αυτά, εντούτοις, επηρεάζονται σημαντικά από τις τοπικές και παγκόσμιες αλλαγές. Ο γρήγορος ρυθμός της παγκοσμιοποίησης, η αστικοποίηση και ο μαζικός τουρισμός απειλούν τις ορεινές κοινότητες και τους πόροι που εξαρτώνται από αυτές. Λαμβάνοντας υπόψη τη μεγάλη διαφοροποίηση στις κλιματικές συνθήκες, τα βιοφυσικά συστήματα και την οικονομική ανάπτυξη των ορεινών του κόσμου, τα χαρακτηριστικά και οι προκλήσεις για τις διαφορετικές περιοχές είναι πολύ διαφοροποιημένες. Η ένδεια μεταξύ άλλων δημιουργεί μία επι πλέον υστέρηση στους κατοίκους των ορεινών περιοχών σε συνδιασμό με τη απώλεια γηγενούς γνώσης στις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες. Κατά συνέπεια, οι περισσότερες ορεινές περιοχές αντιμετωπίζουν μια συνεχή περιθωριοποίηση, οικονομική πτώση και περιβαλλοντική υποβάθμιση. Εντούτοις, τέτοιες τάσεις είναι επίσης σχετικές τουλάχιστον σε μερικές από τις ευρωπαϊκές ορεινές περιοχές. Ως εκ τούτου, η σωστή διαχείριση των ορεινών πόρων και η κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη των ανθρώπων αξίζουν την προσοχή και την άμεση δράση κατά κύριο λόγο της τοπικής αυτοδιοίκησης (Dax, 2004). Τα πολιτιστικά τοπία σε αυτά τα εδάφη αναπτύσσονται και αλλάζουν κατά τη διάρκεια του χρόνου ως αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης των κοινωνικο-οικονομικών, πολιτιστικών και φυσικών παραγόντων και μπορούν έτσι μόνο να γίνουν κατανοητοί ως διαδικασία. Αυτές οι αλλαγές είναι συχνά αμετάκλητες και οποιεσδήποτε τροποποιήσεις και παρεμβάσεις απαιτούν μια προσεκτική εκτίμηση. Πολλές ορεινές περιοχές είναι από καιρό κάτι περισσότερο από μια γεωργική περιοχή. Μάλλον αποτελούν έναν πλήρως ενσωματωμένο χώρο διαβίωσης και εργασίας, του οποίου τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά δεν οδηγούν στο χωρισμό ενός δομικού οικονομικού επιπέδου. Εντούτοις, οι διάφορες περιοχές επιδεικνύουν μεγάλες διαφορές στη δομή και την ανάπτυξη. Οι πολιτικές για να προστατευθούν τα περιβαλλοντικά και τα πολιτιστικά επιτεύγματα, καθώς επίσης και η βιώσιμη αγροτική ανάπτυξη, μπορούν έτσι μόνο να είναι μακροχρόνια αποτελεσματικές με την ενσωμάτωση στο χώρο των προσανατολισμένων τομεακών πολιτικών στις ενσωματωμένες στρατηγικές περιφερειακής ανάπτυξης (Dax, 1998).

1.1 ΕΛΛΑΔΑ

Η Ελλάδα είναι μια ορεινή χερσόνησος, βρίσκεται στο ΝΑ άκρο της Ευρώπης, στο σημείο όπου συναντιούνται τρεις ήπειροι: Ευρώπη, Ασία και Αφρική. Γεωγραφικά εντάσσεται στην οικογένεια των 33 ευρωπαϊκών κρατών, στην οποία κατέχει την 13η θέση σε έκταση. Σε παγκόσμια κλίμακα η έκτασή της αντιστοιχεί σε λιγότερο από το 1/1000 της συνολικής επιφάνειας της γης. Η επιφάνειά της είναι 131 990 τετρ. κλμ. Η Ελλάδα έχει 10,5 εκατομμύρια κατοίκους και η πληθυσμιακή της πυκνότητα είναι 78 κάτοικοι ανά τετρ. Χλμ. Πρωτεύουσα είναι η Αθήνα. Ο ελληνικός χώρος γνώρισε μέσα στην πορεία της ιστορίας πολλές αλλαγές. Ο φυσικός χάρτης της έπαθε κι αυτός αλλοιώσεις και άλλαξε σε πολλά σημεία η φυσιογνωμία του (Ζαμπέλης και Γιαλύρη, 2001).

Στην επικράτειά της υπάρχουν περισσότερα από 300 μεγαλύτερα ή μικρότερα βουνά. Αποτελείται κυρίως από βουνά μέσου ύψους. Ο σημαντικότερος ελληνικός ορεινός άξονας είναι η οροσειρά της Πίνδου, που σχηματίζει τη «ραχοκοκαλιά» της ηπειρωτικής χώρας και έχει ως φυσική συνέχεια τα βουνά της Πελοποννήσου και της Κρήτης. Εξάλλου, τα περισσότερα νησιά αποτελούν, στην πραγματικότητα, τις βουνοκορφές της καταποντισμένης Αιγίδος, που κάποτε συνέδεε την ηπειρωτική Ελλάδα με τη Μικρά Ασία. Το ψηλότερο βουνό της χώρας είναι ο Όλυμπος (στη Μακεδονία), που φτάνει τα 2.917 μέτρα (κορυφή Μύτικας), ενώ περίπου 40 ορεινά συγκροτήματα, σ' όλη τη χώρα, υπερβαίνουν σε υψόμετρο τα 2.000 μέτρα (Ζαμπέλης και Γιαλύρη, 2001).

Ο ορεινός όγκος της χώρας μας αποτελείται από 3.345 Δήμους, Κοινότητες και Οικισμούς, καταλαμβάνει έκταση 77,6 εκ. στρ. από τα οποία τα 13,08 εκ. στρ. είναι έκταση που μπορεί να καλλιεργηθεί, τα 36,42 εκ. στρ. είναι βοσκότοποι και τα 24,02 είναι δάση. Στην ορεινή γεωργία επικρατούν ιδιαίτερα δυσμενείς εδαφοκλιματικές συνθήκες (μεγάλο υψόμετρο, έντονες κλίσεις εδάφους, φτωχή άρδευση, βοσκότοποι κατάλληλοι μόνο για αιγοπρόβατα, μικρή βλαστητική περίοδος) (Μιχαηλίδου και Ρόκος 2001).

Οι ορεινές περιοχές της χώρας αποτελούν ένα ποσοτικά και περιβαλλοντικά σημαντικό τμήμα της που καταλαμβάνει το 65% της συνολικής έκτασης της εθνικής επικράτειας, ενώ κατοικείται μόνο από το 13% του πληθυσμού, παρουσιάζουν δε τη χαμηλότερη πυκνότητα πληθυσμού και τη μεγαλύτερη πυκνότητα οικισμών ανά 100 χλμ² μεταξύ όλων των περιοχών

της χώρας. Στην ΕΕ αντίστοιχα ο ορεινός χώρος καταλαμβάνει το 28% της έκτασής της, ενώ κατοικείται από το 8,5% του ευρωπαϊκού πληθυσμού (Τσίπρας 2001).

Η ελληνική γεωργία παράγει το 21 % του πλούτου της χώρας (Α.Ε.Π.) και απασχολεί το 13 % των εργαζομένων (600 000 άτομα από τα οποία το 14 % είναι μισθωτοί). Εκτιμάται ότι 3 500 000 εκτάρια γης χρησιμοποιούνται από τους αγρότες από τα οποία το 27% νοικιάζεται. Υπάρχουν 817 000 εκμεταλλεύσεις, και μόνον το 0,1 % απ' αυτές ξεπερνούν τα 100 εκτάρια. Το μέγεθος, κατά μέσο όρο, των εκμεταλλεύσεων είναι 4,5 εκτάρια (ΕΕ : 18,5 εκτάρια). Τα ελληνικά βουνά χαρακτηρίζονται από την ποικιλομορφία τους, τα σπάνια τοπία και τα μοναδικά δάση τους, μερικά από τα οποία είναι από τα παλαιότερα φυσικά δάση της Ευρώπης. Λόγω του απaráμιλλου φυσικού τους πλούτου (σε χλωρίδα και πανίδα) πολλά από αυτά προστατεύονται ως Εθνικοί Δρυμοί, ενώ παράλληλα, τις τελευταίες δεκαετίες, με τις υποδομές που δημιουργήθηκαν αποτελούν ιδανικούς προορισμούς για όσους θέλουν να απολαύσουν δραστηριότητες χειμερινού και ορεινού τουρισμού (Ζαμπέλης και Γιάλωση, 2001).

Πηγή: www.worldatlas.com

Διαμόρφωση του εδάφους

- 0 έως 200 μ: πεδιάδες και οροπέδια
- 200 έως 500 μ: οροπέδια και λόφοι
- 500 έως 1500 μ: υψηλά οροπέδια και βουνά μεσαίου μεγέθους
- Πάνω από 1500μ: υψηλά βουνά

Πηγή: www.worldatlas.com

Είδη κλιμάτων

- Εύκρατο ηπειρωτικό κλίμα
- Εύκρατο μεσογειακό κλίμα

Πηγή: www.worldatlas.com

Πηγή: www.worldatlas.com

1.2 ΑΥΣΤΡΙΑ

Στα γερμανικά *Osterreich* σημαίνει "ανατολικό βασίλειο". Η λέξη πρωτοεμφανίζεται σε κείμενο του 996 μ.Χ. ως *ostarrichi* στην παλαιά άνω γερμανική διάλεκτο. Στη συνέχεια το όνομα μεταφράστηκε στα λατινικά ως *Austria*. Η χώρα αποτελεί συγκοινωνιακό σταυροδρόμι μεταξύ των μεγάλων ευρωπαϊκών οικονομιών και πολιτισμών.

Η Δημοκρατία της Αυστρίας είναι μια ορεινή χώρα στην Κεντρική Ευρώπη όπου οι Άλπεις καταλαμβάνουν τα δύο τρίτα της επιφάνειας της. Αποτελείται κυρίως από βουνά μεγάλου ύψους. Η ψηλότερη κορυφή της χώρας είναι το Γκρόσγκλοκνερ, με 3 797 μέτρα. Η συνολική επιφάνεια είναι 83 857 τετρ. χλμ. Η Αυστρία αποτελείται από εννέα ομόσπονδα κράτη (Länder). Ο πληθυσμός της σύμφωνα με την απογραφή του 2001 είναι

περισσότερος από 8 εκατομμύρια κατοίκους (8.150.835 κάτοικοι) και η μέση πληθυσμιακή της πυκνότητα είναι 97 άτομα ανά τετρ. Χλμ. Η κατανομή του πληθυσμού είναι ανομοιομορφη και έχει σχέση με τις διαφορετικές συνθήκες περιβάλλοντος. Επισημαίνεται ότι το ένα τέταρτο των Αυστριακών κατοικεί στην πρωτεύουσα τη Βιέννη, με περισσότερους από 1,7 εκατομμύρια κατοίκους. Εξαιτίας της τοπογραφίας της χώρας, μόνο το 40 % της εκτασίας της αποτελεί καλλιεργήσιμη γη (3 420 000 εκτάρια) (Dax και Hogokona, 2002).

Η Αυστρία συνδυάζει την ορεινή γεωργία, η οποία δραστηριοποιείται κυρίως με στην εκτροφή ζώων για την γαλακτοπαραγωγή, και την γεωργία, η οποία είναι περισσότερο ποικιλόμορφη. Στις όχθες του Δούναβη υπάρχουν αμπελώνες, των οποίων η παραγωγή καταναλώνεται κυρίως από την εγχώρια αγορά. Η γεωργία παράγει το 2 % του πλούτου της χώρας (ΑΕΠ) και απασχολεί το 7% των εργαζομένων (180 000 άτομα από τα οποία, το 10% είναι μισθωτοί). Το μέγεθος, κατά μέσο όρο, των γεωργικών εκμεταλλεύσεων είναι 16 εκτάρια (ΕΕ: 18,5 εκτάρια). Το 21 % των καλλιεργήσιμων εκτάσεων νοικιάζεται.

Ένας από τους σημαντικότερους συντελεστές της αυστριακής οικονομίας είναι η ύπαρξη δασών που καλύπτουν το 38,2% του εδάφους. Η ξυλεία είναι από τις λίγες πρώτες ύλες που διαθέτει η χώρα σε σημαντική ποσότητα για εξαγωγή. Τέλος, το αυστριακό φυσικό περιβάλλον προσφέρει άφθονους βοσκότοπους και επομένως ευνοεί την σημαντική ανάπτυξη της εκτοφής αγελάδων (Dax και Hogokona, 2002).

Πηγή: www.worldatlas.com

Διαμόρφωση του εδάφους

- 0 έως 200 μ: πεδιάδες και οροπέδια
- 200 έως 500 μ: οροπέδια και λόφοι
- 500 έως 1500 μ: υψηλά οροπέδια και βουνά μεσαίου μεγέθους
- Πάνω από 1500μ: υψηλά βουνά

Πηγή: www.worldatlas.com

Είδη κλιμάτων

- Ψυχρό ορεινό κλίμα
- Εύκρατο ηπειρωτικό κλίμα

Πηγή: www.worldatlas.com

Γεωργικές εκτάσεις

- Άγρονο υψηλό βουνό
- Πολυκαλλιέργεια και εκτροφή (γάλα, χοίροι και πουλερικά)
- Γεωργία των μεγάλων πεδιάδων (διάφορα δημητριακά, πατάτες, τεύτλα)
- Αμπελώνας

Πηγή: www.worldatlas.com

2 ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

2.1 ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η μακροχρόνια αγροτική πολιτική των επιχορηγήσεων για εξαγωγίμες καλλιέργειες μετέτρεψε την παραδοσιακή ορεινή γεωργία που στηριζόταν στις προσαρμοσμένες στο τοπικό μικροκλίμα και τις τοπικές ανάγκες ποικιλίες σε εκμεταλλεύσεις μονοκαλλιέργειας, με τις γνωστές δυσμενείς επιπτώσεις στη βιοποικιλότητα, τα νερά και τα εδάφη. Σήμερα που εντείνεται ο ανταγωνισμός από την ασυδοσία των αγορών του νεοφιλελευθερισμού, οι ορεινές γεωργικές επιχειρήσεις αδυνατούν να επιβιώσουν, ιδιαίτερα στη Δυτική Ευρώπη και σε άλλες περιοχές που εξαρτώνται αποκλειστικά από το γεωργικό εισόδημα. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την καταγιστική προώθηση από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης του αστικού καταναλωτικού τρόπου ζωής, ως του μοναδικού προτύπου ζωής και ευημερίας, οδηγούν στην πληθυσμιακή ερήμωση των ορεινών κοινοτήτων, με αποτέλεσμα την εγκατάλειψη της γης με την επερχόμενη διάβρωση των εδαφών, τη συσσώρευση ανέργων στα αστικά κέντρα, τη γήρανση του ντόπιου πληθυσμού, κ.α (Παπαδημάτου και Ρόκος, 2001).

Εκ διαμέτρου αντίθετη εικόνα παρουσιάζεται στις περιοχές οι οποίες ελκύουν, λόγω των φυσικών πλεονεκτημάτων τους, τουριστικές επενδύσεις. Ο χιονοδρομικός τουρισμός είναι η πιο δημοφιλής μορφή ορεινού τουρισμού στην Ευρώπη, στην οποία δραστηριοποιούνται 25-30 εκατομμύρια σκιέρ (ΚΕ.Π.Α.ΜΕ. και Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. 2000). Η εισβολή του αστικού τρόπου ζωής στις περιοχές αυτές αυξάνει τα εισοδήματα των κατοίκων, αλλά εξασθενίζει έως και ευτελίζει την τοπική κουλτούρα και προκαλεί σημαντική περιβαλλοντική καταπόνηση από την κατασκευή δυσανάλογα μεγάλων για την κλίμακα των ορεινών κοινοτήτων υποδομών για ξενοδοχειακά συγκροτήματα, χιονοδρομικά κέντρα και δίκτυα μεταφορών (Παπαδημάτου και Ρόκος, 2001).

Στο πλαίσιο της ανάγκης αύξησης της ανταγωνιστικότητάς τους, οι ορεινές περιοχές πρέπει να αντιμετωπίσουν μια σειρά προκλήσεων λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους:

Οικονομικά μειονεκτήματα

Οι ορεινές περιοχές παρουσιάζουν μια σειρά μειονεκτημάτων, εκ των οποίων αναφέρουμε το επιπλέον μεταφορικό κόστος λόγω της μεγάλης απόστασης από τις αγορές και το υψηλότερο κόστος των υποδομών. Το υψηλότερο μεταφορικό κόστος αλλά και υψηλό κόστος ζωής περιορίζουν την ελκυστικότητα αυτών των περιοχών τόσο όσον αφορά τους κατοίκους αλλά και τις επιχειρήσεις. Παρουσιάζονται επίσης αντι-οικονομίες, οι οποίες οφείλονται στο διασκορπισμό των δραστηριοτήτων (δυσκολία εκμετάλλευσης των θετικών επιπτώσεων της συνύπαρξης παραγωγικών δραστηριοτήτων), στον χαμηλό βαθμό καινοτομίας και στην αδυναμία υιοθέτησης και χρήσης των νέων τεχνολογιών. Όσον αφορά την εργασία, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι ο μεγάλος αριθμός των εποχιακών επαγγελματιών (όπως τα τουριστικά επαγγέλματα) και η μεγάλη εξάρτηση από το δημόσιο καθιστούν ακόμα δυσκολότερη την εξασφάλιση της οικονομικής σταθερότητας σ' αυτές τις περιοχές (Ο.Ο.Σ.Α., 2000).

Μικρής κλίμακας παραγωγικά συστήματα

Οι βασικοί πόροι της ορεινής γεωργίας, της κτηνοτροφίας και των οικονομικών συστημάτων ικανοποιούν κυρίως την οικογενειακή κατανάλωση και κατά συνέπεια χρησιμοποιούνται μικρής κλίμακας παραγωγικά συστήματα. Τα εύθραυστα ορεινά οικοσυστήματα παρέχουν πολύ περιορισμένες δυνατότητες ανάπτυξης μεγάλων εμπορικών επιχειρήσεων ενώ οι πιθανότητες εμφάνισης των δυνατοτήτων που παρουσιάζονται στις πεδινές περιοχές είναι πολύ μικρές. Η εντατική χρήση των φυσικών πόρων μπορεί να καταστρέψει ανεπανόρθωτα την έμφυτη παραγωγική ικανότητα της περιοχής (Ο.Ο.Σ.Α., 2000).

Χαμηλής ποιότητας υποδομές και υπηρεσίες

Οι υποδομές και οι παρεχόμενες υπηρεσίες είναι συνήθως ανεπαρκείς, ιδιαίτερα όσον αφορά την εκπαίδευση, την υγεία αλλά και τις άλλες παρεχόμενες υπηρεσίες προς τους πολίτες. Το υψηλό μεταφορικό κόστος, η απόσταση από τις μεγάλες αγορές αλλά και το μεγάλο κόστος επένδυσης καθιστούν ιδιαίτερα δύσκολη τόσο την ανάπτυξη των υποδομών όσο και την οικονομική ανάπτυξη. Ακόμα και η χρήση των απαρχαιωμένων συστημάτων

υδροδυναμικής παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας είναι απαγορευτικά ακριβή στις ορεινές περιοχές (Ο.Ο.Σ.Α., 2000).

Μείωση του πληθυσμού

Οι περισσότεροι κάτοικοι που κατοικούν σε ορεινές περιοχές αναπτυγμένων χωρών έχουν περισσότερα κίνητρα για να φύγουν παρά για να μείνουν σε αυτές τις περιοχές. Η μείωση του πληθυσμού στις ορεινές περιοχές οφείλεται κυρίως στην ύπαρξη μεγαλύτερων οικονομικών ευκαιριών στις πεδινές βιομηχανικές περιοχές και στα αστικά κέντρα καθώς και στην αδυναμία των περιοχών αυτών να δημιουργήσουν ικανοποιητικές ευκαιρίες εργασίας και να προσφέρουν καλύτερη ποιότητα ζωής. Οι κάτοικοι των ορεινών περιοχών, και κυρίως οι νέοι επιζητούν το υψηλότερο επίπεδο ζωής των πεδινών περιοχών. Η μείωση του πληθυσμού των ορεινών περιοχών πρέπει να σταματήσει. Αναπόφευκτα, όταν ο πληθυσμός εγκαταλείπει τις ορεινές περιοχές, ο ιδιαίτερος πολιτισμός τους δεν μπορεί να διατηρηθεί. Σε πολλές περιοχές οι άνθρωποι έχουν δημιουργήσει μια σχέση αρμονικής συνύπαρξης με την φύση. Μερικά είδη της χλωρίδας και της πανίδας χρειάζονται τον ανθρώπινο παράγοντα για να επιζήσουν. Η συντήρηση των αγροκτημάτων εμποδίζει την κατάληψη των λιβαδιών από τα δάση και από άλλα φυτά που μπορούν να αντικαταστήσουν την παρούσα χλωρίδα, η οποία είναι απαραίτητη για τη ζωή συγκεκριμένων ζώων (Ο.Ο.Σ.Α., 2000).

Γεωργία

Η αγροτική ζωή δεν μπορεί να διατηρηθεί σε πολλές ορεινές περιοχές λόγω του αυξανόμενου ανταγωνισμού με τα προϊόντα των πεδινών περιοχών. Οι δυσκολίες που παρουσιάζονται λόγω των συνθηκών καθιστούν ασύμφορη την καλλιέργεια χωρίς τη χρήση ειδικών τεχνικών εντατικής καλλιέργειας ή επιχορηγήσεων που θα αντισταθμίζουν τον ανταγωνισμό.

Ένα άλλο πρόβλημα είναι η εγκατάλειψη βιώσιμων συστημάτων διαχείρισης των φυσικών πόρων (π.χ. δασικά και ορεινά βοσκοτόπια). Για παράδειγμα, σε διάφορες Ευρωπαϊκές Χώρες η υιοθέτηση νέων μεθόδων διαχείρισης των βοσκοτόπων έχει οδηγήσει στην απόσυρση αγροτικής ή ποιμενικής γης, η οποία είτε δεν χρησιμοποιείται πλέον ή η εκμετάλλευσή της είναι αντιοικονομική (Ο.Ο.Σ.Α., 2000).

Τουριστικά και ορεινά οικοσυστήματα

Ο τουρισμός μπορεί να αποφέρει σημαντικά οικονομικά έσοδα αλλά οι απαιτήσεις του από τα εύθραυστα ορεινά οικοσυστήματα και τους απομακρυσμένους πολιτισμούς είναι πολύ μεγάλες. Συνήθως ο τουρισμός συνοδεύεται από τη διάνοιξη νέου οδικού δικτύου, αύξηση των θέσεων εργασίας και βελτίωση των προσβάσεων στις ορεινές περιοχές. Ο τουρισμός μπορεί επίσης να προσφέρει εναλλακτικούς τρόπους δημιουργίας εισοδήματος στους κατοίκους των ορεινών περιοχών, οι οποίοι δεν μπορούν πλέον να συντηρηθούν από την κτηνοτροφία. Από την άλλη μεριά, η δημιουργία δρόμων, η αύξηση της κυκλοφοριακής κίνησης και η συμφόρηση που προκαλεί η αύξηση της τουριστικής κίνησης μπορεί να προκαλέσουν μόλυνση του νερού και του αέρα και να επηρεάσουν αρνητικά τα ευαίσθητα οικοσυστήματα των ορεινών περιοχών. Η αύξηση των σύγχρονων τουριστικών παροχών μπορεί να απειλήσει τον παραδοσιακό τρόπο ζωής των κατοίκων της περιοχής. Η κατασκευή σύγχρονων ξενοδοχείων, η δημιουργία μεγάλων πολυκαταστημάτων και η παροχή ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων παρόμοιων με αυτές των πεδινών περιοχών εμπεριέχουν τον κίνδυνο της εγκατάλειψης των παραδοσιακών καταλυμάτων, της παραδοσιακής διατροφής και διασκέδασης, γεγονός που με την σειρά του οδηγεί στην αλλαγή του όλου περιβάλλοντος της περιοχής. Τα χιονοδρομικά κέντρα αποτελούν πρωταρχικό τρόπο οικονομικής ανάπτυξης των ορεινών περιοχών αλλά δημιουργούν περιβαλλοντικούς κινδύνους: δημιουργούν την ανάγκη κατασκευής μεγάλων ξενοδοχείων και τελεφερίκ και διαμόρφωσης των πλαγιών. Σε περιοχές όπου το χιόνι δεν είναι αρκετό, η δημιουργία τεχνητού χιονιού δημιουργεί μεγάλες πιέσεις στα αποθέματα νερού και ενέργειας. Στις βιομηχανικές χώρες ο μαζικός τουρισμός και αναψυχή μπορεί να αποτελέσουν τον μεγαλύτερο κίνδυνο των ορεινών περιβάλλοντων και κοινωνιών (Ο.Ο.Σ.Α.2000).

Υπερεκμετάλλευση φυσικών πόρων

Οι ορεινές περιοχές αποτελούν ιστορικά εξαγωγείς φυσικών πόρων προς τις πεδινές περιοχές. Ο πλούτος των ορυκτών, των δασών, του νερού και της φυσικής ομορφιάς θεωρείται συχνά σημαντικό εθνικό ή περιφερειακό κεφάλαιο, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη τα δικαιώματα των κατοίκων αυτών των περιοχών. Οι αρνητικές περιβαλλοντικές συνέπειες των εξαγωγικών δραστηριοτήτων είναι ιδιαίτερα καταστροφικές για τα ορεινά οικοσυστήματα.

Οι τιμές της αγοράς σπάνια αντικατοπτρίζουν το οριακό κόστος των ορεινών φυσικών πόρων και προϊόντων. Οι δυνάμεις της αγοράς υποεκτιμούν την πραγματική αξία των φυσικών πόρων. Οι τιμές της αγοράς δεν αντικατοπτρίζουν την περιορισμένη φύση των φυσικών πόρων αλλά ούτε και τις αρνητικές επιπτώσεις που επιφέρει η απομάκρυνση τους από τις περιοχές αυτές ή η καταστροφή τους. Οι τιμές πρέπει να αντικατοπτρίζουν την αξία των δημόσιων αγαθών που παρέχονται από τις ορεινές κοινωνίες. Η βιώσιμη ανάπτυξη των ορεινών περιοχών προϋποθέτει τη διόρθωση αυτής της αποτυχίας της αγοράς. Η υπερβολική εκμετάλλευση των ορεινών οικοσυστημάτων θα συνεχιστεί μέχρι το σημείο που οι τιμές θα αντικατοπτρίζουν το ακριβές οριακό κόστος (Ο.Ο.Σ.Α., 2000).

Όλες οι προαναφερθείσες προκλήσεις απαιτούν την κατάλληλη πολιτική δράση. Αποτελεί θέμα συζήτησης το κατά πόσον είναι αναγκαία η δημιουργία ιδιαίτερων προγραμμάτων για τις ορεινές περιοχές. Ακόμα και σήμερα, σπάνια συναντά κανείς τμήματα, προγράμματα και νόμους που να ασχολούνται αποκλειστικά με θέματα ορεινών περιοχών. Συνήθως, οι ορεινές περιοχές είναι μεταξύ των τελευταίων στη λίστα προτεραιοτήτων για εθνικά προγράμματα εκπαίδευσης, υγείας, υποδομών κλπ. Ο λόγος είναι ότι το κόστος παροχής αυτών των υπηρεσιών ανά κάτοικο των απομακρυσμένων αυτών περιοχών υπερβαίνει τον εθνικό μέσο όρο και κατά συνέπεια η παροχή αυτών των υποδομών θεωρείται αντιοικονομική. Επίσης η αξία των ορεινών φυσικών πόρων δεν είναι αρκετά αναγνωρισμένη. Η πιθανή συνεισφορά μια εθνικής πολιτικής για τις ορεινές περιοχές θα ήταν 1) μια κοινή προσέγγιση στη διαχείριση των φυσικών πόρων των ορεινών περιοχών, 2) ο ακριβής προσδιορισμός των κριτηρίων και των αρχών της βιώσιμης διαχείρισης των ορεινών φυσικών πόρων, 3) αύξηση του εθνικού ελέγχου και της υπευθυνότητας. Βέβαια δεν πρέπει να παραβλεφθεί το γεγονός ότι η ποικιλία των ορεινών περιοχών καθιστά δύσκολο τον σχεδιασμό αποκλειστικών για κάθε περιοχή πολιτικών, οι οποίες θα λαμβάνουν υπόψη τόσο τις συγκεκριμένες τοπικές ανάγκες όσο και τα κριτήρια της ισόρροπης οικονομικής ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α., 2000).

2.2 ΕΛΛΑΔΑ

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ορεινές περιοχές της χώρας και τα οποία θα παρουσιαστούν αναλυτικά στα επόμενα κεφάλαια, σχετίζονται με την εγκατάλειψη της

υπαίθρου και τη συγκέντρωση του παραγωγικού πληθυσμού στα μεγάλα αστικά κέντρα, όπου επικρατεί έντονος οικονομικός ανταγωνισμός, έλλειψη κοινωνικής συνοχής, οξυμένα περιβαλλοντικά προβλήματα, υψηλό κόστος ζωής κ.ά. Απεναντίας, η διατήρηση των πλουτοπαραγωγικών πόρων της υπαίθρου, και ειδικά της ορεινής υπαίθρου, επαφίεται στην επιμονή και υπομονή λίγων ακόμη ντόπιων κατοίκων, που συνεχίζουν να ζουν και να εργάζονται σε απομακρυσμένα και εγκαταλειμμένα χωριά, πολύ δε περισσότερο στην ανάγκη για επιβίωση των αλλοδαπών οικονομικών μεταναστών.

Η ιδιαιτερότητα, αλλά και η ομοιογένεια των προβλημάτων που διαπιστώνονται στις ορεινές περιοχές της χώρας, συναρτάται:

- τόσο με την παραδοσιακή χωρική τους συγκρότηση, ως εκτεταμένες απόμακρες-απρόσιτες ζώνες οι οποίες ιστορικά, λόγω γεωγραφικού ανάγλυφου και απόστασης από τον κεντρικό άξονα ανάπτυξης της χώρας και τα δίκτυα υποδομών και μεταφορών, παρουσίασαν χαρακτηριστικά μειονεκτικότητας και περιφερειακότητας,
- όσο και με την παραγωγική αναδιάρθρωση που συντελείται κατά τη φάση μετάβασης από τις οικονομίες της μεταποίησης προς τις οικονομίες των υπηρεσιών. Στο πλαίσιο αυτό μεταστρέφεται η παραγωγική βάση της χώρας προς τριτογενείς δραστηριότητες με έμφαση στον τουρισμό και τις υπηρεσίες, και αυξάνεται το φαινόμενο της αστικοποίησης, με τις συνεπαγόμενες τάσεις εγκατάλειψης του ορεινού –αγροτικού κύρια οικιστικού δικτύου και καθόδου προς τα παράκτια μέτωπα της χώρας και το αστικό σύστημα (Ζαμπέλης και Γιαλύρη, 2001).

Μονίμα φυσικά μειονεκτήματα

Το μεγάλο υψόμετρο σε συνδυασμό με το δριμύ κλίμα και το ανάγλυφο χαρακτηρίζουν τις φυσικές συνθήκες παραγωγής στις ορεινές περιοχές της Ελλάδας. Οι χειμερινές θερμοκρασίες είναι ιδιαίτερα χαμηλές και τα κλιματολογικά φαινόμενα πολύ έντονα. Οι δυνατοί άνεμοι, η έντονη βροχόπτωση και η χιονόπτωση αποτελούν συνήθη φαινόμενα. Παράλληλα, οι μέσες ετήσιες θερμοκρασίες είναι χαμηλότερες των πεδινών και παράκτιων περιοχών, ενώ χαμηλή είναι και η ατμοσφαιρική πίεση.

Οι συνθήκες αυτές αποκλείουν αυτομάτως ένα μεγάλο αριθμό καλλιεργειών και περιορίζουν τις επιλογές αγροτικής δραστηριότητας. Συγχρόνως, οι όποιες επιλογές γεωργικής δραστηριότητας θα πρέπει να προσανατολίζονται σε είδη και ποικιλίες οι οποίες είναι ανθεκτικές στις χειμερινές κλιματολογικές συνθήκες (πολυετής καλλιέργειες) ή σε καλλιέργειες με μικρό κύκλο βλάστησης και ωρίμανσης (ετήσιες καλλιέργειες) (Γούσιος, 2002).

Οικονομικά μειονεκτήματα

Τα οικονομικά μειονεκτήματα απορρέουν βασικά από τα φυσικά μειονεκτήματα. Πρόκειται για περιορισμούς στην επιλογή και στην απόδοση της αγροτικής δραστηριότητας, για περιορισμούς στη χρήση της τεχνολογίας και στο συγκριτικά υψηλό κόστος των υποδομών και των παραγωγικών εγκαταστάσεων. Η δημιουργία υποδομών έχει πολύ μεγάλο κόστος εξαιτίας του ανάγλυφου τέτοιων περιοχών. Η μειωμένη προσπελασιμότητα και η απόσταση από τα μεγάλα καταναλωτικά και βιομηχανικά κέντρα της χώρας και του εξωτερικού αυξάνουν το μεταφορικό κόστος και κατά συνέπεια τις τελικές τιμές των προϊόντων. Εξάλλου, λόγω του μικρού όγκου της γεωργικής παραγωγής οι περιοχές αυτές πολύ σπάνια επιλέγονται ως τόπος εγκατάστασης μεγάλων μονάδων διαλογής, επεξεργασίας, τυποποίησης, συσκευασίας και μεταποίησης αγροτικών προϊόντων. Αυτό στερεί τις ΟΜΠ από τη δημιουργία καθαρής προστιθέμενης αξίας της παραγωγής τους. Με άλλα λόγια, η γεωγραφική απομόνωση καθιστά δυσχερή την αύξηση των δεικτών του ακαθάριστου τοπικού ή περιφερειακού προϊόντος, την εισροή πόρων, τη μεταφορά τεχνολογίας και τεχνογνωσίας και την παροχή δυνατοτήτων εξειδίκευσης (Σούτσας και Κότιος, 2006).

Η αγορά εργασίας χαρακτηρίζεται από ανελαστικότητα, δηλαδή από την αδυναμία του πληθυσμού να ασχοληθεί και με άλλους παραγωγικούς τομείς, διαφορετικούς από αυτούς που κυριαρχούν στην περιοχή. Η εργασία στις περιοχές αυτές είναι κυρίως αγροτική, εποχική (πλην των κτηνοτροφικών) και με περιορισμένες δυνατότητες κατάρτισης σε σύγχρονες τεχνολογικές μεθόδους παραγωγής. Η υψηλή εξάρτηση των ορεινών περιοχών από έναν πολύ μικρό αριθμό αγροτικών δραστηριοτήτων τις εκθέτει σε πολλαπλούς κινδύνους. Η παραγωγή, η απασχόληση και γενικά το αναπτυξιακό επίπεδο της περιοχής είναι εκτεθειμένα σε κάθε εξωγενή αλλαγή της ζήτησης, της προσφοράς και του ανταγωνισμού. Μείωση της ζήτησης

λόγω αλλαγών στις καταναλωτικές συνήθειες, λόγω μείωσης των εισοδημάτων, της εμφάνισης υποκατάστατων ή ανταγωνιστικότερων προϊόντων προκαλεί ισχυρούς κλυδωνισμούς στις περιοχές αυτές και αύξηση της ανεργίας ή/και της μετανάστευσης λόγω έλλειψης εναλλακτικών δυνατοτήτων απασχόλησης. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση εξελίξεων στον τομέα της παραγωγής (π.χ. εμφάνιση νέων παραγωγών στο εσωτερικό ή στο εξωτερικό, εμφάνιση νέων ποικιλιών) ή σε αλλαγές του καθεστώτος εξωτερικού εμπορίου. Γενικά ισχύει ότι πάνω από το 40% του αγροτικού εισοδήματος των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών της χώρας προέρχεται από πληρωμές της ΕΕ (Σούτσας και Κότιος, 2006).

Τεχνολογικά μειονεκτήματα και μειονεκτήματα υποδομών

Στα μειονεκτήματα αυτά συμπεριλαμβάνονται κυρίως οι περιορισμένες δυνατότητες αξιοποίησης των συγχρόνων τεχνολογιών στην αγροτική παραγωγή. Η μικρή καλλιεργήσιμη έκταση και ο μικρός κλήρος δεν επιτρέπουν την αύξηση της σχέσης κεφαλαίου-εδάφους, την εκμηχάνιση της παραγωγής καθώς και την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών της πληροφορικής και της βιοτεχνολογίας. Ως εκ τούτου η αγροτική δραστηριότητα είναι παραδοσιακή και κυρίως έντασης εργασίας. Πέραν τούτου μειονεκτήματα εμφανίζονται σε σχέση με την ύπαρξη υποδομών (π.χ. μεταφορικές, τηλεπικοινωνιακές, ενεργειακές, συμβουλευτικές, αρδευτικές) με αποτέλεσμα την αύξηση του κόστους παραγωγής, τα μειωμένα εισοδήματα και την μη αξιοποίηση των επιτευγμάτων της σύγχρονης έρευνας και τεχνολογίας (Σούτσας και Κότιος, 2006).

Κοινωνικοί και δημογραφικοί παραγοντες

Οι κάτοικοι των ορεινών περιοχών συνήθως αντιμετωπίζουν με καχυποψία κάθε προσπάθεια αναδιάρθρωσης και αλλαγής προσανατολισμού και εμμένουν σε παραδοσιακές δομές οργάνωσης και παραγωγής. Πέραν τούτου, το επίπεδο εκπαίδευσης και εξειδίκευσης είναι συγκριτικά πολύ χαμηλό. Η εσωτερική και εξωτερική μετανάστευση μετά τα μέσα της δεκαετίας του 1950 έχει οδηγήσει σε μείωση και γήρανση του αγροτικού πληθυσμού των περιοχών αυτών, γεγονός που αυξάνει τις αντιστάσεις για αναδιάρθρωση, για μακροχρόνιο

προγραμματισμό και τυχόν επενδύσεις σε πάγιο κεφάλαιο. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι πάνω από 20% του πληθυσμού των περιοχών αυτών είναι άνω των 65 ετών, ενώ το ποσοστό των γεωργών που είναι πάνω από 55 έτη υπερβαίνει το 60% του συνόλου των γεωργών. Επίσης, σταθερή είναι η τάση μείωσης της συνολικής απασχόλησης στις περιοχές αυτές (Γούσιος, 2000).

Λόγω της χαμηλής πληθυσμιακής πυκνότητας (20 κάτοικοι ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο έναντι 77 κατοίκων του μέσου όρου της χώρας και έναντι 310 κατοίκων του μέσου όρου των δυναμικών περιοχών) και λόγω του γενικότερου συγκεντρωτισμού στις αστικές περιοχές της χώρας, οι ορεινές περιοχές στερούνται των αναγκαίων κοινωνικών και διοικητικών υποδομών που θα συνέβαλαν στην βελτίωση και αύξηση της γνώσης και της πληροφόρησης. Ο πληθυσμός κατοικεί ως επί το πλείστον σε οικισμούς κάτω των 1000 κατοίκων, γεγονός που δυσχεραίνει την ανάπτυξη άλλων τομέων της οικονομίας (π.χ. μεταποίηση, υπηρεσίες) και αυξάνει το κατά κεφαλή κόστος των επενδύσεων για οικονομικές και κοινωνικές υποδομές. Η μεταποιητική δραστηριότητα και ο τομέας παροχής υπηρεσιών (π.χ. εμπορικών, χρηματοπιστωτικών, συμβουλευτικών, διοικητικών, υγείας, εκπαίδευσης, αναψυχής) συγκεντρώνεται σε ορεινά αστικά κέντρα μικρού ή μεσαίου μεγέθους, τα οποία εμφανίζουν μεγάλη εξάρτηση από το εισόδημα της ορεινής ενδοχώρας τους. Συνεπώς, η όποια πολιτική για τις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη της το γεγονός αυτό. Πέραν τούτου, είναι γεγονός ότι οι κάτοικοι των περιοχών αυτών και οι εκπρόσωποι τους (πολιτικοί και επαγγελματικοί) έχουν μικρή επιρροή στις διαδικασίες λήψης των αποφάσεων που τους αφορούν και υστερούν στην πρόσβαση και στην έγκαιρη και έγκυρη ενημέρωση. Από τα κέντρα λήψης αποφάσεων μέχρι την τοπική κοινωνία χάνεται ένα σημαντικό μέρος της διακινούμενης όσο και διαθέσιμης πληροφορίας, με αποτέλεσμα να παρατηρούνται δυσκολίες στην ενημέρωση και στον εκσυγχρονισμό καθώς και μια αδυναμία αποτελεσματικής ένταξης των αγροτών στο οικονομικό-εμπορικό κύκλωμα (Υπουργείο Γεωργίας, 2001).

Γεωργία

Η ελληνική γεωργία και γενικότερα ο ελληνικός αγροτικός χώρος, αντιμετωπίζει μία σειρά προβλημάτων διαρθρωτικής φύσης, τα οποία οι φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης

επιχείρησαν να επιλύσουν με «μερικά» και αποσπασματικά μέτρα, με στόχο την ικανοποίηση των συγκεκριμένων κοινωνικών και πολιτικών συμφερόντων τους. Τα προβλήματα αυτά είναι απόρροια τόσο των ιδιαιτεροτήτων του ελληνικού φυσικού περιβάλλοντος, όσο και των κοινωνικών, πολιτικών, πολιτισμικών και οικονομικών συνθηκών και συγκυριών οι οποίες καθόρισαν σε μεγάλο βαθμό συγκεκριμένες περιόδους της ελληνικής ιστορίας.

Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά και από τα πιο σοβαρά διαρθρωτικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η ελληνική γεωργία, το οποίο μάλιστα επιτείνεται δραματικά στις ορεινές περιοχές, είναι ο κατακερματισμός και η μεγάλη διασπορά των Μοναδιαίων Ιδιοκτησιών / Χρήσεων / Εκμεταλλεύσεων Γης (ΜΙΧΕΓ) (Μιχαηλίδου και Ρόκος 2001). Το πρόβλημα οξύνθηκε μετά τη μικρασιατική καταστροφή όταν το 1922 τουλάχιστον 1.500.000 Έλληνες διώχτηκαν από τα παράλια της Μικράς Ασίας. Η Ελληνική κυβέρνηση, προκειμένου να διευκολύνει την εγκατάσταση και διαβίωσή τους στην Ελλάδα, εφάρμοσε ένα εκτεταμένο αναδασμό γης, χορηγώντας στους πρόσφυγες διάσπαρτα κτήματα σε όλη την επικράτεια. Το γεγονός ότι μόνο το 30% περίπου της συνολικής έκτασης της ορεινής και ημιορεινής που αντιστοιχεί στο 70% Ελλάδας αποτελεί γεωργική γη, εντείνει το πρόβλημα του κατακερματισμού και της διασποράς του γεωργικού κλήρου, αν και κατά την περίοδο 1971-1991 παρατηρήθηκε ελαφρά μείωση του αριθμού των αγροτικών, με παράλληλη αύξηση των αριθμού και του μεγέθους των μεγάλων εκμεταλλεύσεων (άνω των 50 στρεμμάτων) (Ζιώγανας, 1999). Ακόμη, το ποσοστό της αρδευόμενης γεωργικής γης είναι χαμηλό, ο μέσος όρος ηλικίας των αρχηγών των γεωργικών εκμεταλλεύσεων είναι υψηλός (περίπου το 60% είναι άνω των 55 ετών) και η επαγγελματική τους εκπαίδευση ελλιπής.

Στις ορεινές περιοχές, από την άποψη των καιρικών συνθηκών, παρά το μεγαλύτερο συνήθως ύψος βροχοπτώσεων, το ποσοστό των αρδευόμενων εκτάσεων φτάνει μόνο το 20,2%, ενώ στο σύνολο της χώρας αρδύεται το 35,2% των καλλιεργούμενων εκτάσεων (Μιχαηλίδου και Ρόκος 2001). Την περίοδο 1987-1993 ο αριθμός των αγροτικών εκμεταλλεύσεων των ορεινών περιοχών μειώθηκε κατά 15,7% και η χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση κατά 12,8%, ενώ οι αντίστοιχοι αριθμοί για το σύνολο της χώρας είναι 14,1% και 6,9%, γεγονός που υποδηλώνει ότι η μείωση του αριθμού των εκμεταλλεύσεων δεν οφείλεται σε ενδεχόμενη συγχώνευση και αύξηση του μεγέθους τους, αλλά σε διαρκώς αυξανόμενη εγκατάλειψη των γεωργικών εκτάσεων. Εκτιμάται ότι το μέσο μέγεθος των γεωργικών εκμεταλλεύσεων των ορεινών περιοχών δεν ξεπερνά τα 33 στρεμ. που αντιστοιχεί

μόλις στο 75% του μ.ο. χώρας ενώ το ανάγλυφο και η πολυσχιδής υδρογραφική μορφολογία επιτείνουν το πρόβλημα του πολυτεμαχισμού (6,8 αγροτεμάχια έναντι 4,8 του μ.ο. της χώρας) (Μιχαηλίδου και Ρόκος 2001).

Επιπλέον, οι ορεινές περιοχές εμφανίζουν τον υψηλότερο δείκτη γήρανσης των αρχηγών των εκμεταλλεύσεων με ποσοστό εκμεταλλεύσεων με αρχηγούς ηλικίας άνω των 55 ετών 60,5 %. Σε έρευνα της ΕΣΥΕ αναφέρεται ότι το έτος 1993, από τους 1.767.250 αρχηγούς και μέλη νοικοκυριών που εργάζονται στη γεωργία σε όλη τη χώρα, ένα ποσοστό 25,1% είναι κάτοικοι ορεινών περιοχών και από αυτούς το 32,2% έχει ως αποκλειστική απασχόληση τη γεωργία, έναντι ποσοστού 27,4% που ισχύει για το σύνολο της χώρας (ΕΣΥΕ 1993).

Από πλευράς καλλιεργούμενων εκτάσεων, την πρώτη θέση κατέχει η ελιά, ενώ την περίοδο 1987-1993 παρατηρήθηκε σημαντική μείωση στην καλλιέργεια της μηδικής (-19% των καλλιεργούμενων εκτάσεων), η οποία παραπέμπει αφ' ενός στην αύξηση της εξάρτησης των ορεινών περιοχών από τις πεδινές για την προμήθεια των απαραίτητων ποσοτήτων χονδροειδών ζωοτροφών και αφ' ετέρου στην ένταση των πιέσεων στους ορεινούς βοσκότοπους για την κάλυψη των αυξημένων διατροφικών αναγκών των ζώων (Καρανικόλας και Μαρτίνος, 1999). Η αλόγιστη βόσκηση στον ορεινό και ημιορεινό χώρο οφείλεται κυρίως στο κοινόχρηστο καθεστώς βόσκησης που, ανεξαρτήτως ιδιοκτησιακού καθεστώτος, δίνει το δικαίωμα σε κάθε βοσκό για ελεύθερη βόσκηση επί χρηματοδότηση χωρίς γενικότερο σχεδιασμό για ορθολογική χρήση των βοσκοτόπων, στην επιμονή των βοσκών για ελεύθερη βόσκηση χωρίς προϋποθέσεις και στην έλλειψη πολιτικής βούλησης για την αντιμετώπιση του προβλήματος (Παπαναστάσης, 1994).

Κτηνοτροφία

Η κύρια παραγωγική κατεύθυνση, ιδιαίτερα σε ορεινές περιοχές, είναι η κτηνοτροφία και ειδικότερα, η αιγοπροβατοτροφία, λόγω των περιορισμένων προσφερόμενων εκτάσεων που καθιστούν δύσκολη την εκτροφή μεγάλων ζώων. Σε πολλές περιοχές λόγω του έντονου ορεινού χαρακτήρα η κτηνοτροφία αποτελεί βασική οικονομική δραστηριότητα με δυνατότητες ταχείας ανάπτυξης και βελτίωσης, τόσο του ζωικού κεφαλαίου και των προϊόντων του (μικρές μεταποιητικές μονάδες) αλλά και της εμπορίας τους (τριτογενής

τομέας). Παρά την σημαντικότερη απασχόληση του πληθυσμού με την κτηνοτροφία, αυτή εξακολουθεί να γίνεται με τις παραδοσιακές μεθόδους σε οικοτεχνική βάση, χωρίς να γίνεται χρήση νέων τεχνολογιών.

Όσο αφορά τις κτηνοτροφικές μονάδες της χώρας, το 32% περίπου αυτών βρίσκεται στις ορεινές περιοχές και το ζωικό κεφάλαιό τους χαρακτηρίζεται από το μεγαλύτερο αριθμό ζωικών μονάδων (ΖΜ) ανά εκμετάλλευση (4,52) έναντι 3,44 ΖΜ ανά εκμετάλλευση για το σύνολο της χώρας. Τα στοιχεία όμως της ΕΣΥΕ αποκαλύπτουν ότι παράλληλα οι ζωικές μονάδες όλο και μειώνονται, παρά το γεγονός ότι οι ορεινές περιοχές της ηπειρωτικής Ελλάδας εξακολουθούν να συγκεντρώνουν το μισό πληθυσμό των αιγών και το 1/3 των προβάτων όλης της χώρας (Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε, 2000).

Δάση

Η Ελληνική δασοπονία αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα. Τα Ελληνικά δάση έχουν περιοριστεί πολύ ως προς την έκτασή τους και φύονται κατά κανόνα σε απομακρυσμένες ορεινές περιοχές με ισχυρές κλίσεις και υποβαθμισμένο έδαφος. Η ταξινόμηση και διακίνηση των δασικών προϊόντων γίνεται σε αδρομερείς κατηγορίες (διάκριση λίγων προϊόντων) και με μεγάλη βραδύτητα μεταξύ υλοτομίας και πρώτης επεξεργασίας στο εργοστάσιο. Η έλλειψη αμοιβαίας πληροφόρησης, επικοινωνίας και συντονισμού μεταξύ δασαρχείων και βιομηχανίας-βιοτεχνίας (αγορά) καθώς και η παρεμβολή πολλών γραφειοκρατικών διαδικασιών στην διάθεση των προϊόντων οξύνει το πρόβλημα και οδηγεί πολύ συχνά στην υποβάθμιση των προϊόντων. Επισημαίνεται η παντελής έλλειψη κριτηρίων ποιότητας στην παραγωγή ελληνικής ξυλείας, τόσο ως προς τις απαιτήσεις των βιομηχανιών όσο και ως προς τις απαιτήσεις των καταναλωτών. Η ενασχόληση με την δασοκομία είναι επίπονη και προσφέρει χαμηλότερο επίπεδο αμοιβών σε σχέση με άλλες γεωργικές δραστηριότητες. Ως αναπόδραστη συνέπεια, ο αριθμός των απασχολούμενων στη δασοπονία μειώθηκε την τελευταία δεκαετία κατά 31%. Οι πυρκαγιές από πρόθεση, σκοπιμότητα ή αμέλεια εξακολουθούν να αποτελούν το μεγαλύτερο κίνδυνο για τα Ελληνικά δάση, ενώ η ανυπαρξία εθνικού κτηματολογίου και συστηματικής καταγραφής των δασικών εκτάσεων, δυσχεραίνει τη διαδικασία αναγνώρισης και προστασίας των εκτάσεων που κήκαν, εκχερσώθηκαν και καταπατήθηκαν (Μιχαηλίδου και Ρόκος 2001).

Στην Ελλάδα διακρίνονται πέντε ζώνες δασικής βλάστησης και είναι οι εξής (Αθανασιάδης, 1989):

α) *Ευμεσογειακή ζώνη βλάστησης ή ζώνη της αριάς*: Αναπτύσσεται σε παραλιακές, λοφώδης και ημιορεινές περιοχές και αποτελείται από δάση χαλεπίου πεύκης και κουκουναριάς καθώς και δάση αριάς και τραχειάς πεύκης.

β) *Παραμεσογειακή ζώνη βλάστησης ή ζώνη της χνοώδους δρύος*: αναπτύσσεται ως συνέχεια της προηγούμενης σε λοφώδης και ημιορεινές περιοχές του εσωτερικού της χώρας και αποτελείται από πλατύφυλλη δρυς, πουρνάρια και φυλλοβόλα δάση.

γ) *Ζώνη δασών οξυάς - ελάτης και ορεινών παραμεσόγειων κωνοφόρων*: Η ζώνη αυτή αναπτύσσεται σε ορεινές και υπαλπικές περιοχές (μέχρι 1800 έως 1900 μ.) και εκτείνεται στις ορεινές περιοχές τις Στερεάς Ελλάδας, της Πελοποννήσου καθώς και της κεντρικής και βόρειας Ελλάδος. Κυριαρχούντα είδη είναι η υβριδογενής ελάτη και η οξυά και σχηματίζονται μικτά δάση ελάτης και οξυάς καθώς και αμιγή δάση οξυάς.

δ) *Ζώνη ψυχρόβιων κωνοφόρων*: Η ζώνη αυτή εμφανίζεται στα υψηλά όρη της βόρειας Ελλάδας και αποτελείται από ψυχρόβια κωνοφόρα. Εδώ βρίσκονται δάση της δασικής πεύκης, της ερυθρελάτης και της λευκής ελάτης.

ε) *Εξωδασική ζώνη υψηλών ορέων*: Η ζώνη αυτή εμφανίζεται στα υψηλά όρη της χώρας μας, πάνω από τα όρια του δάσους (ψευδαλπικές εκτάσεις). Αποτελείται από ποώδη κυρίως βλάστηση, με διάσπαρτους μικρούς θάμνους.

Σύμφωνα με στοιχεία της Δασικής Υπηρεσίας και της ΕΣΥΕ, τα ελληνικά δάση καταλαμβάνουν έκταση 25,1 εκ. στρεμ. εκ των οποίων τα 9,6 εκ. στρεμ(38,4% του συνόλου) είναι κωνοφόρα (ελάτη και ερυθρελάτη 13,1, χαλέπιος και τραχεία πεύκη 18,9%, μαύρη πεύκη 5,5% και λοιπά κωνοφόρα 0,9%) ενώ τα πλατύφυλλα εκτείνονται σε έκταση 15,5 εκ. στρεμ(61,6% του συνόλου) (δρυς 29,8%, οξιά 8,7%, αείφυλλα 19% και λοιπά φυλλοβόλα 4,1%). Το 65,5% των δασικών εκτάσεων ανήκει στο δημόσιο, το 12,0% είναι κοινοτικά, το 4,4% μοναστηριακά, το 8% ιδιόκτητα, το 9,7% συνιδιόκτητα, ενώ το υπόλοιπο 0,4% ανήκει σε αγαθοεργή ιδρύματα (Κεμίδης, 1995). Προκύπτει επίσης ότι εντός των δασικών συμπλεγμάτων υπάρχουν αρκετές γυμνές εκτάσεις. Επίσης, ενώ τα δασικά εδάφη αποτελούν το 60% της επιφάνειας της χώρας, μόλις το 18% αποτελεί καλυπτόμενη έκταση από τα δάση (Μιχαηλίδου και Ρόκος 2001).

Τα ελληνικά παραγωγικά δάση, έκτασης περίπου δέκα (10) εκ. στρεμ. συναντώνται σχεδόν αποκλειστικά στις ορεινές περιοχές της χώρας. Ως περιοχές με μεγάλη δυνατότητα ανάπτυξης δασών για την παραγωγή ξύλου θεωρούνται οι ορεινές περιοχές βόρεια του άξονα Λαμίας-Πρέβεζας, όπου επικρατεί ο ασθενής μεσογειακός χαρακτήρας με αναμενόμενη παραγωγή 5-8 κ.μ. ανά έτος και ανά εκτάριο, και οι υπομεσογειακές ορεινές περιοχές με παραγωγή μεγαλύτερη των 8 κ.μ. ανά έτος και ανά εκτάριο. Αντίθετα, σχεδόν ανύπαρκτη είναι η δυνατότητα ανάπτυξης παραγωγικών δασών στα νησιά και στις παράκτιες ζώνες της Νότιας, Νοτιοανατολικής και Νοτιοδυτικής Ελλάδος (Σούτσας και Κότιος, 2006).

Ανάμεσα στις δεκαετίες του '80 και του '90 παρατηρείται σημαντική πτώση της παραγωγής ξυλείας της τάξης των 700.000 κυβικών μέτρων, η οποία σύμφωνα με έκθεση του Υπουργείου Γεωργίας οφείλεται κυρίως στην μείωση παραγωγής καυσόξυλων η οποία συνδέεται με αλλαγή του τρόπου θέρμανσης των αγροτικών νοικοκυριών και στη συνεχιζόμενη εγκατάλειψη της ορεινής χώρας. Στην Ελλάδα υπάρχουν δύο κρατικά εργοστάσια ξύλου, της Καλαμπάκας και του Λιτόχωρου. Περίπου το 15% των παραγόμενων δασικών προϊόντων είναι τεχνικό ξύλο (ξύλο για πίση και για στύλους, ξυλεία μεταλλείων και αντικολλητικών) και το υπόλοιπο 85% καυσόξυλα και ξυλεία θρυμματισμού (για μοριοσανίδες και χαρτοπολτό). Σημαντική είναι και η έκταση των δασών για παραγωγή ρητίνης, με κυριότερες ρητινοπαραγωγικές περιοχές τους Νομούς Εύβοιας, Κορινθίας, Ηλείας και Αττικής (ΚΕΠΕ, 1989).

Τα παραπάνω στοιχεία μπορούν να μας δώσουν μια συνοπτική εικόνα του ελληνικού ορεινού αγροτικού χώρου, καθώς και των προβλημάτων που αντιμετωπίζει. Η ύπαρξη σοβαρών διαρθρωτικών προβλημάτων, το αβέβαιο μέλλον των παραγωγικών δραστηριοτήτων, όπως αυτό εμφανίζεται μέσα από τα στατιστικά στοιχεία και η συνεχιζόμενη ερήμωση της ορεινής Ελλάδας, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι τα μέτρα τα οποία κατά καιρούς λήφθηκαν για τις ορεινές περιοχές και στους τομείς της γεωργίας, της κτηνοτροφίας και της δασοπονίας, δεν είχαν ολοκληρωμένο χαρακτήρα και δεν ήταν επαρκή και αποτελεσματικά.

Μειονεκτηματα οσον αφορά την ποιότητα και ποσοτητα των εδαφικων πορων

Οι βασικοί πλουτοπαραγωγικοί φυσικοί πόροι είναι η γεωργική γη, οι βοσκότοποι και τα δάση. Οι πόροι αυτοί καταλαμβάνουν συνολικά 77,6 εκατ. στρεμ. Από τα οποία τα 13,08 εκατ. στρεμ. είναι καλλιεργήσιμη έκταση, τα 36,42 εκατ. στρεμ. είναι βοσκότοποι και τα 24,02 είναι δάση. Η καλλιεργήσιμη γη εμφανίζει σε σύγκριση με τις πεδινές περιοχές ποιοτικά και ποσοτικά μειονεκτήματα. Έτσι, η ποιότητα του εδάφους και λόγω της σύνθεσής του αλλά και λόγω της έλλειψης τεχνικών υποδομών θέτει όρια στην αποδοτικότητα των καλλιεργειών. Από ποσοτικής άποψης, πέραν της στενότητας της καλλιεργήσιμης γης, ως βασικό μειονέκτημα χαρακτηρίζεται ο μικρός και πολυτεμαχισμένος κλήρος. Ως συνέπεια των μειονεκτημάτων αυτών οι ορεινές και μειονεκτικές περιοχές εμφανίζουν χαμηλή αποδοτικότητα και περιορισμένες δυνατότητες εφαρμογής σύγχρονων μέσων παραγωγής.

Ένα άλλο πρόβλημα των γεωργικών εκμεταλλεύσεων σχετίζεται με την απουσία σε μεγάλο βαθμό διάδοχης κατάστασης, λόγω εγκατάλειψης των περιοχών αυτών από τους νέους ανθρώπους. Αυτό αποθαρρύνει τις πάγιες επενδύσεις των ενεργών γεωργών και τον μακροπρόθεσμο προγραμματισμό.

Οι βοσκότοποι των ορεινών περιοχών στη χώρα μας συντίθενται κυρίως από δασολίβαδα, ποολίβαδα, θαμνολίβαδα και φρυγανολίβαδα. Οι εκτάσεις αυτές ανήκουν σε βαθμό πάνω του 75% στους δήμους και σε κοινότητες. Οι βοσκότοποι δεν αποτελούν συγκροτημένες ή ενιαίες εκτάσεις στον ορεινό χώρο, αλλά διάσπαρτες ή αναμειγμένες με δάση και γεωργικές καλλιέργειες, με αποτέλεσμα να διασπάται η συνοχή των βοσκοτόπων και να καθίσταται προβληματικός ο διαχωρισμός τους. Η ποιότητα των βοσκοτόπων στις περισσότερες περιοχές χαρακτηρίζεται από εδάφη με μικρό βάθος, από απότομες κλίσεις και από συχνή υπερβόσκηση. Λόγω της υπερβόσκησης, της διάβρωσης των εδαφών, των πυρκαγιών και της κακής διαχείρισης τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια υποβάθμιση τόσο τόσο της βλάστησης όσο και του εδάφους των βοσκοτόπων. Οι περισσότεροι βοσκότοποι των ορεινών περιοχών της χώρας προσφέρονται για την κτηνοτροφία αιγοπροβάτων και λιγότερο για την εκτροφή βοοειδών. Η ορεινή δασοπονία υστερεί έναντι της πεδινής λόγω του υψηλού κόστους υλοτόμησης και μεταφοράς των προϊόντων ξυλείας (Σούτσας και Κότιος, 2006).

2.3 ΑΥΣΤΡΙΑ

Σύμφωνα με τα κριτήρια της Ε.Ε. για την οροθεσία των λιγότερο προνομιούχων γεωργικών περιοχών, οι ορεινές περιοχές στην Αυστρία περιλαμβάνουν το 70 % του αυστριακού εδάφους (58% της χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης). Αποτελεί τμήμα των δύο μεγαλύτερων ορεινών όγκων της Ευρώπης, των Άλπεων (που αποτελούν το 89% των Αυστριακών ορεινών όγκων) και τον ορεινό όγκο Βοημίας. Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 έχει πληθυσμό της τάξης των 2,8 εκατομμυρίων και αποτελεί κατοικί του 36% του Αυστριακού πληθυσμού (Horoikona 1998).

Γεωργία

Η γεωργία στην Αυστρία χαρακτηρίζεται από μικρού και μεσαίου μεγέθους καλλιεργήσιμες εκτάσεις. Αυτές αποτελούν μόνο ένα μικρό τμήμα της χώρας και έτσι η γεωργία απασχολεί ένα πολύ μικρό μέρος του αυστριακού πληθυσμού σε επίπεδο οικογενειακών επιχειρήσεων. Τα κυριότερα γεωργικά προϊόντα είναι τα ζαχαρότευτλα, το καλαμπόκι, το σιτάρι και το κριθάρι. Το μερίδιο της γεωργίας στη συνολική απασχόληση στις ορεινές περιοχές είναι της τάξης του 9,2% (αλλά στις δυτικές επαρχίες των Άλπεων περιορίζονται περίπου στο 5%), το οποίο σημαίνει περίπου 50% πάνω από τον αυστριακό μέσο όρο. Στις ορεινές περιοχές ο αριθμός απασχολούμενων στη γεωργία και τη δασοπονία μειώνεται, η βιομηχανία και ο κατασκευαστικός τομέας συνεχίζουν να κατέχουν ένα μεγάλο μερίδιο της συνολικής απασχόλησης και η μετατόπιση των εργασιών προς την τριτογενή οικονομία είναι χαρακτηριστική (Horoikona 1998, Tamme 2004).

Η ορεινή γεωργία διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο στη διατήρηση και διαφύλαξη των ευαίσθητων οικοσυστημάτων. Οι μη-ευνοϊκές φυσικές συνθήκες για την ορεινή γεωργία αποδίδεται πρώτιστα με τις απότομες κλίσεις των καλλιεργούμενων εκτάσεων, τη σύντομη καλλιεργητική περίοδο, την απουσία εναλλακτικών παραγωγικών δυνατοτήτων και συχνά με τις φτωχές μεταφορικές συνθήκες από και προς τις καλλιεργήσιμες εκτάσεις (Tamme 2004).

Η κλιματική αλλαγή είναι το κύριο θέμα που απασχολεί τους αγρότες των ορεινών περιοχών της Αυστρίας, αφού η διαφοροποίηση των καιρικών συνθηκών επηράζει σε σημαντικό βαθμό την κάλυψη των καλλιεργούμενων περιοχών με χιόνι. Συγκεκριμένα, το

μειωμένο χρονικό διάστημα που το καλλιεργούμενο έδαφος είναι καλυμμένο με χιόνι μεταβάλλει σταδιακά το χρόνο καλλιέργειας, δημιουργώντας φαινόμενα διάβρωσης και έκπλυσης σημαντικών για την καλλιέργεια θρεπτικών συστατικών του εδάφους (Behringer et Al , 2000).

Επιπρόσθετα, όπως αναφέρεται παρακάτω, η μετακίνηση του πληθυσμού σε αστικές περιοχές και μητροπολιτικά κέντρα, σε συνδυασμό με τη στροφή των μέχρι τώρα αγροτών σε νέους τομείς απασχόλησης (τουριστική βιομηχανία, υπηρεσίες, νέος τριτογενής τομέας) επηρέασε σημαντικά την γεωργική δραστηριότητα στις ορεινές περιοχές. Κατά συνέπεια η γεωργία, ένας οικονομικός στυλοβάτης για τις ορεινές περιοχές αρχίζει να παρακμάζει, συμπαρασύροντας και άλλες οικονομικές δραστηριότητες (Garcia-Ruiz και Lasanta-Martinez, 1993).

Από καιρό έχει αναγνωριστεί ότι είναι πολύ δύσκολη η επιβίωση μέσω της γεωργίας στις ορεινές περιοχές επειδή :

- Οι δαπάνες παραγωγής είναι υψηλότερες (παραδείγματος χάριν λόγω παρουσία πολύ απότομων κλίσεων για τη χρήση γεωργικών μηχανημάτων ή απαιτείται η χρήση πολύ ακριβού ειδικού εξοπλισμού)
- Οι αγορές είναι απόμακρες (οι αποστάσεις είναι γενικά μεγαλύτερες, και πιο προβληματικές λόγω της έκτασης)
- Τα εδάφη είναι λιγότερο εύφορα
- Οι κλιματολογικοί συνθήκες είναι δυσκολότερες
- Η πρόσβαση στις υπηρεσίες είναι δυσκολότερη και συχνά δαπανηρότερη

Οι ορεινές περιοχές είναι πιο τρωτές και οι περισσότερες έχουν ανάγκη από ειδικά μέτρα υποστήριξης εάν είναι να αποφευχθεί ειδικά η μείωση του πληθυσμού , η οικονομική δυσχέρεια και περιβαλλοντική υποβάθμιση. Αφ' ετέρου, η γεωργία και η οικονομία στις ορεινές περιοχές έχει και τις θετικές πλευρές τους επίσης, παραδείγματος χάριν η ασυναγώνιστες ποιότητα και η αυθεντικότητα των προϊόντα τους.

Το γεωργικό εισόδημα στις ορεινές λιγότερο προνομιούχες περιοχές είναι 45% κάτω του μέσου όρου της ΕΕ, εν τούτοις αυτός ο αριθμός παρουσιάζει σημαντικές διαφοροποιήσεις από περιοχή σε περιοχή και από χώρα σε χώρα (European Communities, 2005).

Κτηνοτροφία

Όσον αφορά την κτηνοτροφία εκτρέφονται αγελάδες, χοίροι και πρόβατα. Οι κύριες δυσκολίες που εμφανίζονται εδώ αφορούν τη χειμερινή κυρίως περίοδο όπου το έδαφος καλύπτεται από χιόνι και η βοσκή των ζώων δεν είναι ευφικτή σε όλη τη διάρκειά της. Επιπρόσθετα, η συντήρηση και η πιθανή υγειονομική περίθαλψή τους, κυρίως κατά τις περιόδους αναπαραγωγής των ζώων, αποτελεί ένα από τα βασικά μειονεκτήματα για τον κλάδο, αφού οι αντίστοιχες υποδομές στη πλειοψηφία των ορεινών περιοχών απουσιάζουν και τα κόστη μεταφοράς των ζώων σε άλλες περιοχές είναι ιδιαίτερα υψηλά.

Δάση

Τα δάση της Αυστρίας κατακλύζονται από είδη κωνοφόρων δέντρων (περίπου το 69,2 % των δασών). Τα υψηλότερα ποσοστά των φυλλοβόλων δέντρων (σε συνολικά 22,3%) βρίσκονται μόνο στις χαμηλότερες περιοχές. Το σημαντικότερο είδος δέντρου από άποψη επιφάνειας και οικονομικής σημασίας είναι οι ερυθρελάτες (*Picea abies*). Φύεται σε ποσοστό μεγαλύτερο του 55,7 % του δασώδους εδάφους. Άλλα σημαντικά είδη δέντρων είναι: οξιά (*Fagus silvatica* - 9.2%), άσπρο πεύκο (*Pinus silvestris* - 5.4%), αγριόπευκο *Larix decidua* - 4.4%), έλατο (*Abies alba* - 2.3%) και βαλανιδιά (*Quercus sp.* - 2.0%).

Εκτιμώντας ότι στα δάση των Άλπεων τα είδη κωνοφόρων δέντρων αναπτύσσονται φυσικά, το αρχικό μερίδιο στα πλατύφυλλα δέντρα ήταν πολύ υψηλότερο στις χαμηλότερες περιοχές. Για εμπορικούς λόγους, η δασοπονία έχει οδηγηθεί σε αλλαγές στη σύνθεση του είδους δέντρων, η οποία έχει μετατοπιστεί σε πιο κωνοφόρα δέντρα. Σήμερα, το μερίδιο των πλατύφυλλων και μικτών συνθέσεων είναι 35 % ενώ η φυσική τους αναλογία θα ήταν περίπου 71%. Από τη δεκαετία του '70, εντούτοις, το μερίδιο των πλατύφυλλων και μικτών συνθέσεων έχει αυξηθεί πάλι (Pregerning και Weiss, 1998).

Η μισή έκταση της χώρας καλύπτεται από δάση και η υλοτομία είναι ανεπτυγμένη μαζί με την παραγωγή χαρτιού.

Οι αρμόδιες αρχές της Αυστρίας για την προστασία των ορεινών δασών εκθέτουν τις *φτωχές συνθήκες* που επικρατούν σε αυτά. Τα ορεινά δάση τα προηγούμενα χρόνια είχαν μια ευδιάκριτη παρουσία και στις μέρες μας παρουσιάζουν μειωμένη ικανότητα ανάπτυξης και

αναγέννησης. Για αυτά τα δάση οι αρχές εκφράζουν την ανησυχία τους για την πιθανή καταστροφή τους και την απώλεια προστατευτικών λειτουργιών που επιτελούν. Αυτή η κατάσταση αφ' ενός προέρχεται από παλαιότερες και παρούσες πρακτικές δασικής διαχείρισης: η ολοκληρωτική αποψίλωση και η υψηλή προτίμηση των ερυθρελατών έχει οδηγήσει σε ξεπερασμένες πλέον καταστάσεις μονοκαλλιέργειας ευαίσθητες σε συνθήκες έντασης ανέμων και επιθέσεις εντόμων. Οι γεωργικές και κυνηγητικές χρήσεις αφ' ετέρου αποτρέπουν τη φυσική αναγέννηση των δασών. Ειδικά στις αλπικές περιοχές όπου η αύξηση του ξύλου μειώνεται αλλά η άνοδος των διοικητικών δαπανών αυξάνεται, οι ιδιοκτήτες δασικών εκτάσεων μειώνουν τα μέτρα της δασικής διαχείρισης και αυξάνουν τον αριθμό των βοοειδών για τη βοσκή ή τον αριθμό ελαφιών για κυνηγητικούς σκοπούς. Αυτές οι πολλαπλές δασικές χρήσεις μπορούν να οδηγήσουν σε μια κατάχρηση του δασικού οικοσυστήματος (Pregerning και Weiss, 1998).

Πληθυσμος – Απασχοληση

Την περίοδο από 1870 έως το 1990 οι Άλπεις είχαν έναν συνολικό πληθυσμό με αύξηση από 7 εκατομμύρια μέχρι 11 εκατομμύρια άνθρωποι, αλλά το ποσοστό που ζει στις ορεινές περιοχές ελαττώνεται από 7,4% σε 5,8%. Οι αλλαγές πληθυσμού συνδέονται με αλλαγές των ευκαιριών απασχόλησης και των δομών. Αυτό σημαίνει γενικά μια μετατόπιση των κατοίκων ορεινών περιοχών από τον παραδοσιακό σε έναν πολυσύνθετο και πολυλειτουργικό τρόπο ζωής (Γούσιος και Ντυκέν, 2000). Η απασχόληση, οι επιχειρήσεις (στροφή στον τριτογενή τομέα) και οι ανεπαρκείς υποδομές, είναι κάποιοι από τους κύριους λόγους για την στροφή στην απασχόληση του πληθυσμού. Αυτή η τάση έχει ιδιαίτερη σημασία στις ορεινές περιοχές, όπου συχνά οι παραδοσιακές και βιώσιμες δραστηριότητες αντικαθίστανται από τις καθαρά οικονομικά προσανατολισμένες δραστηριότητες. Παραδείγματος χάριν στο παρελθόν άνθρωποι πολλών ειδικοτήτων που εργάζονται στη γεωργία, δασοπονία, ή τη γαλακτοκομία υιοθετούν τώρα μία επιχείρηση ή συμμετέχουν στην «τοπική» τουριστική βιομηχανία (Garcia-Ruiz και Lasanta-Martinez, 1993).

3 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

3.1 ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Στο παρόν κεφάλαιο γίνεται μια πρώτη προσέγγιση της πολιτικής που εφαρμόστηκε στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Για την πληρέστερη κατανόηση των αναγκών των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών και κατά συνέπεια της αναγκαίας πολιτικής ανάπτυξής τους, καταγράφονται τα ποιοτικά χαρακτηριστικά τους αναφορικά με την κοινωνικο –οικονομική τους εξέλιξη καθώς και με την “απομόνωσή” τους. Η ανάλυση αυτή θα αναδείξει τις αιτίες που δημιουργούν την ιδιαίτερη ανάγκη ενασχόλησης με τις ορεινές περιοχές καθώς και την ανάγκη χάραξης και υλοποίησης μιας εξειδικευμένης πολιτικής για αυτές τις περιοχές.

Για την Ε.Ε. η εξασφάλιση της διατήρησης της υπαίθρου στις ορεινές περιοχές και η προσαρμογή των γεωργών σε αυτές αποτελεί πρόθεση πρωταρχικής σημασίας.

Η συρρίκνωση των γεωργικών εισοδημάτων στις περιοχές αυτές και οι μη ικανοποιητικές συνθήκες εργασίας προκαλούν μαζική έξοδο από τη γεωργία και την ύπαιθρο και τελικά εγκατάλειψη και ερήμωσή τους, με όλες τις αρνητικές συνέπειες που συνεπάγεται αυτό.

Για τη διατήρηση αυτών των περιοχών αποφασίστηκε για πρώτη φορά από την ΕΕ η χορήγηση άμεσης ενίσχυσης στους παραγωγούς, λαμβάνοντας υπόψη τις διαρθρωτικές και φυσικές ανισότητες στην προσπάθεια της να αντισταθμίσει τα μόνιμα μειονεκτήματα αυτών των περιοχών. Έτσι εξέδωσε την οδηγία 75/268/ΕΟΚ. Εξάλλου, σε περιφερειακή κλίμακα η ΕΕ εφάρμοσε κοινά μέτρα με ειδικότερο γεωγραφικό χαρακτήρα (τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα) από τα τέλη της δεκαετίας του '70 και από το 1989 στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης των Διαρθρωτικών Ταμείων (Χριστοπούλου, 1999,2001).

Σύμφωνα με τη Χριστοπούλου 2001, οι ενισχύσεις στοχεύουν στη μείωση της «ψαλίδας» μεταξύ ευνοημένων αγροτικών περιοχών και αγροτικών περιοχών σε ορεινές ή μειονεκτικές περιοχές όπου τα μόνιμα φυσικά μειονεκτήματα όπως: ποιότητα εδάφους, κλίση του εδάφους, δυσμενές ανάγλυφο, σύντομη βλαστική περίοδος, συνεπάγονται υψηλές δαπάνες παραγωγής και ως εκ τούτου χαμηλότερο αγροτικό εισόδημα. Η σταθερή

συρρίκνωση των γεωργικών εισοδημάτων σε αυτές τις περιοχές προκαλεί τη μαζική παύση απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα, εγκατάληψη της γης, ερήμωση αυτών των περιοχών, με συνέπειες οικονομικές, κοινωνικές, αλλά και περιβαλλοντικές (μη συντήρηση του εδάφους, διαβρώσεις κλπ.)

Η οδηγία 75/268/ΕΟΚ προσδιορίζει τρία είδη μειονεκτικών περιοχών :

A. Ορεινές ζώνες κατά την έννοια της του άρθρου 3, παράγραφος 3 της οδηγίας 75/268/ΕΟΚ

Οι ορεινές περιοχές αποτελούνται από τοπικές διοικητικές μονάδες ή τμήματα αυτών που χαρακτηρίζονται από ένα σημαντικό περιορισμό των δυνατοτήτων χρησιμοποίησης της γης και μια σημαντική αύξηση στο κόστος εργασίας, που οφείλεται :

Άρθρο 3, Παράγραφος 3

- Είτε στην ύπαρξη, λόγω υψομέτρου, πολύ δυσχερών κλιματικών συνθηκών, με αποτέλεσμα να επιβραδύνεται σημαντικά η βλαστική περίοδος
- Είτε, σε χαμηλότερο υψόμετρο, στις απότομες κλίσεις, στο μεγαλύτερο τμήμα της εν λόγω περιοχής, που καθιστούν αδύνατη τη χρήση μηχανημάτων ή απαιτούν τη χρήση πολύ δαπανηρών ειδικών εξαρτημάτων
- Είτε στο συνδιασμό των δύο αυτών παραγόντων όταν το μειονέκτημα που προκύπτει από το καθένα, λαμβανόμενο χωριστά, είναι μικρότερης σημασίας. Στην περίπτωση αυτή, το μειονέκτημα που προκύπτει από το συνδιασμό αυτό πρέπει να είναι ισότιμο με εκείνο που προκαλείται από τις καταστάσεις που αναφέρονται στις δύο πρώτες περιπτώσεις.

B. Μειονεκτικές περιοχές που απειλούνται με μείωση του πληθυσμού κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 4 της οδηγίας 75/268/ΕΟΚ

Οι μειονεκτικές περιοχές που απειλούνται με μείωση του πληθυσμού και στις οποίες η διατήρηση της υπαίθρου είναι αναγκαία, αποτελούνται από γεωργικές περιοχές , που είναι

ομοιογενείς από άποψη φυσικών συνθηκών παραγωγής και που πρέπει ταυτόχρονα να παρουσιάζουν όλα τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

Άρθρο 3, Παράγραφος 4

- Περιορισμένης παραγωγικότητας έδαφος, λίγο πρόδρομο για καλλιέργεια ή εντατικοποίηση, με περιορισμένες δυνατότητες που μπορούν να βελτιωθούν μόνο με υπερβολικό κόστος και κυρίως για εντατική κτηνοτροφία
- Λόγω της χαμηλής αυτής παραγωγικότητας του φυσικού περιβάλλοντος, αποτελέσματα που είναι αισθητά κατώτερα από το μέσο όρο σε ότι αφορά τους κύριους δείκτες που χαρακτηρίζουν την οικονομική κατάσταση της γεωργίας
- Μικρή πυκνότητα ή τάση για μείωση του πληθυσμού, ο οποίος εξαρτάται πρωταρχικά από τη γεωργική δραστηριότητα, επιταχυνόμενη μείωση του οποίου θα έθετε σε κίνδυνο τη βιωσιμότητα της περιοχής και τη συνεχή κατοίκηση.

Γ. Εξομοιωμένες μειονεκτικές περιοχές κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 5 της οδηγίας 75/286/ΕΟΚ

Δύναται να εξομοιωθούν με τις μειονεκτικές περιοχές κατά την έννοια του παρόντος άρθρου, οι περιοχές μικρής έκτασης που επηρεάζονται από τα ειδικά μειονεκτήματα και στις οποίες η διατήρηση της γεωργικής δραστηριότητας η οποία υπόκειται ανάλογα με την περίπτωση, σε ορισμένες ειδικές συνθήκες, είναι απαραίτητη για να εξασφαλίζεται η διατήρηση του περιβάλλοντος, η συντήρηση του φυσικού χώρου, το τουριστικό τους δυναμικό καθώς και η προστασία των ακτών. Η συνολική έκταση τέτοιων περιοχών δεν μπορεί να υπερβαίνει σε ένα κράτος μέλος το 4% της έκτασης (π.χ. περιοχές με ειδικά μειονεκτήματα που οφείλονται σε δυσμενείς συνθήκες παραγωγής του εδάφους, κακή υδρολογική κατάσταση, υπερβολική αλατότητα, σε υψηλό κόστος μεταφορών π.χ. νησιά ή σε

περιορισμούς της γεωργικής δραστηριότητας που μπορεί να προκύπτουν από δημόσιες ρυθμίσεις στον τομέα του περιβάλλοντος).

Δεδομένου ότι τα βουνά αλληλεπιδρούν με τις πεδινές περιοχές και αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της ανάπτυξης πολλών περιοχών στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, οι ορεινές πολιτικές αναπτυχθηκαν πολύ νωρίς, ξεκινώντας τις δραστηριότητες τους από τα ορεινά δάση στη Γαλλία το 19ο αιώνα. Ειδικότερα, η κύρια ώθηση των αντίστοιχων πολιτικών καθιερώθηκε κατά τη διάρκεια των τελευταίων τριών δεκαετιών, που επεκτείνονται όλες πέρα από την Ευρώπη συμπεριλαμβανομένης και της ανάπτυξης της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Το σχέδιο LFA (Dax και Hellegers, 2002) που αναπτύσσεται από το 1975 αντιπροσωπεύει τον πυρήνα των ορεινών πολιτικών μέτρων στη γεωργία που στοχεύει στην αντιστάθμιση των λιγότερο προνομιούχων συνθηκών παραγωγής στις ορεινές περιοχές και την προστασία και την ανάπτυξη των πολιτιστικών τοπίων, και την αγροτική θελκτικότητα γενικά, τα οποία είναι ιδιαίτερης σπουδαιότητας στις ορεινές περιοχές (Crabtree et Al, 2002). Αντίστοιχη δραστηριότητα παρατηρήθηκε σε πολλές εθνικές νομοθετικές πρωτοβουλίες και προγράμματα που άρχισαν την ίδια περίοδο.

Με την αυξανόμενη αναγνώριση των δυσκολιών στην οικονομική ανάπτυξη οι απομακρυσμένες ορεινές περιοχές συνειδητοποιήσαν ότι τα τομεακά προγράμματα δεν θα μπορούσαν από μόνα τους να αντιμετωπίσουν το σύνολο των ανεπαρκειών ανάπτυξης σε αυτές τις περιοχές. Στο τέλος της δεκαετίας του '70, μια πιο περιεκτική προσέγγιση προσπαθεί να εφαρμόσει μια ισχυρότερη εδαφική πρόταση προς τις ορεινές πολιτικές που αναλύθηκαν ως αρχικός στόχος. Αυτές (οι νέες) πολιτικές έχουν ολοκληρωθεί κατά ένα μεγάλο μέρος και έχουν ενισχυθεί από τις "από κάτω προς τα επάνω" δραστηριότητες και τις περιφερειακές πολιτικές σε μικρό γεωγραφικό επίπεδο σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, της κεντρικής Ευρώπης από το τέλος της δεκαετίας του '70. Τέτοια πιλοτικά προγράμματα έχουν αναπτυχθεί επίσης από την τοπική αυτοδιοίκηση στις απομακρυσμένες ορεινές περιοχές της Γαλλίας και της Ισπανία. Η συζήτηση εκείνων των πρώτων πρωτοβουλιών συνέβαλε στην μετέπειτα πολιτική μεταρρύθμιση που ακολούθησε και σε αλλαγές της στάσης απέναντι στις προσεγγίσεις πολιτικής για τα ορεινά (και επίσης αγροτικής ανάπτυξης) στο ευρωπαϊκό επίπεδο.

Από τη μεταρρύθμιση των διαρθρωτικών ταμείων το 1988 και την έκθεση της ΕΕ "Το Μέλλον Της Αγροτικής Κοινωνίας" (CEC, 1988) η πολιτική για τις ορεινές περιοχές γίνεται

γενικά κατανοητή για να περιλάβει και τις γεωργικές και εδαφικές πολιτικές και να στοχεύσει στην ανάπτυξη των ορεινών. Επίσης εκείνη την περίοδο η έκθεση αναφοράς σχετικά με την πολιτική των ορεινών ήταν δημοσιευμένη. Η ώθηση της πρόσφατης συζήτησης της πολιτικής ορεινών παίρνει την ανάγκη για μια τέτοια ολοκληρωμένη προσέγγιση (European Commission, 2003) και οι αρκετά διάφοροποιημένες αξιολογήσεις για τις ορεινές πολιτικές απεικονίζουν αυτήν την ανησυχία (OECD, 1998 και 2002).

Αυτή η άποψη έχει υιοθετηθεί από τα διάφορα διεθνή δίκτυα προωθώντας τη διεθνή συνεργασία για τους ορεινούς όγκους. Το σημαντικότερο διεθνές πολιτικό πλαίσιο για τα ορεινά είναι η Συνθήκη των Άλπεων που υπογράφεται από τις οκτώ χώρες της οροσειράς των Άλπεων. Μια σειρά από θέματα εξετάζεται μέσω μιας εδαφικής και ολοκληρωμένης προσέγγισης: πληθυσμός και πολιτισμός, χωρική ανάπτυξη, διαχείριση ατμοσφαιρικής ποιότητας, εδαφική προστασία, διαχείριση ύδατος, προστασία φύση και συντήρηση των τοπίων, γεωργία ορεινών, δάση ορεινών, τουρισμός, μεταφορά, ενέργεια και διαχείριση των αποβλήτων. Αν και απαιτήσε μια μεγάλη πολιτική επεξεργασία μια θετικότερη αξιολόγηση έχει αντικαταστήσει τις προηγούμενες κριτικές, που οδηγούν στη σύνταξη της Συνθήκης των Άλπεων ως ένα πρότυπο για άλλες οροσειρές (π.χ. Καρπάθια Όρη).

Με το να λάβει υπόψη τους στόχους στη "Βιώσιμη Ανάπτυξη Για Τις Ορεινές Περιοχές", μέσα το κεφάλαιο 13 της Ατζέντα 21, η συζήτηση πραγματοποιήθηκε σε πολλά επίπεδα και με ιδιαίτερη προσοχή σε όλη την Ευρώπη. Με τα ψηφίσματα και τους χάρτες για την υποστήριξη των ορεινών περιοχών, προωθείται από το Συμβούλιο της Ευρώπης και την Επιτροπή των περιοχών της Ευρωπαϊκής Ένωσης η αυξανόμενη υποχρέωση για να εκφραστεί το ζήτημα "ζωντανά". Επίσης οι δηλώσεις από τα υπομνήματα των ορεινών από τις εθνικές κυβερνήσεις (Ιταλία, Αυστρία, Γαλλία και Πορτογαλία) το 1996/1997 και η προτεραιότητα για την πολιτική των ορεινών περιοχών στις συζητήσεις για την ΚΑΠ και τα διαρθρωτικά ταμεία αποτελούν επίσης μία μεταρρύθμιση σχετική με το 5ο πρόγραμμα πλαίσιο.

Σε πολλές χώρες τα προγράμματα διαρθρωτικών ταμείων χωρών και οι κοινοτικές πρωτοβουλίες, όπως ιδιαίτερα το LEADER και το INTERREG είναι τα πιο σχετικά για τις ορεινές περιοχές. Αυτό που είναι ακόμα σημαντικότερο είναι ότι σχεδόν όλοι οι ορεινοί όγκοι έχουν ένα ιδιαίτερο μερίδιο είτε στις περιοχές στόχου 1 είτε στόχου 2 και συμμετέχουν έτσι (εν μέρει) στα προγράμματα διαρθρωτικών ταμείων. Η κάλυψη περισσότερο επεκτείνεται για τα νότια ευρωπαϊκά βουνά συμπεριλαμβάνοντας τις περιοχές στόχου 1 παρά τις περιοχές

στόχου 2 όπου περισσότερες διεσπαρμένες πρακτικές σκιαγράφησης επικρατούν. Στις τελευταίες περιπτώσεις ο ρόλος των κοινοτικών πρωτοβουλιών και άλλες ενέργειες φαίνονται ιδιαίτερα σχετικοί για τις ορεινές περιοχές. Γενικά, τα προγράμματα της ΕΕ έχουν σημαντικές επιπτώσεις στις διάφορες ορεινές περιοχές, αλλά όχι συγκεκριμένα δεδομένου ότι είναι ορεινές.

Αυτό το τελευταίο σημείο εξετάζει τα θέματα των κατάλληλων επιπέδων και της αμοιβαίας σχέσης των μέτρων και των προγραμμάτων, και το ζήτημα της διακυβέρνησης για τις αγροτικές ορεινές περιοχές. Λόγω της ιδιαίτερης τοπογραφικής κατάστασης στις ορεινές περιοχές μια λεπτομερής εδαφική ανάλυση απαιτείται. Κατά συνέπεια η απομόνωση και η απόσταση μπορούν να εμφανιστούν τοπικά και πρέπει να αξιολογηθούν από το κατάλληλο πολιτικό σχέδιο. Οι ιδιομορφίες των ορεινών περιοχών πρέπει να ληφθούν υπόψη ώστε η περιβαλλοντική απόδοση, τα αποτελέσματα των οικονομικών δραστηριοτήτων και οι πολιτικές αυξανόμενης σπουδαιότητας να επιφέρουν μια ολιστική πολιτική προσέγγιση (Dax και Wiesinger, 1998, Euromontana, 2004). Από αυτή την άποψη η υψηλή οικολογική ευαισθησία των ορεινών περιοχών υπονοεί ότι οι ορεινές περιοχές δοκιμάζουν τις επιδράσεις του γρήγορα μεταβαλλόμενου παγκόσμιου περιβάλλοντος εντονότερα από άλλες περιοχές του πλανήτη (Becker και Bugmann, 2001). Όπως υποδεικνύεται ο συνδυασμός πολιτικών που εφαρμόζεται στα περιβάλλοντα ορεινών είναι μάλλον διαφορετικός.

Η Αναπτυξιακή Πολιτική για τις Ορεινές Περιοχές στην Ευρώπη

Η αναπτυξιακή πολιτική της Ευρώπης για τις ορεινές περιοχές αποτελεί εξειδικευμένο τμήμα της πολιτικής για ότι αυτή θεωρεί ως "ολοκληρωμένη ανάπτυξη του αγροτικού χώρου". Ο όρος "ολοκληρωμένη" αναφέρεται σε αντιπαράθεση με την μέχρι σήμερα μονοτομεακή, γεωργική ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών. Τα αναπτυξιακά κίνητρα μετατοπίζονται από την προώθηση παραγωγής πρωτογενών προϊόντων στην ανάπτυξη υπηρεσιών και δραστηριοτήτων κατανάλωσης (Γούσιος, 2007). Χρησιμοποιείται πλέον ο όρος "διαφοροποίηση" (diversification), που σημαίνει οριζόντια οικονομική ανάπτυξη σε διάφορους τομείς (οικονομίες σκοπού). Σύμφωνα με το ΣΑΚΧ (European Union, 1999), αναμένεται να αποσυρθεί από τη γεωργική παραγωγή το 30-80% της αγροτικής γης, λόγω της εμφάνισης παραγωγικότερων καλλιεργειών. Συγκεκριμένα, για τις αγροτικές περιοχές οι

οποίες βρίσκονται κοντά σε πόλεις, ενθαρρύνεται η ενδυνάμωση της αλληλεξάρτησης πόλης-υπαίθρου, ενώ για τις αγροτικές περιοχές οι οποίες απέχουν σημαντικά από πόλεις, προτείνεται η προώθηση εξωγεωργικών δραστηριοτήτων, όπως ο αγροτουρισμός και η αναψυχή. Αφήνεται στο μέλλον το αν θα μπορέσουν οι νέες τεχνολογίες να παράσχουν πρόσβαση των τοπικών προϊόντων στις διεθνείς αγορές.

Η ευρωπαϊκή αναπτυξιακή πολιτική για τις ορεινές περιοχές καθορίζεται κατά κύριο λόγο από το προσχέδιο του Ευρωπαϊκού Χάρτη των Ορεινών Περιφερειών (1995), το προσχέδιο του Ευρωπαϊκού Χάρτη των Αγροτικών Περιοχών (1996) και την Ευρωπαϊκή Διακυβερνητική Συνδιάσκεψη για τη "βιώσιμη ανάπτυξη των ορεινών περιοχών" (Τρέντο Ιταλίας - 1996). Και τα δύο προσχέδια λειτουργούν μη δεσμευτικά. Παραμένουν ωστόσο ως κύριος οδηγός μέτρων τα οποία εντάσσονται στις εθνικές αναπτυξιακές πολιτικές των χωρών-μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Σήμερα, προωθείται η χάραξη ενιαίας πολιτικής για τις ευρωπαϊκές ορεινές περιοχές, αλλά το ακριβές πλαίσιο είναι υπό συζήτηση.

Στο προσχέδιο του Ευρωπαϊκού Χάρτη των Αγροτικών Περιοχών, επιχειρείται, όπως αναφέρεται στην εισαγωγή του, "να τεθεί ένα πλαίσιο δράσης για την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών σε αρμονία και ισορροπία με τη διαχείριση των αστικών περιοχών, και συγχρόνως να υιοθετηθεί μία πολιτική βιώσιμης διαχείρισης των πόρων, στους τομείς της γεωργίας, δασοκομίας, υδατοκαλλιέργειας και αλιείας, που θα συμπληρώνουν τις παραδοσιακές λειτουργίες, με νέες δραστηριότητες (προστασία της φύσης και των τοπίων, παραγωγή ανανεώσιμων πρώτων υλών για τη βιομηχανία και την ενέργεια, συμμετοχή στον αγροτουρισμό και δραστηριότητες αναψυχής, κ.τ.λ.)" (Παπαδημάτου και Ρόκος 2001). Η κοινωνικο-πολιτισμική διαφορά μεταξύ αγροτικών και αστικών περιοχών μπορεί να μειωθεί, καθώς ενθαρρύνεται (σύμφωνα με το άρθρο 6) η αύξηση των σχέσεων μεταξύ των κατοίκων των αστικών περιοχών και των κατοίκων της επαρχίας και η πλήρης αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας της πληροφορίας υπό ίσες συνθήκες χρήσης και κατανάλωσης για τις αστικές και αγροτικές περιοχές. Η ευρωπαϊκή αναπτυξιακή πολιτική για τον αγροτικό χώρο στοχεύει, επομένως, στην προσέγγιση του αστικού βιοτικού επιπέδου αλλά και τρόπου ζωής από τους κατοίκους των αγροτικών περιοχών.

Σύμφωνα με το προσχέδιο του Ευρωπαϊκού Χάρτη των Ορεινών Περιφερειών (Congress of Local and Regional Authorities of Europe 1995), άρθρο 5, η γενική πολιτική σχεδιασμού που θα εφαρμόσει κάθε χώρα "θα πρέπει να συνδυάζει μέσα προώθησης της

οικονομικής ανάπτυξης της περιοχής, ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της, μέσα προαγωγής των πολιτισμικών και κοινωνικών συμφερόντων του πληθυσμού και μέσα προστασίας και διαχείρισης του περιβάλλοντος". Για να επιτευχθεί αυτό, "θα πρέπει να αυξηθεί η αποτελεσματικότητα των διαφόρων συνθηκών τομεακών πολιτικών που ασκούνται ήδη, να διασφαλιστεί ο συντονισμός τους καθώς και η ενσωμάτωσή τους σε μία περιεκτική προσέγγιση". Στα άρθρα 8 - 19, παρατίθενται τα μέτρα τα οποία πρέπει να εφαρμοστούν σε κάθε τομέα (γεωργία, δασοκομία, βιομηχανία - βιοτεχνία - υπηρεσίες, πολυαπασχόληση, στέγαση, τουρισμό, υποδομές, ενέργεια, εκπαίδευση - έρευνα, πολιτισμό, περιβάλλον). Οι γενικοί στόχοι που πρέπει να επιτευχθούν μέσα από τη διατομεακή πολιτική περιλαμβάνουν:

- σαφή αναγνώριση των ορεινών περιοχών και της ιδιαίτερης φύσης τους,
- σεβασμό και αναγνώριση στην γεωγραφική ενότητα που συνιστά κάθε ορεινή περιοχή, και παρεμπόδιση άλλων διοικητικών καταταμίσεων,
- συγκράτηση πληθυσμού και αντιμετώπιση της μεταναστευτικής τάσης των νέων προς τα έξω,
- δημιουργία ή εκσυγχρονισμό των υποδομών και των ανέσεων που είναι απαραίτητες για την ποιότητα της ζωής και την ανάπτυξη των ορεινών περιοχών,
- συντήρηση και βελτίωση των τοπικών δημοσίων υπηρεσιών,
- διατήρηση της γεωργικής γης και των βοσκοτόπων και απαραίτητη συντήρηση και εκσυγχρονισμό των γεωργικών δραστηριοτήτων μέσω ειδικής προσέγγισης για την ορεινή γεωργία,
- ανάπτυξη των ενδογενών ενεργειακών πόρων,
- διατήρηση των υπαρχόντων βιομηχανικών δραστηριοτήτων και ίδρυση βιομηχανιών που να στηρίζονται στις νέες τεχνολογίες,
- ανάπτυξη του τριτογενούς τομέα, ιδιαίτερα του τουρισμού, ως συμπληρώματος των παραδοσιακά ασκούμενων επαγγελμάτων,
- διατήρηση της ταυτότητας και διασπορά των πολιτισμικών αξιών που χαρακτηρίζουν τις ορεινές περιοχές ως ιδιαίτερο χαρακτηριστικό γνώρισμα ομογενών ορεινών ενοτήτων.

Προκειμένου να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι, οι χώρες- μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης καλούνται να λάβουν τα παρακάτω οικονομικά μέτρα (άρθρο 20, παράγραφος 4):

- (α) να παρέχουν φορολογική εξίσωση, που να ευνοεί τις λιγότερο εύπορες ορεινές περιοχές,
- (β) να βοηθούν στη συντήρηση και τη δημιουργία γεωργικών εκμεταλλεύσεων, βιοτεχνιών και εμπορικών ή βιομηχανικών επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν καθαρές τεχνολογίες,
- (γ) να διευκολύνουν την εγκατάσταση νέων στις ορεινές περιοχές, ιδιαίτερα στη γεωργία, τη βιοτεχνία και τον τουρισμό,
- (δ) να αποζημιώνουν για τους φυσικούς ή οικολογικούς περιορισμούς που είναι σύμφυτοι στις ορεινές περιοχές και για τους περιορισμούς στην εκμετάλλευση,
- (ε) να αποζημιώνουν τους ορεινούς πληθυσμούς για την παροχή οικολογικών υπηρεσιών, ιδιαίτερα όσον αφορά στη συντήρηση του τοπίου και την προστασία από τις φυσικές καταστροφές.

Οι συστάσεις που δόθηκαν στη Διακυβερνητική Συνδιάσκεψη για τις Ορεινές Περιοχές συμφωνούν με τους στόχους του κανονισμού για τις ορεινές περιοχές, έχουν όμως πιο εξειδικευμένο χαρακτήρα. Κρίνεται σκόπιμο να παρατεθούν σε αυτό το σημείο, καθώς αποσαφηνίζουν τις αναπτυξιακές επιλογές των χωρών της Ευρώπης που συμμετείχαν στη συνδιάσκεψη για τις ορεινές περιοχές.

Για την Ανθρώπινη Ανάπτυξη και Απασχόληση προτείνονται:

- η προώθηση της πολιτισμικής ποικιλότητας και των πολιτισμικών ταυτοτήτων των ορεινών κοινοτήτων, π.χ. μέσω των προϊόντων ονομασίας προέλευσης,
- η προώθηση συνεργασιών, μεταξύ των κατοίκων μιας περιοχής υπό τη μορφή συνεταιρισμών και της ανταλλαγής (αλλά όχι αντιγραφής) εμπειριών με άλλες ορεινές κοινότητες,
- η ενίσχυση του ρόλου των τοπικών κοινοτήτων στις διεργασίες λήψης αποφάσεων,
- η ενίσχυση μέσων που θα ευνοούν την πολυαπασχόληση των κατοίκων των ορεινών περιοχών (παραγωγή προϊόντων ποιότητας, μελισσοκομία, φαρμακευτικά φυτά, οικοτουρισμός, τηλεεργασία, κ.α.),

- η ενίσχυση στις ευρωπαϊκές και εθνικές πολιτικές των προϊόντων υψηλής ποιότητας, η προώθηση χρηματοοικονομικών διακανονισμών μεταξύ ορεινών και πεδινών περιοχών, π.χ. ως αποζημίωση για χρήση πόρων.

Για τη Διαχείριση των Φυσικών Πόρων προωθούνται:

- η ανάπτυξη σχεδίων δράσης και προγραμμάτων που θα προωθούν τις οικονομίες σκοπού, δηλαδή διαχείριση φυσικών πόρων και αλληλοσυμπληρωματικότητά τους,
- η πολυλειτουργικότητα της ορεινής γεωργίας και δασοκομίας, δηλαδή η σύνδεσή τους με δραστηριότητες μεταποίησης και αναψυχής,
- η σύνδεση, στη διανομή των χρηματοδοτήσεων, της ποιότητας του περιβάλλοντος και της διατήρησής του με την αξία που έχει ως πόρος δραστηριοτήτων αναψυχής,
- η δημιουργία θετικών κινήτρων για τη διαχείριση της γης (και όχι μόνο για παραγωγή),
- η αποζημίωση για τα φυσικά μειονεκτήματα των ορεινών περιοχών και ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών εξωτερικών οικονομιών στην ορεινή γεωργία, στους διεθνείς κανόνες εμπορίου και στις περιβαλλοντικές πολιτικές,
- η προώθηση βιώσιμων υποδομών για μεταφορά και ενέργεια,
- η προώθηση του ρόλου των ευαίσθητων και προστατευμένων περιοχών στις στρατηγικές βιώσιμης ορεινής ανάπτυξης.

Για την Έρευνα και την Εκπαίδευση:

- να προωθηθεί η συνεργασία μεταξύ των τοπικών κοινοτήτων, των επιστημόνων και των όσων παίρνουν αποφάσεις στα πεδία έρευνας για τη βιώσιμη ορεινή ανάπτυξη,
- να προωθηθεί η συνεχιζόμενη εκπαίδευση και η κατάρτιση για τη βιώσιμη ορεινή ανάπτυξη.

Για την Παρακολούθηση, την Εκτίμηση και την Επικοινωνία:

- να αναπτυχθούν κριτήρια και δείκτες βιώσιμης ορεινής ανάπτυξης, (σήμερα υπάρχουν αυτά τα κριτήρια και οι δείκτες)
- να αναπτυχθούν συστήματα πληροφοριών για τα ευρωπαϊκά βουνά.

3.1.1 Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΟΡΕΙΝΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

Η Κοινή Αγροτική Πολιτική υπήρξε η πληρέστερη πολιτική της τότε Ευρωπαϊκής Ένωσης, της οποίας οι στόχοι όπως τέθηκαν στη συνθήκη για την ίδρυση της στη Ρώμη το 1957 και στη διάσκεψη της Stresa το 1978, επιτεύχθηκαν απόλυτα για τα πρώτα 20 χρόνια περίπου. Έτσι στο πλαίσιο των στόχων αυτών, αυξήθηκε η παραγωγικότητα της γεωργίας στις χώρες μέλη, αυξήθηκε το αγροτικό εισόδημα που είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση της αγροτικής εξόδου, σταθεροποιήθηκαν οι αγορές και επιτεύχθηκε η εξασφάλιση του εφοδιασμού των καταναλωτών με γεωργικά προϊόντα σε λογικές τιμές (Χριστοπούλου, 2000).

Σύμφωνα, με το άρθρο 33 (πρώην άρθρο 39, Συνθήκη της Ρώμης) η Γεωργική Πολιτική της Κοινότητας είχε τους εξής ειδικούς αντικειμενικούς στόχους (European Commission, 2002):

- α) Αύξηση της παραγωγικότητας της γεωργίας με την αξιοποίηση της τεχνικής προόδου, την εξασφάλιση ορθολογικής ανάπτυξης της γεωργικής παραγωγής, καθώς και την άριστη χρησιμοποίηση των συντελεστών παραγωγής και κυρίως του εργατικού δυναμικού.
- β) Εξασφάλιση κατ' αυτό τον τρόπο ενός δίκαιου βιοτικού επιπέδου στον γεωργικό πληθυσμό, κυρίως με την αύξηση του ατομικού εισοδήματος των εργαζομένων στη γεωργία.
- γ) Σταθεροποίηση των αγορών.
- δ) Εξασφάλιση του ανεφοδιασμού της αγοράς.
- ε) Διασφάλιση λογικών τιμών κατά τη διάθεση των προϊόντων στην κατανάλωση

Η προνοητικότητα του σχεδίου Manshold το 1963 για ευρείες διαρθρωτικές αλλαγές (άριστη χρησιμοποίηση συντελεστών παραγωγής, ορθολογικές μεθόδους παραγωγής και μεγάλες βιώσιμες εκμεταλλεύσεις), διατυπώθηκε σε εποχή που η εφαρμοζόμενη αγροτική πολιτική ανταποκρινόταν απόλυτα στους στόχους της και για αυτό άλλωστε το σχέδιο απορρίφθηκε (Χριστοπούλου, 1999).

Στη δεκαετία του 70 θεσπίζονται οι πρώτες κοινωνικο διαρθρωτικές αλλαγές (εκσυγχρονισμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων- Οδηγία 154/72/ΕΟΚ, ενθάρρυνση της εγκατάλειψης της γεωργικής δραστηριότητας – Οδηγία 160/72/ΕΟΚ, βελτίωση συνθηκών μεταποίησης και εμπορίας αγροτικών προϊόντων- Καν. 355/77/ΕΟΚ) και επιδοτήσεις σε ορεινές και προβληματικές περιοχές – Καν. 75/268/ΕΟΚ. Το 1975 επιβάλλεται η εισφορά

συνυπευθυνότητας στους γαλακτοπαραγωγούς, ενώ στα τέλη της δεκαετίας αυτής και στη διάρκεια της επόμενης, γίνεται εμφανής η ανάγκη αναμόρφωσης της αγροτικής πολιτικής εξαιτίας του αυξημένου κόστους στήριξης της που προκύπτει από τα σημαντικά παραγόμενα πλεονάσματα. Η μέχρι τότε απεριόριστη στήριξη της αγροτικής παραγωγής όμως οδηγούσε σε υπερεντατικές μεθόδους παραγωγής που απαιτούσαν τεράστιες ποσότητες εισροών και είχαν ως αποτέλεσμα και τη σημαντική υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος.

Η συνειδητοποίηση του αδιεξόδου – στο οποίο οδήγησαν οι παραπάνω λόγοι την ΚΑΠ – έφερε την αναμόρφωσή της τον Ιούνιο του 1992. Τριάντα χρόνια μετά τη θέσπισή της, στους στόχους της νέας αναθεωρημένης ΚΑΠ τίθεται και η προστασία του περιβάλλοντος και η ανάπτυξη του φυσικού δυναμικού της υπαίθρου.

Η προσπάθεια συμφιλίωσης της αγροτικής παραγωγής και της περιβαλλοντικής προστασίας στον αγροτικό χώρο συνεχίζεται και μέσα από το Πρόγραμμα Δράσης 2000 (Agenda, 2000), το οποίο επιχειρεί μια νέα αναμόρφωση προκειμένου να διευθετηθούν ομαλά τα προβλήματα που ανακύπτουν από τις αναπόφευκτες διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των αγροτικών τομέων των χωρών – μελών αλλά και αυτών που θα προκύψουν από την διεύρυνση της ΕΕ προς τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Όπως αναφέρεται στο κείμενο της μεταρρύθμισης αλλά και στο Κεφάλαιο 14 της Agenda 21 (European Commission, 2002) το οποίο αναφέρεται στην «αειφόρο γεωργία» και στην περιφερειακή ανάπτυξη (UN Commission for Sustainable Development 1992), οι βασικές αρχές της νέας πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης συνοψίζονται στην προώθηση και ανάδειξη του πολυλειτουργικού χαρακτήρα της γεωργίας, δηλαδή στον ποικίλο ρόλο της πέραν της παραγωγής ειδών διατροφής, στη διαφοροποίηση των γεωργικών δραστηριοτήτων προκειμένου να δημιουργηθούν νέες πηγές εισοδήματος και απασχόλησης, στην προώθηση της αποκέντρωσης και στην απλούστευση της σχετικής νομοθεσίας.

Ως στόχος της μεταρρύθμισης αναφέρεται ο «εκσυγχρονισμός» και η «βιωσιμότητα» του Ευρωπαϊκού γεωργικού τομέα στο μέλλον. Η μελέτη όμως των κατευθύνσεων και των μέτρων της αναθεωρημένης ΚΑΠ, οδηγεί στη διαπίστωση ότι έχουν γίνει υποχωρήσεις απέναντι στις διεθνείς πιέσεις για κατάργηση των προστατευτικών μηχανισμών. Επιπλέον, η εισαγωγή κάποιων προϊόντων (π.χ. βαμβάκι) από τρίτες χώρες είναι φθηνότερη για την Ε.Ε. από ότι η χορήγηση ενισχύσεων στα κράτη μέλη για την παραγωγή τους, με αποτέλεσμα να ασκούνται πιέσεις για μείωση της παραγωγής τέτοιων προϊόντων. Ταυτόχρονα παρατηρείται

αύξηση των ενισχύσεων για παραγωγή κτηνοτροφικών προϊόντων και ιδιαίτερα προϊόντων που προέρχονται από βοδινό κρέας, παραγωγικό κλάδο που παραπέμπει σε χώρες της Βορειοδυτικής Ευρώπης, οι οποίες κατεξοχήν στηρίζουν τη γεωργία τους σε αυτά τα προϊόντα. Τέλος, στην αναθεωρημένη ΚΑΠ γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στο περιβάλλον και σε γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα. Η αλλαγή πολιτικής και στόχων καθρεφτίζεται και στα μέτρα πολιτικής γης για τον αγροτικό χώρο, τα οποία αποσκοπούν στην συρρίκνωσή του, στην συσσώρευση γεωργικών εκμεταλλεύσεων μεγαλύτερου μεγέθους σε λιγότερα άτομα και στη μείωση των καλλιεργούμενων εκτάσεων, ιδιαίτερα όσον αφορά σε ορισμένα φυτικά είδη (π.χ. βαμβάκι, ελιά κ.α.). Συγκεκριμένα, στην αναθεωρημένη ΚΑΠ εξαγγέλλονται τα εξής μέτρα αγροτικής ανάπτυξης τα οποία αφορούν και στις ορεινές περιοχές και επηρεάζουν απολύτως οριακά τις σχετικές πολιτικές γης:

1. *Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις:* Όσον αφορά στις μειονεκτικές περιοχές οι κρατικές και κοινοτικές ενισχύσεις μπορούν να φτάνουν το 50% του όγκου των επιλέξιμων δαπανών, ενώ στις υπόλοιπες περιοχές το 40%. Στην περίπτωση που οι επενδύσεις πραγματοποιούνται από νέους γεωργούς οι ενισχύσεις είναι αυξημένες κατά 5%.
2. *Ανθρώπινο δυναμικό: νέοι γεωργοί, πρόωρη συνταξιοδότηση, κατάρτιση:* Τα μέτρα αυτά αφορούν στην ηλικιακή αναδιάρθρωση του αγροτικού πληθυσμού και την κατάρτισή του σε θέματα τα οποία συνδέονται με την προώθηση της ποιότητας και μεθόδους παραγωγής φιλικές προς το περιβάλλον.
3. *Μειονεκτικές περιοχές:* Συνεχίζεται η χορήγηση αντισταθμιστικών αποζημιώσεων και προστίθεται ένα νέο μέτρο που αφορά σε περιοχές που υπόκεινται σε περιβαλλοντικούς περιορισμούς.
4. *Δάση:* Η στήριξη στη δασοκομία εντάσσεται στη δασοκομική στρατηγική που υιοθετήθηκε με στόχο τη διασφάλιση της προστασίας, της «αειφόρου» διαχείρισης και της ανάπτυξης των δασών στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Σύμφωνα με την Ε.Ε., η στρατηγική αυτή αξιοποιεί το βασικό ρόλο των δασών από οικολογική, οικονομική και κοινωνική άποψη, δηλαδή αξιοποιεί τον πολυλειτουργικό ρόλο των δασών.
5. *Μεταποίηση και εμπορία γεωργικών προϊόντων:* Και σε αυτή την περίπτωση οι ενισχύσεις για επενδύσεις σε μειονεκτικές περιοχές είναι αυξημένες σε σχέση με άλλες περιοχές.

6. *Γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα:* Αυτά είναι υποχρεωτικά για τα κράτη-μέλη, αλλά παραμένουν προαιρετικά για τους γεωργούς, στους οποίους χορηγούνται ενισχύσεις με την υποχρέωση να ακολουθήσουν συγκεκριμένες γεωργικές πρακτικές για 5 χρόνια.

7. *Διάφορα μέτρα για την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών:* Περιλαμβάνονται μέτρα όπως έγγειες βελτιώσεις, αναδασμοί, εμπορία γεωργικών προϊόντων ποιότητας, ανάπτυξη και βελτίωση των υποδομών κ.α.

Η ενίσχυση των προσπαθειών για την "Ολοκληρωμένη ανάπτυξη της Υπαίθρου" που προωθείται στο πλαίσιο της Agenda 2000 δίνει ιδιαίτερο βάρος για την ενίσχυση των δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τη γεωργία αλλά και τη δημιουργία ευκαιριών και δυνατοτήτων για εξωγεωργική απασχόληση και κατά συνέπεια δημιουργία συμπληρωματικών εισοδημάτων.

3.1.2 Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΕ ΠΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΖΕΤΑΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2007-2013

Οι γενικές αρχές της μεταρρύθμισης

Η Επιτροπή είχε εγκρίνει στις 14 Ιουλίου τις προτάσεις του 2004 για πέντε κανονισμούς για το μέλλον των δομικών Χρηματοδοτήσεων για το 2007-13: Οι γενικοί και ειδικοί κανονισμοί για το ERDF (Ευρωπαϊκός Περιφερειακός Αναπτυξιακό Ταμείο), για το ΕΚΤ (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο), για το Ταμείο συνοχής και για την Ευρωπαϊκή Διασυνοριακή Συνεργασία (Euromontana 2004).

Τα διαρθρωτικά ταμεία θα συγκεντρωθούν σε 3 πολιτικές προτεραιότητες:

- Τη σύγκλιση των χωρών με λιγότερο έπαιτα 90% GNI, σύγκλιση των περιοχών με λιγότερο από 75% GNI και περιοχές στατιστικά που επηρεάζονται από τη διεύρυνση.
- Περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση.
- Ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία: διασυνοριακή, διεθνική και διαπεριφερειακή συνεργασία.

Τα μελλοντικά διαρθρωτικά ταμεία θα έχουν 5 γενικές αρχές:

1. *Μια στρατηγική προσέγγιση βασισμένη στις προτεραιότητες της Ένωσης* (θα αποφασιστεί από το Συμβούλιο). Τα κράτη μέλη θα μεταφράσουν αυτές τις κοινοτικές προτεραιότητες σε ένα εθνικό στρατηγικό πλαίσιο αναφοράς. Η λειτουργική εφαρμογή θα πραγματοποιηθεί με τη βοήθεια των περιφερειακών και θεματικών προγραμμάτων.

2. *Δημοσιονομική και θεματική συγκέντρωση.*

- 78.54% του προϋπολογισμού για τη σύγκλιση
- 17.22% για την περιφερειακές ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση
- 3,94% για διασυνοριακή και διεθνική συνεργασία.

Θεματικά, προγράμματα θα εστιάσουν στις προτεραιότητες της Λισσαβόνας και του Γκέτεμποργκ.

3. *Μια αποκεντρωμένη και εδαφική προσέγγιση.*

Οι περιοχές θα εκτελέσουν τα προγράμματά τους.

Οι εδαφικές ιδιομορφίες θα ληφθούν υπόψη:

- Ολοκλήρωση της αστικής διάστασης
- Προσοχή που δίνεται στις ζώνες με μια γεωγραφική ή φυσική αναπηρία - νησιά, βουνά, αγροτικές ζώνες με χαμηλή πυκνότητα πληθυσμών
- Σκανδιναβικές ζώνες - πολύ χαμηλού πληθυσμού λαμβάνονται υπόψη στην οικονομική κατανομή
- Οι εξαιρετικά απομακρυσμένες περιοχές καλύπτονται από μια συγκεκριμένη κατανομή που αντισταθμίζει τις πρόσθετες δαπάνες.

4. Απλοποίηση

5.,6 κεφάλαια που αντικαθίστανται από 3 - Ταμείο συνοχής, ERDF, EKT

6. Ένα ενιαίο κεφάλαιο από το πρόγραμμα

7. Ενσωμάτωση των προγραμμάτων Ταμείων συνοχής στον πολυετή προγραμματισμό

8. Ίδιοι διοικητικοί κανόνες για το Ταμείο συνοχής και τα διαρθρωτικά ταμεία

9. Προγραμματισμός και οικονομική διαχείριση από την προτεραιότητα και όχι άλλο από το μέτρο

10. Εθνικοί κανόνες επιλεξιμότητας για τις δαπάνες

5. Αναλογικότητα και αποδοτικότητα του ελέγχου και της παρακολούθησης

α. Σαφέστερο μερίδιο των ευθυνών μεταξύ της Επιτροπής και των κρατών μελών

β. Γενίκευση του N+2 κανόνα

γ. Επέμβαση της Επιτροπής στον έλεγχο και του ελέγχου στην αναλογία με βαθμός διαβεβαίωσης που δίνεται από το κράτος μέλος και τους σχετικούς οικονομικούς πασσάλους.

δ. Πληρωμές που ρυθμίζονται από την υποχρέωση των κρατών μελών στην αξιοπιστία των συστημάτων διαχείρισης και ελέγχου της χώρας.

ε. Διευκρίνιση των μηχανισμών για την οικονομική διόρθωση σε περιπτώσεις παρατυπίας.

φ. Τήρηση ορισμένων προϋποθέσεων του Ταμείου συνοχής που συνδέεται με το σεβασμό των προγραμμάτων σύγκλισης.

Εκτός από αυτά θα υπάρξει ένας νέος κανονισμός για *Ευρωπαϊκή Διασυννοριακή Συνεργασία*. Σε τρεις τύπους παραμεθόριων περιοχών δίνεται έμφαση στον παρόντα

κανονισμό: τα παλαιά εξωτερικά σύνορα EU15, σύνορα μεταξύ των νέων κρατών μελών, και τα νέα εξωτερικά σύνορα (Euromontana, 2004).

3.2 ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η έννοια «ορεινή πολιτική» χαρακτηρίζει και αναφέρεται σε μια ενιαία, θεσμοθετημένη και ολοκληρωμένη εθνική χωροταξική και αναπτυξιακή πολιτική (Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., 2000). Ωστόσο, στην περίπτωση της Ελλάδας δεν υπάρχει ακόμη μια τέτοια ενιαία και ολοκληρωμένη πολιτική. Αντίθετα υπάρχουν μια σειρά από πολιτικές που διαμορφώνονται σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο και που αφορούν τον αγροτικό τομέα, τα δάση, το περιβάλλον αλλά και την ανάπτυξη της Υπαίθρου, καλύπτοντας έναν όλο και μεγαλύτερο και σημαντικό σύνολο από μέσα, θεσμικούς και χρηματοδοτικούς μηχανισμούς που θα μπορούσαν να ενταχθούν σε μια ενιαία εθνική πολιτική για τον ορεινό χώρο (Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., 2000).

Οι πολιτικές για τις ορεινές περιοχές στην Ελλάδα εντάσσονται στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πολιτικής, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, και ειδικότερα της ΚΑΠ για τον αγροτικό τομέα που παραμένει πολύ σημαντικό για τις περιοχές αυτές. Σημαντική επίσης είναι και η οριοθέτηση με βάση την οδηγία 75/ 268 των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών. Όμως από το 1985 η πολιτική για τις ορεινές περιοχές εντάσσονται στη γενικότερη περιφερειακή και τοπική πολιτική.

Σήμερα, τρία είναι τα βασικότερα "εργαλεία" που διαθέτει η Ελλάδα για την εφαρμογή πολιτικών και παρεμβάσεων προσαρμοσμένες στις ιδιαιτερότητες του ορεινού χώρου:

1. Το **Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού Και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΓΠΧΣΑΑ)** το οποίο αποτελεί το κύριο πλαίσιο αναφοράς για την εφαρμογή της χωροταξικής πολιτικής
2. Το **Σχέδιο Ανάπτυξης του Ορεινού Χώρου (ΣΑΟΧ)** το οποίο αποτελεί το πλαίσιο αναφοράς για την εφαρμογή της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης αυτών των περιοχών.
3. Η **Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ)** ως εξειδικευμένη πολιτική για τον αγροτικό χώρο.

3.2.1 ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΩΝ ΜΕΤΡΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

Οι περισσότερες πολιτικές αντιμετώπισαν τον ορεινό χώρο στη καλύτερη περίπτωση ως περιοχή χαμηλής προτεραιότητας (π.χ. γεωργική πολιτική) και στη χειρότερη ως εμπόδιο (π.χ. πολιτική μεταφορών). Αλλά και η συμπεριφορά του ιδιωτικού τομέα, με εξαίρεση τις οικοδομές, έδειξε να μην συνειδητοποιεί τη νέα δυναμική και τις επενδυτικές ευκαιρίες που αυτή συνεπάγεται. Βεβαίως η συνεχιζόμενη μεγάλη υστέρηση υποδομών και εργατικού δυναμικού αποτελεί ιδιαίτερα σοβαρό εμπόδιο για τον ιδιωτικό τομέα.

Οι κρίσιμότερες τομεακές πολιτικές για τον ορεινό χώρο είναι η γεωργική πολιτική, η τουριστική πολιτική, η πολιτική για τις ΜΜΕ, η πολιτική περιβάλλοντος, η πολιτική για τον πολιτισμό, οι πολιτικές για την υγεία, την παιδεία, την ενέργεια, τις μεταφορές και τις επικοινωνίες. Μια άλλη κατηγορία πολιτικών που απαιτεί ιδιαίτερο σχολιασμό είναι οι πολιτικές για την αποκέντρωση και ανασυγκρότηση της δημόσιας διοίκησης.

Γεωργία

Η ελληνική πολιτική στον τομέα της γεωργίας κατά τα τελευταία είκοσι έτη ασκήθηκε κατά κύριο λόγο στα πλαίσια των κατευθυντήριων γραμμών της ΕΕ και υλοποιήθηκε στο πλαίσιο της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (ΚΓΠ), των κοινοτικών πλαισίων στήριξης (όσον αφορά τις διαρθρωτικές παρεμβάσεις) αλλά και κοινοτικών πρωτοβουλιών (Leader, Interreg κλπ). Οι στρατηγικοί στόχοι της παραδοσιακής ελληνικής αγροτικής πολιτικής και ανάπτυξης ήταν μια σύνθεση οικονομικής βιωσιμότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και περιφερειακής πολιτικής οικονομικών ενισχύσεων ή κινήτρων.

Η πρώτη επιδίωξη είχε, χωρίς ιδιαίτερα αποτελέσματα, ως ενδιάμεσους στόχους την μεγέθυνση των αγροτικών εκμεταλλεύσεων, την εντατικοποίηση και προώθηση επιλεγμένων καλλιεργειών, την εφαρμογή εθνικών και κοινοτικών (τα τελευταία χρόνια) προγραμμάτων, την ενίσχυση των ιδιωτικών και δημόσιων επενδύσεων του τομέα και τη διασφάλιση του εισοδήματος μέσα από παρεμβάσεις στο μηχανισμό τιμών.

Η δεύτερη στόχευση (περιφερειακή ανάπτυξη) υλοποιήθηκε την τελευταία δεκαπενταετία μέσα από τις κοινοτικές παρεμβάσεις για τις ορεινές και προβληματικές

περιοχές, από εθνικές πρωτοβουλίες μέσω αναπτυξιακών κινήτρων και δημοσίων επενδύσεων, καθώς και από παρεμφερή μέτρα.

Παρατηρήθηκε ότι ουσιαστικός στόχος ήταν η μετάβαση από μια πολιτική Αγροτικής Ανάπτυξης σε μια πολιτική Ανάπτυξης της Υπαίθρου.

Τα άρθρα 38 έως 47 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας του 1957 όρισαν τους στόχους, τα μέσα και τις αρμοδιότητες της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (ΚΓΠ). Το Άρθρο 39 της Συνθήκης αυτής ορίζει ως βασικούς στόχους της ΚΓΠ:

- α) να αυξάνει την παραγωγικότητα της γεωργίας με την ανάπτυξη της τεχνικής προόδου, με την εξασφάλιση της ορθολογικής αναπτύξεως της γεωργικής παραγωγής, καθώς και της αρίστης χρησιμοποίησης των συντελεστών παραγωγής, ιδίως του εργατικού δυναμικού,
- β) να εξασφαλίζει κατ' αυτό τον τρόπο ένα δίκαιο βιοτικό επίπεδο στο γεωργικό πληθυσμό,
- γ) να σταθεροποιεί τις αγορές,
- δ) να εξασφαλίζει τον εφοδιασμό,
- ε) να διασφαλίζει λογικές τιμές κατά την προσφορά αγαθών στους καταναλωτές".

Η παράγραφος 2 του ίδιου άρθρου ορίζει ότι κατά την εκπόνηση και εφαρμογή της ΚΓΠ λαμβάνεται υπόψη:

" ο ιδιαίτερος χαρακτήρας της γεωργικής δραστηριότητας, που απορρέει από την κοινωνική δομή της γεωργίας και τις διαρθρωτικές και φυσικές ανισότητες μεταξύ των διαφόρων γεωργικών περιοχών" (Σούτσας και Κότιος, 2006).

Αυτοί που επωφελούνται κυρίως από την ΚΓΠ είναι οι αγρότες. Από την αρχή ένας από τους κύριους στόχους της πολιτικής ήταν να εξασφαλίσει για τους γεωργούς ένα δίκαιο και αξιόπιστο εισόδημα από τη γη. Για το σκοπό αυτό, η ΚΓΠ προσπάθησε να βελτιώσει την αποτελεσματικότητα των ευρωπαϊών γεωργών πιστεύοντας ότι μόνον ένας ανταγωνιστικός γεωργικός τομέας μπορεί να εγγυηθεί γεωργικά εισοδήματα σε μακροπρόθεσμη βάση. Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας προέκυψε από περικοπές των παραγωγικών εξόδων, από την ανάπτυξη νέων οικονομικών δραστηριοτήτων καθώς και από τον εκσυγχρονισμό των μεθόδων παραγωγής.

Τα οφέλη της ΚΓΠ για τους καταναλωτές είναι πολυάριθμα. Η ποικιλία των προϊόντων που είναι διαθέσιμα στην αγορά αυξάνεται συνεχώς και τα περισσότερα από αυτά είναι διαθέσιμα σε σταθερή βάση καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Το κόστος των προϊόντων διατροφής έχει παραμείνει σχετικά σταθερό ανεξάρτητα από τις διακυμάνσεις της παραγωγής και οι τιμές είναι παρεμφερείς στα διάφορα κράτη μέλη. Οι καταναλωτές επωφελούνται επίσης από τη γνώση ότι καταβάλλεται κάθε προσπάθεια ώστε τα τρόφιμα που αγοράζουν, οπουδήποτε στην ΕΕ, να ανταποκρίνονται σε συγκεκριμένα πρότυπα όσον αφορά την ποιότητα και την υγεία. Οι ονομασίες προέλευσης και οι γεωγραφικές ενδείξεις βοηθούν τους καταναλωτές να βρίσκουν υψηλής ποιότητας τοπικά προϊόντα που παράγονται σύμφωνα με παραδοσιακά αναγνωρισμένες μεθόδους και πρότυπα.

Στο πλαίσιο της αγροτικής πολιτικής, οι αναδασμοί είναι από τα σημαντικότερα μέτρα πολιτικής γης, που εφαρμόστηκαν στην Ελλάδα, για την συγκέντρωση του πολυτεμαχισμένου, μικρού και διεσπαρμένου γεωργικού κλήρου, με στόχο την αύξηση της αποδοτικότητας και της παραγωγικότητας της γεωργικής εκμετάλλευσης.

Επιπλέον η αποσπασματική λήψη «μερικών» μέτρων και η επιλεκτική διόγκωση ενός από τους τομείς γεωργία -κτηνοτροφία- δασοπονία μπορεί να προκαλέσει επιπλέον προβλήματα στη ζωή των κατοίκων των ορεινών περιοχών. Μέχρι τη δεκαετία του '80 η ακολουθούμενη πολιτική γης στους τομείς αυτούς ήταν προσαρμοσμένη στο κλαδικό μοντέλο ανάπτυξης και απείχε σημαντικά από την ανάγκη ολοκληρωμένης θεώρησης, προσέγγισης, μελέτης και αντιμετώπισης της αδιάστατης ενότητας των σχετικών προβλημάτων με ενιαίο και ολοκληρωμένο τρόπο.

Βιολογική Γεωργία

Η βιολογική γεωργία, τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Ελλάδα, αναπτύχθηκε κυρίως μετά τη δημιουργία και ψήφιση του Καν.(ΕΟΚ)2092/91 του Συμβουλίου, ο οποίος αποτελεί το νομοθετικό πλαίσιο με κοινούς κανόνες και πρότυπα παραγωγής, τυποποίησης, μεταποίησης, αποθήκευσης και εισαγωγής από τρίτες χώρες γεωργικών προϊόντων για ανθρώπινη κατανάλωση, εξασφαλίζοντας την τήρηση των προϋποθέσεων που θέτει και τον έλεγχο και την πιστοποίηση των βιολογικών προϊόντων. Ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια,

εξαιτίας και των αλληπάλληλων διατροφικών κρίσεων, η αύξηση της βιολογικής γεωργίας είναι ραγδαία. Το έτος 2003, οι βιολογικά καλλιεργούμενες εκτάσεις ήταν 389.951 στρέμματα και αποτελούσαν το 1,01% της συνολικά καλλιεργούμενης γης στην Ελλάδα, ενώ το 2004, η βιολογικά καλλιεργούμενη γη έφτασε τα 543.420 στρέμματα, παρουσιάζοντας μια μεγάλη αύξηση της τάξης των 153.469 στρεμμάτων και φτάνοντας σε ποσοστό το 1,5% της συνολικά καλλιεργούμενης γης στη χώρα μας.

Η συνολικά βιολογικά καλλιεργούμενη έκταση στην Ελλάδα, μαζί με τους βοσκοτόπους καλύπτει 2.671.599 στρέμματα, κατά το έτος 2004. Μόνον μεταξύ των ετών 2001 και 2002 εμφανίστηκε μια μικρή μείωση τόσο των βιοκαλλιεργητών, όσο και των συνολικών βιολογικά καλλιεργούμενων εκτάσεων, οι οποίες ελαττώθηκαν κατά 5,1% και αυτό πιθανά οφείλεται σε δυσλειτουργία του προγράμματος οικονομικών ενισχύσεων από την ΕΕ. Τα τελευταία χρόνια η κατάσταση έχει ομαλοποιηθεί και όπως αποτυπώνεται και από τα στατιστικά στοιχεία των τριών συνεχόμενων τελευταίων ετών, οι βιοκαλλιεργητές έχουν αρχίσει να εξοικειώνονται με τη λειτουργία του όλου συστήματος και τις απαιτήσεις των βιολογικών καλλιεργειών.

Οι κυριότερες βιολογικές καλλιέργειες στην Ελλάδα και το αντίστοιχο ποσοστό τους επί του συνόλου των βιοκαλλιεργειών κατά φθίνουσα σειρά είναι :

- της ελιάς με ποσοστό 47,5%
- των σιτηρών, με ποσοστό 23%
- του αμπελιού με ποσοστό 6,1 %
- των εσπεριδοειδών με ποσοστό 3,8%

Η αύξηση των βιολογικά καλλιεργούμενων εκτάσεων των ανωτέρω κυριότερων καλλιεργειών κατά το έτος 2004 σε σχέση με το 2003 ήταν :

- της ελιάς με ποσοστό 48,8%
- της αμπελοκαλλιέργειας με ποσοστό 4,3%
- των σιτηρών με ποσοστό που έφτασε το 98,1%

Δάση

Ως σημαντικό μέτρο πολιτικής γης για την προστασία των δασών μπορεί να αναφερθεί η κήρυξη ορισμένων δασών σε αισθητικά δάση και σε εθνικούς δρυμούς.

Γενικότερα πάντως, η ακολουθούμενη πολιτική γης για τα δάση μέχρι τη δεκαετία του '80, καθρεφτίζεται στο Ν. 998/79 «Περί προστασίας των δασών και των δασικών εν γένει εκτάσεων της χώρας», σύμφωνα με τον οποίο επιτρέπονται παραχωρήσεις δασικών εκτάσεων για γεωργικούς ή άλλους (τουριστικές, αθλητικές, σχολικές κτλ. εγκαταστάσεις) λόγους, μόνο μετά από έγκριση από το Υπουργείο Γεωργίας ή την αρμόδια δασική αρχή. Άλλα μέτρα πολιτικής γης στον τομέα της δασοπονίας είναι οι αναδασώσεις και η κατάρτιση του δασικού κτηματολογίου. Η κατάρτιση δασικού κτηματολογίου αποφασίστηκε το 1976 με το Ν. 248/1976 ο οποίος στη συνέχεια τροποποιήθηκε από το Ν. 998/1979 και στοχεύει στην καταγραφή των δασών και των δασικών εκτάσεων της χώρας σε σχέση με το ιδιοκτησιακό τους καθεστώς, ερήμην ενός εθνικού κτηματολογίου ως της απαραίτητης μετρητικής και ποιοτικής υποδομής μιας τέτοιας προσπάθειας.

Σύμφωνα με την ανωτέρω ρύθμιση για τη χρηματοδότηση έργων και εργασιών ανάπτυξης, εκμετάλλευσης και προστασίας του δασικού και θηραματικού πλούτου, από τον προϋπολογισμό εξόδων του Κ.Τ.Γ.Κ & Δασών, μετονομάζεται ο Φορέας 120 "Δάση-Θήρα", που υπάρχει σήμερα σε, "**Ειδικό Φορέα Δασών**". Σύμφωνα με την παράγραφο 5 του άρθρου 8 και τη θέσπιση του "Ειδικού Φορέα Δασών" διατίθενται πόροι αποκλειστικά για την ανάπτυξη και την προστασία και διαχείριση του δασικού και θηραματικού πλούτου και γενικότερα της άγριας πανίδας και αυτοφυούς χλωρίδας, απαγορευμένης της διάθεσης των πόρων αυτών για άλλους σκοπούς.

Κτηνοτροφία

Στον νόμο Ν. 1734/87 («Βοσκότοποι και ρύθμιση ζητημάτων σχετικών με κτηνοτροφική αποκατάσταση και με άλλες παραχωρήσεις καθώς και θεμάτων που αφορούν δασικές εκτάσεις») θεσμοθετείται το καθεστώς βόσκησης των βοσκοτόπων, σύμφωνα με το οποίο κάθε βοσκός έχει το δικαίωμα για ελεύθερη βόσκηση επί χρηματοδότηση ανεξάρτητα από το ιδιοκτησιακό καθεστώς της έκτασης, γεγονός που οδηγεί στην υποβάθμισή τους αφού ουσιαστικά δε λαμβάνονται μέτρα για τη διασφάλιση της βοσκοϊκανότητας και την ορθολογική διαχείρισή τους. Σοβαρό πρόβλημα από την άλλη μεριά δημιουργεί ο χαρακτηρισμός των βοσκοτόπων ως δασικών εκτάσεων γεγονός που σημαίνει ότι μετά από ενδεχόμενη πυρκαγιά οι βοσκότοποι κηρύσσονται αναδασωτέες εκτάσεις, ενώ αυτά καθ' αυτά τα περιστατικά δάση μπορούν να συνεχίζουν να καταπατώνται παρά τη θεωρητική τους

κήρυξη ως αναδασωτέων. Στην περίπτωση των ορεινών περιοχών το πρόβλημα είναι αντίθετο από αυτό των περιαστικών δασών τα οποία όλο και συρρικνώνονται. Στις ορεινές περιοχές το νομοθετικό πλαίσιο για την αποκατάσταση των δασικών εκτάσεων είναι τέτοιο που υπάρχει κίνδυνος μετά από πυρκαγιές, εκτάσεις οι οποίες προηγουμένως χρησιμοποιούνταν ως βοσκότοποι να αναδασωθούν ή γεωργικές εκτάσεις οι οποίες εγκαταλείφθηκαν για κάποιο διάστημα με αποτέλεσμα το δάσος να επεκταθεί σε αυτές, να μη μπορούν να ξαναχρησιμοποιηθούν παραγωγικά. Τα μέτρα αυτά κάθε άλλο παρά προστατεύουν την ορεινή δασοπονία. Αντίθετα, δημιουργούν ακόμα πιο αρνητικό κλίμα ως προς την αντιμετώπιση του δάσους από τους γεωργοκτηνοτρόφους και απομακρύνουν τις περιοχές αυτές από την Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη στους τομείς της γεωργίας, της κτηνοτροφίας και της δασοπονίας, βασική προϋπόθεση για την οποία αποτελεί η κατανόηση της αλληλεξάρτησης και της διαλεκτικής σχέσης των τομέων αυτών για να στηριχθεί το ζωντάνεμα των ορεινών περιοχών και όχι η μηχανιστική θεώρησή τους ως ανταγωνιστικών μεταξύ τους τομέων. Ο νέος νόμος του 2003 έχει βελτιώσεις στο ζήτημα των εγκαταλειμμένων αγρών.

Η ολοκληρωμένη μετρητική και ποιοτική καταγραφή και παρακολούθηση της ορεινής πραγματικότητας, αλλά και γενικότερα η ολοκληρωμένη χαρτογράφηση του ελληνικού αγροτικού χώρου, δεν μπορεί να καταστεί δυνατή με την κατάρτιση «μερικών κτηματολογίων» (δασικό, ελαιοκομικό κτλ.). Η συστηματική καταγραφή της φυσικής και κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας του αγροτικού χώρου που θα αποτελέσει και βάση για την ολοκληρωμένη ανάπτυξή του μπορεί να γίνει μόνο μέσα από κατάρτιση του Ολοκληρωμένου Αναπτυξιακού Εθνικού Κτηματολογίου. Η πρώτη προσπάθεια εισαγωγής του θεσμού του κτηματολογίου στην Ελλάδα έγινε το 1836 με διάταγμα του Όθωνα. Ακολούθησαν 4.000 περίπου νόμοι, διατάγματα και υπουργικές αποφάσεις χωρίς όμως ουσιαστικό αντίκρυσμα (Μιχαηλίδου και Ρόκος 2001).

Από το 1994, οκτώ χρόνια μετά τον πρώτο νόμο ο οποίος δημοσιεύτηκε το 1986 και ακολουθεί τις βασικές αρχές του «Ολοκληρωμένου Αναπτυξιακού Κτηματολογίου», με τις ενέργειες του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. και την χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Δεύτερο Κοινωνικό Πλαίσιο Στήριξης) και του Ελληνικού Κράτους, βρίσκεται σε εξέλιξη η σημαντικότερη και ουσιαστικότερη προσπάθεια για τη σύνταξη του Εθνικού Κτηματολογίου. Μέτρα ειδικά για τις μειονεκτικές (ορεινές) περιοχές αναφέρονται για πρώτη φορά σε

πολιτικό σχεδιασμό στο κεφάλαιο για την Περιφερειακή Ανάπτυξη του προγράμματος 1960-1964, στο οποίο προτείνονται πιλοτικά αναπτυξιακά προγράμματα για ορισμένες από αυτές.

Βιολογική Κτηνοτροφία

Η βιολογική κτηνοτροφία άρχισε να αναπτύσσεται στην Ελλάδα μετά την είσοδο σε ισχύ του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1804/99 του Συμβουλίου για τη συμπλήρωση για τα κτηνοτροφικά προϊόντα, του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 περί του Βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής.

Η Ελλάδα παρουσιάζει συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με άλλες χώρες, όσο αφορά την βιολογική κτηνοτροφία, λόγω των ευνοϊκών εδαφοκλιματικών συνθηκών, των πλούσιων φυσικών πόρων των ορεινών και ημιορεινών περιοχών και της εφαρμογής της εκτατικής κτηνοτροφίας η οποία μπορεί εύκολα να μετατραπεί σε βιολογική. Η βιολογική κτηνοτροφία είναι άμεσα συνδεδεμένη με την βιολογική γεωργία, επειδή οι διατροφικές ανάγκες των ζώων εκτός από την βόσκηση καλύπτονται και με βιολογικές ζωτροφές. Το σύστημα ζώα-φυτά είναι αλληλοεξαρτώμενο και η προστασία του έχει ως απώτερο σκοπό την βιώσιμη ανάπτυξη.

Το μεγαλύτερο μερίδιο στην βιολογική εκτροφή κατέχουν οι αίγες με ποσοστό 49% (έτος 2004) και ακολουθούν τα πρόβατα με ποσοστό 30% (έτος 2004) και τα πουλερικά με ποσοστό 16% (έτος 2004). Ο αριθμός των ζώων που εκτρέφονται σύμφωνα με τους κανόνες παραγωγής του Κανονισμού 2092/91 αυξάνεται συνεχώς τα τελευταία χρόνια. Ο αριθμός των βιολογικά εκτροφόμενων αιγών και προβάτων παρουσιάζει αυξητική τάση τα τελευταία χρόνια (2002-2003-2004).

Η βιολογική κτηνοτροφία εκτός από το γεγονός ότι αποτελεί μία μέθοδο παραγωγής βιολογικών προϊόντων ζωικής προέλευσης (κρέας, γαλακτοκομικά προϊόντα, αυγά), προστατεύει το περιβάλλον, συμβάλει στην αειφορία του οικοσυστήματος και είναι πηγή εισοδήματος για τον Έλληνα κτηνοτρόφο.

Το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (2006) έχει θέσει ως στόχο την ανάπτυξη της Βιολογικής Κτηνοτροφίας στη χώρα μας.

Προγράμματα οικονομικών ενισχύσεων στη βιολογική γεωργία-κτηνοτροφία.

Όσο αφορά τις οικονομικές ενισχύσεις στη βιολογική γεωργία και κτηνοτροφία ήδη εφαρμόζονται τα μέτρα 3.1 «Βιολογική Γεωργία» και 3.2 «Βιολογική Κτηνοτροφία» του Άξονα 3 «Γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα» του Εγγράφου Προγραμματισμού Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΠΑΑ) 2000-2006 (Κανονισμός (ΕΚ) 1257/99 του Συμβουλίου για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης). Επίσης έχουν εγκριθεί από την ΕΕ δύο νέα μέτρα (μέτρο 6.1 και μέτρο 6.2) στα πλαίσια του ΕΠΑΑ 2000-2006 στον άξονα 6 «Ποιότητα Τροφίμων» που αφορούν :

- α) χορήγηση ενίσχυσης μέχρι 3000 ευρώ / ανά έτος και εκμετάλλευση, επί μια πενταετία, η οποία θα καλύπτει τα «σταθερά κόστη» ένταξης στο καθεστώς ελέγχου του Καν. 2092/91 του Συμβουλίου για τη Βιολογική Γεωργία.
- β) χορήγηση ενίσχυσης σε ενώσεις παραγωγών για δραστηριότητες που αποβλέπουν στην ενημέρωση των καταναλωτών και την προώθηση βιολογικών γεωργικών προϊόντων και τροφίμων. Το ύψος της ενίσχυσης ανέρχεται σε ποσοστό 70% των επιλέξιμων δαπανών, δηλαδή υπάρχει ίδια συμμετοχή 30%.

3.2.2 Η ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΟΡΕΙΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Βασική επιδίωξη της *Εθνικής Χωροταξικής Πολιτικής*, στο πλαίσιο και των στόχων του Ευρωπαϊκού Σχεδίου Χωρικής Ανάπτυξης για ισόρροπη ανάπτυξη, πολυκεντρικότητα, νέα εταιρική σχέση πόλης – υπαίθρου, ανταγωνιστικότητα, περιφερειακή και κοινωνική συνοχή, είναι η διαμόρφωση στρατηγικών χωρικής ανάπτυξης που να διασφαλίζουν το σχηματισμό βασικών αξόνων ανάπτυξης και τη δημιουργία πυλών συνεργασίας, τη διαπεριφερειακή σύγκλιση και ισορροπία, την πολυκεντρική οικιστική δομή και αναβάθμιση των μητροπολιτικών κέντρων, την ισότητα πρόσβασης και τη χωρική συνοχή, την προστασία

και διαχείριση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς στο σύνολο του εθνικού χώρου, τέλος δε τη διαφοροποίηση και αναβάθμιση των κρίσιμων περιοχών, όπως είναι οι ορεινές, οι παράκτιες και οι νησιωτικές (Γούσιος, 2007).

Οι εξειδικευμένοι στόχοι και κατευθύνσεις στρατηγικής ανάπτυξης των ορεινών όγκων είχαν αποτελέσει προτεραιότητα και του Γ' ΣΠΑ, προκειμένου να επιτευχθεί μια ολοκληρωμένη ανάπτυξη του ορεινού χώρου στην Ελλάδα. Η διατύπωση στρατηγικών κατευθύνσεων για ολοκληρωμένη ανάπτυξη των ορεινών περιοχών και των ορεινών όγκων ειδικότερα, μέσω ειδικού χωροταξικού σχεδιασμού, προσέλκυσης επενδύσεων, οικονομικής αξιοποίησης των μεγάλων έργων υποδομής που αποκαθιστούν σε εθνική κλίμακα τη μέχρι σήμερα ανισότιμη πρόσβασή τους, ανάδειξης και προβολής του πλούσιου φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και τέλος ίδρυση νέων φορέων διαχείρισης του ορεινού χώρου, συνιστούν αναγκαία προτεραιότητα σήμερα, προκειμένου να ενθαρρυνθούν δυναμικοί χωρικοί μετασχηματισμοί που να εδραιώνουν μια νέα εταιρική σχέση πόλης υπαίθρου, καθώς και την αναζωογόνηση του ορεινού χώρου γενικότερα (Ζαμπέλης και Γιαλύρη 2001).

3.2.3 ΣΧΕΔΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2000-2006 ΓΙΑ ΟΡΕΙΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Οι αναπτυξιακές επιλογές για τον ελλαδικό ορεινό χώρο προσδιορίζονται στο Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (άρθρο 6 του ν. 2742/1999) και στο Σχέδιο Ανάπτυξης του Ορεινού Χώρου, που αποτελεί ειδικό τμήμα του Σχεδίου Περιφερειακής Ανάπτυξης 2000- 2006. Το Σχέδιο Ανάπτυξης του Ορεινού Χώρου (ΣΑΟΧ) προτείνει την "Ολοκληρωμένη" - όπως την ονομάζει - "Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών" ως ξεχωριστό υποπρόγραμμα κάθε περιφέρειας (ΠΕΠ) και ως τομεακές δράσεις των εθνικών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, και επομένως αποτελεί μια καινοτομική προσέγγιση και αυτό οδήγησε στην υλοποίηση των προγραμμάτων ολοκληρωμένων παρεμβάσεων ανάπτυξης σε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές της Ελλάδας.

Στα πλαίσια του Σχεδίου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΣΠΑ) μελετήθηκαν τα γεωφυσικά και αναπτυξιακά χαρακτηριστικά καθώς και η πορεία των ορεινών περιοχών, με αποτέλεσμα τον προσδιορισμό των βασικών κριτηρίων ταξινόμησης των ορεινών περιοχών, τα οποία είναι:

- Η παρουσία δυναμικών οικιστικών κέντρων και μεγάλων οικισμών στον ορεινό χώρο.

- Η παρουσία και ο βαθμός αξιοποίησης σημαντικών τουριστικών πόρων.
- Η παρουσία και ο βαθμός αξιοποίησης τοπικών πλεονεκτημάτων στον πρωτογενή τομέα, στην εξόρυξη ή στη βιοτεχνία.
- Η ευχερής πρόσβαση στα Μεγάλα Αστικά Κέντρα ή σε άξονες ανάπτυξης και μεταφορών.
- Η γειτνίαση με παραγωγικές συγκεντρώσεις περιλαμβανομένων των παράκτιων τουριστικών πόλων.
- Η ύπαρξη επιτυχών πρωτοβουλιών ενδογενούς ανάπτυξης από συλλογικούς ή ιδιωτικούς τοπικούς φορείς.
- Οι τάσεις στη δημογραφική πυραμίδα της περιοχής.
- Ο ειδικός (παραμεθόριος ή νησιωτικός) χαρακτήρας των ορεινών περιοχών.

Μετά την ανάλυση των στατιστικών δεδομένων προσδιορίστηκαν ομάδες ορεινών περιοχών, με τα ακόλουθα βασικά χαρακτηριστικά:

Αναπτυγμένες ορεινές περιοχές

- παρουσία μεγάλων οικισμών
- ύπαρξη δυναμικών κλάδων, όπως ο χειμερινός τουρισμός, η εξόρυξη, η γεωργία, η κτηνοτροφία ή η δασοκομία
- γειτνίαση με Μεγάλα Αστικά Κέντρα, βασικούς Άξονες Ανάπτυξης ή παραγωγικές συγκεντρώσεις και τουριστικούς πόλους.

Δυναμικές Ορεινές Περιοχές με Αναξιοποίητους Πόρους

- γειτνίαση με Μεγάλα Αστικά Κέντρα, βασικούς Άξονες Ανάπτυξης ή παραγωγικές συγκεντρώσεις και τουριστικούς πόλους.
- ύπαρξη σημαντικών αναξιοποίητων Αναπτυξιακών πόρων
- ύπαρξη επιτυχών πρωτοβουλιών ενδογενούς ανάπτυξης από συλλογικούς ή ιδιωτικούς τοπικούς φορείς.

Εσωτερικές Ορεινές Περιοχές

- υψηλό ποσοστό ορεινού πληθυσμού (σε πολλές περιοχές διπλάσιο ή τριπλάσιο του εθνικού μέσου)
- απομόνωση σε σχέση με τα Μεγάλα Αστικά Κέντρα και τους Άξονες Ανάπτυξης
- ύπαρξη αναξιοποίητων Αναπτυξιακών πόρων
- αρνητικές τάσεις στη δημογραφική πυραμίδα της περιοχής ή/ και
- παραμεθόριο χαρακτήρα.

Λοιπές Ηπειρωτικές Ορεινές Περιοχές

Πρόκειται για διάσπαρτες ορεινές περιοχές, οι οποίες είναι περιορισμένης έκτασης και δεν εμφανίζουν τα στοιχεία δυναμισμού ή το μέγεθος των προβλημάτων που συναντάμε στις προηγούμενες κατηγορίες. Οι περιοχές αυτές δεν αποτελούν αντικείμενο ιδιαίτερης προσέγγισης στα πλαίσια του παρόντος Σχεδίου. Εντάσσονται στη γενικότερη πολιτική μείωσης των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων και στις ειδικότερες πολιτικές στήριξης μειονεκτικών περιοχών των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων.

Ορεινές Περιοχές Μικρών Νησιών

Στις περιοχές αυτές το κύριο χαρακτηριστικό είναι η νησιωτικότητα και όχι η ορεινότητα. Οι εξελίξεις εδώ συνδέονται άρρηκτα με τις γενικότερες προοπτικές και τάσεις της νησιωτικής οικονομίας. Η ολοκληρωμένη προσέγγιση σε επίπεδο νησιού αποτελεί μέρος της ανάλυσης για το νησιωτικό χώρο.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της μελέτης οι διαφαινόμενες αναπτυξιακές τάσεις αλλά και οι συνεπαγόμενες ανάγκες ανά Τύπο Ορεινής Περιοχής είναι δυνατό να διατυπωθούν ως εξής:

Ως βασικότερος στόχος στο σημείο αυτό ορίζεται μια στρατηγική για την αναθέρμανση της ορεινής οικονομίας, τη συμμετοχή της στην εθνική αναπτυξιακή προσπάθεια και τη συγκράτηση του πληθυσμού στον ορεινό χώρο μπορεί για λόγους ανάλυσης να συνοψισθεί σε πέντε άξονες, όπως θα αναλυθούν παρακάτω:

- Ο μετασχηματισμός της αγροτικής δραστηριότητας.

- Η εκτατική ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού.
- Η στήριξη της οικοτεχνίας και βιοτεχνίας μικρής κλίμακας.
- Η συγκρότηση ορεινών κέντρων ανάπτυξης ανά Μικροπεριφέρεια Προγραμματισμού.
- Η βελτίωση των δυνατοτήτων πρόσβασης στα ορεινά κέντρα.

Εκείνο όμως που αποτελεί πλέον κοινή πεποίθηση είναι ότι κανένας από τους άξονες αυτούς, ανεξάρτητα από το ύψος των πόρων που θα διατεθούν, δεν μπορεί μεμονωμένα να επιτύχει τους προαναφερθέντες στόχους. Μόνο αθροιστικά, συντονισμένα και στα πλαίσια συγκεκριμένων περιοχών προγραμματισμού μπορούν να υπάρξουν επιτυχή αποτελέσματα. Συνεπώς η ολοκληρωμένη προσέγγιση αποτελεί βασική προϋπόθεση.

Ένα δεύτερο συμπέρασμα το οποίο προέκυψε σχετίζεται με την διαπίστωση ότι δεν είναι εφικτό παντού να ακολουθηθεί η ίδια πολιτική με την ίδια ακριβώς εφαρμογή αυτής σε όλες τις περιοχές. Η τυπολογία των ορεινών περιοχών που προέκυψε, ανέδειξε σημαντικές ιδιαιτερότητες τόσο όσον αφορά τα αίτια των προβλημάτων όσο και ως προς τις προοπτικές και δυνατότητες. Άρα το σχετικό βάρος που θα έχει κάθε ένας από τους προτεινόμενους άξονες δράσης και η εξειδίκευση τους σε έργα και δράσεις επηρεάζεται καθοριστικά από τον τυπολογικό χαρακτήρα της περιοχής προγραμματισμού.

Σύμφωνα με την ίδια μελέτη, η μορφή των διαρθρωτικών προβλημάτων και κυρίως ο βαθμός απομόνωσης του ορεινού χώρου απαιτούν μια στρατηγική που δεν εξαντλείται με τον αρχικό σχεδιασμό και τη φυσική υλοποίηση παρεμβάσεων αλλά προβλέπει την ύπαρξη διαρκών μηχανισμών ενημέρωσης, εμπύχωσης, τεχνικής καθοδήγησης και πρώτιστα την ανάπτυξη των κατάλληλων δεξιοτήτων σε όλα τα επίπεδα της τοπικής κοινωνίας (Σούτσας και Κότιος, 2006).

3.2.4 ΤΟ ΝΕΟ ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Τον Ιούλιο 2007, δημοσιοποιήθηκε το Σχέδιο Κ.Υ.Α. σχετικά με το Γενικό Πλαίσιο το οποίο προσδιορίζει τις στρατηγικές κατευθύνσεις για την ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη του εθνικού χώρου και επομένως του ορεινού, για τα 15 επόμενα χρόνια.

Σύμφωνα με το άρθρο 9, παράγραφος 3 επισημάνεται ότι για τον ορεινό χώρο επιδιώκεται η ανασυγκρότηση των παραγωγικών δραστηριοτήτων, η συγκράτηση του πληθυσμού και η ισόρροπη σχέση μεταξύ πόλης και υπαίθρου. Ειδικότερα επιδιώκεται:

- Αντιμετώπιση της δημογραφικής αποψίλωσης με την ενίσχυση των υποδομών / υπηρεσιών και των δυνατοτήτων απασχόλησης,
- Ανάδειξη των συγκριτικών πλεονεκτημάτων κάθε παραγωγικού πόρου,
- Στήριξη των δραστηριοτήτων της τοπικής ενδοχώρας για την κοινωνική και οικονομική ανασυγκρότηση,
- Διαφύλαξη των τοπίων, των δασών, των περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών, καθώς και προστασία και ανάδειξη των πολιτιστικών πόρων ως αναπτυξιακών πόρων,
- Διευκόλυνση της πρόσβασης σε υποδομές, επικοινωνία και γνώση,
- Εξασφάλιση ικανοποιητικών συγκοινωνιών και συνδέσεων με τα αστικά κέντρα, έστω και μέσω συστήματος επιδοτήσεων.

3.2.5 Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΟΡΕΙΝΟΥ ΧΩΡΟΥ

Στο Σχέδιο Ανάπτυξης του Ορεινού Χώρου παρατίθενται πέντε άξονες προτεραιότητας, πάνω στους οποίους σχεδιάζεται να αναπτυχθούν οι πιο μειονεκτικές ορεινές περιοχές, οι οποίες θα οριστούν από κάθε περιφέρεια. Σε αυτές τις περιοχές διατίθενται 29,3 εκ. ευρώ από το Γ΄ Κ.Π.Σ., δηλαδή του 3,1 % του συνολικού ποσού που διατίθεται για την περιφερειακή ανάπτυξη. Οι υπόλοιπες ορεινές περιοχές ακολουθούν την μέχρι τώρα πολιτική, δηλαδή τα έργα τους θα χρηματοδοτούνται από την Κοινή Αγροτική Πολιτική και τα κοινοτικά διαρθρωτικά προγράμματα (INTERREG, LEADER+, κ.α.). Οι πέντε άξονες προτεραιότητας που προτείνονται από το Σχέδιο Ανάπτυξης του Ορεινού Χώρου για τις ορεινές μικροπεριφέρειες είναι:

α) Μετασχηματισμός της αγροτικής δραστηριότητας

Περιλαμβάνει τον εκσυγχρονισμό των εκτατικών συστημάτων παραγωγής (γεωργίας και κτηνοτροφίας) και την προβολή των προϊόντων με μέσα όπως συστήματα πιστοποίησης

ποιότητας και αυθεντικότητας, τυποποίησης και εμπορίας. Τα προϊόντα θα κατευθύνονται ως εισροή στον τουρισμό και λιγότερο σε νέες αγορές. Γι' αυτό προβλέπεται η καθιέρωση ειδικών σημάτων ποιότητας ("προϊόντα έντασης παραδοσιακής τεχνογνωσίας"), προκειμένου απευθύνονται σε ειδικές καταναλωτικές ανάγκες και αγορές και στον τουρισμό.

β) Εκτακτική ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού

Η σημερινή σημειακή ανάπτυξη των ήπιων μορφών τουρισμού προτείνεται να μετουσιωθεί σε καθολικότερη τουριστική ανάπτυξη μέσω της διασύνδεσης των περιοχών τουριστικής ζήτησης σε διανομαρχιακό και διαπεριφερειακό επίπεδο, έτσι ώστε να επιτευχθεί οικονομία κλίμακας. Προτείνεται η προώθηση ειδικών σημάτων ποιότητας στον τουρισμό και καλύτερη προβολή και εμπορική διαχείριση των επιχειρήσεων.

γ) Στήριξη της οικοτεχνίας και της βιοτεχνίας μικρής κλίμακας

Η μεταποιητική δραστηριότητα στον ορεινό χώρο πρέπει να συνεργάζεται με τον πρωτογενή τομέα και να κατευθύνεται στον τουρισμό ως άμεση αγορά. Προωθείται η συνεργασία των μικρών επιχειρήσεων και η δημιουργία δικτύων ώστε να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα των επιχειρήσεων.

δ) Συγκρότηση ορεινών κέντρων ανάπτυξης ανά μικροπεριφέρεια προγραμματισμού

Η Διυπουργική Επιτροπή που θα συσταθεί σε κάθε Περιφέρεια θα ορίσει μικροπεριφέρειες προγραμματισμού (περιοχές με εντονότερα προβλήματα και για αυτό μειονεκτικότερες) και ορεινά κέντρα, τα οποία θα πρέπει να έχουν εύκολη πρόσβαση στο κύριο οδικό δίκτυο, να έχουν τη δυνατότητα να παρέχουν κοινωφελείς και εμπορικές υπηρεσίες στους κατοίκους τους σε ακτίνα όχι μεγαλύτερη των 30' και να μπορούν να λειτουργήσουν ως κόμβοι έναρξης και κατάληξης των τουριστικών διαδρομών.

ε) Βελτίωση των δυνατοτήτων πρόσβασης στα ορεινά κέντρα

Θα πρέπει να διασφαλιστεί η καταλληλότητα του δικτύου πρόσβασης στα ορεινά κέντρα και η συντήρησή του ιδιαίτερα τους χειμερινούς μήνες (ταχεία επέμβαση για αποκατάσταση ζημιών, εκχιονισμό, κ.τ.λ.), ώστε να είναι αδιάκοπη η πρόσβαση στα ορεινά κέντρα. Η

διαδικασία που προτείνεται από τη σχετική μελέτη (Πίνδος 2000) για την εφαρμογή της παραπάνω πολιτικής είναι η εξής:

- (α) η Περιφέρεια ορίζει τις μικροπεριφέρειες προγραμματισμού,
- (β) οι Ο.Τ.Α.(Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης) της συγκεκριμένης μικροπεριφέρειας προγραμματισμού εκπονούν ένα "ολοκληρωμένο πρόγραμμα ανάπτυξης", το οποίο και υποβάλλουν στην περιφέρεια. Όταν το πρόγραμμα εγκριθεί, οι Ο.Τ.Α. συμμετέχουν στη σχεδίαση και υπογράφουν μια προγραμματική σύμβαση διαδημοτικής συνεργασίας,
- (γ) η σύμβαση αυτή σχεδιάζεται και υλοποιείται κατά κύριο λόγο από την Τοπική Αναπτυξιακή Εταιρεία, στην οποία συμμετέχουν και οι Ο.Τ.Α. Η διαχείριση των χρηματοδοτήσεων γίνεται από την Τοπική Αναπτυξιακή Εταιρεία. Επίσης εκεί γίνεται και ο συντονισμός με τις άλλες δράσεις από τα υπόλοιπα εθνικά και κοινοτικά προγράμματα που αφορούν την μικροπεριφέρεια,
- (δ) η Περιφέρεια σχεδιάζει δράσεις συντονισμού για όλες τις μικροπεριφέρειες προγραμματισμού,
- (ε) στη συνέχεια επιδιώκεται ο συντονισμός των δράσεων των περιφερειών, πρώτα σε επίπεδο οροσειράς και έπειτα σε εθνικό επίπεδο.

Στο πλαίσιο των παραπάνω αξόνων, πραγματικά οι αναπτυξιακές επιλογές για τις ορεινές περιοχές της Ελλάδας προσανατολίζονται από τη μια μεριά στην ενίσχυση του χιονοδρομικού τουρισμού και από την άλλη στην προώθηση ήπιων μορφών τουρισμού ως συμπληρωματικής δραστηριότητας της ορεινής γεωργίας.

Σύμφωνα με τη μελέτη που ανατέθηκε από το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. (2000), η ενίσχυση του χιονοδρομικού τουρισμού θα γίνει με άνοιγμα στην εθνική αγορά ή/ και στη διεθνή. Σύμφωνα με το πρώτο σενάριο, τα χιονοδρομικά κέντρα θα αυξηθούν σε 21 (από 17 που είναι σήμερα σε λειτουργία) με την ένταξη 4 χιονοδρομικών κέντρων στα όρη Ζήρεια, Γκιώνα, Βαρδούσια και Πιέρια, με συνολικό κόστος που εκτιμάται σε 128 εκ. ευρώ. Η δεύτερη εναλλακτική επιλογή είναι η ανάπτυξη του χιονοδρομικού τουρισμού με στόχο τόσο την εθνική αγορά όσο και τη διεθνή. Ως διεθνή χιονοδρομικά κέντρα προτείνεται να προωθηθούν σε πρώτη φάση ο Παρνασσός και η Οίτη και σε δεύτερη φάση (μετά το 2015) ο Χελμός, το Βέρμιο και ο Βόρας. Για την εισαγωγή του χιονοδρομικού κέντρου του Παρνασσού στη διεθνή αγορά

εκτιμάται ότι θα απαιτηθούν 41 εκ. ευρώ για έργα στο χιονοδρομικό κέντρο και άλλα 246 εκ. ευρώ για έργα ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής (ξενοδοχειακά καταλύματα επί των ακτών του Κορινθιακού, συνεδριακό κέντρο 1.200 ατόμων στους Δελφούς και δημιουργία οδοντωτού σιδηρόδρομου). Μια τέτοια επιλογή, αυτονοήτως μεταφέρει και στο ιδιαίτερα ευαίσθητο και εύθραυστο ορεινό περιβάλλον τις "αξίες" και τα "ιδεώδη" της ανταγωνιστικότητας της "βιώσιμης ανάπτυξης" που συνεπάγονται έργα μεγάλης κλίμακας και αιχμακές χρονικά και οικονομικά συσσωρεύσεις δραστηριοτήτων και τουριστών με προφανείς τις καταστροφικές γι' αυτό συνέπειες.

Το δεύτερο μοντέλο ανάπτυξης των ορεινών περιοχών αφορά στην προώθηση ήπιων μορφών τουρισμού, όπως ο αγροτουρισμός, ο πολιτιστικός τουρισμός, ο οικοτουρισμός, ο ιαματικός τουρισμός και ο φυσιολατρικός τουρισμός, με καγιάκ, ράφτιγκ, ορεινή ποδηλασία, πεζοπορία, ορειβασία, ιππασία, κ.α.

3.2.6 Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΟΡΕΙΝΟΥ ΧΩΡΟΥ

Οι εξειδικευμένες πολιτικές για την ανάπτυξη του αγροτικού ορεινού χώρου επηρεάζονται άμεσα από την Ευρωπαϊκή πολιτική και ιδίως μέσα από την ΚΑΠ.

Η δεκαετία του '80, και ιδιαίτερα το δεύτερο μισό χαρακτηρίζεται από την αύξουσα επιρροή των ευρωπαϊκών πολιτικών. Το 1981 παρουσιάζεται από το Υπουργείο Γεωργίας ο πρώτος κατάλογος κατάταξης ορισμένων περιοχών της χώρας στις μειονεκτικές, σύμφωνα με την Οδηγία 268/75 της ΕΟΚ. Το Πενταετές Πρόγραμμα Κοινωνικοοικονομικής Ανάπτυξης της Χώρας 1978-1982, περιλαμβάνει μέτρα σχετικά με την Οδηγία (χρηματοδότηση κατά 40-50% έργων υδρευτικών, αρδευτικών, αντιπλημμυρικών, βελτίωσης βοσκοτόπων κτλ. Και άμεσες χρηματικές παροχές στους αγρότες). Τα σχετικά μέτρα τα οποία εφαρμόστηκαν μέχρι το 1985, χαρακτηρίζονται από την προσπάθεια της Ελλάδας να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται και να καλύψει το υπόλοιπο τμήμα των απαιτούμενων δαπανών από εθνικούς πόρους. Οποσδήποτε πάντως αρχίζει να διαμορφώνεται μια καινούρια πολιτική που δείχνει να ενδιαφέρεται για την αναζωογόνηση της ελληνικής περιφέρειας, παρά τις όποιες διοικητικές, διαχειριστικές, κτλ. εμπλοκές και ανεπάρκειες (Μιχαηλίδου και Ρόκος 2001).

Μετά το 1985 αρχίζει να κατανοείται και να διαδίδεται στην Ελλάδα μια έννοια της «ολοκληρωμένης ανάπτυξης» με την απόφαση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας να χρηματοδοτήσει τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ) (1986-1993). Στόχος των ΜΟΠ ήταν η χρηματοδότηση τοπικών-ολοκληρωμένων προγραμμάτων ανάπτυξης, με τα οποία ο αγροτικός τομέας θα συνδεόταν με τους άλλους τομείς και κλάδους σε τοπικό επίπεδο, ώστε να πολλαπλασιασθούν οι αναπτυξιακές επιδόσεις σε προϊόν και θέσεις εργασίας. Ακόμη και στο εσωτερικό του αγροτικού τομέα, σε κάθε οικονομική δραστηριότητα θα έπρεπε να ενισχύονται επιμέρους δράσεις οι οποίες θα αλληλοϋποστηρίζονταν και θα συνδέονταν με την εκπαίδευση, την κατάρτιση, τον πολιτισμό (π.χ. ανάδειξη της λαϊκής παράδοσης, κλπ.). Οι δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς που ήταν υπεύθυνοι για το σχεδιασμό και την υλοποίηση της σχετικής αναπτυξιακής προσπάθειας δεν μπόρεσαν να προσαρμοσθούν στη νέα αντίληψη για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών και συνεχίστηκε στην πράξη η εφαρμογή του μοντέλου της κλαδικής ανάπτυξης. Οι δυσκολίες της εφαρμογής των ΜΟΠ δυστυχώς συνεχίστηκαν και κατά την εφαρμογή του 1ου ΚΠΣ (1989-1993) και κατά την εφαρμογή του 2^{ου} ΚΠΣ (1994-1999).

Η ΚΑΠ αποτελεί πλέον, από τα μέσα της δεκαετίας του '80, το πρότυπο με βάση το οποίο χαράζεται η εθνική πολιτική γης στον αγροτικό χώρο και όσον αφορά στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές συνοψίζεται στην ενίσχυση ορισμένων σύγχρονων ή παραδοσιακών καλλιεργειών, στην ενίσχυση συγκεκριμένων κτηνοτροφικών και δασοκομικών τεχνικών και έργων και στην προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Η ΚΑΠ, δηλαδή το σύνολο των κανόνων που αφορούν στη διάρθρωση της γεωργίας και στη διακίνηση των αγροτικών προϊόντων μέσα στην Κοινότητα, διαμορφώθηκε με βάση τις κατευθύνσεις της Συνθήκης της Ρώμης και η εναρμόνιση των κρατών μελών με τις αρχές της είναι υποχρεωτική (Μιχαηλίδου και Ρόκος 2001).

Γεωργία

Όπως αναφέρθηκε και στην αρχή του παρόντος κεφαλαίου, η ελληνική πολιτική στον τομέα της γεωργίας κατά τα τελευταία είκοσι έτη ασκήθηκε κατά κύριο λόγο στα πλαίσια των κατευθυντήριων γραμμών της ΕΕ και υλοποιήθηκε στο πλαίσιο της Κοινής Γεωργικής

Πολιτικής (ΚΓΠ), των κοινοτικών πλαισίων στήριξης (όσον αφορά τις διαρθρωτικές παρεμβάσεις) αλλά και κοινοτικών πρωτοβουλιών (Leader, Interreg κλπ). Οι στρατηγικοί στόχοι της παραδοσιακής ελληνικής αγροτικής πολιτικής και ανάπτυξης ήταν μια σύνθεση οικονομικής βιωσιμότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και περιφερειακής πολιτικής οικονομικών ενισχύσεων ή κινήτρων .

Η πρώτη επιδίωξη είχε, χωρίς ιδιαίτερα αποτελέσματα, ως ενδιάμεσους στόχους την μεγέθυνση των αγροτικών εκμεταλλεύσεων, την εντατικοποίηση και προώθηση επιλεγμένων καλλιεργειών, την εφαρμογή εθνικών και κοινοτικών (τα τελευταία χρόνια) προγραμμάτων, την ενίσχυση των ιδιωτικών και δημόσιων επενδύσεων του τομέα και τη διασφάλιση του εισοδήματος μέσα από παρεμβάσεις στο μηχανισμό τιμών.

Η δεύτερη στόχευση (περιφερειακή ανάπτυξη) υλοποιήθηκε την τελευταία δεκαετία μέσα από τις κοινοτικές παρεμβάσεις για τις ορεινές και προβληματικές περιοχές, από εθνικές πρωτοβουλίες μέσω αναπτυξιακών κινήτρων και δημοσίων επενδύσεων, καθώς και από παρεμφερή μέτρα (ενδεικτικά αναφέρεται το πρόγραμμα των νησιών του Αιγαίου).

Οι πρώτες παρεμβάσεις, δεν απέκλειαν τις δεύτερες, κατά κανόνα. Με τα σημερινά, όμως δεδομένα, απόρροια της εμπειρίας των παραπάνω παρεμβάσεων, όσο και των νέων δεδομένων και προκλήσεων, που αντιμετωπίζει ο πρωτογενής τομέας, η αγροτική πολιτική στοχεύει στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα, τη βιώσιμη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη του αγροτικού χώρου και τη συγκράτηση του ορεινού και παραμεθόριου πληθυσμού της (Σούτσας και Κότιος, 2006).

Η πολιτική για την ανάπτυξη των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών περιλαμβάνει τόσο τα κίνητρα του αναπτυξιακού νόμου όσο και των εθνικών περιφερειακών πολιτικών.

Ενδεικτικά αναφέρονται τα ακόλουθα:

- Η χορήγηση εξισωτικής αποζημίωσης στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές
- Η χορήγηση αυξημένων κινήτρων με τους κανονισμούς για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.
- Το πρόγραμμα συλλογικών και ατομικών επενδύσεων για την παραγωγή ζωοτροφών και τη βελτίωση των βοσκοτόπων στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές της Ελλάδας.
- *Το ειδικό πρόγραμμα επιτάχυνσης της γεωργικής ανάπτυξης σε ορισμένες περιοχές της Ελλάδας.*

- Η θέσπιση καθεστώτος προσωρινών ενισχύσεων στο γεωργικό εισόδημα.
- Οι κανονισμοί για αναδιάρθρωση, εκσυγχρονισμό και ανάπτυξη του τομέα της αλιείας και των υδατοκαλλιεργειών.
- *Οι εθνικοί αναπτυξιακοί νόμοι 1262/1982 και 1892/1990.*
- Τα μέτρα δασικής πολιτικής
- *Τα μέτρα πολιτικής για τη βελτίωση των συνθηκών μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών και δασικών προϊόντων.*
- Οι κοινοτικές πρωτοβουλίες για τον Πρωτογενή Τομέα
- *Ειδικά μέτρα για τα νησιά του Αιγαίου (καν. ΕΟΚ 2019/1993)*
- Η πολιτική εγγυήσεων τιμών και εισοδημάτων.

Πρακτικά, όλοι σχεδόν οι εφαρμοζόμενοι Κανονισμοί εντάχθηκαν στο Β' ΚΠΣ και μέσω της υλοποίησής του παρασχέθηκαν δυνατότητες παρεμβάσεων στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές (Σούτσας και Κότιος, 2006). Το σύνολο των αναφερθέντων μέτρων αποτελούν την πολιτική για την ανάπτυξη των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών.

Κοινοτική Πρωτοβουλία Leader I,II, Leader+

Η Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER (Liaison Entre Actions de Development de l' Economie Rurale), σύμφωνα με τις ανακοινώσεις της Ευρωπαϊκής ένωσης 91/C /73/14, 94/C-180/12/1-7-1994, προωθεί την τοπική αγροτική ανάπτυξη *κατά προτεραιότητα σε ορεινές μειονεκτικές περιοχές* (με βάση την οδηγία 75/268 ΕΟΚ) και έχει ως βασικούς στόχους την συγκράτηση του πληθυσμού, την δημιουργία απασχόλησης, την δημιουργία συμπληρωματικών εισοδημάτων, την προστασία και την ανάδειξη του περιβάλλοντος και τη δημιουργία καινοτόμων ενεργειών στον αγροτικό χώρο.

Οι γενικοί στόχοι της πρωτοβουλίας προσαρμοσμένοι στις ιδιαιτερότητες του ελληνικού χώρου είναι η αναζήτηση νέων προσανατολισμών και νέων μορφών ανάπτυξης του αγροτικού χώρου στο πλαίσιο της εξομάλυνσης των δυσμενών επιπτώσεων που έχει για την Ελλάδα η εφαρμογή της νέας κοινής αγροτικής πολιτικής, καθώς και η δημιουργία δικτύου ομάδων τοπικής δράσης ως πυρήνα κατάλληλα εξοπλισμένο και στελεχωμένο επιστημονικά.

Η κοινοτική πρωτοβουλία *LEADER I* εφαρμόστηκε σε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές 27 Νομών της χώρας και σε συνολική έκταση που έφτασε τα 40.104 χιλ. στρ., έκταση που αποτελεί το 30% της συνολικής έκτασης της χώρας. Ο συνολικός πληθυσμός της περιοχής αναφοράς έφτασε τα 1.378.000 κατοίκους και αποτελεί ποσοστό 14% του συνολικού πληθυσμού της χώρας.

Στα πλαίσια των γενικών στόχων αναγνωρίστηκαν και επιδιώχθηκαν σε κάθε περιοχή παρέμβασης και ειδικοί στόχοι όπως η ενίσχυση της υπαίθρου, η ανάπτυξη εξωγεωργικών δραστηριοτήτων ως εναλλακτική και συμπληρωματική απασχόληση του τοπικού πληθυσμού, διαφύλαξη των φυσικών πόρων, κ.λπ

Τα έργα και οι δράσεις που υλοποιήθηκαν στα πλαίσια της πρωτοβουλίας αφορούν στα ακόλουθα επτά Μέτρα:

1. Τεχνική υποστήριξη στην αγροτική ανάπτυξη
2. Επαγγελματική κατάρτιση
3. Αγροτουρισμός
4. Μικρές επιχειρήσεις, βιοτεχνίες, υπηρεσίες παρεχόμενες σε μικρή κλίμακα
5. Επιτόπου αξιοποίηση και εμπορία της γεωργικής, δασοκομικής και αλιευτικής παραγωγής
6. Άλλα μέτρα
7. Δημιουργία υποδομής στους φορείς υλοποίησης

Η εφαρμογή της πρωτοβουλίας συνάντησε δυσχέρειες τόσο σε επίπεδο φορέων υλοποίησης, όσο και σε επίπεδο ενδιαμέσου φορέα και λοιπών εμπλεκόμενων δημοσίων αρχών. Παρά τις δυσχέρειες που προέκυψαν η εφαρμογή του προγράμματος απέφερε αποτελέσματα σε *θεσμικό επίπεδο* αλλά και στο ίδιο το *φυσικό αντικείμενο*.

Σε επίπεδο θεσμικό διακρίνουμε:

- την ενεργοποίηση του τοπικού πληθυσμού προκειμένου να στηριχθεί το έργο ομάδων τοπικής δράσης,
- την απόκτηση εμπειρίας και την επαφή με νέες μεθόδους προγραμματισμού και διοίκησης για την άμεση στήριξη των κοινών τοπικών πρωτοβουλιών για την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών,

➤ κατανόηση της ανάγκης ολοκληρωμένων παρεμβάσεων με έμφαση στην αξιοποίηση έργων ή δραστηριοτήτων, που υλοποιήθηκαν στα πλαίσια άλλων προγραμμάτων, ώστε να υπάρχουν πολλαπλασιαστικά οφέλη για τις περιοχές κ.α.

Σε επίπεδο φυσικού αντικείμενου διακρίνουμε την ενίσχυση δράσεων που συνεισέφεραν συμπληρωματικά στην αύξηση της αποτελεσματικότητας των παρεμβάσεων του ΚΠΣ στις περιοχές όπου εφαρμόστηκε, αντιμετωπίζοντας προβλήματα αγροτικού χώρου, την προώθηση της τοπικής αγροτικής παραγωγής και την αξιοποίηση των τοπικών συγκριτικών πλεονεκτημάτων, την αξιοποίηση των τοπικών και την ανάδειξη αξιόλογων φυσικών και ιστορικών χώρων με σκοπό τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και την αύξηση του τουριστικού ρεύματος.

Στα πλαίσια της κοινοτικής πρωτοβουλίας *LEADER II*, εγκρίθηκε, από την Ε.Ε., για το διάστημα 1994-1999, πρόγραμμα πλαίσιο ύψους Δημόσιας Δαπάνης 208 εκ. ευρώ. Στόχος της πρωτοβουλίας είναι (αναλυτική παρουσίαση πραγματοποιείται στο τέταρτο κεφάλαιο) τόσο, η κατά το δυνατόν, εξομάλυνση των δυσμενών επιπτώσεων που έχει για την Ελλάδα η εφαρμογή της νέας Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, όσο και η συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στην ύπαιθρο με παρεμβάσεις που εξασφαλίζουν την αειφόρο ανάπτυξή της, δίνουν τη δυνατότητα συμπληρωματικού εισοδήματος και συμβάλλουν στη μείωση της ανεργίας, στη διαφύλαξη των φυσικών πόρων και την προστασία του περιβάλλοντος.

Υπεύθυνη αρχή για τη διαχείριση της επιχορήγησης και την παρακολούθηση της πρωτοβουλίας σε επίπεδο Χώρας (ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΣ ΦΟΡΕΑΣ), ορίστηκε, με σχετική σύμβαση που έχει υπογράψει με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Υπουργείο Γεωργίας.

Φορείς Υλοποίησης της πρωτοβουλίας μπορεί να είναι :

α) Ομάδες Τοπικής Δράσης, στις οποίες συμμετέχουν κυρίως τοπικοί συλλογικοί φορείς (οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, ενώσεις ή επιχειρήσεις ΟΤΑ, γεωργικοί Συν/σμοί ή ενώσεις τους, άλλοι κοινωνικοί ή επαγγελματικοί φορείς), έχουν τη μορφή ανώνυμης εταιρείας και καταστατικό σκοπό την αγροτική ανάπτυξη.

β) Συλλογικοί Φορείς του αγροτικού χώρου, δημόσιοι ή ιδιωτικοί, οι οποίοι αναλαμβάνουν την υλοποίηση θεματικών δράσεων στα πλαίσια της αγροτικής ανάπτυξης.

Τελικοί δικαιούχοι - επενδυτές της πρωτοβουλίας μπορούν να είναι κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο (Ιδιώτες, ΟΤΑ, επιχειρήσεις ΟΤΑ, Συν/σμοί, Σύλλογοι κ.λ.π.)

Στα πλαίσια της πρωτοβουλίας περιλαμβάνονται τα ακόλουθα :

Σκέλος Α' : " Απόκτηση ικανοτήτων" :

Πρόκειται για ένα προκαταρτικό στάδιο με αντικείμενο τη διάγνωση των αναγκών μιας περιοχής, την ενημέρωση, κατάρτιση, και ευαισθητοποίηση του πληθυσμού για την ενεργό συμμετοχή του στο σχεδιασμό της αναπτυξιακής προσπάθειας και τελικό στόχο τη δημιουργία αναπτυξιακού Φορέα και την κατάρτιση σχεδίου τοπικής αγροτικής ανάπτυξης.

Σκέλος Β' : "Καινοτόμα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης".

Τα προγράμματα καταρτίζουν από τοπικούς αναπτυξιακούς Φορείς (Φορείς υλοποίησης) και αφορούν την ανάπτυξη του αγροτικού χώρου στο σύνολο του με διάφορες δράσεις, οι οποίες πρέπει να έχουν χαρακτηριστικά όπως καινοτομίας, δυνατότητας μεταφοράς τεχνογνωσίας, πολλαπλασιαστικότητας των αποτελεσμάτων, συμπληρωματικότητας με άλλες παρεμβάσεις, δημιουργίας θέσεων εργασίας, διαφοροποίησης της απασχόλησης και της παραγωγής κ.λ.π.

Οι δράσεις αυτές εντάσσονται σε 6 μέτρα, ανάλογα με το είδος τους.

1. "Τεχνική στήριξη". Αφορά κυρίως την κάλυψη των λειτουργικών δαπανών των Φορέων υλοποίησης.
2. "Επαγγελματική κατάρτιση". Οι ενέργειες του μέτρου αυτού συνδέονται με τις δράσεις που περιλαμβάνονται στα υπόλοιπα μέτρα του προγράμματος και πραγματοποιούνται σύμφωνα με τους κανόνες του ΕΚΤ - Υπ. Εργασίας.
3. "Αγροτουρισμός" Στα πλαίσια ενός στρατηγικού σχεδιασμού τοπικής αγροτουριστικής ανάπτυξης σχεδιάζονται από τους Φορείς υλοποίησης οι παρεμβάσεις
4. " Μικρές επιχειρήσεις".
5. "Αξιοποίηση επί τόπου και εμπορία γεωργικής, δασοκομικής παραγωγής και αλιείας".
6. " Διατήρηση και βελτίωση περιβάλλοντος & περιβάλλοντος χώρου".

Σκέλος Γ' : " Διακρατική συνεργασία". Αφορά σχέδια που υλοποιούνται από κοινού μεταξύ των Φορέων υλοποίησης δύο ή περισσότερων κρατών - μελών της Ε.Ε.

AGENDA 2000

Στο πλαίσιο της AGENDA 2000 θεσμοθετήθηκαν μέτρα για τη διασφάλιση της χρηματοδότησης της ΚΓΠ, για τα καθεστώτα στήριξης στο πλαίσιο της ΚΓΠ, για την στήριξη της ανάπτυξης του αγροτικού χώρου, για τις ΚΟΑ, για την αλιεία κλπ.

Έτσι, στο διάστημα 2000-2006 για τις συνολικές δαπάνες της ΚΓΠ προβλέπεται να διατεθούν 297,74 δις Ευρώ (σε τιμές 1999), εκ των οποίων τα 267,37 για τις αγορές και τα 30,37 για την αγροτική ανάπτυξη.

Στους βασικούς στόχους συμπεριλαμβάνονται η συνέχιση της συγκράτησης των τιμών και η διατήρηση ή αύξηση των ποσοτικών περιορισμών στην παραγωγή (π.χ. ποσοστώσεις, συνυπευθυνότητα), η στήριξη των επενδύσεων στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις, η ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού (π.χ. νέοι αγρότες, πρόωρη συνταξιοδότηση, κατάρτιση), η ενίσχυση των Ορεινών και Μειονεκτικών Περιοχών, μια διευρυμένη πολιτική για τη διατήρηση και ανάπτυξη των δασών, η μεταποίηση και εμπορία γεωργικών προϊόντων, τα γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα καθώς και μια σειρά από μέτρα για την ανάπτυξη του συνόλου των αγροτικών περιοχών με άλλα λόγια για την ενίσχυση του συνόλου της τοπικής οικονομίας των αγροτικών περιοχών.

Ειδικότερα, προκειμένου να δοθεί η απαιτούμενη συνοχή στον τομέα της γεωργίας, η μεταρρύθμιση της κοινής γεωργικής πολιτικής συνοδεύθηκε από την ενίσχυση των μέτρων για την ανάπτυξη της υπαίθρου και τη συγκέντρωσή τους σε ένα ενιαίο κανονισμό, στον 1257/99. Το μέσο αυτό θέτει σε εφαρμογή μια ολοκληρωμένη πολιτική για ην αιμόφορο ανάπτυξη της υπαίθρου, η οποία προωθεί όλες τις συντεταγμένες ανάπτυξής της ενθαρρύνοντας τη συμμετοχή των τοπικών φορέων.

Έτσι τα μέτρα για την ανάπτυξη της υπαίθρου ταξινομήθηκαν σε δύο κατηγορίες:

- Τα συνοδευτικά μέτρα της μεταρρύθμισης της ΚΓΠ 1992 (μειονεκτικές περιοχές, πρόωρη συνταξιοδότηση, γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα)
- Τα μέτρα εκσυγχρονισμού και διαφοροποίησης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων: νέοι γεωργοί, μεταποίηση και εμπορία, κατάρτιση κ.α.

Με την Agenda 2000 αναγνωρίζεται ότι το μέλλον των αγροτικών κοινοτήτων δεν βασίζεται πλέον μόνο στο γεωργικό τομέα αλλά και σε προτάσεις που έχουν ως στόχο την ενδυνάμωση του οικονομικού και κοινωνικού ιστού των αγροτικών περιοχών και του

περιορισμού της "εσωτερικής μετανάστευσης" προς τα αστικά κέντρα. Έτσι, δίνεται έμφαση στην εναλλακτική απασχόληση όπως αγροτουρισμός, αναψυχή, πολιτιστικά, περιβάλλον. Το σχέδιο δράσης 2000 έχει πλήρη εφαρμογή στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές, οι οποίες συνδυάζουν πληρέστερα τα πλεονεκτήματα για έναν εναλλακτικό και ολοκληρωμένο τρόπο ανάπτυξης.

Δάση

Τα δάση αποτελούν, στο μεγαλύτερο μέρος των ορεινών περιοχών, το ευρύτερο φυσικό περιβάλλον τους, αλλά και το πολυτιμότερο φυσικό διαθέσιμο, τόσο άμεσου χαρακτήρα συγκεκριμένης υποδομής της Ολοκληρωμένης τους Ανάπτυξης, όσο και ουσιαστικής συμβολής στην Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των λοιπών ημιορεινών και πεδινών περιοχών σε περιφερειακή, εθνική αλλά και πλανητική κλίμακα.

Στο πεδίο μιας συμβατής με το περιβάλλον οικονομίας, τοπικής και εθνικής, η διατήρηση, η προστασία, η ανάπτυξη, αλλά ακόμα και η σύμφωνη με τις αρχές και τις αξίες της Αξιοβιώτης Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης και μη καταστροφική διαχείρισή τους, η οποία παρέχει την θεμελιώδους σημασίας για τη ζωή των κατοίκων τους, τις σχετικές παραγωγικές τους δραστηριότητες, την κατοικία και τις λοιπές κατασκευές τους, ξυλεία, καθώς και άλλα πολύτιμα δασικά οικοσυστήματα και προϊόντα, δημιουργούν ταυτόχρονα τις απαραίτητες και αναγκαίες προϋποθέσεις για τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας, την αποθήκευση της μέγιστης δυνατής ποσότητας και της καλύτερης δυνατής ποιότητας νερών της βροχής (και αυτών που προκύπτουν από το λιώσιμο του χιονιού), την ρύθμιση της επιφανειακής αποχέτευσής τους και την προστασία του ιδιαίτερα ευάλωτου και εύθραυστου εδάφους των ορεινών περιοχών από πλημμύρες, διάβρωση και υποβάθμιση.

Τα δάση, ακόμη, αποτελούν «δυνάμει» φυσικά εργαλεία περιβαλλοντικής προστασίας και οικολογικής ισορροπίας, συμβάλλοντας π.χ. στην προστασία της ποιότητας της ατμόσφαιρας με τον εμπλουτισμό της σε οξυγόνο και με την απορρόφηση και δέσμευση πολλών και ιδιαίτερα επικίνδυνων για την υγεία και τη ζωή των ανθρώπων και των έμβιων όντων ρυπαντικών ουσιών.

Οι σχετικές με τη συμβολή των δασικών διαθεσίμων πολιτικές για την Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των ορεινών περιοχών προϋποθέτουν πριν απ' όλα την συστηματική και συντονισμένη δράση των κατοίκων τους αλλά και φυσικά της τοπικής αυτοδιοίκησης και του κράτους για την προστασία των δασών:

- από σκόπιμες και από αμέλεια πυρκαγιές,
- από αυθαίρετες και παράνομες καταπατήσεις, ιδιοποιήσεις, χρήσεις, εκμεταλλεύσεις και κατασκευές (ιδιαίτερα στα περιστατικά απ' αυτά),
- από ασθένειες και
- από άλλες, γενικότερα δυσμενείς για το περιβάλλον ανθρωπογενείς επεμβάσεις όπως
 - η υπερβόσκηση ή η βόσκηση σε απαγορευμένες περιοχές,
 - η ανέγερση έστω και με νόμιμες ή νομότυπες διαδικασίες ή η ανοχή –με το πρόσχημα της συμβολής στην ανάπτυξη- κτισμάτων εκτός κλίμακας και περιβαλλοντικής αρμονίας και ισορροπίας όπως π.χ. μεγάλων ξενοδοχείων, θέρετρων, οικισμών ιδιωτικής πολεοδόμησης, χιονοδρομικών κέντρων,
 - η κατασκευή δικτύων υποδομής και κοινής ωφέλειας τα οποία να μη προσφύονται αρμονικά στο έδαφος ή να έχουν μεγέθη και φόρτους τα οποία να απειλούν με κατολισθήσεις, αποψίλωση, αποδάσωση, διάβρωση και γενικότερα υποβάθμιση των εδαφών και της αισθητικής των ορεινών περιοχών κλπ.

Οι πολιτικές αυτές, με τη σειρά τους, απαιτούν την συστηματική και συνεχή αξιοποίηση των πορισμάτων, της σχετικής επιστημονικής έρευνας, των απαραίτητων μελετών και των τεχνολογικών καινοτομιών, καθώς και την δημιουργία, την βελτίωση και την ενδυνάμωση του κατάλληλου θεσμικού, νομοθετικού, κανονιστικού και οργανωτικοδιοικητικού πλαισίου και την αυστηρή εφαρμογή της υπάρχουσας περιβαλλοντικής νομοθεσίας χρήσης και διαχείρισης των δασών.

3.2.7 ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΟΠΤΙΚΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ: (ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT) - ΕΛΛΑΔΑ

Η ανάλυση SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) ως μεθοδολογικό εργαλείο, αποτελεί ένα μοντελοποιημένο τρόπο καταγραφής των κυριότερων συμπερασμάτων που προκύπτουν από την ανάλυση και την καταγραφή του εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος των περιοχών μελέτης. Απώτερος στόχος της είναι καταρχάς ο εντοπισμός των ισχυρών σημείων πάνω στα οποία μπορεί να στηριχθεί η αναπτυξιακή πορεία τους και να καθορισθούν οι στρατηγικές κατευθύνσεις μιας συνεκτικής και συνολικής αναπτυξιακής πολιτικής για τις περιοχές αυτές. του ολοκληρωμένου αναπτυξιακού προγράμματος της περιοχής. Ακόμη, ο εντοπισμός και καταγραφή των αδύνατων σημείων αποτελεί την αναγκαία βάση για εκείνες τις πολιτικές και δράσεις που θα συνέβαλλαν στη "θεραπεία" τους. Εξάλλου, σε ένα συνεχώς μεταλλασσόμενο περιβάλλον παρουσιάζονται ευκαιρίες και κίνδυνοι, στοιχεία τα οποία θα πρέπει να αξιολογούνται και να λαμβάνονται υπόψη κατά το σχεδιασμό των όποιων παρεμβάσεων πολιτικής υπέρ των εν λόγω περιοχών.

Η ανάλυση SWOT συνίσταται από τις τέσσερις εξίσου σημαντικές παραμέτρους:

- ↳ Δυνατά Σημεία
- ↳ Αδύνατα Σημεία
- ↳ Ευκαιρίες
- ↳ Απειλές

Οι δύο πρώτες παράμετροι (Δυνατά και Αδύνατα Σημεία) καθορίζονται από την ανάλυση του εσωτερικού περιβάλλοντος, δηλαδή των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών και αφορούν αποκλειστικά τον προσδιορισμό των πλεονεκτημάτων ή μειονεκτημάτων που πηγάζουν από την υφιστάμενη υποδομή, τις χωρικές διαρθρώσεις και τα στοιχεία που αποτυπώνουν το κοινωνικο-οικονομικό τους προφίλ. Η συλλογή, ανάλυση και επεξεργασία των φυσιογνωμικών, οικονομικών κλπ στοιχείων που έχει προηγηθεί επιτρέπει την αξιολόγηση και τη σύνοψη των συμπερασμάτων σχετικά με τα δυνατά και αδύνατα σημεία που σκιαγραφούν το χαρακτήρα των υπό μελέτη περιοχών.

Λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία που συγκροτούν το εσωτερικό περιβάλλον των περιοχών μελέτης, εντοπίζονται και εξειδικεύονται οι παράμετροι που συνιστούν τα δυνατά σημεία, τα οποία πρέπει να αναπτύξει η παραγωγική δραστηριότητα στην περιοχή καθώς και

τα αδύνατα σημεία, τα οποία καλείται να περιορίσει, ώστε να μην αποτελούν τροχοπέδη στην ανάπτυξή τους.

Κατα αναλογία, λαμβάνοντας υπόψη τα συμπεράσματα από την ανάλυση του εξωτερικού περιβάλλοντος προσδιορίζονται τα σημεία εκείνα που διαφαίνεται να αποτελούν ευκαιρίες για ανάπτυξη, και τα οποία θα πρέπει να εκμεταλλευθεί ο στρατηγικός αναπτυξιακός σχεδιασμός των περιοχών μελέτης, καθώς και οι κίνδυνοι που ενδέχεται να αντιμετωπίσουν οι περιοχές αναφοράς στο μέλλον.

Λαμβάνοντας υπόψη τα συμπεράσματα από την ανάλυση του Εξωτερικού Περιβάλλοντος προσδιορίζεται το πλαίσιο του βέλτιστου μίγματος δράσεων και αναπτυξιακών παρεμβάσεων, οι οποίες πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο ενός ολοκληρωμένου προγράμματος.

Τα συμπεράσματα της ανάλυσης αυτής χρησιμεύουν στον καθορισμό των αξόνων παρέμβασης, που θα πρέπει να σχεδιαστούν και να εφαρμοστούν στις περιοχές μελέτης, έτσι ώστε να αρθεί η μειονεκτικότητά τους και να εξελιχθούν σε ελκυστικούς τόπους εγκατάστασης επιχειρήσεων και ανάληψης νέων οικονομικών δραστηριοτήτων στο πλαίσιο ενός ολοένα αυξανόμενου επενδυτικού ανταγωνισμού μεταξύ τοπικών, περιφερειακών και εθνικών χωρικών ενοτήτων. Στον Πίνακα που ακολουθεί συνοψίζονται τα κύρια αποτελέσματα της ανάλυσης για τις ορεινές και περιοχές της χώρας μας ενώ στη συνέχεια αναλύεται και τεκμηριώνεται κάθε ένα από τα στοιχεία που συνθέτουν τα δυνατά, τα αδύνατα σημεία, τις ευκαιρίες και τις απειλές για την ανάπτυξη των περιοχών αυτών.

ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ	ΑΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ
<ul style="list-style-type: none"> ◆ Η ποιότητα του περιβάλλοντος ◆ Πλούσιο φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον ◆ Παραγωγή συγκριτικά πιο ποιοτικών γεωργικών προϊόντων ◆ Χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητα ◆ Ύπαρξη σημαντικών φυσικών πόρων ◆ Η διάρθρωση της οικονομικής δραστηριότητας επιτρέπει αειφόρο ανάπτυξη ◆ Παραδοσιακός τρόπος εκμεταλλεύσεων ◆ Διαφοροποιημένη γεωργική παραγωγή 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Δυσκολία πρόσβασης ◆ Δυσμενείς φυσικές συνθήκες παραγωγής ◆ Φτωχό και περιορισμένης έκτασης καλλιεργήσιμο έδαφος ◆ Μικρή και κατακερματισμένη έκταση καλλιεργήσιμης γης ανά εκμετάλλευση ◆ Πληθυσμιακή μείωση και γήρανση ◆ Χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητα ◆ Χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο και επίπεδο εξειδίκευσης ◆ Χαμηλότερο κατά κεφαλή εισόδημα ◆ Περιορισμένες υποδομές και υπηρεσίες ◆ Χαμηλότερη ανταγωνιστικότητα του πρωτογενούς τομέα ◆ Αυξημένη συχνότητα φυσικών καταστροφών
<p data-bbox="178 1003 370 1037">ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ Συγκριτικά πλεονεκτήματα στην παραγωγή βιολογικών προϊόντων ◆ Δυνατότητες ανάπτυξης εκτατικών μεθόδων παραγωγής ◆ Δυνατότητες ανάπτυξης παραδοσιακών μορφών παραγωγής και μεταποίησης ◆ Αξιοποίηση καθεστώτος ονομασιών προέλευσης και προϊόντων ανωτέρας ποιότητας ◆ Νέα σχέση πόλης-υπαιθρου: Η ύπαιθρος ως ζωτικός χώρος αστικών πληθυσμών ◆ Δυνατότητες ανταπόκρισης στη συνεχώς αυξανόμενη ζήτηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού ◆ Ύπαρξη ειδικών πολιτικών στήριξης 	<p data-bbox="852 1003 1018 1037">ΑΠΕΙΛΕΣ</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ Έλλειμμα ενημέρωσης και πληροφόρησης ◆ Αδυναμία εξειδίκευσης κριτηρίων ανάπτυξης & ενσωμάτωσης τοπικών χαρακτηριστικών ◆ Απειλές για το περιβάλλον ◆ Δυσκολία ανάπτυξης επιχειρηματικού πνεύματος και αφομοίωσης των επενδυτικών μηχανισμών ◆ Συνέχιση της πληθυσμιακής εκροής ◆ Συγκέντρωση επενδύσεων στην πρωτεύουσα του νομού και τάσεις ενίσχυσης των αναπτυξιακών ανισοτήτων σε ενδο-τοπικό και ενδο-περιφερειακό επίπεδο ◆ Αυξανόμενος εμπορικός και επενδυτικός ανταγωνισμός σε ευρωπαϊκό (π.χ. ΟΝΕ, διεύρυνση προς ανατολάς της ΕΕ) και διεθνές επίπεδο (π.χ. νέος γύρος ΠΟΕ, παγκοσμιοποίηση)

Πηγή: Σούτσος και Κότιος, 2006

Ο εντοπισμός των παραπάνω σημείων προέκυψε από την ανάλυση που προηγήθηκε στα προηγούμενα κεφάλαια της μελέτης.

ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ

Ποιότητα του περιβάλλοντος

Λόγω της απουσίας αναπτυγμένου μεταποιητικού τομέα αλλά, λόγω των συγκριτικά φιλικότερων προς το περιβάλλον συστημάτων και μεθόδων αγροτικής παραγωγής, λόγω της μη ύπαρξης μεγάλων αστικών συγκεντρώσεων και της ύπαρξης εκτεταμένων δασών το περιβάλλον στις ορεινές περιοχές διατηρεί σε μεγάλο βαθμό αναλλοίωτα τα ποιοτικά του χαρακτηριστικά.

Σε μια εποχή συνεχούς υποβάθμισης του περιβάλλοντος των αστικών κέντρων αλλά και του αγροτικού περιβάλλοντος των πεδινών περιοχών με τις εντατικές καλλιέργειες, το καθαρό περιβάλλον θεωρείται πλέον ως ένας σπάνιος πόρος με συνεχώς αυξανόμενη αξία για τη διατήρηση των οικοσυστημάτων αλλά και για την ανάπτυξη ήπιων δραστηριοτήτων, οι οποίες δεν μπορούν να αναπτυχθούν σε άλλες περιοχές.

Πλούσιο Φυσικό και Πολιτισμικό Περιβάλλον

Οι περισσότερες από τις περιοχές μελέτης έχουν να επιδείξουν ένα περιβάλλον σπάνιας φυσικής και αισθητικής ομορφιάς. Οι μεγάλες δασικές εκτάσεις και οι αξιόλογες θέσεις θέας, σε συνδυασμό με το άγριο ορεινό ανάγλυφο αποτελούν το πρωτογενές υπόβαθρο για την ανάπτυξη δράσεων, οι οποίες θα βασιστούν στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού και των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Ταυτόχρονα, σπουδαίοι αρωγοί της προσπάθειας για τουριστική ανάπτυξη στέκονται το ανθρωπογενές και πολιτισμικό περιβάλλον της περιοχής, το οποίο μέσα από την διατήρηση και ανάδειξη της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, των μνημείων (ιστορικών, θρησκευτικών και λαογραφικών) και την προτεινόμενη ανάπτυξη ενός δικτύου χώρων δραστηριοτήτων στην ύπαιθρο, μπορούν να αποτελέσουν πόλο προσέλκυσης επισκεπτών.

Παραγωγή συγκριτικά πιο ποιοτικών προϊόντων

Λόγω των περισσότερο εκτατικών μεθόδων παραγωγής και της μικρότερης χρήσης χημικών ουσιών στην γεωργία και στην κτηνοτροφία, αλλά και λόγω της περιγραφείσας ποιότητας του φυσικού περιβάλλοντος εντός του οποίου λαμβάνει χώρα η παραγωγή, τα προϊόντα των περιοχών αυτών έχουν να επιδείξουν καλύτερη ποιότητα από ότι τα αντίστοιχα των πεδινών. Η αύξηση των εισοδημάτων στη χώρα μας αλλά και διεθνώς και η μεταστροφή της ζήτησης προς γνήσια προϊόντα, δημιουργούν τις προϋποθέσεις αύξησης των πωλήσεων και της παραγωγής στις ΟΜΠ της χώρας

Χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητα

Η χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητα, η οποία καταγράφεται και ως αδύνατο σημείο, δύναται από την άποψη της χαμηλής περιβαλλοντικής επιβάρυνσης που συνεπάγεται, να θεωρηθεί και ως δυνατό σημείο.

Υπαρξη Σημαντικών Φυσικών Πόρων

Η ύπαρξη ικανών φυσικών πόρων σε συνδυασμό με τις επικρατούσες κλιματολογικές συνθήκες της περιοχής, δίνουν τη δυνατότητα στις περισσότερες περιοχές αναφοράς να αποτελέσουν ένα χώρο ανάπτυξης τουριστικών δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τον οργανωμένο αθλητισμό, την οικολογία, την κατασκήνωση και τα extreme games (μηχανοκίνητα και μη), δράσεις οι οποίες αποτελούν την σύγχρονη μορφή τουριστικής ανάπτυξης.

Την ίδια στιγμή οι φυσικοί πόροι (κυρίως υδάτινοι) σε συνδυασμό με την συνεχώς βελτιούμενη αρδευτική υποδομή, θα μπορέσουν να αποτελέσουν παράγοντες ανάπτυξης του πρωτογενούς τομέα παραγωγής αλλά και του ενεργειακού. Ταυτόχρονα, οι μεγάλες δασικές εκτάσεις αν αξιοποιηθούν σωστά και ορθολογικά, θα αποτελέσουν παράμετρο τόσο τουριστικής όσο και παραγωγικής ανάπτυξης.

Η διάρθρωση της οικονομικής δραστηριότητας επιτρέπει την αειφόρο ανάπτυξη

Η διάρθρωση της οικονομικής δραστηριότητας των ΟΜΠ χαρακτηρίζεται από τη μεγάλη συμμετοχή τους πρωτογενούς τομέα αλλά και από την αυξανόμενη σημασία των υπηρεσιών. Πρόκειται για δραστηριότητες, οι οποίες αν οργανωθούν σωστά μπορούν να διασφαλίσουν σε ικανοποιητικό βαθμό τις αρχές της αειφορικότητας.

Παραδοσιακός Τρόπος Εκμεταλλεύσεων

Σε πολλές ΟΜΠ ένας μεγάλος αριθμός εκτάσεων καλλιεργείται με παραδοσιακούς τρόπους, χωρίς τη χρήση χημικών και λιπασμάτων. Αυτές οι καλλιέργειες θα μπορούσαν να θεωρηθούν εν δυνάμει βιολογικές, αν και λόγω του ελλείμματος ενημέρωσης δεν έχουν πιστοποιηθεί.

Αν ακολουθηθούν οι κατάλληλες ενέργειες για την πιστοποίηση των προϊόντων αυτών θα μπορέσουν να δώσουν σημαντική οικονομική βοήθεια και θα αποτελέσουν συμπλήρωμα στο εισόδημα των ντόπιων παραγωγών, με δεδομένη την υπάρχουσα ζήτηση σε προϊόντα ποιότητας. Από την άλλη η διασφάλιση του παραδοσιακού τρόπου διαχείρισης των εκμεταλλεύσεων (γεωργικών και κτηνοτροφικών) μπορεί να δώσει την ευκαιρία για την λειτουργία μιας ολοκληρωμένης αγροτουριστικής μονάδας και να προσθέσει έναν ακόμα λόγο προσέλκυσης επισκεπτών στην περιοχή.

Διαφοροποιημένη αγροτική παραγωγή

Σε αντίθεση με τις πεδινές περιοχές στις οποίες κυριαρχεί πλέον η μονοκαλλιέργεια με τις αρνητικές συνέπειες της εξάρτησης του αγροτικού εισοδήματος από ένα έως ελάχιστα προϊόντα, οι ορεινές αγροτικές περιοχές και εκμεταλλεύσεις αναπτύσσουν εντός της ίδιας περιοχής και κατ' επέκταση εκμετάλλευσης περισσότερες δραστηριότητες με συνεπεία τη διασπορά του κινδύνου των διακυμάνσεων των αγορών και των μεταβολών των πολιτικών.

ΑΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ

Δυσκολία Πρόσβασης

Η περιορισμένη συγκοινωνιακή πρόσβαση σε πολλές ΟΜΠ, σε συνδυασμό με το συχνά κακό οδικό δίκτυο και τους ελλιπείς συνδετήριους άξονες με τις κεντρικές αρτηρίες της χώρας, δρα ανασταλτικά στην ανάπτυξή τους. Σε ότι αφορά την διακίνηση εμπορευμάτων και προϊόντων από και προς μια περιοχή, η δυσκολία πρόσβασης αυξάνει το τελικό κόστος

τους και δρα αποτρεπτικά προς τον πιθανό επενδυτή. Αναφορικά με τη μετακίνηση ανθρώπων, τα άσχημα γεωμετρικά χαρακτηριστικά του οδικού δικτύου έχουν ως αποτέλεσμα τη δυσχέρεια πρόσβασης των επισκεπτών με αποτέλεσμα να αναστέλλεται η τουριστική ανάπτυξη της περιοχής.

Δυσμενείς φυσικές συνθήκες παραγωγής

Δυσμενείς φυσικές συνθήκες (π.χ. κλιματολογικές, γεωφυσικές) περιορίζουν τις επιλογές καλλιεργειών καθώς και την απόδοσή τους. Επίσης, αυξάνουν τους κινδύνους φυσικών καταστροφών.

Φτωχό και περιορισμένης έκτασης καλλιεργήσιμο έδαφος

Από ποσοτικής και ποιοτικής άποψης το καλλιεργήσιμο έδαφος των ΟΜΠ υστερεί έναντι των πεδινών περιοχών, με συνέπεια την μειωμένη απόδοση και το αυξημένο κόστος παραγωγής.

Μικρή και κατακερματισμένη έκταση καλλιεργήσιμης γης ανά εκμετάλλευση

Η μικρή έκταση της καλλιεργήσιμης έκτασης ανά αγροτική εκμετάλλευση εμποδίζει εκτεταμένες επενδύσεις εκμηχάνισης και γενικά επενδύσεις παγίου κεφαλαίου, καθώς και τη μαζική παραγωγή. Ο κατακερματισμός της καλλιεργήσιμης γης μεταξύ άλλων αυξάνει το κόστος παραγωγής

Πληθυσμιακή Μείωση και γήρανση

Η δημογραφική ανάλυση για τις περιοχές μελέτης κατέληξε σε δύο κυρίαρχα συμπεράσματα: ο πληθυσμός των περιοχών μελέτης βαίνει σταθερά μειούμενος και υπάρχει σταδιακή γήρανση του πληθυσμού, κυρίως λόγω της εγκατάλειψης της περιοχής από τις νεαρότερες ομάδες του πληθυσμού αλλά και λόγω της αύξησης του μέσου όρου ζωής εξαιτίας της βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου. Η ηλικιακή λοιπόν σύνθεση του πληθυσμού, ίσως να αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους ανασταλτικούς παράγοντες στην αναπτυξιακή προσπάθεια των ΟΜΠ.

Χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητα

Η χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητα αυξάνει το κατά κεφαλή κόστος των δημόσιων και ιδιωτικών υποδομών με αποτέλεσμα την μη επαρκή προσφορά τους. Επιπλέον, εμποδίζει τη δημιουργία οικονομιών συγκέντρωσης και την εγκατάσταση επιχειρήσεων του δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα.

Χαμηλότερο Μορφωτικό Επίπεδο και επίπεδο εξειδίκευσης

Παρά το γεγονός της πορείας συνεχούς βελτίωσης, η ανάλυση των κοινωνικών χαρακτηριστικών των κατοίκων των περιοχών μελέτης, έδειξε ότι το μορφωτικό τους επίπεδο εξακολουθεί να είναι συγκριτικά αρκετά χαμηλό. Η διαφαινόμενη δυσκολία των κατοίκων πολλών ΟΜΠ να αντιληφθούν τις επερχόμενες (και σε πολλές περιπτώσεις απαραίτητες) αλλαγές στις παραγωγικές δομές, όπως αυτές προδιαγράφονται από το σύγχρονο ανταγωνισμό, ενδεχομένως θα αποτελέσει τον κυρίαρχο ανασταλτικό παράγοντα στην προσπάθεια αναδιάρθρωσης της οικονομικής δραστηριότητας.

Θα πρέπει ως προς το στοιχείο αυτό να ληφθεί σοβαρή μέριμνα για την ενημέρωση και επιμόρφωση των κατοίκων των ΟΜΠ, ώστε αυτοί να γίνουν κοινωνοί της σύγχρονης επιχειρηματικής πραγματικότητας και έτσι να καταφέρουν να επωφεληθούν από τις ευκαιρίες ανάπτυξης, που τους παρουσιάζονται.

Χαμηλό κατά κεφαλή εισόδημα

Η μειονεκτικότητα των περιοχών μελέτης, πέρα από τα γεωγραφικά της χαρακτηριστικά, προσδιορίζεται κατά κύριο λόγο από την οικονομική της υστέρηση. Η έλλειψη οικονομικής ανάπτυξης και δραστηριότητας, έχει ως άμεσο αποτέλεσμά το χαμηλό επίπεδο του εισοδήματος, γεγονός που οδηγεί τους κατοίκους των ΟΜΠ σε μετανάστευση και στην προσπάθεια ανεύρεσης οικονομικών ευκαιριών και ευκαιριών απασχόλησης σε άλλες περιοχές, εντός και εκτός του εκάστοτε νομού (κύρια προς την Αθήνα και τους κοντινούς, περισσότερο αναπτυγμένους νομούς).

Περιορισμένες Υποδομές και Υπηρεσίες

Από την ανάλυση που προηγήθηκε στο σχετικό κεφάλαιο, συνάγεται το συμπέρασμα ότι στις περιοχές μελέτης υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις σε ότι αφορά τις υπάρχουσες υποδομές και τις παρεχόμενες υπηρεσίες (κοινωνικές και υποστηρικτικές της παραγωγής). Η έλλειψη (σε μερικές περιπτώσεις ακόμα και βασικών) κοινωνικών εξυπηρετήσεων και των υποστηρικτικών υπηρεσιών σίγουρα αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα στην προσπάθεια της κατ' αρχήν συγκράτησης και εν συνεχεία προσέλκυσης ομάδων του πληθυσμού, οι οποίες θα δραστηριοποιηθούν και θα επενδύσουν στις ΟΜΠ.

Χαμηλότερη ανταγωνιστικότητα του πρωτογενούς τομέα

Η ανταγωνιστικότητα τιμών δεν είναι το ισχυρό σημείο των ΟΜΠ. Έναντι των πεδινών περιοχών εμφανίζουν κατά κανόνα υψηλότερο κόστος παραγωγής, υψηλότερο μεταφορικό κόστος τελικών προϊόντων και εισροών στην διαδικασία παραγωγής καθώς και υψηλότερο κόστος υπηρεσιών. Συνεπώς, η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας θα πρέπει να εστιάζει στην ποιότητα των προϊόντων και στη διαφοροποίησή τους.

Αυξημένη συχνότητα καταστροφών και ζημιών

Στις ΟΜΠ εμφανίζονται συχνότερα καταστροφές που έχουν τα αίτια τους σε φυσικούς ή ανθρωπογενείς παράγοντες όπως παγετοί, θεομηνίες και πυρκαγιές. Πέρα από την απώλεια εισοδημάτων που αυτές συνεπάγονται, αποθαρρύνουν συχνά και την ανάληψη επενδυτικών ή άλλων πρωτοβουλιών.

ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ

Συγκριτικά πλεονεκτήματα στην παραγωγή βιολογικών προϊόντων

Η ζήτηση βιολογικών προϊόντων στην Ελλάδα και στην Ευρώπη αυξάνεται διαρκώς. Λόγω των περιβαλλοντικών πλεονεκτημάτων που αναφέρθηκαν, οι ΟΜΠ δύνανται να αναπτύξουν ανταγωνιστική παραγωγή τέτοιων προϊόντων και να ανταποκριθούν στις νέες τάσεις των αγορών.

Δυνατότητες ανάπτυξης εκτατικών μεθόδων

Η ΕΕ, στο πλαίσιο της ισχύουσας ΚΑΠ αλλά και αυτής που διαμορφώνεται μελλοντικά, δίδει έμφαση μεταξύ άλλων στις εκτατικές καλλιέργειες και στην εκτατική κτηνοτροφία. Ιδιαίτερα ως προς την τελευταία οι ΟΜΠ δύνανται να αναπτύξουν δράσεις και να επωφεληθούν των ευεργετημάτων των σχετικών διατάξεων της ΚΑΠ.

Δυνατότητες Ανάπτυξης Παραδοσιακών Μορφών Παραγωγής και Μεταποίησης

Από την ανάλυση των στοιχείων που συνθέτουν το παραγωγικό περιβάλλον των περισσότερων ΟΜΠ καθώς και από πρωτογενείς έρευνες της ομάδας των μελετητών, προέκυψε το συμπέρασμα ότι σε πολλές ΟΜΠ υπάρχουν οι συνθήκες εκείνες που ευνοούν τη διατήρηση παραδοσιακών επαγγελμάτων και την ανάπτυξη της παραδοσιακής αγροβιοτεχνίας και οικοτεχνίας. Η διαδικασία αυτή θα μπορούσε να αποτελέσει θετική παράμετρο ανάπτυξης και ταυτόχρονα θα αποτελέσει παράγοντα διατήρησης των παραδοσιακών χαρακτηριστικών των εν λόγω περιοχών, ενώ θα είναι και μέρος της τουριστικής προβολής τους.

Αξιοποίηση καθεστώτος ονομασιών προέλευσης και προϊόντων ανωτέρας ποιότητας

Ποιοτικά και παραδοσιακά αγροτικά προϊόντα ορισμένων περιοχών θα μπορούσαν να επωφεληθούν από τις προβλεπόμενες ρυθμίσεις για κατοχύρωση της προέλευσης και της ποιότητας των προϊόντων τους, διασφαλίζοντας έτσι μεγαλύτερα μερίδια στις σχετικές αγορές.

Νέα σχέση πόλης υπαίθρου: η υπαίθρος ως ζωτικός χώρος των αστικών πληθυσμών

Περίπου το 80% του πληθυσμού στις χώρες της ΕΕ και στην Ελλάδα ζει σε αστικά κέντρα, με επί το πλείστον υποβαθμισμένο περιβάλλον, χωρίς φυσικό περιβάλλον και χώρες δυνατότητες βίωσης εμπειριών που αφορούν τη φύση. Ο ισόρροπος βίος των κατοίκων των αστικών πληθυσμών και η απόκτηση εμπειριών από το φυσικό περιβάλλον, οδηγεί τους αστικούς πληθυσμούς σε περιοδικές μαζικές εξόδους προς ΟΜΠ, στις οποίες το φυσικό περιβάλλον διατηρεί σε μεγάλο βαθμό την ποιότητά του.

Τουρισμός

Οι ορεινοί όγκοι, από το δεύτερο ήμισυ του 20ου αιώνα αποτελούν αξιόλογους τουριστικούς προορισμούς για το σύνολο σχεδόν των οικονομικά ανεπτυγμένων χωρών. Η διαμόρφωση ενός αριθμού κινήτρων ανθρωπολογικής φύσης (αρχέγονες αναζητήσεις των ατόμων), σε συσχετισμό με τα γεωμορφολογικά – κλιματολογικά χαρακτηριστικά των ορεινών όγκων και την ενεργοποίηση δραστηριοτήτων αθλητικο-αναψυχικού τύπου (χιονοδρομία), οδήγησαν διεθνώς στην μετατροπή ενός μεγάλου αριθμού ορεινών χωρικών ενοτήτων σε αξιόλογες ζώνες υποδοχής τουριστών. Η ποιότητα του φυσικού τοπίου, η αυθεντικότητα των τοπικών πληθυσμών και η ποιότητα των προσφερομένων υπηρεσιών, επέδρασαν δυναμικά στην ενεργοποίηση της ζήτησης για αγαθά και υπηρεσίες των ορεινών όγκων και κατ' επέκταση στην διαμόρφωση των πρώτων τουριστικών ροών. Η αθλητικό-αναψυχική δραστηριότητα της χιονοδρομίας συνέβαλε στη διαχρονική μεγέθυνση των τουριστικών ροών προς τους ορεινούς όγκους και οι σταθμοί χειμερινών αθλημάτων στον εκδημοκρατισμό του ορεινού – χιονοδρομικού τουρισμού (Βαρβαρέσος και Σωτηριάδης 2004)

Είναι γεγονός ότι οι προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης σε πολλές περιοχές (Νησιά, ορεινές περιοχές κ.α.) εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων στον τομέα του τουρισμού και των συναφών υπηρεσιών. Στις περιοχές αυτές εκτός του κλασικού τουρισμού υπάρχουν αξιοσημείωτες δυνατότητες ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού (αγροτουρισμός, περιηγητικός, τουρισμός περιπέτειας κλπ), οι οποίες, ως οικονομικές δραστηριότητες, θα επιδράσουν πολλαπλασιαστικά στις τοπικές κοινωνίες, συμβάλλοντας στη συγκράτηση του τοπικού πληθυσμού στις εστίες του, μειώνοντας την ανεργία και την υποαπασχόληση και επιδρώντας θετικά στην ολοκλήρωση των υποδομών και του κοινωνικού εξοπλισμού των αγροτικών περιοχών. Η εξασφάλιση απασχόλησης και ενός επαρκούς εισοδήματος, μέσω της ανάπτυξης σύγχρονων μορφών τουρισμού θα περιορίσει τις μετακινήσεις νέων ανθρώπων προς τα μεγάλα αστικά κέντρα.

Ο τομέας του τουρισμού έχει ζωτική σημασία και θα ήταν δυνατόν να ανακόψει την εγκατάλειψη των κατοίκων –κυρίως των νεότερων σε ηλικία- προς τα αστικά κέντρα, εφόσον αρχίσει μια αξιόλογη προσπάθεια αξιοποίησης των φυσικών πλεονεκτημάτων της κάθε περιοχής. Η ζήτηση εκ μέρους των κατοίκων των μεγάλων αστικών κέντρων για σύντομες

εκδρομές και δραστηριότητες που θα τους φέρουν σε επαφή με τη φύση είναι διαρκώς αυξανόμενη λόγω της αλλαγής του σύγχρονου τρόπου ζωής, που ευνοεί τις "αποδράσεις" στη φύση, αλλά και λόγω της νέας σχέσης που διαμορφώνεται και στη χώρα μας μεταξύ πόλης και υπαίθρου (Κοκκώσης, 2005).

Έτσι είναι άμεση η ανάγκη εκσυγχρονισμού των παραγωγικών δομών της γεωργίας και ιδιαίτερα της ζωικής παραγωγής με στόχο τη δημιουργία συνθηκών ανάπτυξης. Δεδομένων των σχετικά μικρών απαιτούμενων κεφαλαίων επένδυσης, η κτηνοτροφική παράδοση ευνοεί ιδιαίτερα κάθε αναπτυξιακή πρωτοβουλία. Επιπλέον, τα δάση των περισσότερων περιοχών αποτελούν σπουδαίο φυσικό πόρο και κατά συνέπεια η αποτελεσματικότερη εκμετάλλευση του δασικού πλούτου θα συμβάλλει στην τόνωση της οικονομικής ανάπτυξης και στην ενίσχυση του εισοδήματος των κατοίκων.

Τέλος, θα πρέπει να αναφερθεί το πόσο σημαντικό είναι να αρθεί το έλλειμμα ενημέρωσης των κατοίκων των περιοχών. Μόνο μέσα από τη σωστή και πλήρη ενημέρωσή τους, θα μπορέσουν να ενεργοποιηθούν όλες εκείνες οι διαδικασίες που θα οδηγήσουν σε επενδύσεις και εκμετάλλευση των ευκαιριών που υπάρχουν για την στήριξη, ανάπτυξη και αναδιάρθρωση του αγροτικού τομέα.

Αγροτουρισμός

Τις τελευταίες δεκαετίες σε ευρωπαϊκή κλίμακα γίνεται μια γενικότερη προσπάθεια στροφής της παραγωγικής διαδικασίας σε εναλλακτικές μορφές απασχόλησης με αιχμή του δόρατος τον αγροτουρισμό. Τα σχέδια βελτίωσης ενισχύουν τη διαφοροποίηση δραστηριοτήτων με δράσεις αγροτουρισμού.

Οι επενδύσεις αγροτουρισμού που πραγματοποιήθηκαν κατά την περίοδο 1994-99 έφτασαν τα 13 δις περίπου με ιδιαίτερη αύξηση κατά τα δύο τελευταία χρόνια του προγράμματος. Θα πρέπει βέβαια να αναφερθεί ότι δράσεις αγροτουρισμού υλοποιήθηκαν και ενισχύθηκαν κατά κύριο λόγο μέσα από τις δράσεις LEADER.

Η τουριστική αυτή πολιτική σε μικρό βαθμό μπόρεσε να ελέγξει ή να αναπροσανατολίσει το τουριστικό ρεύμα προς εναλλακτικές μορφές τουρισμού (όπως για παράδειγμα φυσιολατρικός τουρισμός, ορειβατικός τουρισμός κλπ.) προς όφελος των αγροτικών περιοχών. Τις εξελίξεις καθόρισαν επιχειρήσεις tour operators που διαθέτουν σημαντική ολιγοπωλειακή ισχύ στην τουριστική αγορά και προωθούν πακέτα μαζικών

παραθεριστικών διακοπών χαμηλού κόστους. Η προσέλκυση επενδύσεων στον ορεινό χώρο για δημιουργία ή ανακαίνιση υποδομών διαμονής και αναψυχής, η προβολή και αξιοποίηση της φυσικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, η κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού, η διασφάλιση της ποιότητας των προσφερομένων υπηρεσιών αντιμετωπίστηκαν με σποραδικές πρωτοβουλίες.

Δυνατότητες ανταπόκρισης στη συνεχώς αυξανόμενη ζήτηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού

Πέρα από την παραπάνω γενική τάση, στην τουριστική αγορά ζητούνται ολοένα και περισσότερο νέα τουριστικά προϊόντα, όπως είναι ο οικολογικός τουρισμός, ο αγροτουρισμός, ο περιπατητικός, ο χιονοδρομικός κλπ. Πολλές ΟΜΠ εμφανίζουν στον τομέα αυτό αναμφισβήτητα πλεονεκτήματα.

Σωστή διαχείριση και προβολή των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της εκάστοτε περιοχής, σε συνδυασμό με την σχεδιαζόμενη μέσα από το Γ' ΚΠΣ βελτίωση των υποδομιακών δικτύων και την παροχή εναλλακτικών υπηρεσιών τουρισμού ποιότητας, θα καταστήσουν πολλές ΟΜΠ χώρους υποδοχής της υφιστάμενης και της αναδυόμενης τουριστικής ζήτησης.

Ύπαρξη ειδικών πολιτικών στήριξης

Ως ευκαιρία χαρακτηρίζεται ευλόγως η ειδική μεταχείριση των ΟΜΠ τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η ύπαρξη ειδικών πολιτικών και δράσεων στήριξης των εν λόγω περιοχών και η αποτελεσματική αξιοποίησή τους δύναται να άρει ή να εξισορροπήσει πλήθος των εγγενών διαρθρωτικών αδυναμιών και μειονεκτημάτων τους.

ΑΠΕΙΛΕΣ

Έλλειμμα Ενημέρωσης και Πληροφόρησης

Στις περισσότερες ΟΜΠ της ελληνικής επικράτειας υπάρχει έλλειμμα ενημέρωσης και πληροφόρησης. Η πλειοψηφία των διαδικασιών λήψης αποφάσεων λαμβάνει χώρα σε κεντρικό επίπεδο, ή στην καλύτερη περίπτωση στην έδρα του κάθε νομού, με αποτέλεσμα η πλειοψηφία των ντόπιων κατοίκων των απομακρυσμένων ΟΜΠ να μην είναι γνώστης τους. Ακόμα ο περιορισμός σε μέσα ενημέρωσης και δυνατότητες λήψης πληροφορίας που αφορά στις διαδικασίες εφαρμογής των προγραμμάτων. Σε αυτό συντείνει και το χαμηλό μορφωτικό

επίπεδο των κατοίκων των περιοχών αυτών, το οποίο έχει ως αποτέλεσμα να περιορίζει την χρήση των σύγχρονων μέσων επικοινωνίας και ενημέρωσης, όπως το internet. Επιπλέον, η απομόνωση μιας περιοχής επιτείνει το πρόβλημα καθιστώντας το την κυριότερη "απειλή" για την επιτυχία των προτεινόμενων παρεμβάσεων.

Αδυναμία Εξειδίκευσης Κριτηρίων Ανάπτυξης & Ενσωμάτωσης Τοπικών Χαρακτηριστικών

Οι μέχρι τώρα διαρθρωτικές παρεμβάσεις που υλοποιήθηκαν στις ΟΜΠ αφορούσαν κατά το μεγαλύτερο μέρος τους τεχνικές υποδομές και δεν διέθεταν τον απαιτούμενο αναπτυξιακό χαρακτήρα, με συνέπεια τη συνεχή απομόνωση και τη επιδείνωση της μειονεκτικότητας μιας ΟΜΠ. Το βασικό συστατικό επιτυχίας του προγράμματος καθώς και των παρεμβάσεων, που θα αναπτυχθούν τα επόμενα χρόνια είτε σε εθνικό είτε σε περιφερειακό και νομαρχιακό επίπεδο, είναι η εξειδίκευση των κριτηρίων, με τα οποία θα πραγματοποιηθούν οι αναπτυξιακές παρεμβάσεις στις περιοχές μελέτης, οι οποίες πρέπει να ενσωματώνουν τις τοπικές ιδιαιτερότητες και τα ιδιαίτερα γνωρίσματα της περιοχής. Η άκαμπτη μη διαφοροποιημένη εφαρμογή ενιαίας πολιτικής για όλες τις ΟΜΠ, οι οποίες παρουσιάζουν σημαντικές τοπικές ιδιαιτερότητες μπορεί να αποβεί αναποτελεσματική και να μη συμβάλει στην τοπική ανάπτυξη και την άρση της απομόνωσης της εκάστοτε περιοχής.

Απειλές για το Περιβάλλον

Θα πρέπει να επισημανθεί ο κίνδυνος που ενδέχεται να διατρέξει το περιβάλλον, από την αλόγιστη ανάπτυξη. Τόσο η ανάπτυξη επιχειρηματικών δράσεων, σε όλους τους τομείς της παραγωγής, όσο και η συνεπακόλουθη οικοδομική, τουριστική και δασική δραστηριότητα, είναι δυνατό να επιφέρουν σειρά προβλημάτων για το περιβάλλον.

Τα προβλήματα αυτά μπορούν να αφορούν τόσο το φυσικό περιβάλλον (μόλυνση, ρύπανση, διατάραξη της ισορροπίας του οικοσυστήματος) όσο και το ανθρωπογενές μέσα από την αλλαγή της φυσιογνωμίας της περιοχής. Θα πρέπει λοιπόν, ήδη από τη φάση του σχεδιασμού μιας νέας στρατηγικής αναπτυξιακής προσέγγισης, να γίνουν οι ανάλογες ενέργειες και να προβλεφθούν οι κατάλληλες διαδικασίες, έτσι ώστε να μην υπάρξει κίνδυνος για την περιβαλλοντική επιβάρυνση και την πολιτισμική αλλοτρίωση μιας περιοχής, παράγοντες που άλλωστε αποτελούν συγκριτικά πλεονεκτήματα και παραμέτρους ανάπτυξης.

Δυσκολία Ανάπτυξης Επιχειρηματικού Πνεύματος και Αφομοίωσης Επενδυτικών Μηχανισμών

Η έλλειψη σημαντικών επενδυτικών δράσεων στο παρελθόν, σε συνδυασμό με το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των κατοίκων των περισσότερων ΟΜΠ και τη νοοτροπία των κατοίκων τους ενδεχομένως να δυσχεράνει την πορεία υλοποίησης των διαρθρωτικών προγραμμάτων και την πραγματοποίηση επενδύσεων. Θα πρέπει να αναπτυχθούν δράσεις ενημέρωσης και επιμόρφωσης των κατοίκων, έτσι ώστε αυτοί να αφομοιώσουν τις αλλαγές και τις ανάγκες του σύγχρονου παραγωγικού περιβάλλοντος και να λάβουν ενεργό μέρος στις επερχόμενες αλλαγές και ανακατατάξεις των παραγωγικών δομών της εκάστοτε περιοχής.

Συγκέντρωση Επενδύσεων στην Πρωτεύουσα του εκάστοτε νομού και τάσεις αύξησης των αναπτυξιακών ανισοτήτων σε ενδο-τοπικό και ενδο-περιφερειακό επίπεδο

Οι μέχρι τώρα αναπτυξιακές πολιτικές και δράσεις που εφαρμόστηκαν σε κάθε νομό, βρήκαν πεδίο δράσης κυρίως στις πρωτεύουσες των νομών, στις πέριξ αυτών περιοχές και δευτερευόντως σε πόλεις μεσαίου μεγέθους επαρχιακά αστικά κέντρα (κυρίως πρωτεύουσες καποδιστριακών δήμων). Έτσι, έχει δημιουργηθεί ένα καθεστώς επενδύσεων και έχει στηθεί ένας μηχανισμός απορρόφησης επενδυτικών δράσεων με τοπικό συγκεντρωτικό χαρακτήρα. Επίσης, σε συγκεκριμένες περιφέρειες ενισχύονται συγκεκριμένοι πόλοι ανάπτυξης σε βάρος των υπόλοιπων περιοχών της ίδιας περιφέρειας. Η συνέχιση αυτών των μορφών

συγκεντρωτικότητας ενδεχομένως να αναπτύξει μια ισχυρή ίδια δυναμική σε βάρος των περισσότερο μειονεκτικών περιοχών.

Συνέχιση της πληθυσμιακής εκροής

Παρά την εφαρμογή εθνικών και κοινοτικών μέτρων περιφερειακής ανάπτυξης, οι περιφερειακές ανισότητες στη χώρα μας διευρύνονται. Η συνέχιση αυτής της τάσης εγκυμονεί τον κίνδυνο περαιτέρω εκροής πληθυσμών και κυρίως νέων ατόμων από τις ΟΜΠ.

Αυξανόμενος εμπορικός και επενδυτικός ανταγωνισμός σε ευρωπαϊκό (π.χ. ONE, διεύρυνση προς ανατολάς της ΕΕ) και διεθνές επίπεδο (π.χ. νέος γύρος του ΠΟΕ, παγκοσμιοποίηση)

Η νέα ευρωπαϊκή και διεθνής οικονομία χαρακτηρίζεται από άρση ή δραστηκή μείωση των εμπορικών εμποδίων, μείωση του κόστους διεθνών μεταφορών, αύξηση της ταχύτητας μετάδοσης και συγκέντρωσης πληροφοριών και μείωση του κόστους αυτών, εναρμόνιση των

διεθνών προδιαγραφών , διεθνοποίηση των επιχειρήσεων, αύξηση των άμεσων ξένων επενδύσεων κ.α. Όλα τα παραπάνω οδηγούν στην αύξηση του διεθνούς εμπορικού ανταγωνισμού καθώς και στον ανταγωνισμό τόπων για προσέλκυση επενδύσεων. Επιπλέον, η δημιουργία της ΟΝΕ και η ένταξη της δραχμής στη ζώνη ευρώ αναμένεται να οξύνουν τον ενδο-ευρωπαϊκό ανταγωνισμό και στο γεωργικό τομέα. Εξάλλου, η υιοθέτηση του κοινού νομίσματος και η εξάλειψη των υποτιμήσεων δεν θα επιτρέπει στο εξής εισοδηματικά οφέλη στους έλληνες αγρότες από τις υποτιμήσεις της δραχμής έναντι του ευρώ. Η συνέχιση της υλοποίησης των αποφάσεων του Γύρου της Ουρουγουάης, θα οδηγήσει σε μερικό άνοιγμα των Κοινοτικών αγορών γεωργικών προϊόντων και στην αύξηση του εισαγωγικού ανταγωνισμού, Καθώς και σε μείωση των τιμών παρέμβασης και των εξαγωγικών επιδοτήσεων. Οι αλλαγές στη ΚΑΠ, που περιγράφονται αναλυτικότερα στο επόμενο κεφάλαιο, δίνουν έμφαση σε μια ανταγωνιστική γεωργία με σεβασμό στο περιβάλλον. Η μη προσαρμογή της ελληνική γεωργίας και ειδικότερα της λιγότερο ανταγωνιστικής των ΟΜΠ στις νέες απαιτήσεις, θα σήμαινε αναμφισβήτητα την πλήρη εξαφάνισή της.

3.3 ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΑΥΣΤΡΙΑ

Οι συγκεκριμένες προκλήσεις της ανάπτυξης στα βουνά απεικονίζονται μέσω ενός συνόλου πολιτικών σε διάφορους τομείς δραστηριότητας. Υπάρχουν λίγες μελέτες διαθέσιμες που παρέχουν μια επισκόπηση και μια ανάλυση της πολιτικής επιρροής για τις ορεινές περιοχές στις ευρωπαϊκές χώρες. Αν και πολλοί τομείς θα ήταν σχετικοί, οι κυρίαρχοι που αναλύονται εστιάζουν στην καλλιέργεια, τη δασοπονία και την περιφερειακή ανάπτυξη, που αποτελούν τους σπουδαιότερους τομείς σε αυτές τις περιοχές. Τα ορεινά τοπία συνδέονται άμεσα με την οικολογική ευαισθησία και τις διεθνείς δραστηριότητες για αυτή, τονίζοντας την ανάγκη περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος για τα ορεινά. Τα τρέχοντα πολιτικά προγράμματα της που αφορούν τις καλλιέργειες (Dax και Wiesinger 1998) τείνουν να διευρύνουν τη περιφερειακή πολιτική και ενισχύουν τη συγκρισιμότητα ανάμεσα στους ορεινούς όγκους. Μια πληρέστερη αξιολόγηση στοχεύει μόνο σε κάποιες τοπικές διαδικασίες αξιολόγησης (ΟΟΣΑ 2000) που έλαβαν το ιδιαίτερο ερέθισμα μέσω του Παγκόσμιου Έτους Βουνών 2002, συμπεριλαμβάνοντας πρόσθετα ζητήματα όπως το μεταφορικό δίκτυο, το περιβάλλον, τη διαχείριση ύδατος, τη πολιτιστική ανάπτυξη και τη διακυβέρνηση. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει αναγνωρίσει την ανάγκη να εξετάσει τα συγκεκριμένα

προβλήματα για τις ορεινές περιοχές μέσω της οργάνωσης μιας διάσκεψης σχετικά με τους διάφορους τομείς που συμβάλλουν στη διαμόρφωση της πολιτικής των ορεινών (ΕΚ 2003) και με την ανάθεση μιας εξειδικευμένης μελέτης για τις προοπτικές των ορεινών πολιτικών στην ΕΕ- 15 και των εντασσόμενων χωρών (Nordregio 2004).

Αμοιβές και επιτεύγματα από τα ειδικά προγράμματα για την ορεινή γεωργία

Μεταξύ 1972 και 1990, οι συνολικές επιδοτήσεις των τριών πρόσθετων προγραμμάτων ήταν 1.15 δισεκατομμύρια ευρώ. Οι άμεσες επιδοτήσεις στους αγρότες ορεινών εκμεταλλεύσεων παρουσίασαν μέγιστη αλλαγή, που ανέρχεται από 20% στο πλαίσιο του πρώτου πρόσθετου προγράμματος για την ορεινή γεωργία, σε 64.6% το 1990. Αυτή η άνοδος οφείλεται, πρώτιστα, ιδιαίτερα στα δυναμικά επίδομα των «ομοσπονδιακών ορεινών αγροτικών εκμεταλλεύσεων», οι επιδοτήσεις των οποίων αυξήθηκαν από 2.4 εκατομμύρια ευρώ το 1972 σε 54 εκατομμύρια ευρώ το 1990.

Τα μεμονωμένα μέτρα επιχορήγησης στο πλαίσιο των τριών πρόσθετων προγραμμάτων για την ορεινή γεωργία μπορούν να συνοψιστούν στις ακόλουθες κύριες περιοχές (Honorka, 1998b):

- Άμεσα εισοδηματικά συμπληρώματα («συγκεκριμένα επίδομα αγροτών ορεινών εκμεταλλεύσεων») για τη βελτίωση της εισοδηματικής κατάστασης των ορεινών αγροκτημάτων. Ο στόχος ήταν να παρασχεθεί η αποζημίωση για τις φυσικές δυσκολίες καλλιέργειας στις ορεινές περιοχές. Προϋπολογισμός, 1972 -1990: 533.7 εκατομμύρια ευρώ.
- Βελτίωση υποδομής στις ορεινές περιοχές- ιδιαίτερα η επέκταση και ενίσχυση των δικτύων δρόμων, τηλεφώνων και ηλεκτρικής ενέργειας. Προϋπολογισμός, 1972-1990: 350 εκατομμύρια ευρώ.
- Περιφερειακή γεωργική ενίσχυση. Αυτή ενδιαφέρθηκε συντριπτικά για τα μέτρα επιχορήγησης για τη βελτίωση των κατοικημένων και αγροτικών κτηρίων και για τον εκσυγχρονισμό και την αιτιολόγηση των αγροκτημάτων. Προϋπολογισμός, 1972 - 1990: 175.2 εκατομμύρια ευρώ.

- □ Βελτίωση της δασικής δομής μέσω της προστατευτικής αναδάσωσης δασών μεγάλου ύψους, και της προστατευτικής αναδάσωσης ανανέωσης του οριακού γεωργικού εδάφους. Προϋπολογισμός, 1972 - 1990: 72.3 εκατομμύρια ευρώ.
- □ Διάφορα μέτρα όπως η γεωργική βελτίωση εκτάσεων, ανάπτυξη των περιοχών απορροής χείμαρρων και άλλων μέτρων. Προϋπολογισμός, 1972 - 1990: 23 εκατομμύρια ευρώ.

Η σημασία που δίνεται στην ενίσχυση των αγροτών ορεινών εκμεταλλεύσεων σε αυτήν την περίοδο αποδεικνύεται και από το σχεδόν διπλά αυξανόμενο μερίδιο του πρόσθετου προγράμματος για την ορεινή γεωργία στη γεωργική ενίσχυση του 'Πράσινου Σχεδίου' (1972: 26.9%, 1990:52.7%), και επίσης από την ανάπτυξη των επιδοτήσεων του πρόσθετου προγράμματος για την ορεινή γεωργία από 19.3 εκατομμύρια ευρώ το 1972, σε 112.6 εκατομμύρια ευρώ το 1990. Αυτό σημαίνει μια ονομαστική αύξηση 5.8 μονάδων, η οποία αντιπροσωπεύει μια αύξηση 2.8 μονάδων στην πραγματικότητα. Το επίδομα των ομοσπονδιακών αγροτικών ορεινών εκμεταλλεύσεων ήταν ιδιαίτερα σημαντικό. Αναπτύχθηκε σε αυτήν την περίοδο (εν τούτοις επίσης στα επόμενα έτη) το σημαντικότερο μέτρο ενίσχυσης για τα χαμηλού εισοδήματος ορεινά αγροκτήματα που αντιμετωπίζουν τις εξαιρετικά δυσμενείς φυσικούς συνθήκες (BMLF, 1996).

Το επίδομα των αγροτών ορεινών εκμεταλλεύσεων χρηματοδοτήθηκε αποκλειστικά από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση, ενώ οι δαπάνες των άλλων επιπρόσθετων μέτρων υποστηρίζουν (π.χ. ανάπτυξη μεταφορών, γεωργική υποστήριξη επένδυσης) μετρήσεις που γεννήθηκαν από κοινού από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση, τις επαρχίες και τις τοπικές αρχές. Τα ειδικά πρόσθετα προγράμματα των επαρχιών (ασφάλιστρα καλλιέργειας ορεινών, αλπικά ασφάλιστρα λιβαδιού) υποστήριξαν το στόχο μιας διαφοροποιημένης αγροτικής πολιτικής. Το σύστημα γεωργικής και δασονομικής ενίσχυσης ανασηματίστηκε σε 1989/90. Προς όφελος της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότερης χρήσης των κεφαλαίων, η προσπάθεια έγινε ώστε να προσαρμοστεί στις γεωργικό-οικονομικές, οικολογικές, περιφερειακές, κοινωνικές και αγροτικές ιδιαίτερες απαιτήσεις (BMLF, 1996). Ο στόχος της συνεχούς αλληλογραφίας και επικοινωνίας με τα φορείς ενίσχυσης της ΕΕ, δηλώθηκε ήδη στο υπόμνημα συμφωνίας. Το σύστημα των άμεσων χρηματοδοτήσεων αναπτύχθηκε περαιτέρω, και ιδιαίτερα στην κατεύθυνση της αποζημίωσης για τις λειτουργίες σχετικά με

την οικολογία και το πολιτιστικό τοπίο. Τα μέτρα του πρόσθετου προγράμματος για την ορεινή γεωργία συνεχίστηκαν στο πλαίσιο του Πράσινου Σχεδίου, χωρίς, εντούτοις, ρητά να υπογραμμίσουν τη πρόσθετη περιφερειακή εστίαση των ορεινών περιοχών.

Το επίδομα των αγροτών ορεινών εκμεταλλεύσεων της ομοσπονδιακής κυβέρνησης εισήχθη το 1972 βάσει του πρώτου ειδικού προγράμματος για την ορεινή γεωργία ως νέα μορφή άμεσης ενίσχυσης στα ορεινά αγροκτήματα, που χρηματοδοτήθηκε αποκλειστικά από το ομοσπονδιακό προϋπολογισμό. Από τότε, το συνολικό ποσό ενίσχυσης έχει αυξηθεί σημαντικά και ο κύκλος παραληπτών του έχει επεκταθεί. Το 1972, 16.513 αγροκτήματα έλαβαν το επίδομα, το 1979 έφτασαν 57.008 αγροκτήματα, και το 1990 τα 79.232 αγροκτήματα. Η λαμβάνουσα βάση επεκτάθηκε περαιτέρω το 1991 μέσω της εισαγωγής του επιδόματος επιφάνειας χωρίς-εισόδημα. Το 1993, 86.078 αγροκτήματα έλαβαν το επίδομα των αγροτικών ορεινών εκμεταλλεύσεων. Η μέση χρηματοδότηση ανά αγρόκτημα δημιούργησε μια ονομαστική αύξηση, από 148.1 ευρώ το 1972 σε 910.7 ευρώ το 1993 (2,4 μονάδες σε σταθερές τιμές). Για τα αγροκτήματα με υψηλότερο επίπεδο δυσκολίας, η μέση χρηματοδότηση ανά αγρόκτημα ανήλθε ακόμη και στις δέκα τρεις-μονάδες σε 1,908 ευρώ, (πενταπλάσια σε σταθερές τιμές). Η συνολική επιδότηση ανήλθε από τα 2,4 εκατομμύρια ευρώ το 1972 σε 78,4 εκατομμύρια ευρώ το 1993. Το επίδομα των αγροτών ορεινών εκμεταλλεύσεων αυξήθηκε σε ένα συνολικό ποσό της τάξης των 86,5 εκατομμυρίων ευρώ το 1994 και, μετά από την ένταξη της Αυστρίας στην ΕΕ το 1995, αντικαταστάθηκε από το αντισταθμιστικό σύστημα επιδόματος της ΕΕ (συμπεριλαμβανομένου του κανονισμού συντήρησης από την εθνική επιχορήγηση) με την ταυτόχρονη αύξηση του μεγέθους της επιχορήγησης (Buckwell A. et al., 1997α).

Το επίδομα των αγροτών ορεινών εκμεταλλεύσεων αποτελείται, από το 1991, από το βασικό ασφάλιστρο και το επίδομα επιφάνειας. Το βασικό ασφάλιστρο του επιδόματος των αγροτών ορεινών εκμεταλλεύσεων ήταν μια γενική ανταμοιβή υπηρεσιών που παίρνει τον ειδικό απολογισμό της εισοδηματικής κατάστασης του ζεύγους της διαχείρισης του αγροκτήματος και της δυσκολίας των συνθηκών. Η εισοδηματική κατάσταση υπολογίστηκε στη βάση της αξιολόγησης σε πέντε επίπεδα. Η βάση της αξιολόγησης υπολογίστηκε από την αξία των γεωργικών και δασονομικών μονάδων του αγροκτήματος συν οποιοδήποτε μη γεωργικό εισόδημα του αγρότη και του/ της συζύγου ή του/ της συνεργάτη (από τη

χρησιμοποιημένη ή αυτοαπασχολούμενη εργασία) και παρουσιάστηκε ως υποθετική αξία μονάδων.

Το επίδομα επιφάνειας ενσωματώθηκε στο σύστημα του επιδόματος των αγροτών ορεινών εκμεταλλεύσεων το 1991, και προορίστηκε ως ειδική και κλιμακωτή αποζημίωση καλλιέργειας που λαμβάνει τον ειδικό απολογισμό δυσκολίας των συνθηκών. Το 1994 πληρώθηκε από το τρίτο εκτάριο της γεωργικής περιοχής μέχρι το δωδέκατο.

Ο στόχος του επιδόματος των αγροτών ορεινών εκμεταλλεύσεων ήταν να υποστηριχθεί η συντήρηση της τακτοποίησης και της βιώσιμης και συνετής καλλιέργειας ακόμη και υπό τις δυσμενείς συνθήκες λόγω θέσης με τις ιδιαίτερα σοβαρές δυσκολίες εργασίας στις ορεινές περιοχές. Ένας περαιτέρω στόχος διατυπώθηκε για να βελτιωθεί το εισόδημα των ορεινών αγροκτημάτων που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα τις υψηλού κόστους δυσκολίες και το χαμηλό εισόδημα, και για να δώσει την οφειλόμενη αναγνώριση στις δημόσιες λειτουργίες ενδιαφέροντός τους (OECD, 1998). Μια σειρά συνθηκών έπρεπε να τηρηθεί προκειμένου να υπάρξει το δικαίωμα του επιδόματος στους αγρότες ορεινών εκμεταλλεύσεων. Το επίδομα των αγροτών αντιστοιχούσε στα απαραίτητα πρότυπα σε έναν υψηλό βαθμό, όπως τα δημόσια κεφάλαια ήταν:

- περιφερειακή συγκέντρωση στις ορεινές περιοχές
- διαφοροποίηση μέσα στην ορεινή περιοχή σύμφωνα με τις κατηγορίες δυσμέκειας
- συγκέντρωση, λαμβάνοντας υπόψη τα εισοδηματικά επίπεδα, στα αγροκτήματα με τη μέγιστη ανάγκη
- ίση κατανομή τόσο στα πλήρους εκμετάλλευσης όσο και στα μερικής εκμετάλλευσης αγροκτήματα
- τήρηση με των οικολογικών συνθηκών που εγγυώνται τη βιώσιμη καλλιέργεια
- σύμφωνα με τις συνθήκες καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου καλλιέργειας και της κατοικίας, προκειμένου να διατηρήσει την πυκνότητα πληθυσμών
- οργάνωση σε ουδέτερη παραγωγική βάση, δηλαδή, κατανομή των αγροκτημάτων ανεξάρτητα από το επίπεδο παραγωγής τους (κανένα κίνητρο στην ενδυνάμωση) (Horokova 1998b).

3.3.1 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΟΡΕΙΝΩΝ ΑΓΡΟΚΤΗΜΑΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΤΟΠΙΟ

Στην Αυστρία, το 36% όλων των γεωργικών και δασικών ιδιοκτησιών (αποκλείοντας εκείνα που είναι ιδιοκτησία νομικών προσώπων) είναι κατηγοριοποιημένα ως ιδιοκτησίες αγροτών ορεινών εκμεταλλεύσεων. Διαχειρίζονται το 44% της γεωργικής περιοχής και πάνω από το 50% της δασώδους περιοχής. Η τεράστια σημασία της κτηνοτροφικής παραγωγής εκφράζεται στο μεγαλύτερο μέρος του αξιοποιούμενου λιβαδιού. Τα ορεινά αγροκτήματα είναι μεγάλης σπουδαιότητας για τη δασική προστασία και τη διαχείριση των αλπικών λιβαδικών περιοχών που είναι εξαιρετικά ευαίσθητα οικοσυστήματα (Horokova 1998).

Η δυσμενής φυσική κατάσταση των ορεινών γεωργικών επιχειρήσεων εκφράζεται πρώτιστα στις απότομες κλίσεις των καλλιεργημένων περιοχών, στη σύντομη καλλιεργητική περίοδο, των ακραίων καιρικών συνθηκών και της απουσίας εναλλακτικών δυνατοτήτων παραγωγής. Οι συχνά κακές συνθήκες μεταφορών και μια ανεπαρκής και ακριβή υποδομή μπορούν επίσης να προστεθούν σε αυτό. Οι Αυστριακές γεωργικές εκμεταλλεύσεις είναι κατά κύριο λόγο οικογενειακές και αποτελούν τον κύριο εισοδηματικό πόρο. Η ιστορική ανάπτυξη και οι φυσικές δυσκολίες καλλιέργειας σημαίνουν ότι η ορεινή γεωργία στην Αυστρία χαρακτηρίζεται από μια δομή μικροκαλλιέργειας: το μέσο μέγεθος των ορεινών αγροκτημάτων είναι μόνο 12.8 εκτάρια χρησιμοποιημένης γεωργικής περιοχής και 9.5 εκτάρια δασώδους περιοχής. Οι ορεινές αγροτικές ιδιοκτησίες με αγελάδες έχουν ένα μέσο απόθεμα 7.7 μονάδων και μόνο 2.7% των αγροκτημάτων διαθέτουν περισσότερες από 20 αγελάδες. Μόνο 37% των αγροκτημάτων ορεινή χρησιμοποιούνται ακόμα σε βάση πλήρους απασχόλησης.

Η εισοδηματική κατάσταση των ορεινών αγροκτημάτων χαρακτηρίζεται από το γεγονός ότι το μέσο εισόδημά τους από τη γεωργία και τη δασοπονία είναι μόνο το 80% από αυτό των μη-ορεινών αγροκτημάτων (για τα αγροκτήματα με τις ακραίες δυσκολίες καλλιέργειας, είναι το 60%), και περαιτέρω, ότι το ποσοστό της δημόσιας χρηματοδότησης σε αυτό το εισόδημα είναι ήδη πολύ υψηλό. Αυτή η αναλογία το 1994 υπολογίστηκε κατά μέσο όρο σε 32% του εισοδήματος από τη γεωργία και τη δασοπονία (μετά από την ένταξη στην ΕΕ το 1995 το ποσοστό της δημόσιας χρηματοδότησης που αυξάνεται σε 66%) για τα αγροκτήματα στη ζώνη της δυσκολίας τέσσερα, εντούτοις, ήταν 60% (1995: 83%). Το μη γεωργικό εισόδημα το 1994 ήταν ήδη κατά μέσον όρο 27% του συνολικού εισοδήματος.

Αυτοί οι αριθμοί σαφώς καταδεικνύουν ότι τα προβλήματα στις ορεινές περιοχές δεν μπορούν να λυθούν από τα μέτρα αγοράς γεωργικών προϊόντων και διαρθρωτικής πολιτικής μόνο (Dax και Horokova, 2002).

3.3.2 Η ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Οι σημαντικότεροι στόχοι στο πλαίσιο του χωροταξικού σχεδιασμού στην Αυστρία τέθηκαν από το Σχέδιο Χωροταξικού Σχεδιασμού της Αυστρίας το 1991. Το σχέδιο αυτό επικυρώθηκε από την Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση, τους κυβερνήτες των κρατιδίων, καθώς και εκπροσώπους από την Τοπική Αυτοδιοίκηση, υπό την εποπτεία του Αυστριακού Συμβουλίου για τον Χωροταξικό Σχεδιασμό. Οι στόχοι αυτοί χωρίζονται σε τέσσερις μεγάλες κατηγορίες, ανάλογα με το αντικείμενο. Οι κατηγορίες αφορούν:

- a) την οικιστική ανάπτυξη,
- b) την περιβαλλοντική πολιτική με χωρικές επιπτώσεις,
- c) την περιφερειακή οικονομική πολιτική και
- d) την πολιτική των μεταφορών.

Αναλυτικότερα οι στόχοι ανα κατηγορία είναι οι εξής:

a) Για την οικιστική ανάπτυξη

- Αποφυγή της δημιουργίας οικιστικών σχεδίων με διασπαρτη δόμηση
- Συγκράτηση της «ληηλασίας» του τοπίου
- Οικιστική ανάπτυξη με οικονομία του χώρου (μεγαλύτερες πυκνότητες)
- Καλύτερη χρησιμοποίηση του εναπομείναντος οικιστικού χώρου

Η σημαντικότητα αυτών των στόχων επικεντρώνεται στην μη ικανοποίηση για ζήτηση κατοικίας, η οποία δεν είναι αποτέλεσμα της πληθυσμιακής αύξησης σε τόσο μεγάλο βαθμό, αλλά πολύ περισσότερο σχετίζεται με δημογραφικές και οικονομικοκοινωνικές διαρθρωτικές αλλαγές, όπως είναι η ισχυρή αύξηση του αριθμού των νοικοκυριών (OROK, 1991).

b) Για την περιβαλλοντική πολιτική με χωρικές επιπτώσεις,

- Διατήρηση της λειτουργικής χωρικότητας του οικοσυστήματος και της πολυλειτουργικότητας του πολιτιστικού τοπίου

- Διατήρηση συγκεκριμένων φυσικών τοπίων και πολύτιμων φυσικών πόρων
- Αυξημένη προστασία από φυσικούς κινδύνους μέσω της φροντίδας του πολιτιστικού τοπίου
- Περιορισμός στην χρήση υποαναπτυκτων ζωνών

Η σημαντικότητα των παραπάνω στόχων έγκειται στην προστασία του περιβάλλοντος, από την οικονομική σημασία που έχει ο τουρισμός σε ορισμένες περιοχές όπου υπάρχει μεγάλη τουριστική ζήτηση και όπου η ποιότητα του περιβάλλοντος, κινδυνεύει να υποβαθμιστεί εάν δεν προστατευθεί (OROK, 1991).

ς) Για την περιφερειακή οικονομική πολιτική

- Ενεργή προστασία των υφιστάμενων επιχειρήσεων, μέσω της αυξανόμενης καινοτομίας και ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων
- Ενθάρρυνση των διαρθρωτικών αλλαγών σε παλιές βιομηχανικές περιοχές
- Υποστήριξη επιπλέον αναπτυξιακής ώθησης σε περιφέρειες με αδύναμη οικονομία
- Ενδυνάμωση της περιφερειακή λειτουργίας γύρω από τα μεγάλα μητροπολιτικά κέντρα
- Σταδιακή μείωση των παραγωγικών δομών που δε δύναται πλέον να διατηρηθούν, ενώ ταυτόχρονα δημιουργία εναλλακτικών επιλογών για την αύξηση της απασχόλησης
- Διασφάλιση της επιβίωσης των οικονομικά αδυνάτων πολιτών και περιφερειών, που επηρεάζονται από τις διαρθρωτικές αλλαγές στην οικονομία

Η σημαντικότητα των παραπάνω στόχων έγκειται στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι ανατολικές περιοχές της χώρας, οι οποίες τη συγκεκριμένη περίοδο που αναπτύχθηκε η παραπάνω στρατηγική βρίσκονταν σε μειονεκτική θέση στην ευρωπαϊκή αγορά, αλλά πρόσφατα με τη διεύρυνση της ΕΕ στην Ανατολική Ευρώπη, οι παραπάνω στόχοι επικεντρώνονται στην εκμετάλλευση της συγκυρίας, που δημιουργείται από το άνοιγμα των αγορών προς τα ανατολικά, και πως οι συγκεκριμένες περιοχές, θα μπορέσουν να εκμεταλλευθούν τις δυνατότητες για ανάπτυξη που τους δίνει αυτό το γεγονός (OROK, 1991).

d) Για την πολιτική των μεταφορών

- Εξοικονόμηση ενέργειας και χώρου, καθώς και χησιμοποίηση μεταφορικών μέσων φιλικών προς το περιβάλλον
- Μείωση των κενών στην προσπελασιμότητα τόσο σε περιφερειακό όσο και σε εθνικό επίπεδο
- Καλύτερη συνεργασία μεταξύ των φορέων που είναι υπεύθυνοι για τις μεταφορές τόσο στο εσωτερικό της χώρας , όσο και με τις ξένες χώρες

Η σημαντικότητα αυτών των στόχων έγκειται τόσο στη καλύτερη εξυπηρέτηση του αυξανόμενου αριθμού των πολιτών που μετακινούνται με τα μέσα μεταφοράς και ολοένα σε μεγαλύτερες αποστάσεις, αλλά και για την καλύτερη σύνδεση των μεταφορικών υποδομών της Αυστρίας με τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα Μεταφορών (OROK, 1991).

Το σημαντικότερο γεγονός είναι ότι ο χωροταξικός σχεδιασμός συδέεται με τον αναπτυξιακό σχεδιασμό της χώρας, αυτό συμβαίνει όχι μόνο σε εθνικό επίπεδο, αλλά και σε επίπεδο κρατιδίων. Το γεγονός αυτό δίνει την ευκολία και την ευελιξία, ώστε να παρθούν οι αποφάσεις για τη χρηματοδότηση των προγραμμάτων, αλλά και τη δημιουργία υποδομών με τέτοιο τρόπο, ώστε να σχετίζονται μεταξύ τους, αλλά και να μην υπάρχουν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στο χώρο από τη δημιουργία κάποιων υποδομών.

3.3.3 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Εκτός από την ανάπτυξη ενός προγράμματος που καλύπτει συγκεκριμένα τις ανάγκες των αγροτών ορεινών εκμεταλλεύσεων έγινε αντιληπτό πολύ νωρίς στην Αυστρία ότι τα μέτρα εκείνα πρέπει να συνδεθούν και να βρουν το συμπλήρωμά τους με την έννοια της περιφερειακής ανάπτυξης των απομακρυσμένων περιοχών. Κατά συνέπεια, προς το τέλος της δεκαετίας του '70 , σε αντίδραση στις νέες θεωρητικές προσεγγίσεις αφ' ενός, και στην κριτική της παραδοσιακής περιφερειακής πολιτικής και των οργάνων του από την άλλη, το παράδειγμα περιφερειακής πολιτικής στην Αυστρία υποβλήθηκε σε μια αλλαγή που μπορεί καλύτερα να περιγραφεί βλέποντας τις "αδύναμες περιοχές" ως αντικείμενα της κυβερνητικής περιφερειακής πολιτικής "από άνω", αλλά όλο και περισσότερο προσέγγιζαν στη δράση "από τα κάτω" ως "αυτοκατευθυνόμενα" θέματα. Αυτός ο νέος προσανατολισμός δοκίμασε τη διατύπωσή του στην έννοια της "ανεξάρτητης περιφερειακής ανάπτυξης" (Horokova 1998α).

Η έννοια της ανεξάρτητης περιφερειακής ανάπτυξης και οι αντίστοιχες προσεγγίσεις περιφερειακής πολιτικής της ομοσπονδιακής κυβέρνησης και οι επαρχίες είχαν μια ουσιαστική επιρροή στην περαιτέρω εννοιολογική ανάπτυξη της αυστριακής περιφερειακής πολιτικής. Η προώθηση της οικολογικά και κοινωνικά αποδεκτής ανάπτυξης, και μιας στρατηγικής αγορά-θέσεων - ειδικότερα στον τουρισμό και τη γεωργία - μέσω των οικονομικών επιχορηγήσεων και των περιφερειακών συμβουλευτικών εγκαταστάσεων, οδήγησε στην πραγματοποίηση πολυάριθμων καινοτόμων πιλοτικών έργων στις ορεινές περιοχές. Αυτά τα προγράμματα είχαν μια αρκετά ευρεία επιρροή μέσω της "επίδρασης άμιλλας" και επίσης συνέβαλαν σε μια σταθεροποίηση της πραγματικής περιφερειακής καθαρής παραγωγής έξω από τις περιοχές με υψηλό επίπεδο οικονομικού δυναμισμού. Για τη γεωργία, ήταν τα προγράμματα οργανικής καλλιέργειας, που ενισχύουν την αξία των γεωργικών προϊόντων και την ανάπτυξη του άμεσου μάρκετινγκ (Bethe, 1995). Μια σημαντική περιφερειακή πολιτική επίδραση ανάπτυξης αυτών των επιτυχημένων προγραμμάτων ήταν να ενισχυθεί η ετοιμότητα συνεργασίας, στο πλαίσιο των περιοχών καθώς επίσης και μεταξύ των σχετικών οικονομικών τομέων. "Επαναπροσδιορισμός" των περιοχών και των επιτυχών αναπτυξιακών έργων που προωθήθηκαν από την έννοια της ανεξάρτητης περιφερειακής ανάπτυξης οδήγησε στη δημιουργία μιας νέας προοπτικής σε πολλές ορεινές περιοχές, και συνέβαλε επίσης στην επέκταση του βαριά οικονομικά προσανατολισμένου διαλόγου ανάπτυξης στην περιεκτικότερη έννοια της ποιότητας της ζωής.

Παρά αυτές τις επιτυχίες στην ανάπτυξη των ορεινών περιοχών, πρέπει να αναγνωριστεί ότι αυτές οι πολιτικές προσεγγίσεις για τα οικονομικά οπίσθια μέρη των ορεινών περιοχών δεν είναι επαρκείς για να αντισταθμίσουν τα μειονεκτήματα της γεωγραφικής τους θέσης. Στην καλύτερη περίπτωση - όταν προκύπτει ένας ορισμένος περιφερειακός δυναμισμός από τα μεμονωμένα προγράμματα ως αποτέλεσμα των προγραμμάτων πολλαπλασιαστικής επίδρασης και διαδόχων - η περιφερειακή πολιτική έχει πετύχει την εκμετάλλευση της νέας δυνατότητας ανάπτυξης. Συνολικά, εντούτοις, η έννοια και η προώθηση της ανεξάρτητης περιφερειακής ανάπτυξης έχουν συμβάλει, σε πολλές ορεινές περιοχές τουλάχιστον, σε μια σταθεροποίηση της οικονομικής και πληθυσμιακής ανάπτυξης. Στην Αυστρία, η χωροταξία, η περιφερειακή πολιτική και η προστασία του περιβάλλοντος είναι διατομικά ζητήματα που κατέχουν συγκριτικά περιορισμένες δυνάμεις

στην επίτευξη των στόχων τους. Εξαρτώνται από τη συνεργασία των τοπικών αρχών σε όλα τα επίπεδα και τη συμμετοχή του πρωτογενούς τομέα (Dax, 2004).

3.3.4 Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΟΡΕΙΝΟΥ ΧΩΡΟΥ

Γεωργία: Ορεινές καλλιέργειες και αγροτικές θελκτικότητες

Η γεωργία διαδραματίζει έναν σημαντικό ρόλο στη διατήρηση των πολυσύνθετων τοπίων στις ορεινές περιοχές της Αυστρίας. Το 52% όλων των γεωργικών και δασονομικών ιδιοκτησιών εντοπίζονται στις ορεινές περιοχές. Αυτά τα αγροκτήματα διαχειρίζονται το 57% της γεωργικής περιοχής και το 80% της δασώδους περιοχής. Ειδικότερα, η κτηνοτροφική παραγωγή και η διαχείριση λιβαδιών είναι σημαντικής σημασίας (οι αγρότες ορεινών εκμεταλλεύσεων κρατούν το 64% των βοοειδών και το 78% του λιβαδιού) και αποτελούν σπουδαίες δομές αυτών των τοπίων. Οι περιοχές με μια ιδιαίτερη φυσική αξία είναι ιδιαίτερα διαδεδομένες, όπως τα υψηλά αλπικά λιβάδια, απότομα λιβάδια ορεινών, ξηροί βιότοποι λιβαδιών και υγρά λιβάδια σε μερικές συνεχείς κοιλάδες στα εκτενή συστήματα διαχείρισης. Τα ορεινά αγροκτήματα είναι επίσης μεγάλης σπουδαιότητας για τη δασική προστασία και η διαχείριση των αλπικών λιβαδικών περιοχών, οι οποίες είναι εξαιρετικά ευαίσθητα οικοσυστήματα (Dax, 2001).

Οι δυσμενείς φυσικές συνθήκες για τις καλλιεργητικές επιχειρήσεις των ορεινών εκτάσεων χαρακτηρίζονται από απότομες κλίσεις των καλλιεργούμενων περιοχών, τη μικρή διάρκεια της καλλιεργητικής περιόδου, που επιδεινώνεται από τις ακραίες καιρικές συνθήκες και που δηλώνει μια απουσία εναλλακτικών δυνατοτήτων παραγωγής. Συχνά, οι ανεπαρκείς και οι ακριβές υποδομές, συμπεριλαμβανομένων των υψηλών μεταφορικών δαπανών και η μειωμένη δυνατότητα πρόσβασης μπορούν να προστεθούν σε αυτό. Οι αυστριακές αγροτικές ιδιοκτησίες επιπλέον χαρακτηρίζονται από μια δομή μικρής καλλιέργειας που στηρίζεται πρώτιστα από την εισαγωγή οικογενειακής εργασίας: το μέσο μέγεθος των ορεινών αγροκτημάτων είναι μόνο 14 εκτάρια που χρησιμοποιούνται ως γεωργική περιοχή (της οποίας 11 εκτάρια είναι λιβάδι) και δάσος 11 εκταρίων. Οι αγροτικές ορεινές ιδιοκτησίες με τις αγελάδες έχουν ένα μέσο απόθεμα 8,5 μονάδων και μόνο 5,2% των αγροκτημάτων διαθέτουν περισσότερες από 20 αγελάδες.

Το γεγονός ότι μόνο για το 44% των ορεινών αγροκτημάτων έχουν τη γεωργία ως κύρια οικονομική δραστηριότητα έχει οδηγήσει τους αγρότες προς την αναγνώριση ενός ευρέως φάσματος λειτουργιών, που επεκτείνεται πέρα από την παραγωγή τροφίμων. Μερικοί από αυτούς τους ευρύτερους στόχους συνδέονται άμεσα με την καλλιέργεια, αλλά το πολυσύνθετη ορεινή καλλιέργεια περιλαμβάνει επίσης τους στόχους για να στηρίξει τη διαχείριση των εξωτερικοτήτων παρέχοντας υπηρεσίες και τιμές, που απεικονίζουν μια αυξανόμενη κοινωνική απαίτηση:

- για εξασφάλιση παροχής υψηλής ποιότητας, φρέσκων τροφίμων σε ευνοϊκές τιμές
- για πραγματοποίηση οικολογικά υγιών μεθόδων καλλιέργειας
- για εξασφάλιση τις βασικές φυσικές αρχές της ζωής - χώμα, νερό, αέρας, βιοποικιλότητα
- για παροχή πρώτων υλών και ενέργειας
- για διαμόρφωση και διατήρηση του πολιτιστικού και ψυχαγωγικού τοπίου
- για προστασία από φυσικούς κινδύνους
- για συμβολή στη συντήρηση των εγκαταστάσεων πληθυσμών και των κοινωνικών και οικονομικών δραστηριοτήτων μέσα στην επαρχία
- για παροχή ώθησης για την ανανέωση της περιφερειακής οικονομίας

Είναι σημαντικό ότι κάτω από τις δύσκολες συνθήκες παραγωγής στις ορεινές περιοχές αυτοί οι στόχοι συνδέονται με τους συγκεκριμένους τύπους αγροτικών διαχειρίσεων με αρκετά σαφή όρια για την ενδυνάμωση της παραγωγής. Προς το παρόν, η προτεραιότητα των στρατηγικών καλλιέργειας ορεινών αγροκτημάτων έγκειται στην ποιοτική ανάπτυξη και περιοχή συγκεκριμένων προϊόντων που αποτελούν ένα σημαντικό προτέρημα. Τέτοιες δραστηριότητες ενισχύουν τις ανάγκες συνεργασίας με άλλους οικονομικούς τομείς και οι περιφερειακές συνεργασίες και απαιτούν μια διευρυμένη παρατήρηση και ανάλυση της αγοράς. Εντούτοις, η γνώση των διαφορετικών προγραμμάτων και η εφαρμογή τους είναι αναγκαίο να ακολουθήσει κατά ένα μεγάλο μέρος τις παραδοσιακές γραμμές του γεωργικού τομέα. Τα προγράμματα για να υλοποιηθούν στα παραδοσιακά τμήματα μεταξύ των οικονομικών τομέων θα μπορούσαν σε μερικές περιπτώσεις να επιτύχουν ενδιαφέροντα αποτελέσματα μέσω της εμπειρία που έχει αποκτηθεί, αλλά γενικά η έλλειψη εφαρμογής αυτής της αρχής γίνεται εμφανής (Dax, 2004). Το ακόλουθο κεφάλαιο θα επεκταθεί στην εφαρμογή των σχετικών πολιτικών για τις ορεινές περιοχές της Αυστρίας.

Προτεραιότητες αγροτικής πολιτικής

Η εμπειρία έχει δείξει ότι οι δυσκολίες καλλιέργειας δεν είναι ίδιες σε όλες τις ορεινές περιοχές και έχει οδηγήσει στις σε βάθος εκτιμήσεις για το πώς μπορεί να ταξινομηθούν οι αγρότες ορεινών εκμεταλλεύσεων. Εντούτοις, από την αρχή το αυστριακό σύστημα χρησιμοποίησε μια ταξινόμηση συγκεκριμένων περιοχών δυσκολίας καλλιέργειας που αντιμετωπίζονται μέσω της συγκεκριμένης κατάστασης κάθε μεμονωμένου ορεινού αγροκτήματος (EC, 2003).

Τα κύρια κριτήρια για την ταξινόμηση ήταν οι κλιματολογικές συνθήκες και η "προσπελασιμότητα" στο εσωτερικό τμήμα των καλλιεργειών, δηλ. το ποσοστό του γεωργικού τομέα της εκμετάλλευσης που είχε μια κλίση τουλάχιστον 25% (περισσότερο προσπελάσιμο με ένα κανονικό τρακτέρ) ή τουλάχιστον 50% για τα αγροκτήματα με τις υψηλότερες δυσκολίες. Τα πρόσθετα κριτήρια, για τη "προσπελασιμότητα" στο εξωτερικό τμήμα των καλλιεργειών (καμία πρόσβαση στο αγρόκτημα για τα φορτηγά) και η "περιορισμένη γεωργική επιφάνεια", θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια μετατόπιση στην επόμενη κατηγορία δυσκολίας. Αυτό έχει επιπτώσεις σε μια σειρά εργασιών στις προοπτικές του χρησιμοποιούμενου εδάφους και των συστημάτων καλλιέργειας. Η διαφοροποίηση των ορεινών αγροκτημάτων που περιγράφηκαν παραπάνω ήταν σε ισχύ έως το 2001 και αποκάλυψαν μέρος της ποικιλομορφίας του ορεινού συστήματος καλλιέργειας καθώς επίσης και τη στενή σχέση της αγροτικής ή/και μη γεωργική εργασίας. Ειδικότερα στους στόχους της κατευθύνθηκε προς την προστασία των πολιτιστικών τοπίων στις ορεινές περιοχές ως ένας βασικός πόρος ανάπτυξης για τη μελλοντική οικονομική χρήση.

Ένα ειδικό πρόγραμμα υποστήριξης (ειδικό πρόγραμμα για τους αγρότες ορεινών εκμεταλλεύσεων) έχει συνδέσει την ιδιαίτερη σχετικότητα των πολλαπλών στόχων που παρέχονται στους αγρότες ορεινών εκμεταλλεύσεων πέρα από τη γεωργική παραγωγή. Η εστίαση δεν γίνεται ακριβώς στις συγκεκριμένες περιοχές δυσκολίας καλλιέργειας αλλά έχει αποδώσει επίσης σημασία στην κοινωνική κατάσταση των αγροτικών οικογενειών και την εισαγωγή τους στην αγροτική οικονομία, που στοχεύει στη συντήρηση των ορεινών τοπίων.

Τα μέτρα περιέλαβαν τη βελτίωση των εγκαταστάσεων υποδομής, που είναι βασικά για την ποιότητα της ζωής και την οικονομική ανάπτυξη, και απεικονίζουν έτσι την αρχική

εκτίμηση που θεωρεί της γεωργική υποστήριξη ως μέρος των συγκεκριμένων πολιτικών για τα ορεινά. Ως εκ τούτου, ο απολογισμός που έγινε δεν συμπεριέλαβε μόνο τη συντήρηση των ορεινών καλλιεργειών, αλλά - τουλάχιστον στην αρχή - ιδιαίτερες προσπάθειες έγιναν για να αυξηθούν οι αγροτικές υποδομές και να ανακουφιστεί σχετικά η κατάσταση των απομακρυσμένων θέσεων. Στον πυρήνα, ο στόχος ανάπτυξης των "πολιτιστικών τοπίων" ως αρχική βάση για άλλες χρήσεις και προτέρημα για την τοπική ανάπτυξη έχει την υψηλότερη προτεραιότητα κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου (ΟΟΣΑ, 2000). Εντούτοις, η προσέγγιση του τομέα έχει παραμείνει αποφασιστική, αλλά με την αυξανόμενη αποδοχή της υποστήριξης των ορεινών καλλιεργειών από την πλειοψηφία του αυστριακού πληθυσμού, έχει συμβάλει στην ενίσχυση της άποψης ότι η στενή συνεργασία μεταξύ των τομέων απαιτείται.

Κατά τη διάρκεια του χρόνου οι προτεραιότητες του προγράμματος μετατοπίστηκαν, και άμεσες χρηματοδοτήσεις, ειδικότερα το ορεινό επίδομα των αγροτών, έχει γίνει το κυρίαρχο μέτρο. Αυτή η τάση συνεχίστηκε επίσης και στη δεκαετία του '90, όταν ο τίτλος και η φιλοσοφία του προγράμματος εγκαταλείφθηκαν. Τα κύρια μέτρα του - άμεσες χρηματοδοτήσεις στους αγρότες ορεινών εκμεταλλεύσεων, στόχευσαν στη συντήρηση της αγροτικής διαχείρισης - η κατάσταση είχε ενταθεί περισσότερο από ποτέ. Κατά την ανάλυση της κατάστασης προσόδου γεωργικών εκμεταλλεύσεων των ορεινών αγροτικών οικογενειών κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών παρατηρήθηκε η αντισταθμιστική επίδραση της αυξανόμενης γεωργικής υποστήριξης. Εκτιμώντας ότι η πρόσοδος γεωργικών εκμεταλλεύσεων το 1980 αποτελούσε ακριβώς το 81% του εθνικού μέσου όρου έφθασε σχεδόν στο μέσο όρο το 2000 (Dax, 2002). Οι αλλαγές αυτές λιγότερο ρητά εκφράστηκαν για το συνολικό οικιακό εισόδημα, που αποκαλύπτει ήδη ότι κάποιες δεκαετίες πριν η εισαγωγή στην τοπική οικονομία έχει αναπτυχθεί ιδιαίτερα σε αυτές τις περιοχές.

3.3.5 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Δεδομένου ότι έγινε σαφές ότι η διαφορετική οικονομική ανάπτυξη των ευνοημένων και λιγότερο προνομιούχων περιοχών δεν θα μπορούσε πλέον να αποτελέσει τροχοπέδη στη γεωργική πολιτική τιμολόγησης, η κυβέρνηση εισήγαγε ένα πρόσθετο πρόγραμμα για την Ορεινή Γεωργία στις αρχές της δεκαετίας του '70 με μια ισχυρή περιφερειακή έμφαση, στην οποία υπήρξε ήδη ένας ουδέτερος ρόλος για τις άμεσες χρηματοδοτήσεις των παραγωγών στα

ορεινά αγροκτήματα, τα οποία στη συνέχεια διαδοχικά επεκτάθηκαν. Ο στόχος της αυστριακής πολιτικής για την ορεινή γεωργία είναι να κατοχυρώσει τη βιώσιμη ύπαρξη των ορεινών αγροκτημάτων που είναι απαραίτητη για τη συντήρηση του πληθυσμού και των καλλιεργειών εξασφαλίζοντας τις περιφερειακές απαιτήσεις καθώς επίσης και τη συντήρηση του πολιτιστικού και ψυχαγωγικού τοπίου λαμβάνοντας υπόψη τις διαδεδομένες θελκτικότητες των πολιτιστικών τοπίων στις ορεινές περιοχές (Hogokona, 1998a).

Με την ένταξη της Αυστρίας στην ΕΕ το ειδικό πρόγραμμα ορεινών εκμεταλλεύσεων έχει αναπτυχθεί περαιτέρω και έχει ενσωματωθεί στο οριζόντιο πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης που καλύπτει τη συνολική περιοχή της Χώρας. Σε αυτό το επίπεδο η εμπειρία έδειξε ότι στις πολιτικές για τις ορεινές καλλιέργειες ήταν σημαντική η εφαρμογή των Κανονισμών της ΕΕ. Με την συνεχή προσπάθεια για τις προσεγγίσεις βιώσιμης ανάπτυξης το σχετικό βάρος για την υποστήριξη των ορεινών σε αυτόν τον τομέα θα μπορούσε ακόμη και να διευρυνθεί και μερικοί αγρότες θα μπορούσαν να κερδίσουν ιδιαίτερα από τα αυξανόμενα γεωργικο-περιβαλλοντικά μέτρα. Σύμφωνα με τα στοιχεία στην πολιτική έκβαση παραμένουν μάλλον είναι αδύνατη, και δύσκολη να αποδώσει, η γενική ανάπτυξη χρήσης εδάφους που προτείνει ότι η γεωργική χρήση του αγροτικού εδάφους μετά βίας μειώθηκε και έτσι η περιθωριοποίηση δεν αντιστράφηκε για να είναι ένα σημαντικό ζήτημα για τις περισσότερες ορεινές περιοχές (EC, 2005).

Η εμπειρία στο σχεδιασμό των διαρθρωτικών παρεμβάσεων που στοχεύουν στους πολλαπλούς στόχους της γεωργίας (ορεινών) ιδιαίτερα ενισχυμένους, για να εφαρμόσει τα γεωργικο-περιβαλλοντικά μέτρα και στο πλαίσιο των ορεινών περιοχών. Αυτήν την περίοδο, η αναλογία του "δεύτερου πυλώνα" της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) στην Αυστρία υπερβαίνει κατά πολύ τα μέτρα κανονισμού της αγοράς. Ακόμα κι αν μερικές από τις επιδράσεις οφείλονται στην μικρής κλίμακας δομή της αυστριακής γεωργίας και στην περιορισμένη ολοκλήρωση της αγοράς, η πολιτική προτεραιότητα που ισχύει στο σύνολο των διαθέσιμων μέτρων και που τους προσαρμόζει επίσης στις ανάγκες των ορεινών καλλιεργειών είναι αποφασιστική για αυτήν την κατάσταση. Με την ολοκλήρωση των οργανωτικών δομών, συμπεριλαμβανομένων των σχεδίων υποστήριξης ορεινών στο πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης 2000-2006 (EC, 2005), είναι δυνατό να παρέχει ένα περιεκτικό πλαίσιο για την ανταμοιβή των πολλαπλών στόχων των ορεινών καλλιεργειών.

Το γεωργικο-περιβαλλοντικό πρόγραμμα, OPUL με μια οριζόντια προσέγγιση (εκ. 599 € ετησίως για την περίοδο 2000-2006) έχει σημαντικό ρόλο στα ορεινά αγροκτήματα, δεδομένου ότι τα συστήματα διαχείρισής τους αντιστοιχούν στον περιβαλλοντικό χώρο που καλλιεργούνται σε έναν υψηλότερο βαθμό από ότι αλλού. Οι αγρότες ορεινών εκμεταλλεύσεων λαμβάνουν περίπου το 45% αυτών των κεφαλαίων ενώ αποτελούν μόνο των 36% των αυστριακών αγροκτημάτων (με 49% του συνολικού U.A.A.). Ένα από τα πιο απαιτητικά περιβαλλοντικά στοιχεία αυτού του σχεδίου είναι η υποστήριξη της οργανικής καλλιέργειας. Το 2000, το 83% των οργανικών αγροκτημάτων που υποστηρίζονταν ήταν ορεινά αγροκτήματα (Kirner et Al, 2002) και η αναλογία από τις αυξήσεις οργανικής καλλιέργειας για τα αγροκτήματα με τις υψηλότερες δυσκολίες παραγωγής.

Το πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης καταστάθηκε ικανό να εντείνει τις προσπάθειες για το γεωργικο-περιβαλλοντικό πρόγραμμα και για το σχεδιασμό των λιγότερο προνομιούχων περιοχών, ιδιαίτερα στις ορεινές περιοχές, το οποίο έχει υποβληθεί με μερικές αλλαγές. Η νέα χρηματοδότηση των LFA επιδιώκει να ενσωματώσει μερικά από τα πλεονεκτήματα του παλαιού συστήματος πριν από την ένταξη της Αυστρίας στην ΕΕ. Το μέτρο επιτρέπει τώρα τη μεγαλύτερη διαφοροποίηση μεταξύ των αγροτών και εισάγει μια χρηματοδότηση που παρέχει τη βασική υποστήριξη στους αγρότες ορεινών εκμεταλλεύσεων. Προς το παρόν αυτά τα μέτρα, από κοινού με ένα σύνολο άλλων γεωργικών διαρθρωτικών παρεμβάσεων, κάλυψαν την πλειοψηφία των κεφαλαίων στο πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης.

Ενώ η δημόσια υποστήριξη είναι παρόμοια για όλες τις αγροτικές ομάδες, η αντισταθμιστική επίδρασή της έχει αυξηθεί κατά τη διάρκεια των πρόσφατων ετών και επιτυγχάνονται μείωση του εισοδηματικού χάσματος μεταξύ των ορεινών και πεδινών αγροκτημάτων. Τα διάφορα μέτρα δημόσιας υποστήριξης αποσυντίθενται, για να παρουσιάσουν την ποικίλη διανομή μεταξύ των κατηγοριών. Οι άμεσες χρηματοδοτήσεις είναι 47% για τα μη-ορεινά αγροκτήματα (στην συγκεκριμένη παραγωγή συγκομιδών στις ευνοϊκές περιοχές), ενώ οι αγρότες ορεινών εκμεταλλεύσεων λαμβάνουν το μεγαλύτερο μέρος της υποστήριξης κατευθείαν από το γεωργικο-περιβαλλοντικό πρόγραμμα (OPUL) και αντισταθμιστικά επιδόματα, τα οποία περιλαμβάνουν τη συντήρηση του τοπίου ως έναν από τους κύριους στόχους τους. Αυτά τα δύο αποτελούν το 65% της δημόσιας υποστήριξης για τα αγροκτήματα των ορεινών περιοχών, ενώ οι αγρότες μη-ορεινών εκμεταλλεύσεων

λαμβάνουν μόνο το 44% της δημόσιας υποστήριξης από αυτά τα μέτρα). Είναι φανερό ότι, χωρίς τη σαφή εστίαση των αντισταθμιστικών επιδομάτων και τα γεωργικο-περιβαλλοντικά μέτρα σχετικά με τις ορεινές καλλιέργειες, τα ορεινά αγροκτήματα με τις υψηλότερες δυσκολίες παραγωγής θα λάμβαναν την ελάχιστη δημόσια υποστήριξη.

3.3.6 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΕΙΝΗ ΓΕΩΡΓΙΑ

Το ειδικό χαρακτηριστικό γνώρισμα της νέας αγροτικής πολιτικής για τα ορεινά ήταν η προσέγγιση της περιφερειακής πολιτικής στην αγροτική πολιτική, που περιλαμβάνει τη συγκέντρωση ολόκληρου του «πακέτου» των νέων μέτρων για τη σταθεροποίηση των ορεινών αγροκτημάτων και συνοριακών αγροτικών πολιτικών των οποίων η επιβίωση ήταν κάτω από απειλή, λαμβάνοντας υπόψη το γεωργικό και μη γεωργικό εισόδημα ως κριτήριο για το επίδομα ενίσχυσης. Μια ειδική καινοτομία ήταν η εισαγωγή επιδόματος για τους αγρότες ορεινών εκμεταλλεύσεων, με στόχο μια μερική αποζημίωση για τις δύσκολες συνθήκες παραγωγής και τα φυσικά μειονεκτήματα λόγω θέσης. Η σημασία αυτής της άμεσης χρηματοδότησης έγκειται στο γεγονός ότι διαδραμάτισε το μέγιστο ρόλο στο σύνολο των προσφερόμενων μέτρων (Buckwell A., 1997b).

Με την ενίσχυση των κονδυλίων του προϋπολογισμού των τριών ειδικών προγραμμάτων για την ορεινή γεωργία από το 1972 ως το 1990, θα μπορούσαν να παραχθούν τα ακόλουθα αποτελέσματα:

- Κατά τη διάρκεια της ανάπτυξης των μεταφορών στις αγροτικές περιοχές, με τη συμμετοχή της ομοσπονδιακής κυβέρνησης, περίπου 700 χλμ οδικού δικτύου κατασκευάστηκε ετησίως (13.152 στο σύνολο), και σε έναν μέσο όρο 1.300 ορεινών αγροκτημάτων ετησίως (21.305 αγροκτήματα ορεινών στο σύνολο) κατασκευάστηκε ένας δρόμος μέτριας πρόσβασης από φορτηγά αυτοκίνητα.
- Η καθιέρωση 7.612 δασικών δρόμων υποστηρίχθηκε.
- Τα μέτρα δασοπονίας (αναδάσωση, ανάπτυξη αποθεμάτων, βελτίωση) εφαρμόστηκαν σε 135.448 εκτάρια της καλλιέργειας των δασών.
- □Οι ενισχύσεις για τα μεμονωμένα αγροτικά μέτρα στο πλαίσιο της περιφερειακής γεωργικής ενίσχυσης ωφέλησαν 73.220 αγροκτήματα στην ορεινή περιοχή στο πρώτο πρόγραμμα, 43.364 στο δεύτερο πρόγραμμα, και 58.335 στο τρίτο πρόγραμμα.

- Η περιοχή αναδάσωσης στο πλαίσιο της high-altitude αναδάσωσης και της προστατευτικής δασικής ανανέωσης ανήλθε στα 6.349 εκτάρια.
- Τα επιδόματα των αγροτών ορεινών εκμεταλλεύσεων 5.6 δισεκατομμυρίων ευρώ απονεμήθηκαν υπό μορφή άμεσων χρηματοδοτήσεων.

Η ενίσχυση της αγροτικής πολιτικής στις ορεινές περιοχές ήταν αποδοτική εν μέρει με την αποζημίωση των αγροτών μειονεκτούντων εισοδήματος και καλλιέργειας των ορεινών αγροκτημάτων σε σύγκριση με τα αγροκτήματα στις ευνοημένες περιοχές. Είχε επίσης μια συμβολή, που επιτρέπει τις εξαιρετικά ευαίσθητες οικολογικές αλληλεξαρτήσεις, στη διατήρηση, τη τακτοποίηση και τη συντήρηση και τη διαμόρφωση του πολιτιστικού τοπίου στις περιοχές με ιδιαίτερα μεγάλες σχετικές δυσκολίες καλλιέργειας, οι οποίες απειλήθηκαν επίσης από την έξοδο του πληθυσμού. Οι ενισχύσεις για τις γεωργικές και δασονομικές επιχειρήσεις από το ειδικό πρόγραμμα για την ορεινή γεωργία είχαν θετική επίδραση από πολλές απόψεις στην οικονομία των ορεινών περιοχών: θετικά εισοδηματικά αποτελέσματα μέσω των άμεσων χρηματοδοτήσεων στα ορεινά αγροκτήματα, σταθεροποιώντας αποτελεσματικά την τοπική αγορά απασχόλησης, υποστήριξη για την οικονομική διαφοροποίηση των αγροτικών οικογενειών, που επιτρέπουν τη συνεχή καλλιέργεια σε βάση μερικής απασχόλησης, παροχή υπηρεσιών για τον τουρισμό (Baldok et al, 1996).

Η ειδική ενίσχυση στα ορεινά αγροκτήματα ήδη νόμιμα καθιερώθηκε στον αυστριακό νόμο για τη Γεωργία του 1960. Η ετήσια «Πράσινη Έκθεση», στο αυστριακό νομοθετικό σώμα (εθνική συνέλευση) πρόκειται να πραγματοποιηθεί με τη συμμετοχή σε μια επιτροπή. Η επιτροπή περιλαμβάνει έναν αντιπρόσωπο κάθε πολιτικού κόμματος στην εθνική συνέλευση και των τεσσάρων σημαντικών ομάδων οικονομικού συμφέροντος (η προεδρική διάσκεψη του Αυστριακού Επιμελητηρίου της Γεωργίας, το Αυστριακό Εμπορικό Επιμελητήριο, το Ομοσπονδιακό Επιμελητήριο των εργαζομένων, και της Αυστριακής Ομοσπονδίας Συνδικάτου). Αυτή η "πράσινη έκθεση" και η συζήτηση της έκθεσης στην εθνική συνέλευση είναι επίσης ένας σημαντικός τρόπος αξιολόγησης των μέτρων ενίσχυσης. Υπάρχει επίσης ένα υψηλό επίπεδο αποδοχής και υποστήριξη μεταξύ του αυστριακού πληθυσμού για την παροχή των δημόσιων κονδυλίων στις γεωργικές και δασονομικές επιχειρήσεις - ιδιαίτερα στα ορεινά αγροκτήματα -όπου το διάταγμα επιτρέπει σε αυτούς να εκπληρώσουν τις κοινωνικά επιθυμητές λειτουργίες καλλιέργειας (π.χ. προστασία ενάντια

στους φυσικούς κινδύνους, συντήρηση της ποικιλομορφίας των ειδών κ.λπ.). Αυτό επιβεβαιώνεται από σφυγμομετρήσεις και μελέτες (Baldok et al, 2001).

3.3.7 ΓΕΝΙΚΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΓΙΑ ΜΙΑ ΕΠΙΤΥΧΗΜΕΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΟΡΕΙΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Η αυστριακή εμπειρία δείχνει ότι τα σημαντικότερα σημεία για μια επιτυχημένη πολιτική για τις ορεινές περιοχές είναι τα ακόλουθα (Horokona, 1998b):

- Οι σαφώς διατυπωμένοι στόχοι στην πολιτική για τις ορεινές περιοχές απαιτούνται σε κοινοβουλευτικό επίπεδο (νόμοι, προγράμματα), σε διοικητικό επίπεδο (οδηγίες, κ.λπ.) όπως είναι ένα σύνολο μέτρων με μια ολοκληρωμένη προσέγγιση.
- Οι ολοκληρωμένες προσεγγίσεις περιφερειακής πολιτικής για την ενίσχυση της ενδογενούς περιφερειακής ανάπτυξης υποστηρίζουν τα καινοτόμα, οικολογικά και κοινωνικά αποδεκτά έργα υλοποίησης στις ορεινές περιοχές, και βοηθούν επεκτείνοντας τη δυνατότητα ανάπτυξης.
- Εξ αιτίας των άνω του μετρίου δαπανών της, η παροχή, η προστασία και η λειτουργία των κοινωνικών και οικονομικών υποδομών στις ορεινές περιοχές απαιτούν την ιδιαίτερη υποστήριξη από τις δημόσιες αρχές.
- Προκειμένου να εφαρμοστούν τα μέτρα ενίσχυσης όσο το δυνατόν περισσότερο σύμφωνα με τους στόχους, ο καθορισμός των ορεινών περιοχών και οι λιγότερο προνομιούχες περιοχές πρέπει να γίνει όχι μόνο με βάση τις διοικητικές μονάδες, αλλά και σύμφωνα με τις μικρότερες φυσικές μονάδες. Η συγκεκριμένη επιχείρηση με βαθμολόγηση των γεωργικών και επιχειρήσεων δασοπονίας, βασισμένη στα μόνιμα φυσικά μειονεκτήματα καλλιέργειας που υπολογίζονται σύμφωνα με τα αντικειμενικά κριτήρια, είναι ιδιαίτερα σημαντική.
- Το επίπεδο άμεσων χρηματοδοτήσεων για να αντισταθμίσει τα φυσικά μειονεκτήματα πρέπει να βαθμολογηθεί σύμφωνα με τα αντίστοιχα διαφορετικά επίπεδα δυσκολίας, και να εξαρτηθεί από την εισοδηματική κατάσταση των αγροκτημάτων.

- □ Η βασική χρηματοδότηση της επιχορήγησης ανά αγρόκτημα, που βαθμολογείται σύμφωνα με τη δυσκολία καλλιέργειας και τις κοινωνικές συνθήκες, είναι πρώτιστα προς όφελος των μικρότερων αγροκτημάτων. Η βασική χρηματοδότηση αντιστοιχεί στη δομή μικρο-καλλιέργειας στις ορεινές περιοχές και είναι μεγάλης σπουδαιότητας στη συντήρηση της καλλιέργειας και των κοινωνικά επιθυμητών παρενεργειών της στην παροχή των θελκτικότητων.
- Εξ αιτίας της ίσης συμβολής τους στη συντήρηση, τη τακτοποίηση και τη διαμόρφωση του πολιτιστικού τοπίου και τα μερικής απασχόλησης αγροκτήματα πρέπει να λάβουν ίση μεταχείριση όσον αφορά τις άμεσες χρηματοδοτήσεις και την επένδυση για τις υποδομές επιχορήγησης.
- □ Μακροπρόθεσμα, ένας οικολογικός προσανατολισμός ως θεμελιώδη αρχή της γεωργίας και της δασοπονίας είναι απαραίτητος παντού. Οι βιώσιμες μορφές γεωργίας στις λιγότερο προνομιούχες περιοχές - προ πάντων στις ορεινές περιοχές- αντιμετωπίζουν μια πρόσθετη απειλή από τον ανταγωνισμό από τις οικολογικά αμφισβητήσιμες μορφές εντατικής γεωργίας.
- Ένας προσανατολισμός προς τα βιώσιμα οικονομικά συστήματα στις ορεινές περιοχές δεν πρέπει, εντούτοις, να περιοριστεί στη γεωργία και τη δασοπονία, αλλά πρέπει μακροπρόθεσμα να περιλάβει όλες τις οικονομικές και πολιτικές περιοχές.

Η μεγάλη σπουδαιότητα στη προστασία των περιβαλλοντικών θελκτικότητων και του πολιτιστικού τοπίου και στην προώθηση της αγροτικής ανάπτυξης στις ορεινές περιοχές είναι όχι μόνο μια επαρκής αγροτική πολιτική, αλλά και η συμβολή άλλων πολιτικών περιοχών και ο συντονισμός της στα πλαίσια της περιφερειακής πολιτικής. Η συμφωνία των διάφορων πολιτικών περιοχών σε υπερεθνικό επίπεδο είναι επίσης αυξημένης σπουδαιότητας για τις ορεινές περιοχές, όπου αφ' ενός τα υπάρχοντα προβλήματα εντείνονται από τις πανευρωπαϊκές εξελίξεις (π.χ. προβλήματα κυκλοφορίας) και, αφετέρου, το περιθώριο των ελιγμών στο σχεδιασμό και τον προγραμματισμό σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο γίνεται περιορισμένο (Dax και Horokova, 2002).

Τουρισμός

Ο Τουρισμός είναι ένα απαραίτητο στοιχείο του τομέα των υπηρεσιών στις ορεινές περιοχές, ειδικότερα στο δυτική περιοχή των Άλπεων. Η αύξηση πληθυσμού και η οικονομική ανάπτυξη τα τελευταία 20 χρόνια έχουν οδηγήσει αφ' ενός σε μια αύξηση της σημασίας της περιοχής των Άλπεων και αφ' ετέρου σε μια όξυνση των διαφορών μεταξύ των Αλπικών περιοχών

- Η περιοχή των Άλπεων επιδεικνύει ένα σημαντικό ποσοστό αύξησης πληθυσμών, με μέγιστη απαίτηση για στέγαση και με το μέγιστο οικονομικό δυναμισμό.
- Οι ορεινές περιοχές στη δυτική Αυστρία με ιδιαίτερα ευνοϊκές συνθήκες για το χειμερινό τουρισμό έχουν ένα αξιοπρόσεκτο επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης, όμως σήμερα απειλούνται εξαιτίας της εντατικής αξιοποίησής τους (όσον αφορά τις χρήσεις γης, τους φυσικούς πόρους, την αρχιτεκτονική κληρονομιά κ.α) με υψηλές πυκνότητες πληθυσμού, ειδικά κατά τους χειμερινούς μήνες.
- Αντίθετα, οι αλπικές περιφέρειες χωρίς κατάλληλες συνθήκες για χειμερινό τουρισμό παρουσιάζουν μειωμένο οικονομικό δυναμισμό. Αυτό ισχύει ειδικότερα για τις δομικά αδύνατες, παλαιές βιομηχανικές περιοχές (πολλές από τις οποίες είναι τοποθετημένες μέσα ή στα περιθώρια της περιοχής των Άλπεων στην Αυστρία), οι οποίες έχουν διαμορφώσει μια εστίαση περιφερειακής πολιτικής από τη δεκαετία του '80 το αργότερο.
- Περιοχές που απειλούνται από την έξοδο πληθυσμού, στην περιφέρεια ή στις ορεινές περιοχές των Άλπεων, παρατίθεντε με έντονη αντίθεση στο χωρικό πρόβλημα της συγκέντρωσης στα σημαντικότερα αστικά κέντρα. Η διατάραξη της οικολογικής ισορροπίας είναι αποτέλεσμα της συγκέντρωσης πολυάριθμων ατόμων στο χώρο (π.χ. μέσω του κυκλοφοριακού προβλήματος, τις απαιτήσεις των τουριστών, την αύξηση του πληθυσμού και την απαίτηση δημιουργίας τουριστικών υποδομών) (Hogokona 1998).

Η τουριστική ανάπτυξη του ορεινού όγκου των Άλπεων πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με δύο κυρίαρχα μοντέλα, διαφορετικά εκ φύσεως μεταξύ τους, τα οποία σχετίζονται με το βαθμό αποδιάρθρωσης των ορεινών αγροτικών κοινωνιών και οικονομιών. Πρόκειται για το μοντέλο του "Τυρόλο" και το "Γαλλικό" μοντέλο τα οποία μοιράζονται κατά άνισο τρόπο τον Αλπικό τουριστικό χώρο. Το μοντέλο του Τυρόλο το οποίο συχνά γενικεύεται μέσα από την

ονομασία "Αυστριακό μοντέλο" χαρακτηρίζεται σαν ένα μοντέλο "ήπιου τουρισμού". Αντίθετα το "Γαλλικό μοντέλο" εμπεριέχει τον χαρακτηρισμό του "σκληρού τουρισμού".

Η κύρια και ουσιαστική αρχή του μοντέλου του "Τυρόλο" είναι ότι η τουριστική ανάπτυξη, υπήρξε ελεγχόμενη εξ αρχής από τις αγροτικές κοινωνίες του ορεινού όγκου των Άλπεων, οι οποίες γνώριζαν να διατηρήσουν τον έλεγχο της εδαφικής ιδιοκτησίας τους και καταυτόν τον τρόπο να ιδιοποιηθούν την προκαλούμενη από την τουριστική ανάπτυξη υπεραξία.

Τρεις ουσιαστικοί παράγοντες καθόρισαν την ανάπτυξη του μοντέλου:

α. Αυτό στηρίχθηκε στην αρμονική συνύπαρξη δύο συμπληρωματικών συχνά δραστηριοτήτων, της αγροτικής και της τουριστικής, όπου η μια τροφοδοτούσε την άλλη. Απόρροια αυτής της δυαδικής σχέσης υπήρξε η αύξηση της πολυδραστηριότητας, παραδοσιακή αναγκαιότητα για την οικονομική και κοινωνική υπόσταση των ορεινών πληθυσμών.

Ο αγρότης είναι ταυτόχρονα ιδιοκτήτης ενοικιαζομένων δωματίων ή ξενοδόχος ή *moniteur* του Ski ή διαχειριστής μικρών Ski-Lifts, ή οδηγός βουνού κλπ.

β. Η αλληλοκάλυψη που υπάρχει μεταξύ αγροτικού και τουριστικού χώρου. Οι τουριστικοί σταθμοί δημιουργήθηκαν στη συνέχεια των μικρών παραδοσιακών χωριών με αποτέλεσμα να υπάρχει χωρική συνέχεια και σεβασμός της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής.

γ. Η δημιουργία αξιόλογων τουριστικών οργανώσεων ομοσπονδιακής μορφής. Σε κάθε σταθμό η αρμόδια οργάνωση συγκεντρώνει όλους τους αποδέκτες της τουριστικής δραστηριότητας, αντλεί οικονομικούς πόρους και εξασφαλίζει την προβολή-προώθηση, την *animation* και τη συντήρηση του σταθμού. Υπάρχουν επομένως δομές οι οποίες χαρακτηρίζονται αποτελεσματικά τόσο σε τοπικό επίπεδο όσο και σε περιφερειακό, εθνικό και διεθνές με τη συνεχή και εμπορική εκπροσώπηση του σταθμού.

Τα πλεονεκτήματα του μοντέλου του "Τυρόλου" είναι αρκετά. Γι' αυτό το λόγο έχει αποτελέσει αντικείμενο μίμησης από πολλές ορεινές περιοχές.

Μερικά εξ αυτών είναι τα ακόλουθα:

- η ποιότητα του χώρου υποδομής.
- η καλαισθησία των αγροτικών τοπίων.
- ο βαθμός συντήρησης των ορεινών τοπίων.

- τα ξύλινα σπίτια ή οι τοιχογραφίες.
- τα γεράνια στα παράθυρα, κλπ.

Είναι φανερό λοιπόν ότι οι Τουριστικοί παραγωγοί στο Τυρόλο υλοποιούν στο έπακρον την ιδέα που καλλιεργούν οι δυνητικοί τουρίστες για το τουριστικό προϊόν των ορεινών όγκων: ανθοστόλιστα καταλείματα, καλαισθητα τοπία, επαρκείς υπηρεσίες, άνεση κλπ. Η ποιότητα της υποδοχής στην περιοχή του Τυρόλο και οι προσφερόμενες υπηρεσίες από τους αγροτικούς πληθυσμούς χαρακτηρίζονται υψηλότερες των γαλλικών. Οι αγρότες έμαθαν να υποδέχονται και να διαχειρίζονται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο την τουριστική πελατεία, προκειμένου να την καταστήσουν επαναλαμβανόμενη. Ουσιαστικά ανταποκρίνονται στην ποιότητα του "ορεινού πλαισίου" εντός του οποίου διαμορφώνεται και αναπτύσσεται η τουριστική δραστηριότητα.

Η συνύπαρξη της τουριστικής ταυτόχρονα με την αγροτική δραστηριότητα είχε σαν αποτέλεσμα.

- να σταματήσει η παρακμή των αγροτικών οικονομιών.
- να βραδύνει η πληθυσμιακή έξοδος από τις αγροτικές περιοχές.
- να μετριάσει την πληθυσμιακή αύξηση των αστικών κέντρων

Ταυτόχρονα συνέβαλε:

- στη συντήρηση και την καλαισθησία του φυσικού τοπίου.
- στη δημιουργία συμπληρωματικών αγροτικών καλλιεργειών.
- στην επίτευξη μιας διπλής τουριστικής περιόδου, η οποία επιμηκύνεται και στις ενδιάμεσες περιόδους.

Τα τουριστικά καταλύματα των Αυστριακών ορεινών περιοχών φθάνουν σε υψηλά ποσοστά πληρότητας από τον Ιούνιο και διατηρούν αξιόλογη τουριστική δραστηριότητα και μετά το τέλος της καλοκαιρινής περιόδου, η οποία συνεχίζεται μέχρι τα τέλη Οκτωβρίου. Τα χειμερινά σπορ επιτρέπουν μια συνέχιση των δραστηριοτήτων των σταθμών από το Δεκέμβριο μέχρι τον Απρίλιο-Μάιο. Όμως το μοντέλο του Τυρόλου δεν έχει μόνον πλεονεκτήματα αλλά παρουσιάζει και μια σειρά μειονεκτημάτων και είναι τα ακόλουθα:

- οι σταθμοί αυτού του μοντέλου δημιουργήθηκαν για να ικανοποιήσουν κατεξοχήν τις ανάγκες του καλοκαιρινού παραθεριστικού τουρισμού και λιγότερο τις ανάγκες για χειμερινά σπορ.
- τα Ski -Lifts είναι συνήθως απομακρυσμένα από τα τουριστικά καταλύματα.

- οι προσφερόμενοι για σκι χώροι δεν ανταποκρίνονται ούτε στην έκταση, ούτε στη δυσκολία των Γαλλικών.
- οι αγροτικές κοινωνίες "καλομαθαίνουν" οι "ενεργοί" αγρότες μειώνονται, και συχνά οι αγροτικές εκτάσεις παραμελούνται.
- η έλλειψη φθηνών εργατικών χεριών οδήγησε σε προσπάθειες αναπλήρωσης τους με ξένους (Ιταλοί, Τούρκοι, Γιουγκοσλάβοι).

Το μοντέλο του "Τυρόλο" εμφανίζεται κυρίως στις γερμανόφωνες περιοχές του ορεινού όγκου των Άλπεων, ακολουθώντας διάφορες παραλλαγές. Συναντά κανείς το μοντέλο του "Τυρόλου" στην Haute Barriere, ανεπτυγμένο σε ένα πλαίσιο όπου το δασικό στοιχείο υπερτερεί του αγροτικού. Στην γερμανόφωνη Ελβετία το ποσοστό των ενοικιαζομένων δωματίων είναι πολύ μικρότερο απ'ότι στην Αυστρία. Το νότιο Τυρόλο με τα αμπέλια του και τις μηλιές του προσφέρει μια εναλλακτική μεσογειακή εικόνα σε σχέση με το Βόρειο.

4 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ

4.1 ΓΕΝΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ (ΕΥΡΩΠΗ)

Έχοντας ερευνήσει τις προσπάθειες ανάπτυξης των ορεινών περιοχών σε ευρωπαϊκή και εθνική κλίμακα, διαπιστώνουμε ότι δίνεται μία κοινή αναπτυξιακή κατεύθυνση: η ανεύρεση τρόπων αύξησης του εισοδήματος των ορεινών νοικοκυριών. Η οικονομική μειονεκτικότητα των ορεινών νοικοκυριών σε σχέση με τα λοιπά αγροτικά και αστικά βρίσκεται επομένως στο κέντρο της "Βιώσιμης Ορεινής Ανάπτυξης".

Απώτερος δε στόχος είναι η εξάλειψη των οικονομικών και των κοινωνικών ανισοτήτων μεταξύ των αγροτικών και των αστικών περιοχών. Στις σημερινές όμως συνθήκες – στις οποίες το αστικό μοντέλο ανάπτυξης όχι μόνο δεν αποδυναμώνεται αλλά ενισχύεται από διαρθρωτικές αλλαγές όπως η διεύρυνση του τομέα των υπηρεσιών σε σχέση με τον πρωτογενή και το δευτερογενή τομέα, οι συγχωνεύσεις των πολυεθνικών εταιρειών και η αύξηση του ανταγωνισμού και της εξατομίκευσης - η εξάλειψη των ανισοτήτων μεταξύ δυσπρόσιτων και μη περιοχών σημαίνει την αστικοποίησή τους. Έτσι, ενώ παλιότερα οι ορεινές περιοχές εγκαταλείπονταν λόγω των πιέσεων των δυνάμεων της αστυφιλίας, σήμερα απειλούνται από την εισβολή του αστικού μοντέλου κατανάλωσης και παραγωγής. Πρόκειται για μία προσπάθεια επιβολής μίας καινούριας μορφής αστικοποίησης, που δεν αφορά στη συγκέντρωση πληθυσμού στις πόλεις αλλά στην αλλαγή του τρόπου ζωής στο χωριό (Γούσιος,2007). Με την ολοένα αυξανόμενη εισροή ξένων ατόμων και στοιχείων στις ορεινές περιοχές, τα οποία δεν προλαβαίνουν να αφομοιωθούν και να προσαρμοστούν στις τοπικές συνθήκες, απειλείται με εξαφάνιση ο παραδοσιακός τρόπος ζωής και μαζί του η συλλογικότητα, η λιτότητα και το μέτρο που διατηρούνται ακόμα σε πολλές ορεινές περιοχές του κόσμου. Έτσι, σήμερα γίνεται επιτακτικότερη από τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος η ανάγκη προστασίας και διατήρησης των τοπικών ορεινών πολιτισμών, που φαίνονται πιο εύθραυστοι από τη φύση.

Το παγκόσμιο σχέδιο ανάπτυξης των ορεινών περιοχών, όπως διατυπώνεται από τα Ηνωμένα Έθνη και τίθεται προς υλοποίηση στα "κατώτερα", υπερεθνικά και εθνικά επίπεδα,

επιδιώκει να ενταχθούν όλες οι ορεινές περιοχές στο μοντέλο της ανταγωνιστικής "βιώσιμης ανάπτυξης", με την με συνθήκες αγοράς εκμετάλλευση των κατά τόπους συγκριτικών πλεονεκτημάτων και ιδιαιτεροτήτων τους - ομορφιά τοπίου, δυνατότητα ανάπτυξης τουριστικών δραστηριοτήτων, κ.τ.λ. Οι κάτοικοι των ορεινών περιοχών καλούνται να συμμετάσχουν σε αυτή τη διαδικασία, με την ενεργό συμμετοχή τους στη διαχείριση των τοπικών πόρων και την ανάπτυξη εμπορικών δραστηριοτήτων, προκειμένου να παράγουν όσο γίνεται μεγαλύτερο εισόδημα. Έτσι ενώ η χάραξη της γενικής πολιτικής γίνεται "εκ των άνω", προτείνεται ο σχεδιασμός των τοπικών δράσεων "εκ των κάτω". Στις αναπτυσσόμενες χώρες, αναλαμβάνουν δράση διεθνή ερευνητικά κέντρα (όπως το ICIMOD), ενώ στις αναπτυγμένες χώρες, συμμετέχουν περισσότερο οι πολίτες μέσα από τοπικούς συνεταιρισμούς και εταιρείες. Στην περίπτωση της Ελλάδας, το ρόλο του συντονιστή και διαχειριστή των χρηματοδοτήσεων έχουν οι τοπικές αναπτυξιακές εταιρείες. Το εάν και κατά πόσο οι τελικές δράσεις θα είναι θετικές ή όχι, επαφίεται στους ανθρώπους που αναλαμβάνουν να μεσολαβήσουν μεταξύ των κυβερνήσεων και των τοπικών πληθυσμών, την επιστημονική τους κατάρτιση, την αξιοπιστία και τη διάθεσή τους να λύσουν τα τοπικά προβλήματα χωρίς να υπονομεύσουν το φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον. Η θεμελιακής σημασίας για τη "βιώσιμη ανάπτυξη" ανταγωνιστικότητα, πέραν της οσοδήποτε τυχόν καλής πρόθεσης δεν προοιωνίζεται θετικές εξελίξεις στην κατεύθυνση της πραγματικά ολοκληρωμένης και αξιοβίωτης ανάπτυξης των ορεινών περιοχών.

Ουσιαστικά, η πολιτική της "βιώσιμης ορεινής ανάπτυξης" παρέχει τις κατευθυντήριες γραμμές και τα μέσα για να ενταχθούν οι μέχρι σήμερα απροσπέλαστες και απομονωμένες περιοχές στη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης, στην οποία κυριαρχεί το ατομικό πάνω στο συλλογικό συμφέρον, και η επιδίωξή του στις πραγματικά ολοένα δυσκολότερες σημερινές συνθήκες κάνει το άτομο και τις επιχειρήσεις να χρησιμοποιούν όλα τα δυνατά μέσα, συμπεριφερόμενοι τελικά με τον πιο ανήθικο τρόπο προς το ανθρώπινο και το φυσικό περιβάλλον. Οι ορεινές περιοχές ως φυσική και πολιτισμική ενότητα είναι αντικειμενικά, λόγω των στοιχείων που συγκροτούν τη φυσική και κοινωνικοοικονομική τους πραγματικότητα, οι πλέον ευάλωτες σε αυτή τη διαδικασία (Παπαδημάτου και Ρόκος, 2001).

4.2 ΟΙ ΑΥΣΤΡΙΑΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΟΡΕΙΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΕΕ

Μετά από την ένταξη της Αυστρίας στην ΕΕ, οι ορεινές περιοχές επαναπροσδιορίστηκαν σύμφωνα με τα κριτήρια της ΕΕ. Μεταξύ των τοπικών αρχών (κοινότητες) ή των μερών των περιοχών τοπικών αρχών που συμπεριλήφθηκαν στις ορεινές περιοχές που αντιστοιχούν στον κατάλογο των λιγότερο προνομιούχων γεωργικών περιοχών μέσα στους όρους της οδηγίας 75/268/ΕΟΚ για την Αυστρία μετά από την ιδιότητα μέλους της ΕΕ, υπάρχουν επίσης ιδιοκτησίες που, εξ αιτίας της μικρότερης δυσκολίας τους, δεν είναι κατηγοριοποιημένες ως ορεινές αγροτικές ιδιοκτησίες στους αυστριακούς όρους. Επομένως, το 49% όλων των γεωργικών και δασονομικών ιδιοκτησιών είναι τοποθετημένα στις ορεινές περιοχές (Dax, 2001). Ο συνολικός αριθμός όλων των αγροτικών ορεινών περιοχών σύμφωνα με τους ορισμούς της ΕΕ είναι μεγαλύτερος από το συνολικό αριθμό ορεινών-αγροτικών ιδιοκτησιών στην Αυστρία που καθιερώνονται σύμφωνα με τον κανονισμό του Υπουργού Γεωργίας και Δασοπονίας. Αφ' ετέρου, υπάρχουν επίσης ορεινά αγροκτήματα στην Αυστρία που δεν εμπεριέχονται μέσα στις ορεινές περιοχές όπως καθορίστηκε με την οδηγία 75/268/ΕΕ της ΕΕ.

Συνακόλουθα, το άμεσο σύστημα χρηματοδότησης της ΕΕ (αντισταθμιστικά επιδόματα της ΕΕ) για τη γεωργία στις ορεινές περιοχές και οι λιγότερο προνομιούχες περιοχές έπρεπε να υιοθετηθούν από την Αυστρία. Αυτό το αντισταθμιστικό επίδομα αντικατέστησε ποια ήταν προηγουμένως η σημαντικότερη άμεση χρηματοδότηση στα ορεινά αγροκτήματα και τα αγροκτήματα στις λιγότερο προνομιούχες περιοχές: το επίδομα των ομοσπονδιακών αγροτών ορεινών εκμεταλλεύσεων, οι άμεσες χρηματοδοτήσεις από τις επαρχίες (ασφάλιστρα καλλιέργειας και περαιτέρω άμεσες χρηματοδοτήσεις για τα αγροκτήματα ορεινών) και οι κοινές ομοσπονδιακά χρηματοδοτημένες άμεσες επιδοτήσεις "σε άλλες λιγότερο προνομιούχες περιοχές". Τα κονδύλια του προϋπολογισμού για αυτήν την μορφή ενίσχυσης προωθήθηκαν και ήταν περισσότερο από 74 εκατομμύρια ευρώ στην ένταξη στην ΕΕ.

Ήταν τα μικρά αγροκτήματα που αντιμετωπίζουν έναν υψηλό βαθμό δυσκολίας που θα ήταν οι ηττημένοι από την υιοθέτηση του συστήματος των αντισταθμιστικών επιδομάτων

της ΕΕ με τον αριθμό μονάδων ζωικού κεφαλαίου (LU) ή εκταρίων ως βάση, σε αντιδιαστολή με το προηγούμενο άμεσο σύστημα χρηματοδότησης στην Αυστρία, το επίδομα των αγροτών ορεινών εκμεταλλεύσεων ειδικότερα. Λόγω αυτού, η δυνατότητα της αποζημίωσης υπό μορφή εθνικής επιχορήγησης δημιουργήθηκε στη συνθήκη της ένταξης, τουλάχιστον για μια μεταβατική περίοδο δέκα ετών, για εκείνα τα αγροκτήματα που θα ελάμβαναν τα μειωμένα αντισταθμιστικά επιδόματα ή καθόλου μετά από την υιοθέτηση του συστήματος της ΕΕ (το 1995 80% των αγροκτημάτων ορεινών και περισσότερο από 50% πήρε αυτήν την εθνική επιχορήγηση).

Επίσης μεγάλης σπουδαιότητας για τις ορεινές περιοχές μετά από την ένταξη στην ΕΕ είναι το αυστριακό γεωργικο-περιβαλλοντικό σχέδιο (ÖPUL), για το οποίο μια ακέραια, οριζόντια προσέγγιση επιλέχθηκε (7,3 δισεκατομμύριο ευρώ στο σύνολο το 1995, 543 εκατομμύρια ευρώ). Οι αγρότες ορεινών εκμεταλλεύσεων πήραν περίπου το 45% αυτών των χρημάτων. Ένα σημαντικό στοιχείο αυτού του σχεδίου είναι η υποστήριξη της οργανικής καλλιέργειας. Το 1996 το 87% των επιδοτούμενων οργανικών αγροκτημάτων ήταν ορεινά αγροκτήματα. Επίσης μεγάλης σπουδαιότητας είναι ο στόχος 5α και τα σχέδια 5b και οι κοινοτικές πρωτοβουλίες της ΕΕ (INTERREG II, LEADER II). Λόγω της μείωσης των τιμών αγοράς και της αύξησης των άμεσων χρηματοδοτήσεων το ποσοστό της δημόσιας χρηματοδότησης στο εισόδημα από τη γεωργία και τη δασοπονία των αγροτών ορεινών που αυξάνονται μετά από την ένταξη στην ΕΕ κατά μέσον όρο από 32% σε 66% (για τα αγροκτήματα μη-ορεινών από 32% σε 70%) (Hogrova, 1998b).

Τον Ιούνιο του 1996, η Αυστριακή Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση έφερε ένα υπόμνημα σχετικά με τη γεωργία και τη δασοπονία στις ευρωπαϊκές ορεινές περιοχές (αυστριακό υπόμνημα σχετικά με το βουνό και τη λοφώδη καλλιέργεια) στη συζήτηση. Σε αυτό το υπόμνημα δηλώθηκε ότι - σύμφωνα με τις τρέχουσες συζητήσεις σχετικά με τη μεταρρύθμιση της κοινής αγροτικής πολιτικής καταδεικνύουν - η τρέχουσα γεωργική και διαρθρωτική πολιτική δεν μπορεί να παρέχει μια ικανοποιητική λύση στα προβλήματα των ορεινών περιοχών και υψιπέδων. Η Αυστρία επομένως προτείνει την περαιτέρω ανάπτυξη του παρόντος συστήματος προκειμένου να υπερνικηθούν τα παρόντα προβλήματα κατά τρόπο κατάλληλο (BMLF, 1996).

Οι νέες ευρωπαϊκές απαιτήσεις της Αυστρίας - το άνοιγμα ενός νέου πολιτικού επιπέδου δραστηριότητας στην ευρωπαϊκή χωροταξία - εξετάστηκαν το 1995 με το "αυστριακό έγγραφο θέσης για τη χωρική πολιτική ανάπτυξης στην Ευρώπη" (ÖROK, 1996).

4.3 Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΕΕ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΟΡΕΙΝΩΝ ΣΤΗΝ ΑΥΣΤΡΙΑ

Περιφερειακή ανάπτυξη και πολιτική

Η *περιφερειακή ανάπτυξη* στις ορεινές περιοχές και ο αντίκτυπος της ανάπτυξης στα πολιτιστικά τοπία είχε ως αποτέλεσμα την εστίαση των οικονομικών και περιφερειακών πολιτικών στην Αυστρία για πολλές δεκαετίες λόγω της ορεινής τοπογραφίας της χώρας. Ένα ειδικό πρόγραμμα υποστήριξης για τους αγρότες ορεινών εκμεταλλεύσεων καθιερώθηκε στις αρχές της δεκαετίας του '70, όπως αναφέρθηκε και προηγούμενα. Από την πρόσφατη δεκαετία του '70, η υποστήριξη των περιφερειακών οικονομιών έχει καθοριστεί από μια *από κάτω προς τα επάνω* προοπτική. Εν τω μεταξύ, τα μέτρα που σχεδιάζονται σύμφωνα με τις γεωργικές και περιφερειακές πολιτικές έχουν γίνει ένα σημαντικό συστατικό της πολιτικής για τα ορεινά της Αυστρίας, με τις σημαντικές επιπτώσεις στη βιώσιμη περιφερειακή ανάπτυξη. Η αξιολόγηση της ορεινής γεωργίας στην Αυστρία έχει πραγματοποιηθεί με ιδιαίτερη προσοχή στο γεωργικό τομέα και στα μέτρα που στοχεύουν να συντηρηθούν και να διαχειριστούν με συγκρατημένο τρόπο οι εδαφικοί πόροι κάτω από τις δύσκολες συνθήκες παραγωγής στα ορεινά (ÖROK, 1996). Στον πυρήνα της πολιτικής για τα ορεινά βρίσκεται η αξιολόγηση των μη εμπορεύσιμων αγαθών, τα οποία αναφέρονται όλο και περισσότερο ως "αγροτικές θελκτικότητες" στις διεθνείς αναφορές. Τέτοια αξιολόγηση πρέπει να περιληφθεί στις γενικές πολιτικές αξιολογήσεις της βιώσιμης ανάπτυξης. Η έμφαση στο χαρακτήρα των ορεινών περιοχών όσον αφορά τις πιθανές τοπικές και περιφερειακές θελκτικότητες έχει καταστήσει πιθανό να ενισχυθούν οι μικρής κλίμακας πρωτοβουλίες ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο. Η βιώσιμη χρήση των πόρων στις απομακρυσμένες ορεινές περιοχές εξαρτάται κατά ένα μεγάλο μέρος από την πιθανή δυνατότητα ανάπτυξης των θελκτικότητων στις περιφερειακές έννοιες, από την παγιοποίηση της ενδογενούς δυνατότητας του τοπικού

πληθυσμού, και από την πρόκληση των κατάλληλων πρωτοβουλιών για την ισορροπημένη ανάπτυξη των πολιτιστικών τοπίων και της αγροτικής κοινωνίας (Dax, 2001).

Ανωμαλη περιφερειακή αναπτυξη στις ορεινες περιοχές

Η σχετική πολιτική καλλιέργειας των ορεινών της Αυστρίας μετά την ένταξη της στην ΕΕ το 1995 βασίζεται στην οδηγία 75/268 της ΕΟΚ (αρθ. 3, παράγραφος 3) που έχει προσαρμοστεί ελαφρώς στον κανονισμό 950/97 (αρθ. 23), και αργότερα ενσωματώθηκε στον κανονισμό 1257/99 (αρθ. 13-21). Σύμφωνα με αυτήν την κατηγοριοποίηση και όπως έχει αναφερθεί και σε προηγούμενο κεφάλαιο, οι ορεινές περιοχές καταλαμβάνουν το 70% του Αυστριακού εδάφους και είναι κατοικία του 36% του αυστριακού πληθυσμού. Με έναν ευρύτερο καθορισμό των ορεινών το ποσοστό του εθνικού πληθυσμού που διαβιώνει στις ορεινές περιοχές φτάνει ακόμη και το 50% και υπερβαίνει το ποσοστό του πληθυσμού ορεινών περιοχών στις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες (Dax, 2004).

Είναι ουσιαστικό να συνειδητοποιηθεί ότι, σε αντίθεση με την οικονομική πτώση στις απομακρυσμένες περιοχές, η γενική δυναμική της επιχείρησης και της απασχόλησης στην περιοχή των Άλπεων υπόκειται στην ίδια τάση με την "μη-αλπική περιοχή": ο αριθμός ατόμων που απασχολούνται στη γεωργία και τη δασοπονία έχει μειωθεί δραστικά, η βιομηχανία και ο κατασκευή τομέας έχει ένα μεγάλο (αλλά μειωμένο) ποσοστό της συνολικής απασχόλησης, και η μετατόπιση των εργασιών προς την τριτογενή οικονομία είναι αρκετά έντονη. Ο *τουρισμός* είναι ένα βασικό στοιχείο από τον τομέα των υπηρεσιών στις ορεινές περιοχές, ειδικότερα στις δυτικές Άλπεις. Η αύξηση πληθυσμού και η οικονομική ανάπτυξη τα τελευταία 20 χρόνια έχουν οδηγήσει, αφ' ενός, σε αύξηση της σημασίας της περιοχής των Άλπεων αλλά και σε μία όξυνση των διαφορών, επίσης μέσα στην περιοχή των Άλπεων. Αυτή η διαφοροποίηση της τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης είναι ιδιαίτερα σημαντική δεδομένου ότι το πλαίσιο θα διαφοροποιούνταν αρκετά από περιοχή σε περιοχή.

Μια ταξινόμηση των εντατικών και λιγότερο-εντατικών ορεινών χρήσεων, και σε μη-ορεινούς δήμους παρουσιάζει τεράστιες διαφορές στα επίπεδα έντασης. Επιπλέον αποκαλύπτει ότι οι περιφερειακές διαδικασίες στην ανάπτυξη του τουρισμού έχουν δημιουργήσει την ανάγκη περαιτέρω συγκέντρωσης. Μερικές περαιτέρω αναλύσεις στην

πρόσφατη ανάπτυξη υπογραμμίζουν μια ακόμα ισχυρότερη εμπιστοσύνη σε συγκεκριμένες τοπικές / μικρές περιφερειακές στρατηγικές δεδομένου ότι παρουσιάζουν σημαντική απόκλιση μεταξύ των διαφορετικών ομάδων δήμων μια παρόμοια ένταση. Σε μερικές από τις εντατικότερες κοινότητες ορεινών οι διανυκτερεύσεις εξακολουθούσαν να είναι αυξημένες κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, ενώ σε συγκρίσεις που έγιναν, σε γνωστές τουριστικές θέσεις παρουσιάστηκε μια αρκετά διαφορετική προσέγγιση αποκαλύπτοντας μια σταθεροποίηση και μερικές φορές ακόμη και έναν περιορισμό των διανυκτερεύσεων. Πολλά από αυτά τα ποσοστά δραστηριότητας των περιοχών με τον τουρισμό, αφορούσαν οικονομικές δραστηριότητες που υπερβαίνουν το 25% του εργατικού δυναμικού αυτού του κλάδου, με αποτέλεσμα η ανάπτυξη να ασκεί άμεση επίδραση στην περιφερειακή απόδοση. Επιπλέον, για τις περισσότερες λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές η επέκταση και η εκ νέου επικέντρωση των στρατηγικών τουρισμού ήταν μια ελκυστική προτεραιότητα στα περιφερειακά προγράμματα.

Είναι σημαντικό να παρατηρηθεί επίσης ότι οι τουριστικές δραστηριότητες ασκούν εμφανής χωρική επίδραση στις ορεινές περιοχές. Ο υπολογισμός των μέγιστων επισκεπτών στην περιοχή λαμβάνοντας υπόψη τη οικολογική σχετικότητα του ζητήματος έντασης διευκρινίζει ότι ο τουρισμός είναι επιδρά περισσότερο στα μεγαλύτερα ύψη στα βουνά της δυτικής Αυστρίας. Με 450 άτομα ανά km² τη τουριστική περιοχή στις περισσότερες περιόδους αιχμής, η πυκνότητα μπορεί να φθάσει σε ένα επίπεδο συγκρίσιμο με τα πυκνά αστικά κέντρα στις κύριες κοιλάδες της χώρας.

Γενικά η υψηλή ποιότητα του πολιτιστικού τοπίου σε παρόμοια περιβάλλοντα ορεινών υποστηρίζει ότι οι διαφορές στην ένταση του τουρισμού αποκαλύπτουν την ανώμαλη αξιολόγησή της ως αγροτική θελκτικότητα. Μέσω της αμοιβαίας σχέσης των αγροτών με την αγροτική οικονομία, τα διαφορετικά σχέδια προτάσεων για τον τουρισμό και την ψυχαγωγία, αρκετά συχνά έχει επιπτώσεις στις αλλαγές χρήσης εδάφους. Σε πολλά μέρη των ορεινών περιοχών με λιγότερα τουριστικά αξιοθέατα, η καλλιέργεια πάσχει από τις τάσεις περιθωριοποίησης και το αγροτικό έδαφος μετατρέπεται βαθμιαία σε δάσος. Αφ' ετέρου, η παροχή υποδομής και η βιομηχανία και η κατασκευή διαμορφώνουν επίσης το τοπίο, και είναι ιδιαίτερα στοιχεία της περιφερειακής ανάπτυξης σε ένα ευαίσθητο περιβάλλον όπως τα βουνά.

Η εικόνα των Άλπεων ως μοναδική περιοχή τουριστών οδηγεί συχνά σε μια υπερεκτίμηση του οικονομικού ρόλου του τουρισμού. Η επικράτηση των μονο-δομημένων οικονομιών παρερμηνεύει τις πραγματικές οικονομικές δομές και σε μερικές περιπτώσεις μπορεί να διακινδυνεύει τη μελλοντική ανάπτυξη και να συμβάλει δυσανάλογα στην αξιολόγηση για τις αγροτικές θελκτικότητες. Πρόσφατα, η αμοιβαία σχέση της γεωργίας, του τοπίου και του ορεινού τουρισμού έχει χρησιμοποιηθεί για να αυξήσει το συγκεκριμένο χαρακτηριστικό γνώρισμα της χρήσης εδάφους στις ορεινές περιοχές. Εκτιμώντας ότι σε μερικές θέσεις η ένταση τουριστών ή/και η οικονομική δομή οδηγούν σε οξείες μορφές συγκρούσεων χρησιμοποίησης, άλλες περιοχές παραμένουν απειλητικές από την οικονομικής πτώσης και την έξοδο του πληθυσμού.

Ένταξη των ορεινών ζητημάτων στις χωρικές πολιτικές

Εκτός από τις ορεινές καλλιέργειες, η ανάπτυξη των ορεινών περιοχών έπρεπε να επιδιώξει συμπληρωματικά μέτρα σε άλλους πολιτικούς τομείς, ιδιαίτερα που ενισχύουν την τοπική/περιφερειακή ανάπτυξη αυτών των απομακρυσμένων περιοχών. Το 1979 η ομοσπονδιακή καγκελέρια εισήγαγε την ειδική πρωτοβουλία ορεινών περιοχών ως πιλοτικό σχέδιο για τις περισσότερες απομακρυσμένες ορεινές περιοχές. Ο στόχος αυτής της πρωτοβουλίας ήταν να υποστηρίξουν τα συνεταιριστικά επιχειρησιακά έργα σε όλους τους τομείς μέσω της ενθάρρυνσης των πρωτοβουλιών για ενδογενή περιφερειακή ανάπτυξη. Αν και οι παρεχόμενες επιχορηγήσεις υποστήριξης ήταν μάλλον μικρές στο σύνολο έναντι άλλων βιομηχανικών σχεδίων ανανέωσης, αυτό μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει μια μάλλον παρακινητική επίδραση σε περιφερειακή πολιτική στις ορεινές περιοχές της Αυστρίας. Ένα μέτρο για να ενισχυθεί αυτή η "από κάτω προς τα επάνω" προσέγγιση ήταν η παροχή κατάρτισης μέσω των περιφερειακών συμβούλων, ειδικά στις αρχικές φάσεις των πρωτοβουλιών. Στη διαδικασία, η έμφαση μετατοπίστηκε περαιτέρω στην περιφερειακή καινοτομία και τη μεταφορά τεχνογνωσίας. Με την πολυτομεακή προσέγγισή της, αυτές οι πιλοτικές ενέργειες βελτίωσαν την πληροφόρηση για τα οικολογικά ζητήματα και την ανάγκη για να ενσωματώσουν τις πολιτιστικές εξελίξεις των τοπίων ως πτυχή για τις ευρείες στρατηγικές των περιοχών που εξαρτάται σημαντικά από τη γενική οικονομική ανάπτυξή τους. Λόγω της ομοσπονδιακής δομής της Αυστρίας, είναι σημαντικό ότι τα χαμηλότερα

διοικητικά επίπεδα, ειδικότερα οι επαρχίες (ομόσπονδα κρατίδια), έχουν μοιραστεί αυτήν την στρατηγική και τα επίσης αναπτυγμένα προγράμματα ενίσχυσης για να υποστηριχθούν οι περιφερειακές πρωτοβουλίες ανάπτυξης για την οικονομική ανάπτυξη στις ορεινές περιοχές. Αυτά τα προγράμματα και οι πρόσθετες πρωτοβουλίες των τοπικών αρχών έχουν συμπληρώσει τα ομοσπονδιακά σχέδια ανάπτυξης στις περισσότερες απομακρυσμένες ορεινές περιοχές.

Σχετικές πρωτοβουλίες διαρθρωτικών ταμείων ορεινών

Η υιοθέτηση της πολιτικής της ΕΕ επέφερε πιά δραστικές αλλαγές για την ίδια την περιφερειακή πολιτική. Σε πολλές από τις ορεινές περιοχές διαρθρωτικών ταμείων, οι κοινοτικές πρωτοβουλίες INTERREG και προ πάντων LEADER έχουν εφαρμοστεί. Κάποιος μπορεί να υπολογίσει ότι για τα δύο τρίτα οι επιλέξιμοι τομείς των αυστριακών προγραμμάτων ήταν στις ορεινές περιοχές (ιδιαίτερα για τις περιοχές στόχου 5B). Με τη συγκέντρωση των προγραμμάτων διαρθρωτικών ταμείων για την περίοδο 2000-2006, οι επιλέξιμες περιοχές και πληθυσμός έχουν κοπεί από έναν τρίτο, οδηγώντας σε μια διεσπαρμένη περιοχή υποστήριξης (στόχος περιοχή 2). Αυτό σημαίνει μεγαλύτερες δυσκολίες στην εξέταση των κοινών προβλημάτων των ορεινών περιοχών μέσω αυτού του προγράμματος, και μεγαλύτερη ευθύνη για την περιφερειακή πολιτική εκ μέρους των εθνικών αρχών σε όλα τα επίπεδα (Dax και Horokova, 2002).

Για τις ορεινές περιοχές, η έννοια της ικανότητας υποστήριξης έχει κερδίσει επίσης τη σημασία, όπως η περιβαλλοντική απόδοση έχει γίνει ένα βασικό ζήτημα. Αυτό απεικονίζει επίσης την άποψη ότι αγροτικές θελκτικότητες στις ορεινές περιοχές είναι βασικά *προτερήματα* για την περιφερειακή ανάπτυξη. Υπάρχει ένα πλήθος μελετών και στρατηγικών που εξετάζουν την ανάγκη να αναπτυχθούν οι έννοιες, για να ενσωματώσει τα νέα οράματα στη χρήση του συγκεκριμένου χαρακτήρα στις αγροτικές (ορεινές) περιοχές και τις δυνατότητες των αγροτικών θελκτικοτήτων ως τμήμα πυρήνων της ανάπτυξής τους δυνατότητα (Dax, 2001). Τα κύρια μηνύματα έχουν μετατοπιστεί προς την επίτευξη μιας ισορροπίας μεταξύ μιας αστικής αγροτικής διάστασης των περιοχών. Αυτό περιλαμβάνει την έννοια ότι οι τοπικοί παραγωγοί εξαρτώνται όλο και περισσότερο από τη δυνατότητα να

εξεταστεί και να αξιοποιηθεί η εξωτερική απαίτηση που εκφράζεται ιδιαίτερα μέσα από έννοιες όπως η πολυλειτουργικότητα. Ως εκ τούτου μονο-δομικές προσανατολισμένες προσεγγίσεις προς την ανάπτυξη τομέα (π.χ. γεωργία ή επίσης τουρισμός) έχουν γίνει με μια χαλαρή σχετικότητα και συμπληρώνεται από τις πιο καινοτόμες προσεγγίσεις και δραστηριότητες, ενσωματώνοντας όλους τους οικονομικούς τομείς και την περιβαλλοντική απόδοση (Dax και Horokova, 2002).

Σχετικότητα των κοινοτικών πρωτοβουλιών στις στρατηγικές ορεινών περιοχών

Εκτός από το πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης, οι κοινοτικές πρωτοβουλίες INTERREG και LEADER είναι περισσότερο σχετικές με τις ορεινές περιοχές της Αυστρίας. Με ένα μερίδιο της τάξης του 3,7%, και αντίστοιχα του 3,5% της υποστήριξης της ΕΕ, περισσότερα από τα τρία τέταρτα των ενεργειών που πραγματοποιούνται μέσα στα ορεινά, και τα δύο προγράμματα αποκαλύπτουν την προτεραιότητα από τις υπάρχουσες πολιτικές για τις περιοχές. Αν και το LEADER εξετάζεται συνήθως ως κύριο σχετικό πρόγραμμα για την αγροτική ανάπτυξη, δεν πρέπει να παραμεληθεί η σχετικότητα του INTERREG. Ακόμα η οριζόντια εφαρμογή από το LEADER + σχεδόν σε όλα τα αγροτικά, και τα ορεινά μέρη της Αυστρίας πιθανό να χρησιμοποιήσει μερικά από τα κύρια χαρακτηριστικά και τις εργασίες από το πρόγραμμα LEADER. Το τελευταίο αρχίζει το 1991 και είναι η κοινοτική πρωτοβουλία της ΕΕ που σχεδιάζεται για την ανάπτυξη στις αγροτικές περιοχές. Η προσέγγισή της επιδιώκει τις καινοτόμες στρατηγικές για την ανάπτυξη επιλεγμένων αγροτικών περιοχών. Ο κύριος στόχος του προγράμματος είναι η χρήση των ενσωματωμένων στρατηγικών περιφερειακής ανάπτυξης όπως αναφέρεται στα μέτρα του κάθε τομέα, η εφαρμογή να εστιάζει στη συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού και στην εντατική συνεργασία και δικτύωση των δραστηριοτήτων αγροτικής ανάπτυξης (Dax και Horokova, 2002).

Από τη στιγμή που προσχώρησε στην ΕΕ, η Αυστρία έχει χρησιμοποιήσει την εμπειρία της, με παρόμοιες από κάτω προς τα επάνω πρωτοβουλίες για την τοπική ανάπτυξη για να υποστηρίξει το ξεκίνημα ενός ευρέος φάσματος πρωτοβουλιών LEADER. Στο πρόγραμμα LEADER II (1995-1999), 32 τοπικές ομάδες δράσης (LAGs) που καλύπτουν μια

περιοχή με έναν πληθυσμό περίπου 765.000 κατοίκων (10% του αυστριακού πληθυσμού) συμμετείχε. Τώρα, στο σύγχρονο LEADER + προγραμματίστηκε, η ευκαιρία να επεκταθεί η επιλέξιμη περιοχή σε όλες τις "αγροτικές" περιοχές της χώρας και η περιοχή των 56 επιλεγμένων LAGs για την περίοδο προγράμματος (2000-2006) επεκτάθηκε σε 56% της συνολικής περιοχής της Αυστρίας με έναν πληθυσμό των κατοίκων 2.175 εκατομμυρίων (27% του αυστριακού πληθυσμού). Το οικονομικό πλαίσιο αυτής της κοινοτικής πρωτοβουλίας έχει ανέλθει από τις συνολικές δαπάνες των €67 εκατ. σε €161.5 εκα., μεταξύ των δύο περιόδων, συμπεριλαμβανομένης της χρηματοδότησης της ΕΕ, €21.5 εκατ. και €75.5 εκατ. αντίστοιχα. Αυτή η αύξηση σαφώς απεικονίζει την εθνική ανησυχία, για να ενισχύσει την ευρεία συμμετοχή των τοπικών δραστών στην πρωτοβουλία. Είναι γεγονός ότι η Αυστρία απέκτησε πλούσια εμπειρία από την εφαρμογή του προγράμματος κατά τη διάρκεια της πρώτης περιόδου. Η εμπειρία αυτής της αξιολόγησης ήταν επίσης ένα σημαντικό κίνητρο στη μεγάλη υποχρέωση προς τη διεύρυνση της προσέγγισης στην τρέχουσα περίοδο του προγράμματος.

Οι πρωτοβουλίες σε αυτήν την περίοδο ακολουθούν τώρα τους κανονισμούς χρηματοδότησης που έχουν βελτιωθεί, η υποστήριξη του LEADER + γίνεται αποκλειστικά από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Καθοδήγησης Και Εγγυήσεων (ΕΤΓΚΕ) - Τμήμα Καθοδήγησης, καθώς επίσης και η απαραίτητη εθνική χρηματοδότηση από τα δημόσια και ιδιωτικά κεφάλαια. Οι κύριοι στόχοι είναι να ενθαρρυνθούν και να υποστηριχθούν οι ενασχολούμενοι με τον αγροτικό τομέα, στη σκέψη για τη μακροπρόθεσμη δυνατότητα συμμετοχής στις καινοτόμες δραστηριότητες που τείνουν να έχουν έναν πειραματικό χαρακτήρα στην περιοχή τους. Στο αυστριακό πλαίσιο, η κοινοτική πρωτοβουλία έδωσε ιδιαίτερη προσοχή στην εξέταση των ορεινών περιοχών, εκφράζοντας την ανάγκη να βελτιωθεί η πληροφόρηση των τοπικών φορέων και να αναπτυχθούν οι περιφερειακές στρατηγικές που προσπαθούν να παγιώσουν τη δυνατότητα που προκύπτει από τη διαφοροποίηση και τη συνεργασία των βασισμένων, στα αγροκτήματα, δραστηριοτήτων. Από κοινού με την ανάπτυξη του τουρισμού, η κατανόηση της παροχής των στοιχειωδών στόχων μέσω της συντήρησης από την αγροτική διαχείριση υπό τις δυσμενείς συνθήκες παραγωγής στις ορεινές περιοχές, ήταν αποφασιστικές στην αλλαγή της τοποθέτησης των τοπικών δράσεων (Dax και Horokova, 2002).

Η τρέχουσα πρόταση για την επόμενη περίοδο προγραμματισμού (από το 2007 και μετά) αφορά την καθιέρωση ενός χωριστού Αγροτικού Αναπτυξιακού Ταμείου που θα περιλαμβάνει ένα όργανο που θα φροντίζει για την οργάνωση και το περιεχόμενο του μελλοντικού προγράμματος. Ειδικότερα εξετάζεται, η κατανομή των κεφαλαίων σε έναν περιεκτικό και μάλλον εύκαμπτο πρόγραμμα στο πλαίσιο ενός πολιτικού προγράμματος τομέα. Προτείνεται επομένως από τους τοπικούς φορείς, οι οποίοι επιθυμούν να συνεχίσουν τις δραστηριότητές τους, να πραγματοποιήσουν ότι περιφερειακές προτεραιότητες μπορούν ώστε να κρατηθεί σε ισχύ με ένα μακροπρόθεσμο πλαίσιο υποστήριξης.

Ένα δεύτερο παράδειγμα του ρητού προσανατολισμού ορεινών παρέχεται μέσω του προγράμματος INTERREG IIB για τον Αλπικό χώρο. Το πρόγραμμα που καλύπτει πλήρως την αλπική οροσειρά και τις σχετικές περιοχές, στοχεύει στην καθιέρωση του αλπικού χώρου ως μια ισχυρή περιοχή στο ευρωπαϊκό δίκτυο της ανάπτυξης περιοχών: Αυτό απαιτεί να αναπτύξει μια κοινή κατανόηση του ρόλου της περιοχής από την άποψη της βιώσιμης χωρικής ανάπτυξης και να προαχθεί ενεργά αυτό από τις διάφορες δραστηριότητες και τα μέτρα. Η διαπεριφερειακή και διεθνική συνεργασία πραγματοποιήθηκε για να αποτελεί κριτήριο στην εξέταση των ακόλουθων τριών πολιτικών οδηγιών χωροταξίας του ESDP: ισορροπημένο και πολύκεντρο αστικό σύστημα και νέα αστική αγροτική σχέση ισότητας της πρόσβασης στην υποδομή και γνώση της βιώσιμης ανάπτυξης, συνετή διαχείριση και προστασία της φύσης και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Αξιολογείται θετικό ότι το πρόγραμμα δεν περιορίζεται στις περιβαλλοντικές μονάδες στην κεντρική περιοχή των Άλπεων. Αφ' ετέρου, ως νέο τύπο δραστηριότητας οι μονάδες χωροταξίας και τα περισσότερα παραισθησιακά στοιχεία θα μπορούσαν να ενισχυθούν στο πρόγραμμα. Εξέταση των προβλημάτων μιας κοινής γεωγραφικής περιοχής του προγράμματος πρέπει να διατηρηθεί στην επόμενη περίοδο προγραμματισμού (Dax και Horokova, 2002).

4.4 ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΤΙΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Οι ορεινές περιοχές της Ελλάδας κατατάσσονται σε τρεις τύπους: τις αναπτυγμένες, τις αναξιοποίητες και τις προβληματικές. Οι περιοχές των δύο πρώτων τύπων εντάσσονται στην γενικότερη ευρωπαϊκή πολιτική για τον αγροτικό χώρο, δηλαδή στην "ολοκληρωμένη

ανάπτυξη της υπαίθρου", ενώ για τις ορεινές περιοχές του τρίτου τύπου σχεδιάζονται τοπικά "ολοκληρωμένα αναπτυξιακά προγράμματα". Η προτεινόμενη "ολοκληρωμένη" - όπως την ονομάζουν, χωρίς να το εννοούν - "ανάπτυξη" καμία σχέση δεν έχει με την ολοκληρωμένη αξιολύπη ανάπτυξη, που είναι η ταυτόχρονα οικονομική, κοινωνική, τεχνική /τεχνολογική, πολιτική και πολιτισμική ανάπτυξη, σε διαλεκτική αρμονία και με σεβασμό στο συγκεκριμένο φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον (Ρόκος 2000, 2001).

Η "ολοκληρωμένη ανάπτυξη του αγροτικού χώρου" δεν εξετάζει την παιδεία, τον πολιτισμό και τις άλλες συνιστώσες της ζωής και των παραδόσεων του αγροτικού πληθυσμού, αλλά αναφέρεται κυρίως στη μονοδιάστατη οικονομική ανάπτυξη, που θα γίνεται πλέον όχι μόνο στο γεωργικό τομέα, αλλά και στον τομέα της αναψυχής, του τουρισμού και όλων των εν δυνάμει παραγωγικών πόρων, οι οποίοι μπορούν να αποφέρουν στην αγορά το μεγαλύτερο κέρδος με το λιγότερο κόστος. Για τις ορεινές περιοχές που είναι ήδη σχετικά "αναπτυγμένες" ή δύναται να "αναπτυχθούν" με ελάχιστο δημόσιο κόστος (π.χ. λόγω της εγγύτητας σε κύριους οδικούς άξονες, πόλεις, κ.λ.π.), προτείνονται μεγάλες τουριστικές επενδύσεις, καθώς και αύξηση του αριθμού και των δυνατοτήτων των χιονοδρομικών κέντρων, για να ικανοποιήσουν τις ολοένα αυξανόμενες ανάγκες "αναψυχής" των κατοίκων των πόλεων κατά τη διάρκεια του Σαββατοκύριακου. Στην προσπάθεια απορρόφησης σε σύντομο χρονικό διάστημα των σχετικών ευρωπαϊκών και κρατικών κονδυλίων υπάρχει ο κίνδυνος να γίνουν ενέργειες αποσπασματικές, επιτόλαιες, κερδοσκοπικές και εν τέλει καταστροφικές για το εύθραυστο και ευάλωτο φυσικό και ανθρώπινο περιβάλλον. Η προσπάθεια αποκόμισης του μέγιστου δυνατού οφέλους με το λιγότερο δυνατό κόστος είναι πιθανό να έχει ως συνέπειες την ανεξέλεγκτη δόμηση και τσιμεντοποίηση των ορεινών οικισμών, τη διαπλάτυνση και επέκταση του οδικού δικτύου μέσα από δάση και ευαίσθητα οικοσυστήματα, την αύξηση των υποδομών σε δίκτυα άρδευσης και αποχέτευσης χωρίς την πρόληψη για προστασία των ανεκτίμητων πλέον φυσικών υδάτων και την κοινωνική και πολιτισμική μετάλλαξη του ορεινού πληθυσμού. Η βίαια ή μιμητική μετατροπή των μέχρι πρότινος αγροτών σε επιχειρηματίες εκτός του ότι θέτει σε κίνδυνο τους τοπικούς πολιτισμούς δεν μπορεί αυτομάτως να εξασφαλίζει τη "βιωσιμότητα" των επιχειρήσεών τους. Το μεγάλο ύψος του απαιτούμενου αρχικού κεφαλαίου, τα έξοδα συντήρησης των εγκαταστάσεων και του προσωπικού, η μικρή τουριστική περίοδος και οι μειωμένες σε σχέση με τις αναμενόμενες αποδοχές λόγω της

χαμηλής αγοραστικής δυνατότητας των καταναλωτών δημιουργούν τεράστια χρέη στους νέους επιχειρηματίες, που δεν διαθέτουν τις γνώσεις και τους μηχανισμούς προώθησης των εμπορευμάτων και των υπηρεσιών τους. Αλλά ακόμα και στην περίπτωση που κάποιοι μπορέσουν σύντομα να αποκομίσουν κέρδος, θα το χρησιμοποιήσουν σύμφωνα με τα αστικά, ακατάλληλα για τις ορεινές περιοχές, καταναλωτικά πρότυπα, που θα αλλοιώσουν τον χαρακτήρα της περιοχής. Κι όταν αλλοιωθεί ο χαρακτήρας της περιοχής, οι επισκέπτες θα σταματήσουν να προσέρχονται, γιατί δεν θα βρίσκουν πια την ηρεμία, την ομορφιά και τη μοναδικότητα του τοπίου που έψαχναν. Όλα τα παραπάνω βεβαιώνουν τον κίνδυνο να βρεθούν οι ορεινές περιοχές σε αδιέξοδο αν οι κάτοικοί τους ακολουθήσουν τον μονόδρομο της ανταγωνιστικής "βιώσιμης ανάπτυξης", που ονομάζουν και ψευδεπίγραφα και "ολοκληρωμένη" (Παπαδημάτου και Ρόκος, 2001).

Τα "ολοκληρωμένα αναπτυξιακά προγράμματα" εντάσσονται και αυτά στο πνεύμα μιας τέτοιας "ολοκληρωμένης ανάπτυξης της υπαίθρου", αναφέρονται όμως στις προβληματικές ορεινές περιοχές. Επιδιώκουν την οικονομική ανάπτυξή τους σε όλους τους τομείς (γεωργία, κτηνοτροφία, μεταποίηση, υπηρεσίες) για να πετύχουν την προσέλευση τουριστών υψηλών εισοδημάτων που αναζητούν την "ποιότητα". Πώς θα διατηρηθεί η ποιότητα και η αυθεντικότητα του παραδοσιακού προϊόντος όταν αυτό αρχίζει να παράγεται μαζικά; Πώς ένας ελάχιστος ήδη και κατά την πλειοψηφία του γερασμένος πληθυσμός θα αρχίσει ξαφνικά να παράγει ποιοτικά προϊόντα και υπηρεσίες; Η απάντηση σε αυτά τα ερωτήματα θα μπορούσε να δοθεί μόνο ύστερα από διεπιστημονική ερευνητική εργασία και σταδιακή μακροχρόνια υλοποίηση και παρακολούθηση της αναπτυξιακής διαδικασίας. Καθώς το κράτος δεν βοηθά τέτοιου είδους εγχειρήματα, είναι πιθανό οι επιλεγμένες ορεινές προβληματικές περιοχές να "αναπτυχθούν" εξωγενώς, από ξένα για την περιοχή ιδιωτικά κεφάλαια που θα είναι ικανά να παράγουν "ποιοτικές" υπηρεσίες σε πολυτελή ξενοδοχεία και άλλες σχετικές "βιώσιμες" επιχειρήσεις, ικανές να επιβιώσουν στην άκρως ανταγωνιστική τουριστική αγορά. Το ελληνικό κράτος ακολουθώντας για άλλη μια φορά τις παγκόσμιες επιταγές, υιοθετεί την πολιτική της μονοδιάστατης δήθεν «ήπιας» αλλά κατεξοχήν διαβρωτικής και ανταγωνιστικής τουριστικής ανάπτυξης, χωρίς να ερευνά τα ιδιαίτερα φυσικά, κοινωνικά, οικονομικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά, την κλίμακα και τα μεγέθη της περιοχής υπό «ανάπτυξη». Οι εκ των άνω αναπτυξιακές επιλογές δεν μπορούν να ανταποκριθούν στην πολυπλοκότητα της φυσικής και κοινωνικοοικονομικής

πραγματικότητας μιας περιοχής, ιδιαίτερα όταν η περιοχή αυτή διατηρεί, σε μικρό ή μεγάλο βαθμό, το δικό της πολιτισμό. Αυτό φαίνεται από την ίδια την επιλογή των περιοχών στις οποίες θα απορροφηθούν τα 293 εκ. ευρώ του Γ΄ Κ.Π.Σ (Μιχαηλίδου και Ρόκος, 2001).

5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα συμπεράσματα που προέκυψαν από όλη την πορεία της παρούσας εργασίας σφοδρούν και τις δύο περιοχές – χώρες μελέτης με σκοπό την συγκριτική παρουσίαση τόσο της υφιστάμενης κατάστασης στα ορεινά τους όσο και των πολιτικών που εφαρμόστηκαν σε εθνικό επίπεδο.

Η ανάπτυξη στις ορεινές περιοχές δεν μπορεί, λόγω των εξαιρετικών ιδιαιτεροτήτων της φυσικής και της κοινωνικοοικονομικής τους πραγματικότητας, να είναι ειδική/ μερική/ θεματική/ κλαδική. Αντίθετα, οφείλει να είναι πολυδιάστατη και πολυλειτουργική και να εξασφαλίζει, τόσο τη διαχρονική πολυαπασχόληση των κατοίκων τους, όσο και τη δυνατότητά τους να ζουν μια ποιοτική ζωή.

Παρά το γεγονός ότι η Αυστρία έχει καλύτερα προσαρμοσμένες πολιτικές για τα ορεινά της, συγκριτικά με την Ελλάδα, σήμερα κυριαρχούν και εκεί οι άξονες της ΕΕ για:

- Προστασία του περιβάλλοντος
- Διασφάλιση της ποιότητας των προϊόντων που παράγονται στις ορεινές περιοχές

Ειδικότερα, η ΚΑΠ συνέβαλε και συμβάλλει στις διακυμάνσεις των καλλιεργούμενων εκτάσεων και στις δύο χώρες αποτελώντας ταυτόχρονα την κύρια πολιτική αυτών αλλά και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η διάρθρωση και αποδοτικότητα της γεωργικής παραγωγής και κατ' επέκταση η εισοδηματική κατάσταση και στις δύο χώρες προσδιορίζεται σε πολύ μεγάλο βαθμό από τα μειονεκτήματα που αναφέρθηκαν παραπάνω. Λόγω του υψηλού κόστους παραγωγής, συντήρησης και μεταφοράς οι περιοχές αυτές δεν δύνανται να επιδείξουν ανταγωνιστικότητα τιμών έναντι των πεδινών περιοχών.

Τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Αυστρία, η κύρια απασχόληση είναι η γεωργία και η κτηνοτροφία. Αποτελεί κοινή διαπίστωση το γεγονός ότι ο χώρος δεν προσφέρεται για εντατικού τύπου εκμεταλλεύσεις, τόσο λόγω του ανάγλυφου των περιοχών όσο και της έλλειψης των υποδομών που απαιτούνται για τέτοιου είδους λειτουργίες. Πιο συγκεκριμένα, τα κυριότερα εμπόδια που εμφανίζονται είναι οι κακές καιρικές συνθήκες που επικρατούν το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου, που έχει σαν άμεσο αποτέλεσμα τόσο τη μικρή βλαστική

περίοδο όσο και τις συχνές καταστροφές του φυτικού και ζωικού κεφαλαίου. Το απότομο ανάγλυφο δημιουργεί πρόσθετα προβλήματα στην άρδευση των καλλιεργειών αλλά και αποτελεί το σημαντικότερο παράγοντα υποβάθμισης των εδαφών, εξαιτίας της διάβρωσης. Τέλος, το καλλιεργητικό κόστος στις περιοχές αυτές είναι ιδιαίτερα υψηλό, επειδή απαιτούνται μεγάλης ιπποδύναμης γεωργικά μηχανήματα. Όσον αφορά τη κτηνοτροφία αποτελεί πλέον κανόνα το φαινόμενο της υπερβόσκησης των βοσκοτοπιών, που τους οδηγεί σε μια διαρκή υποβάθμιση με κίνδυνο κάποια στιγμή η υποβάθμιση αυτή να μην είναι αναστρέψιμη. Τα εγγενή αυτά μειονεκτήματα ευθύνονται κύρια για τα αναπτυξιακά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι περιοχές αυτές. Η απουσία εναλλακτικών εργασιακών επιλογών οδηγούν τον ενεργό πληθυσμό είτε στην ενασχόλησή του με τη γεωργία ή την κτηνοτροφία, είτε στην εσωτερική ή εξωτερική μετανάστευση. Οι νέοι άνθρωποι των περιοχών αυτών αδυνατούν να βρουν τα στοιχεία αυτά που θα έκαναν τη ζωή τους πιο ενδιαφέρουσα αλλά και πιο εύκολη και επομένως τις εγκαταλείπουν προκειμένου να αναζητήσουν σε μεγαλύτερα αστικά κέντρα τα στοιχεία αυτά. Το φαινόμενο αυτό έχει αλυσιδωτές επιπτώσεις, γιατί η απουσία νέων ανθρώπων από τις περιοχές αυτές, εκτός του ότι σηματοδοτεί την εγκατάλειψή τους, στερεί από τους διαμορφωτές αναπτυξιακών πολιτικών το καθοριστικότερο στοιχείο σχεδιασμού και εφαρμογής που είναι το ανθρώπινο δυναμικό.

Λόγω της τάσης αποεπένδυσης αλλά και λόγω της μείωσης και γήρανσης του πληθυσμού παρατηρείται τα τελευταία χρόνια μια φθίνουσα πορεία των περιοχών αυτών και πτώση του γεωργικού εισοδήματος και αυξανόμενη εγκατάλειψη του πρωτογενή τομέα.

Τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Αυστρία εφαρμόστηκαν οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες των Διαρθρωτικών Ταμείων με παρόμοιο τρόπο, με αποτέλεσμα να είναι δύσκολο να εντοπιστούν διαφορές στις πολιτικές που εφαρμόζονται στις ευρωπαϊκές χώρες, διότι βασίζονται σε χρηματοδότηση της ΕΕ και έχουν κάτι κοινό.

Παρά τα κοινά στοιχεία που παρουσιάζουν οι ορεινές περιοχές των δύο χωρών όσον αφορά τις πολιτικές, η Αυστριακή πολιτική μπορεί να αποτελέσει πρότυπο μίμησης για την Ελλάδα, λαμβάνοντας πάντα υπόψη το διαφορετικό κοινωνικο οικονομικό, γεωμορφολογικό και πολιτιστικό τους επίπεδο. Τα ειδικά προγράμματα για την ανάπτυξη της ορεινής γεωργίας σε συνδιασμό με την ενίσχυση των αγροτικών προϊόντων έδωσε μια νέα ώθηση στα αυστριακά ορεινά αγροκτήματα και αύξησε επίσης το εισόδημα των αγροτών, περιορίζοντας

την εγκατάλειψη του πρωτογενή τομέα. Τα παραπάνω προγράμματα στηρίχθηκαν στο ενδιαφέρον της ομοσπονδιακής κυβέρνησης για τις ορεινές περιοχές, αφού από νωρίς είχαν κατανοήσει ότι η συντήρηση και φροντίδα του ορεινού περιβάλλοντος και των κατοίκων της βελτιώνει την ποιότητα της ζωής, του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, που είναι σπουδαία κληρονομιά όλων. Στο επίπεδο των πολιτικών που εφαρμόστηκαν στην Ελλάδα, στο πλαίσιο των πολιτικών της ΕΕ, παρόμοιο σκεπτικό δεν ακολουθήθηκε και οι ενέργειες που έγιναν για την βιώσιμη ανάπτυξη των ορεινών περιοχών ήταν αποσπασματικές και μικρής κλίμακα, με αποτέλεσμα την ερήμωση και μερικές φορές την παρακμή των περιοχών αυτών. Συνεπώς, είναι αναγκαία η καταγραφή των ουσιαστικών αναγκών και μειονεκτημάτων των ορεινών περιοχών της χώρας μας, ώστε να σχεδιαστούν οι κατευθύνσεις και οι πολιτικές που θα βοηθήσουν στην ανάπτυξη τους, μέσα από τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που παρουσιάζουν.

6 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η ανάπτυξη στις ορεινές περιοχές θα πρέπει να βασιστεί σε ένα πλήθος παραγόντων, λαμβάνοντας υπόψη αρχικά τις υφιστάμενες ορειογραφικές συνθήκες, το δεδομένο μικρο και μακροπεριβάλλον της κάθε ορεινής περιοχής, τις ιδιαιτερότητες στις χρήσεις γης αλλά και το είδος των δραστηριοτήτων που έχουν αναπτυχθεί στο παρελθόν. Σκοπός της θα πρέπει να είναι η αναδιάρθρωση των καλλιεργειών, η αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος για κάθε κάτοικο των συγκεκριμένων περιοχών η ανάπτυξη περιβαλλοντικής πολιτικής προκειμένου η κάθε νέα δραστηριότητα η οποία θα προτείνεται μέσω των αναπτυξιακών προγραμμάτων και δράσεων να έχει αντίκτυπο οικονομικό περιβαλλοντικό αλλά και κοινωνικό για την περιοχή.

Η όποια μορφή ανάπτυξης για τις ορεινές περιοχές συνοψίζεται στην έννοια της αειφορίας και οι όποιες προσπάθειες πρέπει να εστιάζουν : στις ολοκληρωμένες παρεμβάσεις σε έργα υποδομής και αναβίωσης με απόλυτο σεβασμό στο περιβάλλον, στη διασύνδεση και συνεργασία των εμπλεκόμενων φορέων αλλά κυρίως στη συντονισμένη ανάδειξη και προβολή των φυσικών και πολιτιστικών πόρων των ορεινών περιοχών, στη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων, στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των αγροτικών ορεινών και μειονεκτικών περιοχών, στην αναδιάρθρωση της τοπικής αγροτικής οικονομίας, οικονομική και πολιτιστική αναβάθμιση της υπαίθρου καθώς και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων των αγροτικών περιοχών. Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στο μεγάλο ποσοστό του γηρασμένου πληθυσμού που κατοικεί σε αυτές τις περιοχές ώστε να καλυφθούν οι άμεσες ανάγκες του και να υπάρξει μια ισόρροπη κοινωνική ανάπτυξη.

Ως ενδεικτικές προτάσεις που κινούνται πάνω ακριβώς σε αυτό το θεωρητικό υπόβαθρο, είναι οι ακόλουθες :

- Παροχή κινήτρων στους νέους για μόνιμη εγκατάσταση και επαγγελματική δραστηριοποίηση στις ορεινές περιοχές μέσα από προγράμματα απασχόλησης που θα αναπτύσσονται σε εθνικό επίπεδο, με την άμεση συνεργασία της τοπικής αυτοδιοίκησης για τη διασφάλιση της ομαλής συμβίωσης των νέων κατοίκων με τα ήθη και τα έθιμα του κάθε τόπου και το σεβασμό στο φυσικό και πολιτιστικό

περιβάλλον. Στο επίπεδο αυτό, η συμβολή της επιστήμης και της τεχνολογίας με συμβουλευτικό χαρακτήρα θα διευκολύνει το έργο της τοπικής αυτοδιοίκησης για μια ολοκληρωμένη “ από τα κάτω ” πολιτική, λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα φυσικά, οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των περιοχών αυτών.

- Οι ορεινές περιοχές μέσα από τις κοινοτικές πρωτοβουλίες LEADER και με τη βοήθεια των τοπικών φορέων αλλά και των κατοίκων τους, θα ωθούνταν στο να μετατραπούν σε κέντρα πολιτισμού με στόχο την ανάδειξη της ελληνικής κουλτούρας και παράδοσης, ενισχύοντας ταυτόχρονα την ταυτότητα του εκάστοτε τόπου. Η ίδρυση εργαστηρίων εκμάθησης παραδοσιακών τεχνών και τεχνικών, κάνοντας παράλληλα χρήση της τεχνολογίας και του Διαδικτύου θα έκανε την προσπάθεια αυτή γνωστή σε πολλά μέρη του κόσμου με τελικό στόχο την ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των κατοίκων ορεινών περιοχών άλλων κρατών σε θέματα παράδοσης, πολιτισμού, γεωργικών και κτηνοτροφικών τεχνικών κλπ.
- Για την υλοποίηση των παραπάνω, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η εκπαίδευση , επιμόρφωση και επαγγελματική κατάρτιση του τοπικού πληθυσμού με ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα, σεμινάρια και ημερίδες. Ίδρυση Κ.Ε.Κ. για σεμινάρια ενδυνάμωσης της τοπικής κοινωνικής συνείδησης και ανάπτυξης δεξιοτήτων του ντόπιου πληθυσμού σε συναφή επαγγέλματα. Τα ερευνητικά ιδρύματα της χώρας διοργανώνοντας ημερίδες και σεμινάρια μπορούν να βοηθήσουν σε αυτή τη προσπάθεια, διοχετεύοντας τις πληροφορίες και τις γνώσεις αλλά και τις μεθόδους για την αντιμετώπιση των προβλημάτων και την εδραίωση της ουσιαστικής επικοινωνίας των κατοίκων των ορεινών περιοχών και των ερευνητικών ομάδων.
- Προσέλκυση επενδυτών (ντόπιων κατά προτίμηση ενισχύοντας την τοπικότητα) για δημιουργία ειδικών εγκαταστάσεων προκειμένου να υποστηρίζουν ειδικές δραστηριότητες (αθλητικό τουρισμός, συνεδριακός τουρισμός, κλπ.). Προς αυτή την κατεύθυνση οι Δήμοι θα μπορούσαν να μελετήσουν την πλειοδότηση η υπενοικίαση ελεύθερων χώρων για τέτοιου είδους δραστηριότητες, πέραν των προγραμμάτων χρηματοδότησης για την περιοχή.

- Ο υπερκαταναλωτισμός που παρατηρείται στη σημερινή εποχή και ο έντονος ανταγωνισμός των επιχειρήσεων για γρήγορο κέρδος έχει προωθήσει στην αγορά, των τροφίμων κυρίως, χαμηλής ποιότητας προϊόντα που θεωρούνται από τους ειδικούς ιδιαίτερα επιβλαβή για την ανθρώπινη υγεία. Το φαινόμενο αυτό οδηγεί τον άνθρωπο “πίσω” στην παράδοση, αναζητώντας τα αυθεντικά – ποιοτικά προϊόντα του χωριού. Έτσι, η ενίσχυση και η στήριξη επιχειρήσεων μεσαίου χαρακτήρα πώλησης τοπικών παραδοσιακών προϊόντων (π.χ τυροκομικά προϊόντα Μετσόβου, γλυκά κουταλιού Πηλίου, ειδικές ποικιλίες κρασιών, ελαιόλαδο Κρήτης κ.α.) είναι αναγκαία και μπορεί να πραγματοποιηθεί με την ενεργοποίηση της τοπικής κοινωνίας καθώς και του ποσοστού των κατοίκων που δραστηριοποιούνται στα αστικά κέντρα, μέσα από τη δημιουργία δικτύων διακίνησης των παραπάνω αγαθών.
- Το φυσικό περιβάλλον των ορεινών περιοχών αποτελεί τη μονάδα παραγωγής εξαιρετικής ποιότητας ποικιλίας αγαθών. Παράδειγμα αποτελούν τα αρωματικά και φαρμακευτικά βότανα, που προσδίδουν πολλά οφέλη στον ανθρώπινο οργανισμό και η συστηματική καλλιέργειά τους θα ενισχύσει την οικονομική ευημερία των περιοχών αυτών. Παρόλα αυτά η προστασία του περιβάλλοντος είναι ο κύριος και επαναλαμβανόμενος στόχος σε κάθε είδους δραστηριότητα.
- Ορθολογική διαχείριση φυσικών πόρων. (η καλύτερη διαχείριση πηγών και υδροφόρων ρεμάτων συνεχούς ροής, καθότι η απώλεια υδάτινου πλούτου είναι σημαντική, η δημιουργία και αντικατάσταση όπου αυτό είναι απαραίτητο δικτύου ύδρευσης, η μείωση της επιβάρυνσης του εδάφους από χημικά λιπάσματα και στερεά και υγρά λύματα, η δημιουργία σταθμών βιολογικού καθαρισμού, αποχετευτικών δικτύων και δικτύων συλλογής όμβριων υδάτων η και ακόμη κατασκευή δικτύων και ομαδοποίηση των γειτνιαζόντων δημοτικών διαμερισμάτων, ώστε να οδηγούνται τα υγρά λύματα σε κοινούς σταθμούς βιολογικού καθαρισμού – πρόταση μέσω Δ’ Κ.Π.Σ.).

- Υιοθέτηση ενός Ειδικού Σχεδίου Διαχείρισης και Αειφορικής Ορεινής Ανάπτυξης, μέσω της εκπόνησης προγράμματος που να συνδυάζει τη κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη και την περιβαλλοντική διαχείριση με ιδιαίτερη έμφαση στις ακόλουθες παραμέτρους: α) την εφαρμογή σχεδίου με αυστηρούς περιβαλλοντικούς όρους για την διατήρηση της βιοποικιλότητας των ορεινών περιοχών (χαρακτηρισμός περιοχών ιδιαίτερης σημασίας, καταφυγίων θηραμάτων, λήψη μέτρων κατά παράνομων ενεργειών – λαθροϋλοτομία, λαθροθηρία, μόλυνση του περιβάλλοντος, αυθαίρετων κατασκευών κλπ- παραγωγή, διάδοση και αξιοποίηση γνώσεων και εμπειριών σε τοπικό επίπεδο σε θέματα οικολογικού χαρακτήρα, ειδών χλωρίδας και πανίδας, διαμόρφωση συνθηκών για την άσκηση συμβατών με τους σκοπούς της αειφόρου ανάπτυξης οικονομικών δραστηριοτήτων), β) την εφαρμογή προγράμματος αειφορικής τουριστικής ανάπτυξης σύμφωνα με το οποίο η προστασία του περιβάλλοντος θα αποτελεί καθοριστικό παράγοντα ενώ ταυτόχρονα θα ενθαρρύνεται η ανάπτυξη λιγιστών ήπιων δραστηριοτήτων, γ) η ανάπτυξη της περιοχής βασισμένη στην ιδανική φέρουσα ικανότητα. Στις τεχνικές μάλιστα που απαιτούνται για τον υπολογισμό των “ορίων” της φέρουσας ικανότητας πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όλοι οι παράγοντες που επηρεάζουν την εκάστοτε περιοχή, οι πόροι της αλλά και οι ειδικοί πίνακες πολλαπλών επιπτώσεων, που οφείλεται να καταρτίζονται πριν την εφαρμογή ενός τέτοιου προγράμματος.

- Η προώθηση ειδικών και εναλλακτικών μορφών ήπιας τουριστικής ανάπτυξης για τις περιοχές οι οποίες διαθέτουν πλούσιους περιβαλλοντικούς πόρους, γύρω από δύο κυρίως θεματικούς άξονες : α) φυσική ζωή, περιβάλλον, ορεινός χώρος, εκπαίδευση και αναψυχή αναπτύσσοντας αντίστοιχα ένα πλέγμα ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού υγείας, χειμερινού, περιηγητικού, εκπαιδευτικού και συνεδριακού και β) πολιτισμός, θρησκεία, περιβάλλον, φυσιολατρία παρατήρηση και μελέτη χλωρίδας και πανίδας αναπτύσσοντας ένα πλέγμα ειδικών μορφών ορειβατικού, θρησκευτικού, πολιτιστικού τουρισμού , αγροτουρισμού και οικοτουρισμού. Η προώθηση αυτών των μορφών συνεπάγεται προτάσεις για έργα και άμεση υλοποίησή τους που θα ενισχύσουν το προσφερόμενο τουριστικό προϊόν και θα συνεισφέρουν στην αναβάθμιση του περιβάλλοντος (διαμόρφωση δικτύου

μονοπατιών με ειδικές σημάνσεις, δημιουργία νέων εγκαταστάσεων αναψυχής-διαμονής και συντήρηση παλαιών, δημιουργία χώρων παρατήρησης πανίδας, κατασκευή και λειτουργία κέντρων πληροφόρησης, κλπ)

- Βελτίωση οδικού δικτύου των ορεινών περιοχών με στόχο την εύκολη πρόσβαση τουριστών-επισκεπτών αλλά και των ίδιων των κατοίκων. Η φυσική διαμόρφωση της περιοχής, η απομόνωση λόγω των ορεινών όγκων αλλά κυρίως η έλλειψη κρατικής μέριμνας για υποδομές, αποτελούν τον κύριο λόγο του κοινωνικού αποκλεισμού πολλών τέτοιων περιοχών του και συνεπώς της έλλειψης οικονομική, κοινωνικής και τουριστικής ανάπτυξης. Θα πρέπει να υλοποιηθούν έργα υποδομής που να αποβλέπουν σε διευκολύνσεις προκειμένου να γίνεται ευκολότερα η διακίνηση των προϊόντων αλλά και των κατοίκων διαμέσου όμορων κοινοτήτων αλλά και αστικών κέντρων (δρόμοι, συγκοινωνίες κλπ), όπως επίσης να υλοποιηθούν δράσεις περιβαλλοντικής πολιτικής αλλά και γενικότερης πληροφόρησης και πρόσβασης κυρίως μέσω διαδικτύου σε κόμβους μέσω των οποίων θα μπορεί να γίνεται ανταλλαγή απόψεων, συγκρίσεις αλλά και προβολή της εκάστοτε περιοχής στην υπόλοιπη εθνική αλλά και παγκόσμια κοινότητα.
- Όσον αφορά τον αγροτικό τομέα (γεωργία και κτηνοτροφία), βασικές υποδομές για μεταποιήσεις προϊόντων, επιλογή του κατάλληλου είδους αλλά και προηγμένων τρόπων καλλιέργειας εναλλακτικής κατά το πλείστον (βιολογική γεωργία, δασώσεις γεωργικών γαιών), καθώς και τεχνολογική στήριξη στον μηχανικό εξοπλισμό που αφορά την καλλιέργεια (προγράμματα ενίσχυσης νέων αγροτών)

Οι δράσεις θα πρέπει να έχουν σκοπό την επίτευξη των στόχων σε επίπεδο κοινότητας αρχικά, αλλά και κατ' επέκταση να γίνουν διαδημοτικές διαπεριφερειακές, προκειμένου να υπάρχει ταυτόχρονη εθνική πολιτική και ανάπτυξη της υπαίθρου.

Όλες οι παραπάνω προτάσεις για να υλοποιηθούν χρειάζονται σαν βάση την πραγματική αλληλεγγύη και το ομαδικό πνεύμα των ντόπιων κατοίκων. Πρέπει να γίνουν με γνώμονα την προστασία του περιβάλλοντος γι' αυτό οι δράσεις θα πρέπει να είναι ήπιες άμεσες αλλά και διαχειριστικά πρόσφορες σε συνδυασμό με την οικονομική ανάπτυξη.

Φυσικά θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη μέριμνα και από τους φορείς που καταρτίζουν τις δράσεις για τις ορεινές περιοχές, ώστε να απευθύνονται τα εν λόγω προγράμματα αλλά και να εναρμονίζονται βάσει της θέσης γεωγραφικά, πολιτισμικά περιβαλλοντικά αλλά και οικονομικά της κάθε περιοχής, προκειμένου να αξιοποιηθούν στο έπακρο αλλά και σωστά. Επίσης η διαδικασία απορρόφησης των πιστώσεων θα πρέπει να γίνεται με άμεσες αλλά και συνοπτικές διαδικασίες προκειμένου οι μεν κάτοικοι να ενημερώνονται γρήγορα, οι δε αυτοδιοικήσεις να συμβάλλουν στην γρήγορη απορρόφηση και κατάλληλη αξιοποίησή τους.

Ο σχεδιασμός και η κατάρτιση μελετών σε τοπικό-δημοτικό επίπεδο για τις ανάγκες της κάθε περιοχής και τον γενικότερο αναπτυξιακό σχεδιασμό να προϋπάρχουν πριν την υποβολή σχετικής πρότασης για ένταξη σε κάποια δράση.

Όμως δεν θα πρέπει κανείς να ξεχνά πως κοινωνικά και πολιτιστικά διαφέρουμε σαν λαός και θα πρέπει να διαφυλαχτεί η παράδοση η γη αλλά και η εθνική μας ταυτότητα, προσπαθώντας παράλληλα μέσω των προγραμμάτων και των δράσεων για τις ορεινές περιοχές να εναρμονιστούμε μεν αλλά και να αναπτυχθούμε σαν χώρα δε, αναδεικνύοντας κάθε τόπο της χώρας μας ακόμα και τον πιο ορεινό, κάνοντάς τον γνωστό παγκοσμίως .

7 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Βρυξέλλες, 25.4.2006

COM(2006) 170 τελικό

2006/0059 (CNS)

Πρόταση

ΑΠΟΦΑΣΗΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

**σχετικά με τη σύναψη, εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας,
του πρωτοκόλλου για την ορεινή γεωργία της σύμβασης των Άλπεων**

(υποβληθείσα από την Επιτροπή)

ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

1. ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

Η σύμβαση για την προστασία των Άλπεων, (σύμβαση των Άλπεων), υπεγράφη από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα στο Salzburg στις 7 Νοεμβρίου 1991. Με την απόφαση 96/191/ΕΚ του Συμβουλίου της 26^{ης} Φεβρουαρίου 1996¹, η Κοινότητα επικύρωσε τη σύμβαση η οποία τελικά άρχισε να ισχύει στις 4 Απριλίου 1998. Τα άλλα συμβαλλόμενα μέρη είναι η Αυστρία, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, το Λιχτενστάιν, το Μονακό, η Σλοβενία και η Ελβετία.

Οι λόγοι για τους οποίους το Συμβούλιο εξέδωσε την απόφαση εξακολουθούν να ισχύουν και είναι οι εξής:

1. η σύναψη της σύμβασης εντάσσεται στα πλαίσια της συμμετοχής της Κοινότητας σε διεθνείς δράσεις για την προστασία του περιβάλλοντος που προβλέπεται στο (...)

πέμπτο πρόγραμμα δράσης (1992) των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων σε θέματα περιβάλλοντος και

- 2. η προστασία των Άλπεων είναι ιδιαίτερος σημαντική για το σύνολο των κρατών μελών της Κοινότητας λόγω του διασυνοριακού χαρακτήρα των οικονομικών, κοινωνικών και οικολογικών προβλημάτων του χώρου των Άλπεων.*

Δυνάμει του άρθρου 2 παράγραφοι 2 και 3 της σύμβασης των Άλπεων, στα διάφορα πρωτόκολλα, όπως το πρωτόκολλο για την ορεινή γεωργία, καθορίζονται συγκεκριμένα μέτρα για την επίτευξη των εν λόγω στόχων. Επικυρώνοντας τη σύμβαση των Άλπεων, η ΕΚ δεσμεύεται να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την εν λόγω σύμβαση.

Η υπογραφή και η επικύρωση του πρωτοκόλλου για την ορεινή γεωργία εντάσσεται στο πλαίσιο της γεωργικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, ειδικότερα στα άρθρα 36 και 37 της συνθήκης της ΕΚ.

Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΕΙΝΗ ΓΕΩΡΓΙΑ

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συμμετείχε στις διαπραγματεύσεις του πρωτοκόλλου για την ορεινή γεωργία το οποίο έχει επηρεαστεί σημαντικά από τις πολιτικές και τη νομοθεσία της Κοινότητας. Το πρωτόκολλο έχει ήδη μονογραφηθεί από την ΕΚ κατά την υπουργική διάσκεψη της σύμβασης των Άλπεων στο Chambéry, στις 20 Δεκεμβρίου 1994. Η συμμετοχή της Κοινότητας σε περιφερειακές συμβάσεις, όπως η σύμβαση των Άλπεων περιορίστηκε κατά τα τελευταία δέκα έτη, για το λόγο αυτό καθυστέρησε η πρόταση επικύρωσης του πρωτοκόλλου.

Σύμφωνα με τον πρωταρχικό στόχο της βιώσιμης ανάπτυξης, το πρωτόκολλο για την ορεινή γεωργία αποσκοπεί, όπως προβλέπεται στο άρθρο 1, να διασφαλίσει και να προωθήσει την ενδεδειγμένη και φιλική προς το περιβάλλον γεωργία στην περιοχή των Άλπεων ως ουσιαστική συμβολή στη διατήρηση των κατοικημένων περιοχών και των βιώσιμων οικονομικών δραστηριοτήτων, ιδίως μέσω της παραγωγής τοπικών προϊόντων υψηλής ποιότητας, της διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος, της προστασίας από φυσικές καταστροφές και της διατήρησης της ομορφιάς και της αξίας του τοπίου. Τα συμβαλλόμενα μέρη πρέπει να βελτιστοποιήσουν τον πολυλειτουργικό ρόλο της ορεινής γεωργίας.

Τα μέτρα που προβλέπονται στο πρωτόκολλο για την ορεινή γεωργία, όπως η ενθάρρυνση της ορεινής γεωργίας και η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, η χρήση της γης, οι μέθοδοι παραγωγής φιλικές προς το περιβάλλον, η προώθηση και η εμπορία ή τα δασικά μέτρα, είναι εναρμονισμένα με τη νομοθεσία και την πολιτική της ΕΕ στον τομέα της γεωργίας, καθώς και με τις τρέχουσες εξελίξεις.

Στο πλαίσιο του προγράμματος δράσης 2000, η πολιτική αγροτικής ανάπτυξης κατέστη ο δεύτερος πυλώνας της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής και συνεπώς, ο κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1257/1999 του Συμβουλίου της 17^{ης} Μαΐου 1999 για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ)² ενσωματώθηκε στον πυλώνα αυτό. Ο κανονισμός προβλέπει ειδικές διατάξεις για τη στήριξη των μειονεκτικών περιοχών, καθώς και γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα τα οποία αποτελούν βασικό μέρος του δεύτερου πυλώνα. Τα μέτρα αυτά αφορούν, αφενός, την παραγωγική διαχείριση της γης, όπως ενέργειες στις περιοχές που παρουσιάζουν ιδιαίτερη βιοποικιλότητα/ενδιαφέρον από πλευράς φύσης, γενετική ποικιλομορφία όσον αφορά τις τοπικές αυτόχθονες φυλές της περιοχής, ενέργειες πρόληψης της διάβρωσης και των πυρκαγιών, διατήρησης γεωργικών συστημάτων χαρακτηριστικών του παραδοσιακού τοπίου και, αφετέρου, την μη παραγωγική διαχείριση της γης, όπως ενέργειες για τη διατήρηση της υπαίθρου και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της.

Η μελλοντική πολιτική αγροτικής ανάπτυξης από το 2007, όπως ορίζεται στον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1698/2005 του Συμβουλίου της 20ής Σεπτεμβρίου 2005 για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ)³ και στην απόφαση του Συμβουλίου για τις κοινοτικές στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές για την αγροτική ανάπτυξη (περίοδος προγραμματισμού 2007–2013) εστιάζεται σε τρεις βασικούς τομείς: την οικονομία των γεωργικών προϊόντων και ειδών διατροφής, το περιβάλλον και την ευρύτερη αγροτική οικονομία και τον αγροτικό πληθυσμό. Η νέα γενιά των στρατηγικών και των προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης πρόκειται να διαμορφωθεί γύρω από έναν άξονα ανταγωνιστικότητας για τη γεωργία, τα τρόφιμα και τη δασοκομία, έναν άξονα για τη διαχείριση της γης και το περιβάλλον και έναν άξονα για την ποιότητα ζωής και τη διαφοροποίηση των οικονομικών δραστηριοτήτων στις αγροτικές περιοχές. Οι

² EE L 160 της 6.1999, σ. 80.

³ EE L 277 της 21.10.2005, σ. 1.

στρατηγικές αυτές θα ανταποκριθούν στις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ορεινές περιοχές.

Στο πλαίσιο του άξονα ανταγωνιστικότητας, μία σειρά μέτρων θα καλύψουν το ανθρώπινο και φυσικό κεφάλαιο στους τομείς της γεωργίας, των τροφίμων και της δασοκομίας (προώθηση της μεταφοράς γνώσεων και της καινοτομίας) καθώς και την ποιοτική παραγωγή. Στο πλαίσιο του άξονα διαχείρισης της γης και του περιβάλλοντος, προβλέπονται μέτρα προστασίας και τόνωσης των φυσικών πόρων, καθώς και διατήρησης των γεωργικών και δασοκομικών συστημάτων υψηλής φυσικής αξίας και των πολιτιστικών τοπίων των αγροτικών περιοχών της Ευρώπης.

Ως εκ τούτου, και σύμφωνα με τα συμπεράσματα των Ευρωπαϊκών Συμβουλίων της Λισαβόνας και του Göteborg, η μελλοντική εξέλιξη της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής πρέπει «να συμβάλει στην επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης, ενθαρρύνοντας περισσότερο τα υγιεινά προϊόντα υψηλής ποιότητας, τις βιώσιμες από περιβαλλοντική άποψη μεθόδους παραγωγής, συμπεριλαμβανομένης της παραγωγής βιολογικών προϊόντων, τις ανανεώσιμες πρώτες ύλες και την προστασία της βιοποικιλότητας».

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η περιοχή των Άλπεων χαρακτηρίζεται από τον πλούτο της σε φυσικούς πόρους και ιδίως σε υδάτινους πόρους, από το γεωργικό δυναμικό της, την ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά της, την αξία της ποιότητας ζωής, τις οικονομικές δραστηριότητες και τις δραστηριότητες ψυχαγωγίας όχι μόνο για τον τοπικό πληθυσμό, αλλά και για άλλους πληθυσμούς. Ωστόσο, η περιοχή των Άλπεων χαρακτηρίζεται επίσης από δύσκολες συνθήκες παραγωγής και διαβίωσης στο πλαίσιο των γεωργικών δραστηριοτήτων λόγω των γεωμορφολογικών και κλιματικών συνθηκών.

Η σύμβαση των Άλπεων και το πρωτόκολλό της για την ορεινή γεωργία συνιστούν μέσα που επιτρέπουν στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα να διατηρήσει μία ορεινή γεωργία φιλική προς το περιβάλλον, προσαρμοσμένη στην ευρύτατη και εξαιρετικά ευαίσθητη διασυνοριακή περιοχή και έμμεσα, να διατηρήσει την εξαιρετική φυσική και πολιτιστική κληρονομιά και την παραγωγή ποιοτικών ειδών διατροφής. Τα μέσα αυτά αποτελούν ένα ενιαίο πλαίσιο για τη διατύπωση διασυνοριακής προσέγγισης στην οποία εντάσσονται οι κοινοί στόχοι και ενέργειες για την επίλυση των ειδικών προβλημάτων της περιοχής των Άλπεων. Η

Ευρωπαϊκή Κοινότητα έχει αναλάβει την επίτευξη των στόχων της σύμβασης και του πρωτοκόλλου το οποίο έχει ήδη μονογραφηθεί. Η επικύρωσή του θα επιβεβαιώσει τη δέσμευση της ΕΕ, θα αποτελέσει ένα ισχυρό πολιτικό μήνυμα και θα ενισχύσει την οικολογική διαδικασία σε ολόκληρη την περιοχή που είναι υψηλής αξίας για την Ευρώπη. Ως εκ τούτου, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα πρέπει να συνάψει το πρωτόκολλο για την ορεινή γεωργία. Το Συμβούλιο καλείται να εγκρίνει το πρωτόκολλο, εκδίδοντας τη συνημμένη πρόταση απόφασης.

Πρόταση 2006/0059 (CNS)

ΑΠΟΦΑΣΗΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

σχετικά με τη σύναψη, εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, του πρωτοκόλλου για την ορεινή γεωργία της σύμβασης των Άλπεων

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ,

Έχοντας υπόψη:

τη συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και ιδίως το άρθρο 36 και 37, σε συνδυασμό με το άρθρο 300 παράγραφος 2 πρώτο εδάφιο πρώτη πρόταση και το άρθρο 300 παράγραφος 3 πρώτο εδάφιο,

την πρόταση της Επιτροπής,

τη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου⁴,

Εκτιμώντας τα ακόλουθα:

- (1) Η περιοχή των Άλπεων χαρακτηρίζεται από τον πλούτο της σε φυσικούς πόρους, ιδίως σε υδάτινους πόρους, από το γεωργικό δυναμικό της, την ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά της, την αξία της ποιότητας ζωής, τις οικονομικές δραστηριότητες και τις δραστηριότητες ψυχαγωγίας όχι μόνο για τον τοπικό πληθυσμό, αλλά και για άλλους πληθυσμούς. Ωστόσο, η περιοχή των Άλπεων

⁴ ΕΕ C ..., ..., σ.

χαρακτηρίζεται επίσης από δύσκολες συνθήκες παραγωγής και διαβίωσης στο πλαίσιο των γεωργικών δραστηριοτήτων λόγω των γεωμορφολογικών και κλιματικών συνθηκών.

- (2) Η σύμβαση των Άλπεων υπεγράφη, εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, στις 7 Νοεμβρίου 1991, επικυρώθηκε με την απόφαση 96/191/ΕΚ του Συμβουλίου της 26ης Φεβρουαρίου 1996⁵ και άρχισε να ισχύει στις 4 Απριλίου 1998. Σύμφωνα με το άρθρο 2 παράγραφοι 2 και 3 της σύμβασης των Άλπεων, συγκεκριμένα μέτρα για την επίτευξη των στόχων αυτών περιλαμβάνονται στα διάφορα πρωτόκολλα, όπως στο πρωτόκολλο για την ορεινή γεωργία.
- (3) Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συμμετείχε στις διαπραγματεύσεις του πρωτοκόλλου για την ορεινή γεωργία το οποίο έχει επηρεαστεί σημαντικά από τις πολιτικές και τη νομοθεσία της Κοινότητας. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα έχει μονογραφήσει το πρωτόκολλο για την ορεινή γεωργία της σύμβασης των Άλπεων στο Chambéry, στις 20 Δεκεμβρίου 1994.
- (4) Σύμφωνα με τον πρωταρχικό στόχο της βιώσιμης ανάπτυξης, το πρωτόκολλο για την ορεινή γεωργία αποσκοπεί, όπως προβλέπεται στο άρθρο 1, να διασφαλίσει και να προωθήσει τη γεωργία που είναι προσαρμοσμένη στις τοπικές συνθήκες και συμβατή προς το περιβάλλον στην περιοχή των Άλπεων ως ουσιαστική συμβολή στη διατήρηση των κατοικημένων περιοχών και των βιώσιμων οικονομικών δραστηριοτήτων, ιδίως μέσω της παραγωγής τοπικών προϊόντων υψηλής ποιότητας, της διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος, της προστασίας από φυσικές καταστροφές και της διαφύλαξης της ομορφιάς και της αξίας των παραδοσιακών φυσικών τοπίων. Τα συμβαλλόμενα μέρη πρέπει να βελτιστοποιήσουν τον πολυλειτουργικό ρόλο της ορεινής γεωργίας.
- (5) Οι στόχοι και τα μέτρα που προβλέπονται στο πρωτόκολλο για την ορεινή γεωργία, όπως η ενθάρρυνση της ορεινής γεωργίας και η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, η χρήση της γης, οι μέθοδοι παραγωγής φιλικές προς το περιβάλλον, η προώθηση και η εμπορία ή τα δασικά μέτρα, είναι εναρμονισμένα με τη νομοθεσία και την πολιτική της ΕΕ στον τομέα της γεωργίας, και ιδίως με τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1698/2005

⁵ ΕΕ L 61 της 12.3.1996, σ. 31.

του Συμβουλίου της 20ής Σεπτεμβρίου 2005 για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ)⁶.

- (6) Το πρωτόκολλο προβλέπει ένα ενιαίο πλαίσιο για τη διατύπωση της διασυνοριακής προσέγγισης στην οποία εντάσσονται κοινοί στόχοι και ενέργειες για την επίλυση των ειδικών προβλημάτων της περιοχής των Άλπεων.
- (7) Η σύμβαση των Άλπεων και το πρωτόκολλο για την ορεινή γεωργία αφορούν 13 εκατομμύρια κατοίκους και περίπου 6 000 κοινότητες στην περιοχή των 19 εκατ. ha. Οι Άλπεις έχουν επίσης πολύ μεγάλη σημασία για τους πληθυσμούς άλλων περιοχών.
- (8) Η σύμβαση των Άλπεων και τα πρωτόκολλα εφαρμογής της, συμπεριλαμβανομένου του πρωτοκόλλου για την ορεινή γεωργία, είναι οι πρώτες διεθνείς συμφωνίες παγκοσμίως για μία ορεινή περιοχή και θα αποτελέσουν υπόδειγμα για άλλες περιοχές.
- (9) Η επικύρωση του πρωτοκόλλου για την ορεινή γεωργία θα επιβεβαιώσει τη δέσμευση της ΕΕ, θα αποτελέσει ένα ισχυρό πολιτικό μήνυμα και θα ενισχύσει την οικολογική διαδικασία σε όλη την περιοχή η οποία είναι υψηλής αξίας για την Ευρώπη.
- (10) Ως εκ τούτου, κρίνεται σκόπιμο να εγκριθεί το πρωτόκολλο εξ ονόματος της Κοινότητας,

ΑΠΟΦΑΣΙΖΕΙ:

Άρθρο 1

Εγκρίνεται, εξ ονόματος της Κοινότητας, το πρωτόκολλο για την ορεινή γεωργία της σύμβασης των Άλπεων το οποίο μονογραφήθηκε στο Chambéry, στις 20 Δεκεμβρίου 1994.

Το κείμενο του πρωτοκόλλου περιλαμβάνεται στο παράρτημα Ι της παρούσας απόφασης.

⁶ EE L 277 της 21.10.2005 σ. 1.

Άρθρο 2

Ο Πρόεδρος του Συμβουλίου εξουσιοδοτείται να ορίσει το πρόσωπο ή τα πρόσωπα που είναι αρμόδιο(α) να υπογράψει(ουν), εξ ονόματος της Κοινότητας, το έγγραφο έγκρισης σύμφωνα με το άρθρο 24 του πρωτοκόλλου και να καταθέσει τη συνημμένη δήλωση.

Άρθρο 3

Η παρούσα απόφαση δημοσιεύεται στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*.
Βρυξέλλες,

Για το Συμβούλιο

Ο Πρόεδρος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

**ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΤΩΝ ΆΛΠΕΩΝ ΤΟΥ 1991
ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΟΡΕΙΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ**

ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ "ΟΡΕΙΝΗ ΓΕΩΡΓΙΑ"

Προοίμιο

Η Δημοκρατία της Αυστρίας,
η Ελβετική Συνομοσπονδία,
η Γαλλική Δημοκρατία,
η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας,
η Ιταλική Δημοκρατία,
το Πριγκιπάτο του Λιχτενστάιν,
το Πριγκιπάτο του Μονακό,
η Δημοκρατία της Σλοβενίας
και

η Ευρωπαϊκή Κοινότητα,

σύμφωνα με την αποστολή τους, βάση της Σύμβασης για την Προστασία των Άλπεων (Σύμβαση των Άλπεων) της 7ης Νοεμβρίου 1991 για την εξασφάλιση της σφαιρικής πολιτικής όσον αφορά την προστασία και την αειφόρο ανάπτυξη του χώρου των Άλπεων, κατ' εφαρμογή των υποχρεώσεών τους που απορρέουν από το άρθρο 2, εδάφια 2 και 3 της Σύμβασης των Άλπεων, θεωρώντας ότι οφείλουν, για το γενικό συμφέρον, να διαφυλάξουν τη διαχείριση των παραδοσιακών αγροτικών τοπίων καθώς και την άσκηση της γεωργίας με μεθόδους προσαρμοσμένες στις επιμέρους τοποθεσίες και σύμφωνες με το περιβάλλον, μεριμνώντας παράλληλα για την προώθησή τους, λαμβάνοντας υπόψη τις δυσκολότερες οικονομικές συνθήκες, αναγνωρίζοντας ότι ο χώρος των Άλπεων, λόγω του πλούτου του ως προς τους φυσικούς πόρους, τους υδρολογικούς πόρους, το γεωργικό του δυναμικό, την αξία του σε ευρωπαϊκό επίπεδο για τη ζωή, τις οικονομικές δραστηριότητες και τις αντίστοιχες ψυχαγωγικές δραστηριότητες καθώς και λόγω των αξόνων επικοινωνίας που τον διασχίζουν, θα εξακολουθήσει να είναι καθοριστικής σημασίας ιδιαίτερα για τον τοπικό πληθυσμό, αλλά επίσης και για τον πληθυσμό άλλων περιοχών, εκτιμώντας ότι ο τοπικός πληθυσμός πρέπει να είναι σε θέση να καθορίζει το δικό του πρόγραμμα κοινωνικής, πολιτιστικής και οικονομικής ανάπτυξης και να συμμετέχει στην εφαρμογή του βάσει του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου, θεωρώντας ότι επιβάλλεται να εναρμονιστούν τα οικονομικά συμφέροντα και οι οικονομικές απαιτήσεις, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιομορφίες κάθε περιοχής και τον καθοριστικό ρόλο της γεωργίας, εκτιμώντας τη σημασία που ανέκαθεν είχε η γεωργία στο χώρο των Άλπεων και την απαραίτητη συμβολή που ο εν λόγω οικονομικός τομέας προσφέρει και θα συνεχίσει να προσφέρει ιδιαίτερα στις ορεινές περιοχές, ως βασικός πόρος για την διατήρηση κατάλληλης πληθυσμιακής πυκνότητας, στον επισιτιστικό εφοδιασμό του πληθυσμού, στην παραγωγή τυπικών προϊόντων υψηλής ποιότητας, στη διατήρηση και στη συντήρηση των γεωργικών εκτάσεων, ιδίως με στόχο την τουριστική τους αξιοποίηση και, τέλος, για την προστασία του εδάφους από τη διάβρωση, τις χιονοστιβάδες και τις πλημμύρες, αναγνωρίζοντας ότι οι μέθοδοι και η ένταση της γεωργικής εκμετάλλευσης ασκούν καθοριστικής σημασίας επιρροή στη φύση και τα τοπία και ότι οι καλλιεργούμενες κατά εκτατικό τρόπο γεωργικές εκτάσεις καλούνται να διαδραματίσουν βασικό ρόλο ως οικολογικά ενδιαιτήματα για τη χλωρίδα και την πανίδα των Άλπεων, αναγνωρίζοντας εν προκειμένω ότι για τις γεωργικές δραστηριότητες επικρατούν αντιξοότερες συνθήκες

διαβίωσης και παραγωγής λόγω της γεωμορφολογίας του κλίματος των ορεινών περιοχών, θεωρώντας ότι ορισμένα προβλήματα μπορούν να λυθούν αποκλειστικά και μόνο σε διαμεθοριακό πλαίσιο και απαιτούν λήψη κοινών μέτρων εκ μέρους των αλπικών κρατών και ότι, ως εκ τούτου, κρίνεται σκόπιμο να ληφθούν σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο οικονομικά και κοινωνικά μέτρα προσαρμογής και αντίστοιχα συνοδευτικά μέτρα ώστε στις εν λόγω ορεινές περιοχές, το μέλλον των γεωργών και των εκμεταλλεύσεών τους να μην τίθεται σε κίνδυνο λόγω της εφαρμογής αποκλειστικά οικονομικών παραμέτρων,

ΣΥΜΦΩΝΗΣΑΝ ΣΤΑ ΕΞΗΣ:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 1

Στόχοι

1. Το παρόν πρωτόκολλο καθορίζει μέτρα σε διεθνές επίπεδο για τη διατήρηση και την ενθάρρυνση της ορεινής γεωργίας που είναι προσαρμοσμένη στις επιμέρους τοποθεσίες και συμβατή προς το περιβάλλον· αποσκοπεί στη διαρκή αναγνώριση και εξασφάλιση της ουσιαστικής συμμετοχής της στη διατήρηση του πληθυσμού και στη διαφύλαξη των αειψυνθηκών οικονομικών δραστηριοτήτων, ιδίως με την παραγωγή τυπικών προϊόντων ποιότητας, στην προστασία του φυσικού πλαισίου διαβίωσης, στην πρόληψη των φυσικών κινδύνων, στη διατήρηση της ομορφιάς και της ψυχαγωγικής αξίας των αγροτικών και φυσικών τοπίων καθώς και στην πολιτιστική ζωή στο χώρο των Άλπεων.
2. Κατά την εφαρμογή του παρόντος πρωτοκόλλου, τα συμβαλλόμενα μέρη επιδιώκουν να βελτιστοποιήσουν όλες τις λειτουργίες της ορεινής γεωργίας.

Άρθρο 2

Συνεκτίμηση των στόχων στις άλλες πολιτικές

Τα συμβαλλόμενα μέρη δεσμεύονται να λάβουν υπόψη τους στόχους του παρόντος πρωτοκόλλου και στις υπόλοιπες πολιτικές.

Άρθρο 3

Θεμελιώδεις υποχρεώσεις στο γενικό οικονομικό πλαίσιο

Τα συμβαλλόμενα μέρη δεσμεύονται να προσαρμόσουν σε όλα τα επίπεδα τη γεωργική πολιτική, σύμφωνα με τη γενική οικονομική πολιτική, στις απαιτήσεις για ισορροπημένη και αειφόρο ανάπτυξη, ώστε να καταστεί δυνατό, υπό τις δεδομένες συνθήκες της οικονομικής πολιτικής:

- α) να ενθαρρυνθεί, ιδίως στις ορεινές περιοχές, η γεωργία που είναι φιλική προς το περιβάλλον και τις κοινωφελείς λειτουργίες του κατά την έννοια του άρθρου 7 του παρόντος πρωτοκόλλου,
- β) να ενεργήσουν αποτελεσματικά κατά της εγκατάλειψης των ορεινών περιοχών, εξασφαλίζοντας επίσης εν προκειμένω κατάλληλες συνθήκες διαβίωσης, με τη λήψη μέτρων κοινωνικής και διαρθρωτικής πολιτικής συνδεδεμένων με δέσμη μέτρων γεωργικής και περιβαλλοντικής πολιτικής.

Άρθρο 4

Ο ρόλος των γεωργών

Τα συμβαλλόμενα μέρη συμφωνούν ότι, ειδικά στις ορεινές περιοχές, η γεωργία διαμόρφωσε εδώ και αιώνες το τοπίο, αποδίδοντάς του ιστορικό χαρακτήρα και πολιτιστική αξία. Ως εκ τούτου συντρέχουν λόγοι να αναγνωριστεί ο βασικός ρόλος των γεωργών, λόγω των σημερινών και πολυλειτουργικών καθηκόντων τους σε ό,τι αφορά τη διαφύλαξη των φυσικών και γεωργικών εκτάσεων και να επιδιωχθεί η συμμετοχή τους στις αποφάσεις και τα μέτρα που λαμβάνονται για τις ορεινές περιφέρειες.

Άρθρο 5

Η συμμετοχή περιφερειακών και τοπικών αρχών

1. Βάσει του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου, έκαστο των συμβαλλόμενων μερών καθορίζει το κατά τη γνώμη του πλέον ενδεδειγμένο επίπεδο συντονισμού και συνεργασίας μεταξύ των θεσμικών φορέων και των εμπλεκόμενων περιφερειακών και τοπικών αρχών ώστε να εξασφαλίζεται η συνυπευθυνότητα, ιδίως για την εκμετάλλευση και την ανάπτυξη στο χώρο των Άλπεων συνεργιών όσον αφορά την

εφαρμογή γεωργικών πολιτικών ορεινής γεωργίας καθώς και την υλοποίηση των αντίστοιχων μέτρων.

2. Οι άμεσα εμπλεκόμενες περιφερειακές και τοπικές αρχές συμμετέχουν στα επιμέρους στάδια προπαρασκευής και εφαρμογής των εν λόγω πολιτικών και μέτρων στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους και εντός του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου.

Άρθρο 6

Διεθνής συνεργασία

Τα συμβαλλόμενα μέρη δεσμεύονται:

- α) να πραγματοποιούν κοινές αξιολογήσεις της ανάπτυξης της γεωργικής πολιτικής και να εξασφαλίζουν αμοιβαία τη διενέργεια διαβουλεύσεων πριν από την έγκριση κάθε σημαντικής απόφασης σχετικά με θέματα γεωργικής πολιτικής, με σκοπό την εφαρμογή του παρόντος πρωτοκόλλου,
- β) να εξασφαλίζουν την υλοποίηση των στόχων και των μέτρων που προβλέπει το παρόν πρωτόκολλο με τη διασυννοριακή συνεργασία όλων των αρμόδιων αρχών και ιδίως των περιφερειακών διοικήσεων και των περιφερειακών και τοπικών αρχών,
- γ) να ενθαρρύνουν τις ανταλλαγές γνώσεων και εμπειρίας καθώς την ανάληψη κοινών πρωτοβουλιών με διεθνή συνεργασία μεταξύ των ινστιτούτων έρευνας και κατάρτισης, μεταξύ των γεωργικών και περιβαλλοντικών οργανώσεων καθώς και μεταξύ των μέσων μαζικής ενημέρωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

ΕΙΔΙΚΑ ΜΕΤΡΑ

Άρθρο 7

Ενθάρρυνση της ορεινής γεωργίας

1. Τα συμβαλλόμενα μέρη καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για να διαφοροποιήσουν τα μέτρα της γεωργικής πολιτικής σε όλα τα επίπεδα, συναρτήσει των διαφορετικών συνθηκών στις επιμέρους τοποθεσίες και να ενθαρρύνουν την ορεινή γεωργία λαμβάνοντας υπόψη τα κατά τόπους φυσικά μειονεκτήματα.

Κρίνεται σκόπιμο να στηριχθούν ιδιαίτερα οι εκμεταλλεύσεις που εξασφαλίζουν τουλάχιστον κάποια γεωργική δραστηριότητα σε ακραίες τοποθεσίες.

2. Η συμβολή της ορεινής γεωργίας στη διαφύλαξη και τη συντήρηση των φυσικών και γεωργικών εκτάσεων καθώς και η πρόληψη των φυσικών κινδύνων, υπέρ του γενικού συμφέροντος, συνεπάγεται κατάλληλη αποζημίωση, στο πλαίσιο των συμβατικών συμφωνιών που αφορούν έργα και προσφερόμενες υπηρεσίες που υπερβαίνουν τις γενικές υποχρεώσεις.

Άρθρο 8

Χωροταξία και γεωργικές εκτάσεις

1. Τα συμβαλλόμενα μέρη δεσμεύονται, σεβόμενα τις φυσικές και γεωργικές εκτάσεις, να λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν στις ορεινές περιοχές στο πλαίσιο της χωροταξίας, της χρήσης των εδαφών, της εγγείου αναδιοργάνωσης και της βελτίωσης των εδαφών.
2. Για να εκπληρώσει τα πολλαπλά καθήκοντά της, η ορεινή γεωργία θα πρέπει κατά πρώτο να διαθέτει τις απαραίτητες εκτάσεις για γεωργική εκμετάλλευση κάποια να είναι κατάλληλη προς τις τοποθεσίες και αρμονική προς το περιβάλλον.
3. Στο πλαίσιο αυτό, είναι απαραίτητο να εξασφαλιστεί η διαφύλαξη ή η αποκατάσταση παραδοσιακών στοιχείων του γεωργικού τοπίου (δάση, παρυφές δασών, φράκτες, δασύλλια, υγροί, ξηροί και θεριζόμενοι λειμώνες, ορεινοί βοσκότοποι) καθώς και η εκμετάλλευσή τους.
4. Θα πρέπει να ληφθούν ειδικά μέτρα για τη διαφύλαξη των γεωργικών κτιρίων και των αρχιτεκτονικών παραδοσιακών γεωργικών στοιχείων, καθώς και για τη διατήρηση της χρήσης των χαρακτηριστικών μεθόδων και υλικών κατασκευής.

Άρθρο 9

Μέθοδοι εκμετάλλευσης που σέβονται τη φύση. Τοπικά προϊόντα

Τα συμβαλλόμενα μέρη δεσμεύονται να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την εφαρμογή κοινών κριτηρίων, με στόχο να ευνοηθεί η χρήση και η διάδοση, στις ορεινές περιοχές, των μεθόδων εκτατικής εκμετάλλευσης που να σέβονται τη φύση και να θεωρούνται χαρακτηριστικές των επιμέρους τοποθεσιών, επιδιώκοντας παράλληλα την προστασία και την

αξιοποίηση των τυπικών γεωργικών προϊόντων που χαρακτηρίζονται από τρόπο παραγωγής που είναι τοπικά περιορισμένος, μοναδικός και σέβεται τη φύση.

Άρθρο 10

Κτηνοτροφικές δραστηριότητες προσαρμοσμένες στις τοποθεσίες και ποικιλομορφία της γενετικής κληρονομιάς

1. Τα συμβαλλόμενα μέρη συμφωνούν ότι οι κτηνοτροφικές δραστηριότητες που είναι προσαρμοσμένες στις επιμέρους τοποθεσίες, και συνδέονται με τις διαθέσιμες εκτάσεις αποτελούν καθοριστικής σημασίας συνιστώσα της ορεινής γεωργίας, ως πηγή εισοδημάτων και ως στοιχείο καθοριστικής σημασίας για την ταυτότητα του τοπίου και των καλλιεργειών. Κατά συνέπεια, κρίνεται σκόπιμο να διατηρηθεί η κτηνοτροφική οικονομία, συμπεριλαμβανομένων των παραδοσιακών οικόσιτων ζώων, με όλη την ποικιλία των χαρακτηριστικών φυλών και των τυπικών προϊόντων· οι εν λόγω κτηνοτροφικές δραστηριότητες θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένες στις επιμέρους τοποθεσίες, να χρησιμοποιούν τις διαθέσιμες εκτάσεις και να σέβονται το περιβάλλον.
2. Σε αυτό το πλαίσιο, είναι σημαντικό να διατηρηθούν οι αναγκαίες γεωργικές, χορτονομικές και δασοκομικές δομές, εξασφαλίζοντας τη δέουσα ισορροπία σε κάθε τοποθεσία μεταξύ των εκτάσεων παραγωγής χορτονομής και των κτηνοτροφικών δραστηριοτήτων, στο πλαίσιο μιας δεόντως προσαρμοσμένης εκτατικής χορτονομικής παραγωγής.
3. Επιπλέον, κρίνεται σκόπιμο να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα για τη διατήρηση της ποικιλότητας της γενετικής κληρονομιάς των ζώων απόδοσης και των καλλιεργούμενων φυτών, ιδίως στον τομέα της έρευνας και των γεωργικών εφαρμογών.

Άρθρο 11

Εμπορική προβολή

1. Τα συμβαλλόμενα μέρη καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια ώστε να δημιουργηθούν ευνοϊκές συνθήκες για την εμπορική προώθηση των προϊόντων της

ορεινής γεωργίας με στόχο να αυξηθούν οι πωλήσεις τους επιτόπου και να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητά τους στις εθνικές και διεθνείς αγορές.

2. Η προώθηση μεταξύ άλλων επιδιώκεται με τα σήματα ελεγχόμενης ονομασίας προέλευσης και εγγυημένης ποιότητας που επιτρέπουν ταυτόχρονα την προστασία των παραγωγών και των καταναλωτών.

Άρθρο 12

Περιορισμός της παραγωγής

Σε περίπτωση μείωσης της γεωργικής παραγωγής, τα συμβαλλόμενα μέρη καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για να λάβουν υπόψη τις ιδιαίτερες απαιτήσεις στις ορεινές περιοχές, όσον αφορά την άσκηση γεωργικών δραστηριοτήτων που είναι προσαρμοσμένες προς τις τοπικές συνθήκες και συμβατές προς το περιβάλλον.

Άρθρο 13

Συμπληρωματικότητα της γεωργίας και της δασικής οικονομίας

Τα συμβαλλόμενα μέρη συμφωνούν ότι λόγω της συμπληρωματικότητας και της μερικής αλληλεξάρτησης της γεωργικής και της δασικής οικονομίας στις ορεινές περιοχές απαιτείται η ολοκληρωμένη διαμόρφωσή τους. Ως εκ τούτου ενθαρρύνουν:

- α) την ανάπτυξη δασικής οικονομίας συμβατής προς τη φύση ως πηγής συμπληρωματικών εισοδημάτων των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και ως συμπληρωματικής δραστηριότητας των απασχολουμένων στο γεωργικό τομέα·
- β) το συνυπολογισμό των προστατευτικών, παραγωγικών και ψυχαγωγικών λειτουργιών καθώς και των οικολογικών και βιογενετικών λειτουργιών των δασών, σε σχέση με τις γεωργικές εκτάσεις και κατά τρόπο που να λαμβάνεται δεόντως υπόψη η ιδιομορφία της εκάστοτε τοποθεσίας και κατά τρόπο αρμονικό προς το τοπίο·
- γ) τη ρύθμιση της χορτονομικής παραγωγής και των πληθυσμών θηραμάτων ώστε να προλαμβάνεται κάθε μη ανεκτή ζημία των δασών και των καλλιεργειών.

Άρθρο 14

Συμπληρωματικές πηγές εισοδήματος

Αναγνωρίζοντας την παραδοσιακή σημασία της οικογενειακής γεωργικής εκμετάλλευσης για την ορεινή γεωργία και με στόχο την υποστήριξή της ως οικονομικής δραστηριότητας – κύριας, συμπληρωματικής ή δευτερεύουσας – τα συμβαλλόμενα μέρη ενθαρρύνουν τη γεωργία και την ανάπτυξη συμπληρωματικών πηγών εισοδήματος στις ορεινές περιοχές, ιδίως κατόπιν πρωτοβουλίας και υπέρ των τοπικών πληθυσμών, πρωτίστως στους τομείς που συνδέονται με τη γεωργία, όπως η δασική οικονομία, ο τουρισμός και η χειροτεχνία κατά τρόπο αρμονικό με τη διατήρηση του φυσικού και γεωργικού τοπίου.

Άρθρο 15

Βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας

Τα συμβαλλόμενα μέρη ενθαρρύνουν την ενίσχυση και τη βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών που είναι απαραίτητες για την αντιμετώπιση των αντίξοων συνθηκών που αντιμετωπίζουν οι απασχολούμενοι στον τομέα των γεωργικών και δασικών δραστηριοτήτων στις ορεινές περιοχές με στόχο να συνδεθεί η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας τους με την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη που παρατηρείται σε άλλους τομείς και σε άλλα σημεία του αλπικού χώρου. Προς τούτο, τα κριτήρια για τη λήψη αποφάσεων θα πρέπει να είναι αποκλειστικά και μόνο οικονομικού χαρακτήρα. Αυτό ισχύει κυρίως για τις συνδέσεις, τις κατασκευές και τις ανακατασκευές οικιστικών και γεωργικών κτιρίων, την αγορά και τη συντήρηση των εγκαταστάσεων και του τεχνικού εξοπλισμού.

Άρθρο 16

Συμπληρωματικά μέτρα

Τα συμβαλλόμενα μέρη δύναται να λάβουν συμπληρωματικά μέτρα για την ορεινή γεωργία πέραν των ήδη προβλεπόμενων στο παρόν πρωτόκολλο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΈΡΕΥΝΑ, ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Άρθρο 17

Έρευνα και παρατήρηση

1. Τα συμβαλλόμενα μέρη ενθαρρύνουν και εναρμονίζουν, σε στενή συνεργασία, την έρευνα και τη συστηματική παρακολούθηση που θεωρούνται χρήσιμες για την επίτευξη των στόχων του παρόντος πρωτοκόλλου.
2. Ενθαρρύνουν ιδίως την γεωργική έρευνα που αφορά την ορεινή γεωργία, η οποία θα αναπτυχθεί έτσι ώστε να ανταποκρίνεται κατά το δυνατό στις συγκεκριμένες τοπικές συνθήκες και θα ενσωματωθεί στη διαδικασία του προσδιορισμού και της εξακρίβωσης των στόχων και των μέτρων της γεωργικής πολιτικής, με αποτελέσματα τα οποία θα εφαρμοστούν στις δραστηριότητες επιμόρφωσης / κατάρτισης και τεχνικής αρωγής για τη γεωργία.
3. Τα συμβαλλόμενα μέρη μεριμνούν ώστε τα εθνικά αποτελέσματα της έρευνας και της συστηματικής παρακολούθησης να ενσωματώνονται σε κοινό σύστημα παρατήρησης και ενημέρωσης και να είναι προσπελάσιμα από το κοινό βάσει του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου.
4. Όσον αφορά τις επιμέρους ορεινές περιοχές και λαμβάνοντας υπόψη τους στόχους και τα μέτρα που καθορίζει το παρόν πρωτόκολλο, τα συμβαλλόμενα μέρη εκπονούν συγκρίσιμη απογραφή της οικονομικής και κοινωνικής κατάστασης όσον αφορά την ορεινή γεωργία.
5. Η εν λόγω απογραφή πρέπει να ενημερώνεται περιοδικά και να περιλαμβάνει αναφορές σε θέματα και περιοχές που χαρακτηρίζονται από ειδικά προβλήματα, καθώς και αναφορές σχετικά με την αποτελεσματικότητα των ήδη ληφθέντων και των μελλοντικών μέτρων. Εξετάζονται κατά προτεραιότητα τα δεδομένα που αφορούν τη δημογραφική, κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη σε συνδυασμό με τους επιμέρους γεωγραφικούς, οικολογικούς δείκτες και τους δείκτες υποδομών των εν λόγω περιοχών καθώς και ο ορισμός αντίστοιχων κριτηρίων για την αειφόρο και ισόρροπη ανάπτυξη κατά την έννοια της σύμβασης των Άλπεων και του παρόντος πρωτοκόλλου.

6. Επιπλέον, τα θέματα που αναφέρονται στο παράρτημα θεωρούνται θέματα προτεραιότητας.

Άρθρο 18

Κατάρτιση και ενημέρωση

1. Τα συμβαλλόμενα μέρη ευνοούν την αρχική και συνεχή κατάρτιση καθώς και την ενημέρωση του κοινού όσον αφορά τους στόχους, τα μέτρα και την εφαρμογή του παρόντος πρωτοκόλλου.
2. Τα συμβαλλόμενα μέρη ενθαρρύνουν ιδίως:
 - α) τη μεγαλύτερη ανάπτυξη της αρχικής και συνεχούς κατάρτισης, της τεχνικής αρωγής στο γεωργικό τομέα, της αρωγής σε θέματα διαχείρισης επιχειρήσεων και εμπορικής διαχείρισης, λαμβάνοντας πάντοτε υπόψη την προστασία της φύσης και του περιβάλλοντος. Η προσφερόμενη κατάρτιση κατά γενικό κανόνα θα διαρθρωθεί κατά τρόπο που να διευκολύνει τον προσανατολισμό και την προπαρασκευή για άλλες, εναλλακτικές ή συμπληρωματικές, επαγγελματικές δραστηριότητες σε τομείς που έχουν σχέση με τη γεωργία·
 - β) την ευρεία και αντικειμενική ενημέρωση η οποία να μην περιορίζεται στον άμεσα εμπλεκόμενο προσωπικό και διοικήσεις αλλά να φθάνει, ιδίως χάρη στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, στο μεγαλύτερο μέρος της κοινής γνώμης εντός και εκτός του αλπικού χώρου, καθιστώντας γνωστή τη λειτουργία της ορεινής γεωργίας και προκαλώντας αντίστοιχο ενδιαφέρον.
3. Επιπλέον, τα θέματα, τα οποία αναφέρονται στο παράρτημα, θεωρούνται ως θέματα προτεραιότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΕΦΑΡΜΟΓΗ, ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Άρθρο 19

Εφαρμογή

Τα συμβαλλόμενα μέρη δεσμεύονται να μεριμνήσουν για την εφαρμογή του πρωτοκόλλου λαμβάνοντας όλα τα ενδεδειγμένα μέτρα βάσει του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου.

Άρθρο 20

Έλεγχος της τήρησης των υποχρεώσεων

1. Τα συμβαλλόμενα μέρη υποβάλλουν σε τακτά χρονικά διαστήματα εκθέσεις στη μόνιμη επιτροπή σχετικά με τα μέτρα που έχουν λάβει βάσει του παρόντος πρωτοκόλλου. Οι εκθέσεις αφορούν επίσης το θέμα της αποτελεσματικότητας των ληφθέντων μέτρων. Η διάσκεψη των Άλπεων καθορίζει την περιοδικότητα των εν λόγω εκθέσεων.
2. Η μόνιμη επιτροπή εξετάζει τις ως άνω εκθέσεις για να διαπιστώσει κατά πόσον τα συμβαλλόμενα μέτρα έχουν ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις τους βάσει του παρόντος πρωτοκόλλου. Η Επιτροπή δύναται επίσης να ζητήσει συμπληρωματικές πληροφορίες από τα εμπλεκόμενα συμβαλλόμενα μέρη ή να προσφύγει σε άλλες πηγές πληροφοριών.
3. Η μόνιμη επιτροπή συντάσσει έκθεση σχετικά με την τήρηση, εκ μέρους των συμβαλλομένων μερών, των υποχρεώσεων τους βάσει του παρόντος πρωτοκόλλου, η οποία διαβιβάζεται στην Διάσκεψη των Άλπεων.
4. Η Διάσκεψη των Άλπεων λαμβάνει υπόψη την εν λόγω έκθεση. Εάν διαπιστώσει ότι κάποιες υποχρεώσεις δεν τηρήθηκαν, δύναται να διατυπώσει συστάσεις.

Άρθρο 21

Αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των διατάξεων

1. Τα συμβαλλόμενα μέρη εξετάζουν και αξιολογούν σε τακτά χρονικά διαστήματα την αποτελεσματικότητα των διατάξεων του παρόντος πρωτοκόλλου. Εφόσον κριθεί απαραίτητο για την επίτευξη των στόχων, εξετάζουν το ενδεχόμενο έγκρισης καταλλήλων τροποποιήσεων για το παρόν πρωτόκολλο.
2. Βάσει του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου, οι περιφερειακές και τοπικές αρχές συμμετέχουν στην εν λόγω αξιολόγηση. Οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί που ενεργοποιούνται στον αντίστοιχο τομέα, μπορούν επίσης να συμμετέχουν σε σχετικές διαβουλεύσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 22

Σχέσεις μεταξύ της Διάσκεψης των Άλπεων και του Πρωτοκόλλου

1. Το παρόν πρωτόκολλο αποτελεί πρωτόκολλο της Σύμβασης των Άλπεων κατά την έννοια του άρθρου 2 και των υπολοίπων σχετικών άρθρων της ως άνω σύμβασης.
2. Ουδείς δύναται να καταστεί συμβαλλόμενο μέρος στο παρόν πρωτόκολλο αν δεν συγκαταλέγεται μεταξύ των συμβαλλομένων μερών της Σύμβασης των Άλπεων. Κάθε καταγγελία της Σύμβασης των Άλπεων ισοδυναμεί και με καταγγελία του παρόντος πρωτοκόλλου.
3. Όταν η Διάσκεψη των Άλπεων αποφασίζει για θέματα σχετικά με το παρόν πρωτόκολλο, στην αντίστοιχη ψηφοφορία δύνανται να λάβουν μέρος αποκλειστικά και μόνο τα συμβαλλόμενα μέρη στο παρόν πρωτόκολλο.

Άρθρο 23

Υπογραφή και επικύρωση

1. Το παρόν πρωτόκολλο είναι ανοικτό προς υπογραφή εκ μέρους των κρατών που έχουν υπογράψει τη σύμβαση των Άλπεων και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας από τις 20 Δεκεμβρίου 1994 καθώς και της Δημοκρατίας της Αυστρίας, ως θεματοφύλακα, από τις 15 Ιανουαρίου 1995.
2. Το παρόν πρωτόκολλο τίθεται σε ισχύ για τα συμβαλλόμενα μέρη που έχουν εκφράσει σύμφωνη γνώμη και δέχονται να δεσμευθούν από αυτό τρεις μήνες μετά από την ημερομηνία κατά την οποία τρία κράτη έχουν καταθέσει τις πράξεις κύρωσης, αποδοχής ή έγκρισης.
3. Για τα συμβαλλόμενα μέρη που εν συνεχεία εκφράζουν σύμφωνη γνώμη για να δεσμεύονται από το παρόν πρωτόκολλο, το πρωτόκολλο τίθεται σε ισχύ τρεις μήνες μετά από την ημερομηνία κατάθεσης των αντιστοίχων πράξεων κύρωσης, αποδοχής ή έγκρισης. Μετά από την έναρξη ισχύος τροποποίησης του πρωτοκόλλου, κάθε νέο συμβαλλόμενο μέρος σε αυτό καθίσταται συμβαλλόμενο μέρος του πρωτοκόλλου όπως αυτό έχει τροποποιηθεί.

Άρθρο 24

Κοινοποιήσεις

Ο θεματοφύλακας κοινοποιεί σε όλα τα κράτη που αναφέρονται στο προοίμιο καθώς και στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, όσον αφορά το παρόν πρωτόκολλο:

- α) κάθε υπογραφή,
- β) την κατάθεση οιασδήποτε πράξεως κύρωσης, αποδοχής ή έγκρισης,
- γ) κάθε ημερομηνία θέσης σε ισχύ,
- δ) κάθε δήλωση εκ μέρους συμβαλλομένου ή υπογράψαντος μέλους,
- ε) κάθε καταγγελία η οποία κοινοποιήθηκε κοινοποιήθηκε από συμβαλλόμενο μέρος, συμπεριλαμβανόμενης της ημερομηνίας έναρξης ισχύος της.

Σε πίστωση των ανωτέρω οι υπογεγραμμένοι, οι οποίοι είναι δεόντως προς τούτο εξουσιοδοτημένοι υπέγραψαν το παρόν πρωτόκολλο.

Συνετάγη στο Chambéry, στις 20 Δεκεμβρίου 1994, στα γαλλικά, γερμανικά, ιταλικά, σλοβένικα θεωρώντας ότι τα κείμενα στις τέσσερις γλώσσες είναι αυθεντικά, σε ένα μόνο αντίγραφο το οποίο θα κατατεθεί στα αρχεία του κράτους της Δημοκρατίας της Αυστρίας. Ο θεματοφύλακας κοινοποιεί επικυρωμένο αντίγραφο σε όλα τα υπογράφοντα μέρη.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΘΕΜΑΤΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΑ ΑΡΘΡΑ 17 ΚΑΙ 18

Έρευνα

Ορισμός και ταξινόμηση των ορεινών περιοχών βάσει του υψομέτρου, των κλιματικών, γεωμορφολογικών και οικονομικών συνθηκών καθώς και βάσει της υποδομής στα επιμέρους σημεία.

Εξακριβώσεις των επιπτώσεων των μέτρων που έχουν ληφθεί σε διάφορα επίπεδα πολιτικών αποφάσεων όσον αφορά την ορεινή γεωργία (ΕΕ / Κοινή Γεωργική Πολιτική, κράτη, περιφέρειες, τοπικές και περιφερειακές αρχές), και τις οικολογικές λειτουργίες (κοινωνική και περιβαλλοντική συμβατότητα).

Αξιολόγηση των οικονομικών, οικολογικών, κοινωνικών και πολιτιστικών λειτουργιών της γεωργίας και της δασικής οικονομίας και εξέταση των αντίστοιχων δυνατοτήτων ανάπτυξης στο πλαίσιο των ειδικών συνθηκών που επικρατούν στις κατά τόπους ορεινές περιοχές.

Μέθοδοι παραγωγής και κατασκευής, κριτήρια βελτίωσης και ποιότητας των γεωργικών προϊόντων στις ορεινές περιοχές.

Γενετική έρευνα και τεχνική αρωγή για τη διαφοροποιημένη διατήρηση, η οποία είναι προσαρμοσμένη στους επιμέρους τόπους και σέβεται το περιβάλλον, την ποικιλομορφία των φυλών των ζώων απόδοσης και των καλλιεργούμενων φυτών.

Κατάρτιση

Αρωγή και τεχνική, επιστημονική και κοινωνικοοικονομική κατάρτιση για τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις καθώς και για τις εταιρείες παραγωγής ειδών διατροφής που ασχολούνται με τη μεταποίηση προϊόντων τους.

Διαχείριση επιχειρήσεων, από τεχνική και οικονομική σκοπιά, με στόχο ιδίως τη διαφοροποίηση των προσφερόμενων προϊόντων, την αξιοποίηση των επιμέρους δυνατοτήτων παραγωγής και την άντληση εισοδήματος τόσο από τη γεωργία όσο και εκτός του εν λόγω τομέα.

Προϋποθέσεις και τεχνικές και οικονομικές επιπτώσεις της εφαρμογής των φυσικών μεθόδων εκμετάλλευσης και παραγωγής που σέβονται το περιβάλλον.

Μέσα μαζικής ενημέρωσης, παρουσίαση και διάδοση των πληροφοριών που σχετίζονται με τον προσανατολισμό της κοινής γνώμης, της πολιτικής και της οικονομίας, εντός και εκτός του αλπικού χώρου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Π

ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΕΞ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

ΔΗΛΩΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΑΡΘΡΑ 8 ΚΑΙ 9 ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΕΙΝΗ ΓΕΩΡΓΙΑ

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα αναγνωρίζει την αρχή της συνύπαρξης που ορίζει τη δυνατότητα των γεωργών να επιλέγουν μεταξύ παραδοσιακής, βιολογικής και γενετικά τροποποιημένης

παραγωγής, σύμφωνα με τις νομικές υποχρεώσεις για την επισήμανση των ΓΤΟ και/ή τις προδιαγραφές καθαρότητας. Τα σχετικά άρθρα του πρωτοκόλλου για την ορεινή γεωργία θα πρέπει να ερμηνευθούν στο πλαίσιο αυτό.

ΔΗΛΩΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΑΡΘΡΑ 7, 9 ΕΩΣ 11, 13, 14 ΚΑΙ 16

ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΕΙΝΗ ΓΕΩΡΓΙΑ

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα θεωρεί ότι τα μέτρα δημόσιας στήριξης υπέρ ορισμένων επιχειρήσεων πρέπει να είναι σύμφωνα με τους κανόνες της για τον ανταγωνισμό, που καθορίστηκαν βάσει των άρθρων 36 και 87 έως 89 της συνθήκης ΕΚ, να μην στρεβλώνουν ή να απειλούν να στρεβλώσουν τον ανταγωνισμό και να μην επηρεάζουν τις συναλλαγές μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών.

Αθήνα, 31 Ιουλίου 2007

ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Η Επιτροπή Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής στον τομέα του

Χωροταξικού Σχεδιασμού και της Αειφόρου Ανάπτυξης

I. Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του ν. 2742/1999 «Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 207 Α').

Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013 (ΥΠ.ΟΙ.Ο., Ιανουάριος 2007).

3. Τη μελέτη εκπόνησης Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης.
4. Την από2007 εισήγηση της Διεύθυνσης Χωροταξίας του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. προς το Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης.
5. Τη γνωμοδότηση της 2007 του Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης.
6. Την από ..2007 εισήγηση της Διεύθυνσης Χωροταξίας του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. προς την Επιτροπή Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής στον τομέα του Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης.

II. Λαμβάνοντας υπόψη τις βασικές κοινοτικές χωρικές διαπιστώσεις και κατευθύνσεις, που περιλαμβάνουν τα ακόλουθα κείμενα:

«Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (Σ.Α.Κ.Χ.)», που υιοθετήθηκε την 11η Μαΐου 1999 στο (άτυπο) Συμβούλιο Υπουργών Χωροταξίας στο Πότσνταμ της Γερμανίας.

«Κατευθυντήριες Αρχές για τη Βιώσιμη Χωρική Ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής ηπείρου», που εγκρίθηκαν στην 12η Σύνοδο των Υπουργών Χωροταξίας του Συμβουλίου της Ευρώπης (CEMAT) στις 7-8 Σεπτεμβρίου 2000 στο Ανόβερο της Γερμανίας.

Ανακοίνωση προς το Εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο «Συνεργασία για την οικονομική μεγέθυνση και την απασχόληση – Νέο ξεκίνημα για τη στρατηγική της Λισσαβόνας». COM (2005) 24 της 2.2.2005.

«Θεματική Στρατηγική για το Αστικό Περιβάλλον» COM (2005) 718 τελικό.

«Αναθεωρημένη Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη», η οποία εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 15-16 Ιουνίου 2006.

Απόφαση 2006/702/EK του Συμβουλίου, της 6ης Οκτωβρίου 2006, για τις «Στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές της Κοινότητας για τη συνοχή» (E.E. L 291 της 21.10.2006, σ. 11).

Συμπεράσματα των μελετών του Ευρωπαϊκού Δικτύου Χωροταξικής Παρατήρησης (ESPON), και ειδικότερα (α) του θεματικού προγράμματος «ESPON 3.3. Η χωρική διάσταση των διαδικασιών της Λισσαβόνας και του Γκέτεμποργκ» (Τελική έκθεση, Δεκ. 2006), και (β) του θεματικού προγράμματος «ESPON 3.2. Χωρικά Σενάρια σε συνάρτηση με το Σ.Α.Κ.Χ. και την Κοινοτική Πολιτική Συνοχής» (Τελική έκθεση, Οκτ. 2006).

Συμπεράσματα της Γερμανικής Προεδρίας για το (άτυπο) Συμβούλιο Υπουργών Χωροταξίας στη Λειψία της Γερμανίας (24-25 Μαΐου 2007), δια των οποίων αφενός τονίζεται ξανά η σημασία της χωρικής διάστασης των Στρατηγικών της Λισσαβόνας και του Γκέτεμποργκ, κι αφετέρου ανακοινώνεται ότι εγκρίθηκαν: (α) η «Χωρική Ατζέντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για πιο ανταγωνιστική και βιώσιμη Ευρώπη με τις

περιφερειακές της διαφορετικότητας» και (β) η «Χάρτα της Λειψίας για Βιώσιμες Ευρωπαϊκές Πόλεις»

III. Εκτιμώντας ιδίως τα ακόλουθα σε ό,τι αφορά την Ελλάδα:

A. Ως προς τον ευρύτερο χώρο στον οποίο εντάσσεται η Ελλάδα

1. Η Ελλάδα είναι μακριά από το κεντρικό αναπτυξιακό σύμπλεγμα (Μιλάνο – Μόναχο – Αμβούργο – Παρίσι – Λονδίνο) της Ε.Ε. με βάση τη μέση αεροπορική απόσταση και τη γενικά μειωμένη προς αυτό προσπελασιμότητα. Παράλληλα, αρνητικό παράγοντα συνιστά το ασταθές εξωτερικό περιβάλλον των χωρικών συστημάτων στα οποία εντάσσεται η χώρα (Βαλκάνια, Παρευξείνιες χώρες, Μέση Ανατολή – ΝΑ Μεσόγειος), η σταθεροποίηση των οποίων εξαρτάται κυρίως από διεθνείς πολιτικούς παράγοντες και συγκυρίες.
2. Οι δυτικές θαλάσσιες πύλες εμφανίζονται δίχως προβλήματα και επιτρέπουν την άσκηση πολιτικών με ισχυρή διασυνοριακή συνεργασία.
3. Αξιοσημείωτη διαφοροποίηση για διασυνοριακές συνεργασίες, θα προκύψει μετά την ένταξη της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας στην Ε.Ε.
4. Βελτίωση αναμένεται να υπάρξει στην άσκηση πολιτικών συνεργασίας με την Αλβανία, την Σερβία, το Μαυροβούνιο, την π.Γ.Δ.Μ., τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη και την Κροατία, σε θέματα υποδομών, περιβάλλοντος και επιχειρηματικών πρωτοβουλιών.
5. Η ενδεχόμενη είσοδος της Τουρκίας αναμένεται να έχει σημαντικότερες επιπτώσεις στην ανάπτυξη του ελληνικού χώρου, λόγω του μεγάλου πληθυσμιακού μεγέθους της, της διαφορετικής της πολιτισμικής ταυτότητας, αλλά και της αναμενόμενης, στην περίπτωση αυτή, ισχυρής διασύνδεσης του ενωμένου ευρωπαϊκού χώρου προς τη Μέση Ανατολή.
6. Αναμένεται ότι οι τρέχουσες πολιτικές που συνδέονται με την στρατηγική της Λισσαβόνας και με αυτήν του Γκέτεμποργκ θα επηρεάσουν μεσο - μακροπρόθεσμα την ανάπτυξη του ευρωπαϊκού χώρου, εισάγοντας πολιτικές ανταγωνιστικότητας με αντίστοιχη ενεργοποίηση του ιδιωτικού τομέα. Παράλληλα για την αντιστάθμιση των ανισοτήτων οι εν λόγω στρατηγικές θέτουν ως στόχο την κοινωνική και χωρική συνοχή. Στην υλοποίηση του στόχου αυτού καλείται να συμβάλει το παρόν πλαίσιο.

7. Εκτιμάται ότι σημαντική επιρροή θα έχουν και οι γεωπολιτικές εξελίξεις στον ευρύτερο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής. Οι χώρες της περιοχής (με συνολικό πληθυσμό 312 εκ. κατοίκων και ΑΕΠ 630 δισ. Ευρώ) χαρακτηρίζονται από ταχεία άνοδο τόσο της εισαγωγικής όσο και της εξαγωγικής τους δραστηριότητας και ορισμένες από αυτές έχουν ήδη διευρύνει τις οικονομίες τους σε ένα περισσότερο φιλόξενο επενδυτικό περιβάλλον, με ενθαρρυντικά πρώτα αποτελέσματα. Είναι πιθανό επομένως να υπάρξει ανάπτυξη κοινών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, καθώς και βαθύτερη και ευρύτερη διείσδυση ελληνικών συμφερόντων στις χώρες αυτές. Οι οικονομικές αυτές διεργασίες θα επηρεαστούν καθοριστικά και από ενδεχόμενες πολιτικές εξελίξεις.
8. Η ραγδαία ανάπτυξη νέων οικονομιών – κυρίως στην Ασία – προκαλεί αυξημένες ανάγκες θαλάσσιων μεταφορών. Δίνεται έτσι η ευκαιρία στην ελληνική ναυτιλία να αναπτυχθεί περαιτέρω και να προσδώσει στον ελληνικό χώρο έναν οικονομικό δυναμισμό με διεθνείς επεκτάσεις, με τις αβεβαιότητες φυσικά που ισχύουν για τις διαδικασίες της παγκοσμιοποίησης.
9. Η Ελλάδα μεταβάλλεται σε χώρα υποδοχής μεταναστών, ακόμα και από απομακρυσμένα σημεία του πλανήτη, και έτσι αποκτά σχέσεις διευρυνόμενες με διάφορες εθνικές και πολιτισμικές ενότητες.

B. Ως προς τη φυσιογνωμία της χώρας, τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και τις αδυναμίες της:

B1. Δημογραφία και απασχόληση

1. Σύμφωνα με προβολές της Ε.Σ.Υ.Ε., κατά το μετριοπαθές σενάριο ο πληθυσμός της χώρας θα εισέλθει –παρά την συνεχιζόμενη εισροή μεταναστών– σε φάση στασιμότητας και πιθανώς συρρίκνωσης μετά το 2010. Διαπιστώνεται ότι οι Περιφέρειες με τους πιο γηρασμένους πληθυσμούς είναι κατά κανόνα εκείνες που υστερούν σε πληθυσμιακή αύξηση, με τη μεγαλύτερη προβληματικότητα στην Ήπειρο και το Βόρειο Αιγαίο.

Οι επιπτώσεις χωροταξικής φύσεως από αυτή την τάση εκτιμάται ότι θα επηρεάσουν την εξέλιξη του εισοδήματος, τις απαιτήσεις για φροντίδα ηλικιωμένων και την ανάγκη δημιουργίας δομών υποστήριξης της γυναικείας συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό.

2. Η ανεργία –ιδιαίτερα στις νέες ηλικίες– είναι υψηλή, συνδυάζεται όμως και με επιλογές απασχόλησης, όπως αποφυγή απασχόλησης σε βαριές και κοπιαστικές εργασίες, όπως στη γεωργία, την κτηνοτροφία και τις κατασκευές, όπου αυξάνεται η απασχόληση αλλοδαπών. Το 80% εξ αυτών βρίσκεται στις αστικές περιοχές, κυρίως στις Περιφέρειες Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας όπου σημειώνονται και τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας νέων.
3. Στην περίοδο 1995-2004 η συνολική απασχόληση στη χώρα αυξήθηκε με συγκρατημένο ρυθμό, λίγο χαμηλότερο του 0,8% ετησίως. Η γεωργία και η βιομηχανία εμφάνισαν μείωση της απασχόλησης, ενώ οι κατασκευές και κυρίως οι υπηρεσίες είχαν σημαντική αύξηση. Σύμφωνα πάντοτε με τα μετριοπαθή σενάρια, εκτιμάται ότι στην περίοδο 2004-2020 θα προκύψει θετική μεταβολή της απασχόλησης κατά 540.000 απασχολούμενους. Υπολογίζεται ότι ο τομέας των υπηρεσιών θα καλύψει σχεδόν το σύνολο αυτών των πρόσθετων θέσεων, ο πρωτογενής θα χάσει περί τις 100.000 θέσεις και ο δευτερογενής θα κρατήσει περίπου τις σημερινές θέσεις εργασίας.

B2. Οικονομική ανάπτυξη

1. Διαπιστώνεται σταδιακή βελτίωση όλων σχεδόν των οικονομικών δεικτών και στοιχείων (ΑΕΠ, δημόσιο χρέος, ανταγωνιστικότητα, επιχειρηματικότητα, ξένες άμεσες επενδύσεις κ.ά.) που συνθέτουν την οικονομική ταυτότητα της χώρας. Σημαντική στην οικονομική ανάπτυξη είναι πλέον η ενεργοποίηση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας.
2. Τροποποιείται η παραγωγική διαδικασία της ελληνικής οικονομίας. Ειδικότερα τα τελευταία χρόνια παρατηρείται διαρκής περιορισμός του πρωτογενή τομέα, ο δευτερογενής αν και περιορισμένος βρίσκεται σε σταθερά επίπεδα, ενώ αντίθετα ο τριτογενής αυξάνει τα ποσοστά του κυρίως με την συμβολή του κλάδου των υπηρεσιών των μεταφορών (βλ. ναυτιλία) και του τουρισμού.
3. Διαπιστώνονται περιφερειακές και ενδοπεριφερειακές ανισότητες, όχι όμως ασυνήθεις για το επίπεδο της Ε.Ε. Θεωρείται βέβαιο ότι οι όποιες περιφερειακές ανισότητες δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν μόνο με εξωτερική χρηματοδότηση, όπως γίνεται μέσω

των Κοινοτικών πόρων. Από την εξέταση των συνηθών δεικτών που καταγράφονται προκύπτει ότι, η Αττική υπερέχει σημαντικά των υπολοίπων περιφερειών και ακολουθούν η Περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας και οι τουριστικά ανεπτυγμένες περιφέρειες της Κρήτης, των Ιονίων και του Νοτίου Αιγαίου.

4. Αντίθετα, μειονεκτική εικόνα διαπιστώνεται σε περιφέρειες όπως η Δυτική Μακεδονία και η Δυτική Ελλάδα και κάπως καλύτερη σε άλλες, όπως η Θεσσαλία και η Ήπειρος, αλλά και νησιωτικές, όπως το Βόρειο Αιγαίο. Διαπιστώνονται, όμως, και ενδείξεις διάχυσης της ανάπτυξης από την Αττική και τη Θεσσαλονίκη σε γειτονικές περιφέρειες ή νομούς.

B3. Αναπτυξιακά χαρακτηριστικά περιφερειών

Ως προς τη δυναμική και το ρόλο των Περιφερειών, διαπιστώνονται υστερήσεις ορισμένων Περιφερειών εξαιτίας παραγόντων που επιδρούν στην ικανότητά τους να τροφοδοτήσουν τη μελλοντική ανάπτυξη, όπως:

1. Σε πολλές Περιφέρειες διαπιστώνεται μεγάλη εξάρτηση από δραστηριότητες που στηρίζονται σε αυξημένη καταναλωτική δαπάνη (Δυτική, Κεντρική και Ανατολική Μακεδονία-Θράκη, Θεσσαλία, Ήπειρος, Δυτική Ελλάδα, Κρήτη, Στερεά Ελλάδα). Είναι πιθανό ότι θα υπάρξει πλεονάζον δυναμικό που θα αναζητήσει νέες διεξόδους οικονομικής δραστηριότητας.
2. Σε αρκετές Περιφέρειες υπάρχει μεγάλη εξάρτηση από τις δραστηριότητες γύρω από τον τουρισμό (Βόρειο και Νότιο Αιγαίο, Κρήτη, Ιόνιοι Νήσοι, Πελοπόννησος). Οι δραστηριότητες αυτές είναι ενδεχόμενο να αντιμετωπίσουν θέματα προσαρμογής σε παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν τον τουρισμό είτε βραχυχρόνια (π.χ., κρίσεις οποιασδήποτε μορφής), είτε μακροχρόνια (π.χ., αλλαγές στο πρότυπο τουρισμού).
3. Σε άλλες Περιφέρειες υπάρχει μεγάλη εξάρτηση από δραστηριότητες που αντιμετωπίζουν προβλήματα ανταγωνιστικότητας, όπως η γούνα και τα κλωστοϋφαντουργικά ή η καλλιέργεια βαμβακιού (Δυτική, Κεντρική και Ανατολική Μακεδονία-Θράκη και Θεσσαλία). Είναι πιθανό ότι οι δυσκολίες αυτές θα συνεχιστούν και στο μέλλον.

4. Ορισμένες Περιφέρειες παρουσιάζουν σημαντική εξάρτηση από την εγκατάσταση και δραστηριότητα μεγάλων μεμονωμένων επιχειρήσεων, γεγονός που δημιουργεί αβεβαιότητες.
5. Όλες οι Περιφέρειες της χώρας, πλην της Αττικής και λιγότερο της Κεντρικής Μακεδονίας, χαρακτηρίζονται από μεγάλη απασχόληση στον πρωτογενή τομέα, ο οποίος διαχρονικά θα χάνει θέσεις απασχόλησης.
6. Όλες οι Περιφέρειες, πλην της Αττικής, υστερούν στην επιχειρηματικότητα διότι σε σημαντικό μέρος η ανάπτυξή τους τροφοδοτείται με δράσεις που κατευθύνονται από επιχειρήσεις που εδρεύουν στο κέντρο.

B4. Περιβάλλον και Φυσικοί Πόροι

Η Ελλάδα βρίσκεται σε προνομιούχο θέση σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, λόγω της ποικιλομορφίας και αισθητικής των τοπίων, της μεγάλης ποικιλίας βιοτόπων, της σχετικά καλής κατάστασης των φυσικών της πόρων (νερό, έδαφος, υπέδαφος), του πλούτου και της έκτασης της πολιτιστικής της κληρονομιάς. Η ποιότητα περιβάλλοντος είναι εν γένει καλή σε επίπεδο χώρας, ενώ τα περιβαλλοντικά προβλήματα, που υπάρχουν λόγω μη συμβατών χρήσεων γης, είναι συνήθως εστιασμένα τοπικά.

Ειδικότερα, η Ελλάδα διαθέτει μεγάλο ποσοστό βιολογικής ποικιλότητας (5500 είδη χλωρίδας, 422 είδη ορνιθοπανίδας και 116 είδη θηλαστικών). Ωστόσο, παρατηρείται μείωση της φυσικής βλάστησης, ενώ υπάρχουν ακόμα ελλείψεις στην διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών και του δικτύου Natura 2000. Όμως, οι συνθήκες αυτές συνεχώς βελτιώνονται και θα βελτιωθούν περαιτέρω με ταχύτερους ρυθμούς με τη διάθεση σημαντικών πόρων όπως ήδη προβλέπεται στην 4^η προγραμματική περίοδο.

Η υπεράντληση νερού για άρδευση έχει οδηγήσει σε σημαντικά προβλήματα διαχείρισης των υδάτινων πόρων και εξάντλησης ή υπαλμύρινσης των υδροφόρων οριζόντων. Εξαιτίας των εντατικών καλλιεργειών παρατηρείται υποβάθμιση των εδαφών κι εξαιτίας της υπεραλίευσης μείωση των ιχθυοαποθεμάτων.

Η συχνά άναρχη αστικοποίηση μειώνει τους ελεύθερους χώρους κυρίως των μεγάλων αστικών κέντρων, υποβαθμίζει τον φυσικό και πολιτιστικό πλούτο της χώρας, και κάνει δυσκολότερη τη διαχείριση των αποβλήτων.

Η ανταπόκριση της Ελλάδας στις διεθνείς περιβαλλοντικές προκλήσεις δεν έχει υπάρξει ομοιόμορφη. Θετική επίδραση αναμένεται να έχει η εφαρμογή της νομοθεσίας για την ολοκληρωμένη διαχείριση των υδατικών πόρων. Επίσης, σε ό,τι αφορά την ‘τρύπα του όζοντος’, η Ελλάδα φαίνεται να τηρεί τους Κοινοτικούς Κανονισμούς που στοχεύουν στη μείωση των εκπομπών χλωροφθορανθράκων (HFC’s).

6. Στον τομέα των κλιματικών αλλαγών εκτιμάται ότι η χώρα μας θα ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις της που απορρέουν από το πρωτόκολλο του Κιότο και αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την μείωση των εκπομπών αερίων που συμβάλλουν στο φαινόμενο του Θερμοκηπίου. Προβλέπεται μία δέσμη μέτρων που περιλαμβάνει μεταξύ άλλων μέτρα για την αύξηση της ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και τον περιορισμό των εκπομπών των μεγαλύτερων βιομηχανιών, την εφαρμογή βέλτιστων διαθέσιμων τεχνικών στη βιομηχανία, την βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των κτιρίων την επέκταση της χρήσης Φυσικού Αερίου κ.ά.

Γ. Ως προς τις διεθνείς και διαπεριφερειακές εισόδους-πύλες και συνδέσεις της χώρας και τη χωρική οργάνωση των κύριων εθνικών πόλων και αξόνων ανάπτυξης

Γ1. Ως προς τις διεθνείς και διαπεριφερειακές εισόδους-πύλες και συνδέσεις της χώρας

1. Διαπιστώνεται ότι δεν έχουν ακόμη δημιουργηθεί οι προϋποθέσεις ολοκληρωμένης ανάδειξης των προοπτικών που παρέχουν οι διεθνείς άξονες και πόλοι ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής.
2. Διαπιστώνεται ότι η Ελλάδα δεν έχει επαρκώς αξιοποιήσει τις σύγχρονες δυνατότητες που παρέχονται από τις θαλάσσιες μεταφορές και τους διαδρόμους επικοινωνίας (ανατολικοί θαλάσσιοι διάδρομοι, οι οποίοι μπορούν να επεκταθούν προς βορρά και με οδικούς άξονες από Αλεξανδρούπολη και σιδηροδρομικούς άξονες προς Δυρράχιο), ώστε να αποκτήσει βελτιωμένες σχέσεις άμεσης επικοινωνίας με τους βόρειους και ανατολικούς της γείτονες, της Βαλκανικής, του Εύξεινου Πόντου και της Ανατολικής Μεσογείου. Η ολοκλήρωση της ΕΓΝΑΤΙΑΣ και των καθέτων προς αυτήν αξόνων που κατασκευάζονται θα εξυπηρετήσουν τους στόχους αυτούς.

3. Εκτιμάται ότι η γεωγραφική θέση της χώρας στη λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου, σε επαφή με τον διαμήκη θαλάσσιο διάδρομο Γιβραλτάρ-Σουέζ, είναι σε θέση να προσδώσει στην Ελλάδα κομβικό ρόλο στις θαλάσσιες μεταφορές, με λειτουργίες μεταφόρτωσης στους θαλάσσιους διαδρόμους που διατρέχουν κατά μήκος τη Μεσόγειο, τον Εύξεινο Πόντο και την Αδριατική, καθώς και με τις διεθνείς συνδυασμένες μεταφορές –διαμέσου κυρίως των λιμανιών του Πειραιά και της Θεσσαλονίκης– οι οποίες αποτελούν ήδη σήμερα πραγματικότητα με σημαντικές προοπτικές μελλοντικής ενίσχυσης.
 4. Εκτιμάται ότι θα ενισχυθεί ο κομβικός ρόλος της χώρας περισσότερο με το γεωγραφικό πλεονέκτημα γειτνίασής της με τους διεθνείς αεροδιάδρομους διασύνδεσης της Δυτικής Ευρώπης με την Ανατολική και Νότια Αφρική, τη Μέση Ανατολή, τη Νότια και Νοτιανατολική Ασία, καθώς και την Ωκεανία. Τον ρόλο αυτό μπορεί να εξυπηρετήσει κάτω από μια σειρά από προϋποθέσεις και ρυθμιστικές παρεμβάσεις, το αεροδρόμιο ‘Ελευθέριος Βενιζέλος’ στην Αθήνα, αλλά και το αεροδρόμιο ‘Μακεδονία’ στη Θεσσαλονίκη, καθώς και η κατασκευή νέου διεθνούς αερολιμένα στο Ηράκλειο.
 5. Εκτιμάται ότι η λειτουργία νέων έργων υποδομής που κατασκευάζονται (οι «δρόμοι ανάπτυξης» και η ΕΓΝΑΤΙΑ με τους καθέτους άξονες, το σιδηροδρομικό δίκτυο, επενδύσεις στην ενέργεια και τις τηλεπικοινωνίες), καθώς και η βελτίωση ομάδων δράσεων, που έχουν ήδη αναληφθεί, παρέχουν στη χώρα συγκριτικά πλεονεκτήματα και δυνατότητες στήριξης μίας μακρόχρονης διαδικασίας ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων όχι μόνο στο εσωτερικό της χώρας, αλλά και για την κάλυψη αναγκών γειτονικών χωρών.
- Γ2. Ως προς τη χωρική οργάνωση των κύριων εθνικών πόλων και αξόνων ανάπτυξης.*
1. Διαπιστώνεται ότι κύριοι εθνικοί πόλοι ανάπτυξης παραμένουν τα μητροπολιτικά κέντρα της Αθήνας και Θεσσαλονίκης που διαθέτουν ισχυρές λειτουργικές δομές, οι οποίες υποστηρίζονται από τις λιμενικές και αερολιμενικές πύλες (σύστημα λιμένα Πειραιά, λιμένας Θεσσαλονίκης και αεροδρόμια ‘Ελευθέριος Βενιζέλος’ και ‘Μακεδονία’). Ειδικότερα το λιμάνι του Πειραιά είναι ήδη ενταγμένο στους διεθνείς θαλάσσιους άξονες (Ανατολική-Δυτική Μεσόγειος, Εύξεινος Πόντος, Αδριατική).

2. Διαπιστώνεται ότι ο ΠΑΘΕ εξακολουθεί να αποτελεί τον κύριο άξονα ανάπτυξης της χώρας, με ενισχυμένο το τμήμα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, και ακόμη αρκετά αδύναμα τα δύο άκρα.
3. Διαπιστώνεται ότι συμπληρωματικές διεθνείς εισόδους-πύλες αποτελούν τα ειδικά, σχετιζόμενα με τον τουρισμό, αεροδρόμια (Κέρκυρας, Ρόδου, Ηρακλείου) και λιμάνια (Πάτρας και δευτερευόντως Ηγουμενίτσας), καθώς και η πύλη της Κακαβιάς εξαιτίας του ισχυρού μεταναστευτικού ρεύματος από την Αλβανία. Οι παραδοσιακές οδικές πύλες Προμαχώνα / Ευζώνων και Κήπων υπολειτουργούν λόγω της πολιτικής συγκυρίας των τελευταίων ετών.
4. Εκτιμάται ότι ο ρόλος των δύο κύριων εθνικών πόλων θα ισχυροποιηθεί περαιτέρω. Διαμορφώνονται προοπτικές για περαιτέρω ισχυροποίηση του λιμανιού της Θεσσαλονίκης, με την ολοκλήρωση, των πανευρωπαϊκών οδικών αξόνων προς τη Δυτική και Κεντρική Ευρώπη (μέσω Σκοπίων, Σόφιας, Βελιγραδίου).
5. Αναμένεται ότι θα αναβαθμιστεί ο ρόλος του λιμανιού της Πάτρας με την κατασκευή του αυτοκινητοδρόμου Κορίνθου - Πατρών – Πύργου και της Ιόνιας οδού καθώς και με την ολοκλήρωση των έργων ταχείας σιδηροδρομικής σύνδεσης στο δυτικό άκρο του ΠΑΘΕ (Κόρινθος-Πάτρα).
6. Αντίστοιχες προοπτικές δημιουργούνται στο βόρειο / ανατολικό άκρο του ΠΑΘΕ με την ολοκλήρωση της ΕΓΝΑΤΙΑΣ και των καθέτων αξόνων της, την κατασκευή του αγωγού πετρελαίου Μπουργκάς - Αλεξανδρούπολη και την συνακόλουθη αναβάθμιση του λιμανιού της Αλεξανδρούπολης σε νέο εθνικό πόλο και διεθνή πύλη (απόληξη σημαντικού χερσαίου άξονα από τον Εύξεινο Πόντο και διεθνή πύλη εισόδου από τον θαλάσσιο άξονα από και προς Βόρεια Αφρική και Ανατολική Μεσόγειο).
7. Εκτιμάται ότι η διεθνής πύλη του Προμαχώνα ισχυροποιείται με την ένταξη στην Ε.Ε. της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας και τις προοπτικές πραγματοποίησης των πανευρωπαϊκών δικτύων. Με την ολοκλήρωση της Εγνατίας και της Ε65, αναμένεται ότι θα ενισχυθεί ο ρόλος της Ηγουμενίτσας, παρά τις αναμενόμενες πιέσεις σε διεθνές κυρίως επίπεδο (συνδέσεις Ισταμπούλ-Αδριατικής και Κεντρικής Ευρώπης) αλλά και σε εθνικό επίπεδο (Πάτρα). Η ομαλοποίηση των σχέσεων με την Τουρκία θα δημιουργούσε τις προϋποθέσεις για την αναβάθμιση της λειτουργίας των Κήπων ως

πύλης εισόδου. Τέλος αναμένεται η λειτουργία έως το 2021 και της πύλης εισόδου / εξόδου στην Ιεροπηγή προς Δυρράχιο.

8. Η ιδιαίτερη γεωμορφολογία της χώρας δημιουργεί αναπτυξιακούς περιορισμούς (φραγμούς και ασυνέχειες στην κατανομή των δραστηριοτήτων στο χώρο), ενώ ταυτόχρονα αποτελεί τον καθοριστικό παράγοντα για το εξαιρετικής ποιότητας φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον της. Η ανάδειξη του με χρήση κατάλληλων αναπτυξιακών πολιτικών και κυρίως με τη δημιουργία της απαραίτητης υποδομής, προβλέπεται να αποτελέσει το συγκριτικό πλεονέκτημα της αναπτυξιακής πορείας της Χώρας.

Δ. Ως προς τη χωρική διάθροση των στρατηγικής σημασίας δικτύων υποδομών και μεταφορών, καθώς των και κόμβων διευρωπαϊκής και πανευρωπαϊκής ακτινοβολίας:

1. Διαπιστώνονται τα εξής:

(α) Η ηλεκτρική ενέργεια παράγεται κυρίως στα βόρεια και δυτικά Διαμερίσματα της χώρας, ενώ καταναλώνεται κυρίως στα ανατολικά και στα νότια.

(β) Τα στρατηγικής σημασίας δίκτυα διανομής της ηλεκτρικής ενέργειας είναι διασυνδεδεμένα με τα δίκτυα των γειτονικών χωρών και χωροθετημένα κυρίως στο μοναδικό άξονα ανάπτυξης Βορρά-Νότου, με γνώμονα την εξυπηρέτηση του πληθυσμού των μεγάλων αστικών κέντρων και των περί αυτών εγκατεστημένων δραστηριοτήτων.

(γ) Το νησιωτικό σύστημα δεν είναι ουσιαστικά διασυνδεδεμένο και εξυπηρετείται κυρίως από αυτόνομα δίκτυα.

(δ) Το δίκτυο μεταφοράς φυσικού αερίου από τη Ρωσία ακολουθεί επίσης τον άξονα ανάπτυξης, στο νότιο άκρο του οποίου (Ρεβυθούσα), υπάρχει σταθμός αποθήκευσης υγροποιημένου φυσικού αερίου που μεταφέρεται δια θαλάσσης.

(ε) Οι σταθμοί φόρτωσης πετρελαίου και τα διυλιστήρια βρίσκονται στις ευρύτερες περιφέρειες των δύο μητροπολιτικών κέντρων.

(στ) Το 2003 οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας κάλυψαν μόλις το 11,5% της συνολικής κατανάλωσης ηλεκτρισμού στην Ελλάδα, με το 9,71% από Υ-Η μονάδες, 1,5% από αιολική ενέργεια και 0,23% από Βιοαέριο.

2. Εκτιμάται ότι στο άμεσο μέλλον, θα υπάρξει ουσιαστική αύξηση της διείσδυσης των Α.Π.Ε. στην παραγωγή ενέργειας, ιδίως με την ανάπτυξη αιολικής ενέργειας.
3. Διαπιστώνεται ότι στο χώρο των τηλεπικοινωνιών έχουν πραγματοποιηθεί σημαντικές επενδύσεις σε συγκεκριμένες περιοχές της χώρας (όπως στις Ολυμπιακές πόλεις), ενώ παράλληλα στον σχετικό τομέα των υπηρεσιών προστιθέμενης αξίας (μεταφορά δεδομένων, παροχή πρόσβασης στο διαδίκτυο κ.α.) λειτουργούν ήδη πολλές νέες επιχειρήσεις, εγκατεστημένες κυρίως στα δύο μητροπολιτικά και στα λοιπά αστικά κέντρα. Περιορισμένη παραμένει η συμμετοχή των απομονωμένων περιοχών (νησιωτικός και ορεινός χώρος) καθώς και η συμμετοχή της χώρας στα διακρατικά ευρυζωνικά δίκτυα.
4. Επισημαίνεται ότι, έχουν προωθηθεί οδικές υποδομές στρατηγικής σημασίας (Εγνατία, ΠΑΘΕ, Ιόνια οδός, Ε 65, άξονας Κόρινθος-Καλαμάτα, ΒΟ.Α.Κ., κλπ.), καθώς και βελτιωτικά έργα στη σιδηροδρομική υποδομή.
5. Προβλήματα προσβασιμότητας και προσπελασιμότητας εξακολουθούν και υφίστανται αρκετές περιοχές της χώρας κυρίως όμως στον ορεινό και νησιωτικό χώρο.
6. Διαπιστώνεται ότι η έως σήμερα πρακτική στον τομέα μεταφορών έχει οδηγήσει στη συστηματική ενίσχυση της εξυπηρέτησης των περιοχών περί τον Π.Α.Θ.Ε. –ιδιαιτέρως δε των δύο μητροπολιτικών κέντρων Αθήνας και Θεσσαλονίκης- με τις οδικές υποδομές σε πρόωρο κορεσμό και πολλαπλά προβλήματα στους τομείς της ασφάλειας.
7. Διαπιστώνεται πως ο κλάδος της ναυτιλίας αποτελεί έναν από τους βασικότερους κλάδους της ελληνικής οικονομίας, εξυπηρετώντας τις μεταφορές εμπορευμάτων και επιβατών τόσο εντός όσο και εκτός χωρικών υδάτων. Ωστόσο, ο κλάδος παρουσιάζει αδυναμίες οι οποίες εντοπίζονται κυρίως στην εσωτερική ακτοπλοΐα και στην ποιότητα των λιμενικών υπηρεσιών.
8. Διαπιστώνεται ότι η σημασία του σιδηρόδρομου στις μεταφορές είναι εξαιρετικά περιορισμένη (δεν έχει διεθνή ρόλο και εστιάζεται στην εγχώρια μεταφορά προσώπων).
9. Επισημαίνεται επίσης ότι η χώρα λόγω γεωμορφολογικών συνθηκών διαθέτει δυσανάλογα μεγάλο αριθμό αεροδρομίων, σε σχέση με την έκταση και τον πληθυσμό της.

10. Ειδικότερα έως το τέλος της προγραμματικής περιόδου του παρόντος πλαισίου, εκτιμάται ότι ο κλάδος των μεταφορών και των συγκοινωνιών θα εξυπηρετεί σε αυξημένη ποιότητα, ταχύτητα και μειωμένο κόστος πολλαπλάσια από σήμερα μεταφορικά βάρη. Το σύνολο του κλάδου προβλέπεται να λειτουργήσει σε πιο ανταγωνιστικό και διεθνοποιημένο περιβάλλον, ενώ προβλέπεται να διαδραματίσει κομβικό ρόλο για τις μεταφορές όλων των Βαλκανίων και της νοτιοανατολικής Ευρώπης γενικότερα. Η προώθηση πολιτικών συνδυασμένων συστημάτων μεταφορών και δημοσίων συγκοινωνιών θα καταστήσει ανταγωνιστικότερη την ελληνική Οικονομία και θα βελτιώσει την ποιότητα των υπηρεσιών μεταφορών.

E. Ως προς τη χωρική διάρθρωση, εξειδίκευση και συμπληρωματικότητα των παραγωγικών τομέων και τη σχέση τους με το περιβάλλον:

1. Το μεγαλύτερο μέρος της γεωργικής παραγωγής της χώρας παράγεται στις πεδινές, γόνιμες, αρδευόμενες περιοχές, όπου ασκείται εντατική γεωργική και κτηνοτροφική δραστηριότητα, αυξημένων εισροών και υψηλής παραγωγικότητας, ωστόσο συχνά με δυσμενείς επιπτώσεις στο περιβάλλον από την εντατική χρήση των φυσικών πόρων, ιδιαίτερα στον περιαστικό χώρο.
2. Εκτιμάται ότι στο μέλλον η αλλαγή του τρόπου χορήγησης των ενισχύσεων –σύμφωνα με τους στόχους της ενδιάμεσης μεταρρύθμισης της ΚΑΠ– θα οδηγήσει σε μια ανταγωνιστική γεωργία προσανατολισμένη στην αγορά και θα εγκαταλειφθούν κλάδοι παραγωγής των οποίων τα οικονομικά αποτελέσματα στηρίζονταν κυρίως στην οικονομική ενίσχυση. Ωστόσο οι επιπτώσεις της ΚΑΠ επηρεάζουν με διαφορετικό τρόπο τις πεδινές, γόνιμες, αρδευόμενες περιοχές –που ενσωματώνουν και αξιοποιούν εύκολα την τεχνολογία και θα εξακολουθούν να χαρακτηρίζονται δυναμικές– και τις ορεινές και νησιωτικές περιοχές με περιορισμένους φυσικούς πόρους, όπου η συνέχιση της λειτουργίας των οικογενειακών γεωργικών και κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων έχει σημαντική συμβολή στη διατήρηση του κοινωνικού ιστού της υπαίθρου.
3. Διαπιστώνεται ότι η Ελλάδα είναι πλούσια σε μεταλλεύματα και ορυκτά –φυσικά σε ποσότητες που αντιστοιχούν στην κλίμακα του χώρου της– και οι σχετικές με το αντικείμενο δραστηριότητες συναντώνται σχεδόν σε όλους τους Νομούς της χώρας,

ακόμη και στις νησιωτικές περιοχές, με διαφοροποιημένα κοιτάσματα και ορυκτά, που σε ορισμένες περιπτώσεις αποκτούν ιδιαίτερη σημασία, λόγω της συμβολής τους στην παραγωγική διαδικασία. Η χωρική διάσταση της εξορυκτικής και της μεταλλευτικής δραστηριότητας συνδέεται με την ανάγκη αναγνώρισης των ορυκτών με τρόπο ισότιμο των λοιπών φυσικών πόρων και με την εξασφάλιση της δυνατότητας αξιοποίησής τους, με τρόπους συμβατούς με την προστασία του περιβάλλοντος και την άσκηση άλλων δραστηριοτήτων.

4. Εκτιμάται ότι, με την προϋπόθεση τήρησης των απαιτούμενων περιβαλλοντικών μέτρων, η άσκηση μεταλλευτικών δραστηριοτήτων μπορεί να συμβάλει στο στόχο της πολυκεντρικής ανάπτυξης και στη συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο χώρα.
5. Διαπιστώνεται ότι τα 2/3 της απασχόλησης στην μεταποιητική δραστηριότητα συγκεντρώνονται στην ευρύτερη περιοχή της Αττικής (Αττική, Κεντρική Εύβοια, νότιο ήμισυ της Βοιωτίας, και στο ηπειρωτικό, κυρίως, τμήμα του Νομού Κορινθίας) και της Κεντρικής Μακεδονίας (Νομός Θεσσαλονίκης, βορειοδυτικό τμήμα του Νομού Χαλκιδικής, Νομοί Κιλκίς και Ημαθίας), ενώ οι λοιπές συγκεντρώσεις είναι σαφώς χαμηλότερες και οργανώνονται με βάση τον άξονα 'σίγμα τελικό', αλλά και στο βόρειο μέτωπο της χώρας. Τέλος, αρχίζει να αναδύεται ο δυτικός άξονας από τον Νομό Αχαΐας έως τον Νομό Ιωαννίνων ο οποίος προβλέπεται να ενισχυθεί σημαντικά με την κατασκευή της Ιόνιας Οδού.
6. Διαπιστώνεται ότι πολύ μικρό ποσοστό των βιομηχανικών καταστημάτων είναι εγκατεστημένο σε οργανωμένους υποδοχείς, που σημαίνει ότι ακόμη και για τη βιομηχανία η επιλογή της εκτός σχεδίου δόμησης αποτελεί στην πράξη κυρίαρχη χωροθετική επιλογή. Επίσης συχνό φαινόμενο αποτελεί η διαμόρφωση περισσότερο ή λιγότερο εκτεταμένων περιοχών με συγκέντρωση μεμονωμένων μονάδων, κυρίως στις ζώνες επιρροής των μεγάλων αστικών κέντρων, που απαιτούν εξυγίανση. Εκτιμάται, από τη μελέτη για το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τη Βιομηχανία ότι η διάσπαρτη εγκατάσταση μπορεί να είναι αποδεκτή για ορισμένους βιομηχανικούς κλάδους, αλλά στην πλειονότητά τους οι νέες ή μετεγκαθιστάμενες μονάδες μπορούν να συγκεντρωθούν σε οργανωμένους υποδοχείς.

7. Ομοίως, από τη μελέτη για το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τη Βιομηχανία εκτιμάται ότι στο χρονικό ορίζοντα του Γενικού Πλαισίου, οι μεγάλες ποσοτικές ανάγκες χωρικής ρύθμισης της βιομηχανικής δραστηριότητας θα εξακολουθούν να εστιάζονται γύρω από τις δύο μητροπολιτικές περιοχές. Μικρότερες ανάγκες χωρικής ρύθμισης εκτιμάται ότι θα απαιτηθούν στο νοτιοδυτικό τμήμα του Νομού Βοιωτίας, την ευρύτερη περιοχή του δίπολου Βόλου-Λάρισας, στο νοτιότερο τμήμα των Νομών Καβάλας – Δράμας - Ξάνθης, στο κεντρικότερο τμήμα του Νομού Ιωαννίνων και σε περιορισμένη ζώνη με επίκεντρο την Πάτρα.
8. Διαπιστώνεται ότι ο τομέας των υπηρεσιών συγκεντρώνεται με απόλυτο τρόπο στις ευρύτερες περιοχές των δύο μητροπολιτικών κέντρων και, κατ' αναλογία πληθυσμού και δραστηριοτήτων, σε αυτές των λοιπών αστικών κέντρων της χώρας.
9. Διαπιστώνεται ότι η κύρια τουριστική δραστηριότητα είναι απολύτως συγκεντρωμένη, αφού το 65% των ξενοδοχειακών κλινών και το 70% των διανυκτερεύσεων κατανέμονται στις Περιφέρειες Νοτίου Αιγαίου, Κρήτης, Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας, ενώ η πληρότητα των ξενοδοχειακών κλινών σε όλες τις νησιωτικές Περιφέρειες υπερβαίνει το 50% (Περιφέρειες Κρήτης, Νοτίου Αιγαίου, Ιονίων Νήσων και Βορείου Αιγαίου).
10. Διαπιστώνεται ότι οι βασικές μορφές τουρισμού που αναπτύχθηκαν μέχρι σήμερα στην Ελλάδα είναι πολύ περιορισμένες σε σχέση με την ποικιλία και την αξία των διατιθέμενων τουριστικών πόρων. Ο πολυνησιακός χαρακτήρας και το μεγάλο μήκος των παράκτιων περιοχών και το μεσογειακό κλίμα της χώρας, την κατέστησαν ιδανική για τουριστική ανάπτυξη με κυρίαρχο το μοντέλο «ήλιος – θάλασσα». Οι διεθνείς τάσεις όμως για εξατομίκευση του τουριστικού προϊόντος, σε συνδυασμό με την αύξηση του ανταγωνισμού λόγω της εισόδου και άλλων μεσογειακών χωρών στην αγορά και την αλλοίωση και εξάντληση σημαντικών για τη χώρα πόρων λόγω της κατανάλωσης τους με βάση το κυρίαρχο μοντέλο, καθιστούν, σύμφωνα με τα πορίσματα της μελέτης για το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον τουρισμό, αναγκαία την παράλληλη ανάπτυξη νέων μορφών τουριστικής δραστηριότητας αλλά και την αναβάθμιση και τον εμπλουτισμό των υφιστάμενων.

11. Διαπιστώνεται ότι μέχρι σήμερα οι πλειονότητα των εναλλακτικών μορφών τουρισμού υποστηρίζεται κατά κύριο λόγο από ημεδαπούς ενώ δεν παρουσιάζει ιδιαίτερη ανάπτυξη και αφορά κυρίως σε μορφές τουρισμού που αναπτύσσονται στον ορεινό χώρο (χιονοδρομικός τουρισμός), στον πολιτιστικό, θρησκευτικό και τον ιαματικό τουρισμό
12. Εκτιμάται ότι στο μέλλον ο κεντρικός κορμός του τομέα των υπηρεσιών θα εξακολουθήσει να εστιάζεται στα δύο μητροπολιτικά κέντρα, με ισχυρές όμως ενδείξεις για περαιτέρω διάχυση των εξυπηρετήσεων στον συνολικό χώρο.

Z. Ως προς τη χωρική διάρθρωση του αστικού δικτύου, το ρόλο των μητροπολιτικών και λοιπών σημαντικών αστικών κέντρων και τη σχέση τους με την ενδοχώρα:

1. Διαπιστώνεται ότι το αστικό σύστημα της χώρας μετεξελίσσεται αργά σε ολιγοπολικό από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Λάρισα, Βόλος, Ηράκλειο), ενώ κεντρικός παραμένει ο ρόλος των δύο μητροπολιτικών αστικών σχηματισμών που έχουν δημιουργήσει μία σημαντική σε έκταση ενδοχώρα από λειτουργική και οικονομική άποψη με την Αθήνα να κατέχει το συγκριτικό πλεονέκτημα.
2. Παράλληλα διαπιστώνεται η ύπαρξη διευρυμένου δικτύου αστικών πόλων, μικρής και μεσαίας κλίμακας, που θα στηρίζει την οργάνωση των μικρότερων οικισμών της χώρας, την εδραίωση της εταιρικής σχέσης πόλης-υπαίθρου, απαντώντας συγχρόνως στα καίρια αιτήματα για συγκράτηση του πληθυσμού.
3. Ως προς τη μορφή της χωρικής ανάπτυξης, διαπιστώνονται εμφανώς έντονες τάσεις αστικής εξάπλωσης, κυρίως γύρω από τα δυναμικά αστικά κέντρα, στις παράκτιες περιοχές αλλά και στη λοιπή επικράτεια, ιδιαίτερα κατά μήκος των οδικών αξόνων, λόγω διαθεσιμότητας κεφαλαίων, αυξημένης κινητικότητας αλλά και κερδοσκοπίας στη γη αφενός και έλλειψης ουσιαστικών ελέγχων χρήσεων γης αφετέρου.
4. Εκτιμάται ότι η εν λόγω αστική διάχυση στη χώρα μας έρχεται σε αντίθεση με τα πρότυπα της αειφόρου και της ‘συμπαγούς’ πόλης, καθότι αυξάνεται το κόστος των

υποδομών, η κυκλοφορία και η κατανάλωση ενέργειας, ενώ υποβαθμίζεται η ποιότητα του περιβάλλοντος.

H. Ως προς τη χωρική οργάνωση και ανάπτυξη του ορεινού, αγροτικού, παράκτιου και νησιωτικού χώρου, καθώς και των παραμεθόριων περιοχών:

1. Διαπιστώνεται ότι οι ενότητες αυτές του ελληνικού χώρου παρά τα θετικά χαρακτηριστικά τους (εξαιρετο εύκρατο κλίμα, αρμονία φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, παρουσία διάσπαρτων νησιωτικών συμπλεγμάτων μοναδικής ομορφιάς, βατοί ορεινοί όγκοι με ποικιλία αξιόλογων τοπίων, μεγάλη βιοποικιλότητα) και γενικά τη πληθώρα μοναδικών τουριστικών και άλλων παραγωγικών πόρων που διαθέτουν, εμφανίζουν ποικιλία προβλημάτων που οφείλονται κατά περίπτωση:
 - στα ιδιαίτερα γεωγραφικά χαρακτηριστικά τους (όπως η έλλειψη ικανοποιητικού οδικού δικτύου στις ορεινές περιοχές, η βελτίωση του οποίου απαιτεί σημαντικά έργα υποδομών και οι μεγάλες θαλάσσιες αποστάσεις των νησιών από την ηπειρωτική χώρα),
 - στην έλλειψη ενδοχώρας και κρίσιμης μάζας σε πλείστες περιοχές που συνεπάγεται υποβαθμισμένες αλλά και με μεγάλο συγκριτικά κόστος παροχής και διατήρησης υπηρεσιών και υποδομών,
 - ενίοτε δε στο πρότυπο ανάπτυξης που επέφερε αλλοιώσεις στο φυσικό, πολιτιστικό και κοινωνικό περιβάλλον.
2. Η παραπάνω τάση εκτιμάται ότι είναι δυνατό να ανατραπεί με την κατάλληλη αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που διαθέτουν, αλλά και με τις δυνατότητες υπέρβασης των φραγμών που δημιουργεί το ορεινό ανάγλυφο (τεχνολογικές κ.ά), οι μεγάλες θαλάσσιες αποστάσεις των νησιών από την ηπειρωτική χώρα, καθώς και η υψηλή εξάρτηση του νησιωτικού χώρου από την Αττική-Αθήνα.
3. Ειδικότερα εκτιμάται ότι ο ορεινός χώρος διαθέτει προοπτικές αναζωογόνησης και χωροταξικής ενσωμάτωσης στο εθνικό σύστημα αξόνων και πόλων ανάπτυξης μέσα και από τις επιδράσεις που θα δεχτεί από την αξιοποίηση των μεγάλων έργων υποδομής του δυτικού και βόρειου διαμερίσματος της χώρας.

4. Εκτιμάται ότι, οι ορεινοί όγκοι, καθώς και ο παράκτιος και νησιωτικός χώρος συνιστούν γεωγραφικές, οικονομικές και κοινωνικές οντότητες, των οποίων το ανάγλυφο, το κλίμα, το φυσικό περιβάλλον και η πολιτισμική κληρονομιά, απαιτούν τον προσδιορισμό και την εφαρμογή μιας εξειδικευμένης αναπτυξιακής και χωροταξικής πολιτικής.
 5. Λόγω της γεωγραφικής θέσης της Ελλάδας, μεγάλο τμήμα του εθνικού χώρου αποτελούν συνοριακές περιοχές. Οι περιοχές αυτές διακρίνονται στις περιοχές του ηπειρωτικού τμήματος που είναι κατά κανόνα ορεινές και στις περιοχές του νησιωτικού χώρου του Αιγαίου. Τα εξειδικευμένα προβλήματα και οι ευκαιρίες των περιοχών αυτών ως συνοριακές περιοχές, αφορούν κυρίως σε θέματα κοινών δράσεων με τις γείτονες χώρες στους τομείς επιχειρηματικότητα, τουρισμός, πολιτισμός, κοινή διαχείριση υδατικών πόρων, και αποβλήτων, δράσεων για την προστασία του περιβάλλοντος, διασυνοριακό έλεγχο, ανάπτυξη υποδομών, καθώς και δικτύων πληροφόρησης και επικοινωνίας.
 6. Ειδικότερα στο νησιωτικό χώρο του Αιγαίου, εκτιμάται ότι τα προγραμματισμένα ή προωθούμενα έργα υποδομής, καθώς και η συνέχιση των πολιτικών επικοινωνίας και συνεργασίας στους τομείς του τουρισμού και των υπηρεσιών θα ενδυναμώσουν τις δυνατότητες διασυνοριακής συνεργασίας και τις προοπτικές ανάπτυξης του χώρου αυτού.
- Θ. Ως προς τη διατήρηση και ανάδειξη της ποικιλομορφίας της υπαίθρου, καθώς και τη διατήρηση, ανάδειξη και προστασία της εθνικής πολιτιστικής κληρονομιάς:
1. Παρά τον πλούτο και την ποικιλομορφία φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, που αποτελεί σημαντικό προνόμιο της χώρας, επισημαίνεται η έλλειψη ολοκληρωμένου χωρικού, επιχειρησιακού και τομεακού σχεδιασμού, που οδηγεί σε υποβάθμιση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της. Φύση, τοπία και παραδοσιακοί οικισμοί δεν προστατεύονται με επάρκεια στην πράξη, λόγω συγκρούσεων με οικονομικά συμφέροντα, που επενδύουν σε ακίνητα, και των εντόνων τάσεων οικιστικής ανάπτυξης.

2. Διαπιστώνεται, επίσης, ότι το ‘τοπίο’ είναι ανάγκη να αποτελεί σημαντική συνιστώσα των πολιτικών χωροταξίας, πολεοδομίας, περιβάλλοντος, πολιτισμού και αγροτικής οικονομίας.
 3. Εκτιμάται, όμως, ότι – με κατάλληλη ενημέρωση κι εκπαίδευση – στο άμεσο και το απώτερο μέλλον είναι δυνατή η αλλαγή νοοτροπίας και η συνειδητοποίηση ότι η ικανοποιητική διαχείριση και προστασία του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου αποτελεί προϋπόθεση για σταθερή, βιώσιμη και ποιοτική ανάπτυξη της χώρας.
- I. Ως προς τη γεωγραφική ανασυγκρότηση της χώρας με σκοπό τη δημιουργία βιώσιμων διοικητικών και αναπτυξιακών ενοτήτων σε διαπεριφερειακό επίπεδο:
1. Διαπιστώνεται ότι οι αδυναμίες των ελληνικών περιφερειών σε σχέση με τις επιδόσεις των αντίστοιχων Ευρωπαϊκών οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στο ότι δεν διαθέτουν:
 - την αναγκαία κρίσιμη μάζα, τόσο από δημογραφικό δυναμισμό όσο και από οικονομική δυνατότητα, με πρακτικό αποτέλεσμα να είναι προφανώς αποδυναμωμένη η περιφερειακή πολιτική και
 - αποτελεσματικά συστήματα υποστηρικτικών θεσμών του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα που να ενισχύουν την ανάληψη πρωτοβουλιών σε καθεστώς ασφάλειας δικαίου.
 2. Εκτιμάται ότι στο άμεσο μέλλον οι προοπτικές –σύμφωνα και με τις διεθνείς τάσεις των ανεπτυγμένων χωρών– θα είναι προς την κατεύθυνση της διεύρυνσης και της ενίσχυσης των θεσμών της αποκέντρωσης και της δημιουργίας δημογραφικά εύρωστων Περιφερειών. Στο πλαίσιο αυτό οι τελικές επιλογές πρέπει να υπηρετούν με το βέλτιστο τρόπο τα κριτήρια της εδαφικής, της κοινωνικής και της οικονομικής / αναπτυξιακής συνοχής, με ενίσχυση της προσπάθειας για μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων.
- IA. Ως προς τις προϋποθέσεις / μηχανισμούς υλοποίησης (της ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης και αειφόρου οργάνωσης του εθνικού χώρου):
1. Διαπιστώνεται ότι κύρια προβλήματα στο σύστημα του χωρικού σχεδιασμού αποτελούν:

- Το πλήθος των επιπέδων και κατηγοριών σχεδίων και γενικά η πολυνομία,
 - η αδυναμία των μηχανισμών εφαρμογής και ελέγχου του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου,
 - η αποθάρρυνση επενδυτικών σχεδίων εξ αιτίας της κακής κατάστασης των διαδικασιών αδειοδότησης, με αποτέλεσμα είτε τη παράκαμψη των νομίμων διαδικασιών είτε την εγκατάλειψη των πρωτοβουλιών,
 - η συσσώρευση αρμοδιοτήτων σχεδιασμού, μελετών και έργων τοπικής κλίμακας στις κεντρικές Υπηρεσίες, εξ αιτίας κυρίως της ενίοτε μειονεκτικής διαχείρισης των αποκεντρωμένων αρμοδιοτήτων από την Τοπική Αυτοδιοίκηση και ο εξ αυτής προκύπτων συγκεντρωτισμός. Παράδειγμα η απαγόρευση ανάθεσης πολεοδομικών αρμοδιοτήτων ρυθμιστικού χαρακτήρα σε άλλα όργανα της Διοίκησης πλην του Προέδρου της Δημοκρατίας,
 - η έλλειψη μηχανισμών υλοποίησης δομικών παρεμβάσεων και αναπλάσεων στρατηγικής σημασίας και τέλος
 - το έλλειμμα λειτουργικής διασύνδεσης μεταξύ του αναπτυξιακού και του χωροταξικού σχεδιασμού.
2. Εκτιμάται ότι στο άμεσο μέλλον μια συγκυρία εξελίξεων και παρεμβάσεων, θα οδηγήσει σε ενίσχυση των μηχανισμών υλοποίησης της ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης και αειφόρου οργάνωσης του εθνικού χώρου. Ως τέτοιες λογίζονται ιδίως:
- Η προώθηση ολοκληρωμένου χωροταξικού σχεδιασμού σε εθνικό επίπεδο και ειδικότερα του παρόντος και των Ειδικών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, τον Τουρισμό και τη Βιομηχανία.
 - Η σύνδεση της προοπτικής του χωροταξικού σχεδιασμού με την ασφάλεια δικαίου των επενδύσεων. Ο χωροταξικός σχεδιασμός μπορεί να παράσχει, κατά την έννοια αυτή, ένα σαφέστερο πλαίσιο στις αδειοδοτούσες αρχές και τις επιχειρήσεις, ώστε να προσανατολιστούν σε καταρχήν κατάλληλες από χωροταξικής απόψεως περιοχές εγκατάστασης και να περιορίσουν έτσι τις αβεβαιότητες και τις συγκρούσεις χρήσεων γης που συχνά αναφύονται επί του πεδίου.

- Η σταδιακή αναγνώριση της συμβολής του χωροταξικού σχεδιασμού και της προστασίας του περιβάλλοντος στη συνολική ανταγωνιστικότητα του ελληνικού χώρου και των επιμέρους περιοχών του.
- Η ενίσχυση της συνεργασίας για τη χωροταξία στην Ευρώπη και η προοπτική της ενσωμάτωσης της έννοιας της εδαφικής συνοχής στις καταστατικές συνθήκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΕΓΚΡΙΝΟΥΜΕ

ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ

Άρθρο 1

Σκοπός

Σκοπός του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (Γ.Π.Χ.Σ.Α.Α.) είναι ο προσδιορισμός στρατηγικών κατευθύνσεων για την ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη και αειφόρο οργάνωση του εθνικού χώρου για τα επόμενα 15 χρόνια λαμβάνοντας υπόψη:

- την ανάγκη προώθησης της αειφόρου και ισόρροπης και σφαιρικά ανταγωνιστικής ανάπτυξης, κατοχύρωσης της παραγωγικής και κοινωνικής συνοχής, διασφάλισης της προστασίας του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς στο σύνολο του εθνικού χώρου και τις επιμέρους ενότητες του, ενίσχυσης της θέσης της χώρας στο διεθνές και ευρωπαϊκό πλαίσιο,
- τις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει η χώρα μας σε διεθνή και κοινοτικά πλαίσια σχετικά με τη διαχείριση του χώρου, το περιβάλλον και την αειφορία, καθώς και
- το εθνικό πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων, το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007 -2013 και άλλα γενικά ή ειδικά αναπτυξιακά προγράμματα εθνικής σημασίας που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στη διάρθρωση και ανάπτυξη του εθνικού χώρου.

- ότι αποτελεί κατά νόμο τη βάση αναφοράς για τον συντονισμό και την εναρμόνιση των επιμέρους πολιτικών, προγραμμάτων και επενδυτικών σχεδίων που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στη συνοχή και ανάπτυξη του εθνικού χώρου.
- τις κατευθύνσεις των μελετών των Ειδικών Χωροταξικών Πλαισίων για τις Ανανεώσιμες Πηγές ενέργειας, την Βιομηχανία και τον Τουρισμό.

Άρθρο 2

Στόχοι

Το Γενικό Πλαίσιο στοχεύει στη διαμόρφωση ενός χωρικού προτύπου ανάπτυξης, που θα είναι αποτέλεσμα μιας συνθετικής θεώρησης στο χώρο παραμέτρων που προωθούν την ανταγωνιστικότητα, την κοινωνική και οικονομική συνοχή και την προστασία και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος της χώρας. Ειδικότερα επιδιώκεται:

α. Η ενίσχυση του ρόλου της χώρας – σε διεθνές, ευρωπαϊκό, μεσογειακό και βαλκανικό επίπεδο, με:

- Την ανάδειξη των μοναδικής αξίας φυσικών και πολιτιστικών πόρων της και της μακραίωνης ιστορίας της που συνιστούν από κοινού αδιαμφισβήτητο συγκριτικό πλεονέκτημα της χώρας.
- Την ανάδειξή της ως σημαντικού κόμβου σε δίκτυα μεταφορών, ενέργειας, επικοινωνιών, όπως και σε δίκτυα διασυνοριακών και λοιπών συνεργασιών ιδίως δε συνεργασιών για την προώθηση της γνώσης, της έρευνας και της τεχνολογίας.
- Τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας με ανάπτυξη της οικονομίας της γνώσης και αύξηση της ελκυστικότητας της χώρας για την προώθηση παραγωγικών επενδύσεων σε κλάδους στους οποίους διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα. Ειδικότερες πτυχές βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας που συναρτώνται άμεσα με τον σχεδιασμό που προωθείται άμεσα ή έμμεσα με το παρόν πλαίσιο, είναι:

Η αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων στο πλαίσιο των αναπτυξιακών διαδικασιών σύμφωνα με τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης.

Η ενίσχυση της ασφάλειας δικαίου μέσα από τη διαμόρφωση πλαισίου χωρικών κατευθύνσεων που αφορούν ιδίως στον προσδιορισμό προτεραιοτήτων ανάπτυξης στο χώρο με σεβασμό στο περιβάλλον και στην άρση των συγκρούσεων χρήσεων γης.

Η χωρικά εξειδικευμένη πολιτική κινήτρων.

β. Η ενίσχυση της περιφερειακής ανάπτυξης και της χωρικής συνοχής με :

- Ισορροπη - πολυκεντρική ανάπτυξη της χώρας. Ειδικότερα επιδιώκεται ο περιορισμός των ανισοτήτων ανάπτυξης μεταξύ περιοχών της χώρας με αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων κάθε περιοχής.
- Περιορισμό της υπέρμετρης αστικοποίησης με βελτίωση της ελκτικότητας της υπαίθρου και την ενίσχυση της συνεργασίας και την εγκαθίδρυση εταιρικής σχέσης μεταξύ αστικών κέντρων και υπαίθρου
- Βελτίωση της πρόσβασης στα βασικά δίκτυα μεταφορών, ενέργειας και επικοινωνιών.
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής που συνδυάζεται με τη διαφύλαξη των ιδιομορφιών της κάθε περιοχής και τη δυνατότητα επιλογής προτύπων διαβίωσης.

γ. Η συνετή διαχείριση του χώρου. Στο πλαίσιο αυτό καθοριστικό στόχο αποτελεί η διαφύλαξη και κατά περίπτωση η ανάδειξη των ευαίσθητων φυσικών πόρων, της πολιτιστικής κληρονομιάς και του τοπίου. Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται στον περιορισμό παραγόντων υποβάθμισής του χώρου, όπως η υπέρμετρη αστική εξάπλωση και η διάσπαρτη δόμηση.

δ. Εν όψει των οξυτάτων προβλημάτων που προκαλεί η αλλαγή κλίματος με ταχύτατους ρυθμούς, στόχο αποτελεί η συνεχής μέριμνα για την εξοικονόμηση ενέργειας, όπως και η προώθηση εναλλακτικών πηγών ενέργειας φιλικότερων προς το περιβάλλον, ιδίως δε των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

ε. Η παροχή πλαισίου κατευθύνσεων για τα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ:

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΧΩΡΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

Άρθρο 3

Η θέση της χώρας στον ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο.

Προοπτικές και δυνατότητες

1. Για την βιώσιμη οργάνωση και τη ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη υιοθετούνται στρατηγικές επιλογές, οι οποίες αφορούν στη δυναμική ένταξη της Ελλάδας στο διεθνές και ιδιαίτερα στο ευρωπαϊκό περιβάλλον, όπως διαγραμματικά απεικονίζεται στους χάρτες 3.1 και 3.2. Η ένταξη αυτή θεωρείται προϋπόθεση για τη χωρική ανάπτυξη του εθνικού χώρου.

Ο ευρωπαϊκός και διεθνής χώρος ο οποίος ενδιαφέρει ιδιαίτερα την Ελλάδα για την ανάπτυξη σχέσεων συνεργασίας, περιλαμβάνει:

- Τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και ιδιαίτερα την Κύπρο, αλλά και τη Βουλγαρία και Ρουμανία.
- Τα κράτη των Δυτικών Βαλκανίων, δηλαδή την Αλβανία, τη Σερβία, το Μαυροβούνιο, την πΓΔΜ, τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη και την Κροατία.
- Την Τουρκία, που έχει αρχίσει διαπραγματεύσεις για την ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση.
- Τα κράτη του Εύξεινου Πόντου και της Ανατολικής Ευρώπης.
- Τα κράτη της Μεσογείου και της Εγγύς Ανατολής.

Ο ευρύς προσδιορισμός του χώρου αποβλέπει στην καλύτερη εξυπηρέτηση των αναγκών που προκύπτουν από την παγκοσμιοποίηση και την ανάπτυξη υποδομών και δικτύων μεταφοράς προσώπων και εμπορευμάτων, καθώς και δικτύων ενέργειας και επικοινωνίας.

2. Διακρίνονται τρεις άξονες προσανατολισμού της χώρας:
 - ΒΔ, προς το ευρωπαϊκό κεντρικό αναπτυξιακό σύμπλεγμα.
 - Β- ΒΑ, προς τα Βαλκάνια και την Ανατολική Ευρώπη και

- Ν., προς τη Ν.Α. και την ευρύτερη Μεσόγειο.

Η ολοκλήρωση των τριών αυτών αξόνων θα καταστήσει τη χώρα μελλοντικά διεθνή κόμβο εντός ενός ρευστού γεωπολιτικού περιβάλλοντος.

Ο υφιστάμενος ευρωπαϊκός άξονας

Η απόμακρη θέση της χώρας σε σχέση με το κεντρικό αναπτυξιακό σύμπλεγμα (Μιλάνο – Μόναχο – Αμβούργο – Παρίσι – Λονδίνο) αποτελεί πρόκληση για την υιοθέτηση πολιτικών που θα αξιοποιούν την αναμενόμενη διάχυση της ανάπτυξης προς ανατολάς και την ενδυνάμωση της σημερινής σύνδεσης της χώρας με το ευρωπαϊκό κέντρο.

Βαλκάνια και ο πέραν αυτών χώρος

Παρά τον συνεχιζόμενο κατακερματισμό των βαλκανικών χωρών, η Ευρώπη των 27 ανοίγει διεξόδους προς νέες διακρατικές σχέσεις που αφορούν και χώρες πέραν των άμεσων συνόρων της, όπως είναι οι ανατολικές χώρες και αυτές του Ευξείνου Πόντου, καθώς και συνδέσεις με περισσότερο μακροπρόθεσμο ορίζοντα, δηλαδή με τις βαλκανικές εκτός ΕΕ χώρες (Αλβανία, πΓΔΜ και Σερβία).

Ο χώρος της Μεσογείου

Ο ιστορικός προσανατολισμός της χώρας προς τη Μέση Ανατολή και τις χώρες των παραλίων της ΝΑ Μεσογείου ενισχύεται με την ένταξη της Κύπρου στην Ευρώπη των 27, η περαιτέρω ενεργοποίησή του όμως θα εξαρτηθεί από τις γενικότερες συνθήκες στις χώρες αυτές.

Ως θετικός παράγων για την ευρύτερη ολοκλήρωση στο θαλάσσιο χώρο της Μεσογείου μπορεί να θεωρηθεί και ο ρόλος της υπερπόντιας ελληνικής ναυτιλίας σε παγκόσμιο επίπεδο.

3. Στη νέα Ευρώπη της διεύρυνσης, τα σύνορα της χώρας εξακολουθούν, τόσο στο χερσαίο όσο και το θαλάσσιο χώρο, να συνιστούν σε μεγάλο βαθμό και εξωτερικά σύνορα της Ε.Ε. Για ένα απροσδιόριστο χρονικό διάστημα, η χώρα θα συνεχίσει να είναι χώρα υποδοχής και εγκατάστασης μεταναστών, γεγονός που αποτελεί πρόκληση για την επίτευξη του στόχου κοινωνικής συνοχής.

Η νέα σύνθεση του πληθυσμού και της απασχόλησης αλλά και το νέο πολυπολιτισμικό πρότυπο συμβάλλουν στην ανάπτυξη της χώρας, αλλά και στην ανάπτυξη σχέσεων με τις εκτός Ε.Ε. χώρες προέλευσης των μεταναστών.

Ανάλογες μετακινήσεις μπορούν να αναμένονται και με αντίστροφη φορά, εντός δηλαδή της Ε.Ε., αναδεικνύοντας νέα πρότυπα κατοίκησης και εποχικότητας, από και προς τον ευρωπαϊκό Βορρά.

4. Προϋπόθεση για την αποτελεσματική συμμετοχή της Ελλάδας στο διεθνή και τον ευρωπαϊκό χώρο αποτελεί η ανάπτυξη λειτουργιών διακρατικής εμπέλειας, και η ενδυνάμωση της διεθνούς θέσης και εικόνας της με αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της στις παρακάτω κατευθύνσεις:

- Ενισχύεται η ένταξη της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης στα διεθνή και ευρωπαϊκά μητροπολιτικά δίκτυα, με διακριτούς ρόλους για καθένα από τα δυο αυτά αστικά κέντρα (Αθήνα: εκσυγχρονισμός της εθνικής οικονομίας, τεχνολογίες αιχμής και πολιτισμός, Θεσσαλονίκη: στήριξη και διεύρυνση του μητροπολιτικού της ρόλου και πέραν των παραπάνω, ανάδειξή της σε κέντρο κατανάλωσης και χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών για τις Βαλκανικές και τις Παρευξείνιες χώρες). Επίσης ενισχύεται ο ρόλος των δύο πόλεων ως ιστορικών και διαχρονικών κέντρων της Μεσογείου.
- Ενθαρρύνεται η χρήση του δικτύου των αστικών κέντρων της χώρας και της υπαίθρου για την ανάπτυξη και την ενίσχυση κοινών δράσεων και συνεργασιών με τις χώρες των αξόνων συνεργασίας, στους τομείς του πολιτισμού, της παιδείας και της προστασίας του φυσικού και του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, της δημιουργίας κοινών υποστηρικτικών υποδομών (όπως: συγκοινωνιακές, ενεργειακές) και εξυπηρετήσεων (όπως: εγκαταστάσεις υγείας και ιδιαίτερα τηλεϊατρικής), ενώ παράλληλα προωθείται η ανάπτυξη συμπληρωματικότητας ανάμεσα στις περιφερειακές οικονομίες αφενός και, αφετέρου, των νέων τεχνολογιών και ιδιαίτερα της πληροφορικής και των δραστηριοτήτων αιχμής και καινοτομίας.
- Προβάλλεται ο προϊστορικός, ο κλασικός, ο βυζαντινός και ο νεώτερος πολιτισμός, ως συνδετικό στοιχείο με τον ευρωπαϊκό και Μεσογειακό χώρο, καθώς και τη Μέση Ανατολή και αξιοποιείται μαζί με τις σύγχρονες πολιτιστικές δημιουργίες και το φυσικό πλούτο της χώρας όχι μόνο ως στοιχείο προσέλκυσης επισκεπτών, αλλά και για την ευρύτερη ακτινοβολία του τόπου.

- Τα στοιχεία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος στην ύπαιθρο, τους οικισμούς και τα αστικά κέντρα, αποτελούν βάση για τη συνολική βελτίωση του οικιστικού περιβάλλοντος, καθιστώντας τις οικιστικές περιοχές ελκυστικούς τόπους κατοικίας και εργασίας.

Άρθρο 4

Συνθετική παρουσίαση

των στρατηγικών επιλογών οργάνωσης του Εθνικού χώρου

Βασική στρατηγική επιλογή του Γενικού Πλαισίου αποτελεί η υιοθέτηση ενός μοντέλου βιώσιμης χωρικής ανάπτυξης βασισμένου στη συγκρότηση ενός ολοκληρωμένου πλέγματος πόλων και αξόνων ανάπτυξης κατά τρόπο που να ενισχύεται η ανταγωνιστική παρουσία της χώρας στο διεθνές περιβάλλον και να εξασφαλίζει την κοινωνική και οικονομική συνοχή με διάχυση της ανάπτυξης στο σύνολο του εθνικού χώρου.

Το πλέγμα αυτό προσαρμοσμένο στους περιορισμούς του γεωγραφικού ανάγλυφου, περιλαμβάνει τα κύρια αστικά κέντρα, συναρθρώνεται με τις περιοχές ανάπτυξης των παραγωγικών δραστηριοτήτων και υποστηρίζεται από ένα ολοκληρωμένο δίκτυο μεταφορών επικοινωνιών και ενέργειας.

Το πρότυπο αυτό συμπεριλαμβάνει κατευθύνσεις και μέτρα για:

- την ορθολογική οργάνωση και ανάπτυξη των κύριων παραγωγικών τομέων της οικονομίας, για τη χωρική διάρθρωση, εξειδίκευση και την εξασφάλιση της μεταξύ τους συμπληρωματικότητας,
- τη χωρική διάρθρωση του αστικού δικτύου, ειδικές κατευθύνσεις χωρικής ανάπτυξης για τα Μητροπολιτικά κέντρα, τη συνεργασία και την εταιρική σχέση πόλης-υπαίθρου,
- τη χωρική οργάνωση και ανάπτυξη του ορεινού, παράκτιου και νησιωτικού, αγροτικού χώρου, καθώς και των παραμεθόριων περιοχών,
- τη διατήρηση, προστασία και ανάδειξη του εθνικού φυσικού και πολιτιστικού πλούτου, διατήρηση και ανάδειξη της ποικιλομορφίας της υπαίθρου, καθώς και βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων,
- τη γεωγραφική ανασυγκρότηση της χώρας με σκοπό τη δημιουργία βιώσιμων διοικητικών και αναπτυξιακών ενοτήτων σε διαπεριφερειακό επίπεδο,

- την υλοποίηση, καθώς και την παρακολούθηση και αξιολόγηση της εφαρμογής του.

Οι ανωτέρω κατευθύνσεις εξειδικεύονται στα επόμενα άρθρα.

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ:

ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΧΩΡΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

Άρθρο 5

Χωρική οργάνωση των κύριων εθνικών πόλων και αξόνων ανάπτυξης, καθώς και των διεθνών και διαπεριφερειακών εισόδων-πυλών και συνδέσεων της χώρας

A. Γενικά

Η δημιουργία ενός ολοκληρωμένου πλέγματος πόλων και αξόνων ανάπτυξης, αποτελεί προϋπόθεση για την ανταγωνιστική παρουσία της χώρας στο διεθνές περιβάλλον και την εξασφάλιση κοινωνικής και οικονομικής συνοχής στο σύνολο του εθνικού χώρου.

Το πλέγμα αυτό προσαρμοσμένο στους περιορισμούς του γεωγραφικού ανάγλυφου, συνδέει τα αστικά κέντρα μεταξύ τους και με τις περιοχές ανάπτυξης των παραγωγικών δραστηριοτήτων καθώς και με τις πύλες εισόδου / εξόδου της χώρας.

Κατά τη διαδικασία ολοκλήρωσης των αξόνων ανάπτυξης λαμβάνονται μέτρα για την αντιμετώπιση συγκρούσεων χρήσεων γης που ανακύπτουν από την ανάγκη ανάπτυξης του αστικού χώρου, σημαντικών για τη χώρα παραγωγικών δραστηριοτήτων καθώς και την ανάγκη προστασίας του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου της χώρας.

Ειδικότερα προτείνεται η οργάνωση των παρακάτω κύριων πόλων και αξόνων ανάπτυξης για τον χερσαίο χώρο και πολυπολικού συστήματος ανάπτυξης για τον νησιωτικό χώρο:

B. Κύριοι πόλοι ανάπτυξης

Οι πόλοι ανάπτυξης χαρακτηρίζονται από τέσσερις ιεραρχημένες κατηγορίες αστικών κέντρων.

1. *Εθνικοί πόλοι-Μητροπολιτικά κέντρα*: Περιλαμβάνουν τα ακόλουθα αστικά κέντρα που αποτελούν και τις κύριες πύλες σε διεθνές επίπεδο. Πρόκειται για τα μητροπολιτικά κέντρα της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, για τα οποία προτείνονται ειδικότερα:

Αθήνα:

- Η ενίσχυση και εδραίωση του ρόλου της Αθήνας ως Πόλης-Πύλης και ως Περιφερειακού Μητροπολιτικού Πόλου της Ε.Ε.
- Προώθηση του ρόλου της ως επιχειρηματικού κέντρου σύνδεσης της Ε.Ε. με την Νότιο - Ανατολική Μεσόγειο, τη Μέση Ανατολή, τα Βαλκάνια και τις Παρευξείνιες χώρες, σε δικτύωση με τις αντίστοιχες μητροπόλεις για τη συγκρότηση ευρύτερων δυναμικών ζωνών οικονομικής ολοκλήρωσης.

Προσδιορισμός και ενίσχυση δραστηριοτήτων διεθνούς εμβέλειας και βελτίωση της ελκυστικότητας της με την απόκτηση υψηλής ποιότητας περιβάλλοντος.

Λειτουργική εξειδίκευση του αναπτυξιακού ρόλου της, στη βάση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της, για την κατάκτηση ευδιάκριτης ταυτότητας στο σύστημα των ευρωπαϊκών μητροπόλεων.

Συγκέντρωση σύγχρονων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων (χρηματοπιστωτικό σύστημα, ασφάλειες, ναυτιλία), ως διεθνούς κόμβου μεταφορών και διαμετακομιστικού εμπορίου, ως κέντρου έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης, ως πολιτιστικής μητρόπολης, ως τουριστικού πόλου διεθνούς ακτινοβολίας, ως κέντρου παροχής υπηρεσιών υγείας και αθλητισμού.

Ανάδειξη του ρόλου της Αθήνας ως εθνικού μητροπολιτικού κέντρου και ως πόλου διάχυσης της αναπτυξιακής δυναμικής στο σύνολο του εθνικού χώρου, στο πλαίσιο της ισόρροπης και πολυκεντρικής περιφερειακής ανάπτυξης.

Θεσσαλονίκη

- Ενίσχυση του ρόλου της Θεσσαλονίκης ως 'πόλης-πύλης' και ως 'περιφερειακού μητροπολιτικού πόλου της Ε.Ε.
- Προώθηση του ρόλου της ως πολιτιστικής μητρόπολης και ως πόλου τουρισμού και αναψυχής με ακτινοβολία στα Βαλκάνια και τις χώρες του Ευξείνου Πόντου.

- Προώθηση του ρόλου της ως επιχειρηματικού / εμπορικού συνδέσμου της Ε.Ε. με τα Βαλκάνια και τις χώρες του Εύξεινου Πόντου
 - Ανάδειξη της ως Βαλκανικού πόλου έρευνας και καινοτομίας, κόμβου μεταφορών και διαμετακόμισης, καθώς και κέντρου παροχής κοινωνικών υπηρεσιών (παιδεία, υγεία).
 - Βελτίωση της λειτουργικότητας της σε όλους τους τομείς (οικονομία, πολιτισμός, εκπαίδευση, υγεία, αναψυχή), βελτίωση του περιβάλλοντος και σταδιακή εξισορρόπηση με την Αθήνα
2. *Λοιποί εθνικοί πόλοι:* Περιλαμβάνουν ιδιαίτερα σημαντικά αστικά κέντρα, που είναι είτε σημερινές έδρες περιφερειών, είτε συνδέονται λειτουργικά με αυτές ενισχύοντας την αναπτυξιακή τους πορεία. Πρόκειται για την Πάτρα, το δίπολο Λάρισα-Βόλος, τα Ιωάννινα, το Ηράκλειο-Χανιά και το δίπολο Κομοτηνή-Αλεξανδρούπολη.

Στους παραπάνω πόλους επιβάλλεται η ανάπτυξη υπηρεσιών διεθνούς και εθνικής ακτινοβολίας καθώς και η συμμετοχή τους στην ανάπτυξη διεθνών δικτύων συνεργασίας. Ειδικότερα για την εδραίωση του διακριτού ρόλου ενός εκάστου των προαναφερόμενων πόλων ανάπτυξης προτείνεται:

Πάτρα

- Ανάδειξη της Πάτρας ως εθνικό πόλο-πύλη στον Αδριατικό διάδρομο.
- Ενίσχυση της στους τομείς της ανώτατης εκπαίδευσης, της έρευνας-τεχνολογίας και της υγείας.
- Αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων της θέσης της στη συνάρθρωση των δύο εθνικών αξόνων ανάπτυξης ΠΑΘΕ και Δυτικού (Ιόνιας οδού) και ενίσχυση της ακτινοβολίας της στον ευρύτερο χώρο της Πελοποννήσου, της Δυτικής Ελλάδας και των Ιονίων Νήσων (Κεφαλονιά, Ζάκυνθος).

Λάρισα – Βόλου

- Ισχυροποίηση του δίπολου Λάρισα- Βόλος που παρουσιάζει αυξανόμενα στοιχεία δικτύωσης καθώς και συμπληρωματικές εξειδικεύσεις και υποδομές.

- Ενίσχυση της συνεργασίας με τα δύο μητροπολιτικά κέντρα, όπως και με τους εθνικούς πόλους Ιωαννίνων και Πάτρας που αποτελούν ισχυρά σημεία έλξης στον εθνικό χώρο λόγω της ανάπτυξης των βορειοδυτικών - δυτικών πυλών της χώρας.
- Ενίσχυση επίσης της συνεργασίας με τη Λαμία, τα Τρίκαλα και την Καρδίτσα.
- Ενίσχυση τους στους τομείς της ανώτατης εκπαίδευσης, της έρευνας-τεχνολογίας και της υγείας.
- Ενισχύεται επίσης η Λάρισα ως κέντρο των κλάδων αγροδιατροφής, και μεταποίησης Βιομηχανικών φυτών και ο Βόλος ως παραδοσιακό βιομηχανικό κέντρο με εξειδίκευση στους κλάδους της τσιμεντοβιομηχανίας και μεταλλουργίας, καθώς και ως κέντρο μιας ευρύτερης περιοχής ανάπτυξης τουρισμού.

Ιωάννινα

- Ανάδειξη τους σε διακρατικό πόλο ανάπτυξης ιδιαίτερα σε σχέση με την ανάπτυξη συνεργασιών στη δυτική περιοχή των Βαλκανίων και τον Αδριατικό διάδρομο.
- Ισχυροποίηση σε εθνικό επίπεδο των συνεργασιών αφενός με το μητροπολιτικό κέντρο της Θεσσαλονίκης και αφετέρου με τους εθνικούς πόλους Λάρισας – Βόλου (δίπολο) και Πάτρας.
- Ενίσχυση επίσης της συνεργασίας με τα νησιά του Ιονίου (Κέρκυρα, Λευκάδα).
- Ενίσχυση τους στους τομείς της ανώτατης εκπαίδευσης, της έρευνας-τεχνολογίας και της υγείας.
- Ενισχύεται επίσης ως κέντρο μιας ευρύτερης περιοχής ανάπτυξης α) εναλλακτικών κυρίως μορφών τουρισμού σε συνδυασμό με την ανάδειξη των σημαντικών φυσικών και πολιτιστικών πόρων που διαθέτει, β) δραστηριοτήτων του πρωτογενή (ιδιαίτερα σε ότι αφορά στην παραγωγή προϊόντων με βιολογικές μεθόδους, ονομασίας προέλευσης κ.α) γ) καλλιτεχνικής επεξεργασίας ευγενών μετάλλων.

Κομοτηνή-Αλεξανδρούπολη

- Ανάδειξη του δίπολου Κομοτηνής-Αλεξανδρούπολης με :
- Ανάδειξη της Αλεξανδρούπολης ως διεθνούς ενεργειακού κόμβου και πύλης στο θαλάσσιο διάδρομο Μεσογείου – Ευξείνου Πόντου,

- Ενίσχυση της θέσης της στα διεθνή δίκτυα χερσαίων μεταφορών (σύνδεση με τις θαλάσσιες πύλες της Βουλγαρίας, το διαγώνιο άξονα «Κεντρική Ευρώπη – Βελιγράδι - Σόφια – Κωνσταντινούπολη» κλπ)
- Ενίσχυση της σύνδεσης του με το μητροπολιτικό κέντρο της Θεσσαλονίκης,
- Ενίσχυση των σχέσεων με το νησιωτικό χώρο του βορείου Αιγαίου (Σαμοθράκη, Λήμνο).

Ηράκλειο – Χανιά

- Η ενίσχυση του δίπολου Ηράκλειο Χανιά και διασύνδεση του πέραν του μητροπολιτικού κέντρου της Αθήνας και με τα δυναμικά νησιωτικά αστικά κέντρα Ερμούπολη, Μυτιλήνη, και Ρόδο.
- Ενίσχυση του στους τομείς της ανώτατης εκπαίδευσης, της έρευνας-τεχνολογίας και της υγείας.
- Ενίσχυση του επίσης ως κέντρο μιας ευρύτερης περιοχής ανάπτυξης α) τουρισμού, σε συνδυασμό με την ανάδειξη των σημαντικών φυσικών και πολιτιστικών πόρων που διαθέτει, β) δραστηριοτήτων του πρωτογενή (ιδιαίτερα σε ότι αφορά στην παραγωγή προϊόντων με βιολογικές μεθόδους, ονομασίας προέλευσης κ.ά, γ) μεταποίησης και διακίνησης προϊόντων

3. *Δευτερεύοντες πόλοι:* Περιλαμβάνονται τα ακόλουθα αστικά κέντρα, Κέρκυρα, το δίπολο Κοζάνη-Πτολεμαΐδα, τη Λαμία και την Τρίπολη (έδρες σημερινών Περιφερειών της χώρας) καθώς και την Καβάλα και την Καλαμάτα. Προωθείται η αναβάθμιση των τεχνικών και κοινωνικών υποδομών και υπηρεσιών των πόλεων και η καινοτομία, με στόχο την ανάπτυξη και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του παραγωγικού τους δυναμικού.

4. *Λοιποί Δυναμικοί πόλοι:* Περιλαμβάνονται το Αγρίνιο, η Δράμα, το δίπολο Τρίκαλα - Καρδίτσα, η Κατερίνη, η Ξάνθη, οι Σέρρες και η Χαλκίδα.

Ενισχύεται ο ιδιαίτερος χαρακτήρας (παραγωγικός, πολιτιστικός) και αναβαθμίζεται η ποιότητα ζωής και το αστικό περιβάλλον του κάθε πόλου

Γ. Κύριοι άξονες ανάπτυξης

Το διαμορφούμενο δίκτυο αστικών πόλων ανάπτυξης εντάσσεται σε ένα πλέγμα αξόνων ανάπτυξης που συμπληρώνεται με τις περιοχές ανάπτυξης γεωργικών, κτηνοτροφικών αλιευτικών, εξορυκτικών, βιομηχανικών, ενεργειακών, τουριστικών, εμπορικών, διοικητικών κ.α. δραστηριοτήτων και υπηρεσιών. Το πλέγμα αυτό υποστηρίζεται από τα στρατηγικά δίκτυα μεταφορών και υποδομών και διασυνδέεται με τις πύλες εισόδου εξόδου της χώρας.

Για την επίτευξη της ολοκληρωμένης ανάπτυξης των αξόνων πρέπει να δοθεί έμφαση στην συμπληρωματικότητα και εξειδίκευση των περιφερειακών και τοπικών συστημάτων, στην ενίσχυση των δικτύων τεχνογνωσίας Έρευνας και Τεχνολογίας, και του ανθρώπινου δυναμικού και στην ισόρροπη, κατά το δυνατό, διάχυση της νέας δυναμικής στο σύνολο της επικράτειας.

Ειδικότερα προτείνεται η ανάπτυξη των παρακάτω κύριων αξόνων ανάπτυξης:

Ο Ανατολικός χερσαίος Άξονας: Αναπτύσσεται κατά μήκος του ΠΑΘΕ. Παραμένει ο παραδοσιακός άξονας ανάπτυξης της χώρας. Η ανάπτυξη του ενισχύεται και ενισχύει το σύνολο σχεδόν των αξόνων ανάπτυξης της χώρας με τους οποίους συνδέεται λειτουργικά. Συνδέεται άμεσα με τους διευρωπαϊκούς / πανευρωπαϊκούς άξονες μέσω των Ευζώνων και της Πάτρας και εμμέσως μέσω της Εγνατίας με το σύνολο των χερσαίων πυλών εισόδου / εξόδου της χώρας .

Ο Βόρειος Άξονας: Αναπτύσσεται κατά μήκος της βόρειας Ελλάδας και περιλαμβάνει το Μητροπολιτικό κέντρο της Θεσσαλονίκης τα σημαντικά αστικά κέντρα των Ιωαννίνων, της Κοζάνης, της Καβάλας, της Ξάνθης και το δίπολο Κομοτηνής-Αλεξανδρούπολης, καθώς και τις διεθνείς πύλες της χώρας προς τα Βαλκάνια (Κακαβιά, Κρυσταλοπηγή / Ιεροπηγή, Εύζωνοι, Προμαχώνας, Ορμένιο), την Αδριατική / Ιταλία (Ηγουμενίτσα) και την Μικρά Ασία(Κήποι).

Ο Δυτικός Άξονας: Διατρέχει, την ηπειρωτική χώρα στα δυτικά του ορεινού συμπλέγματος της Πίνδου και των ορεινών σχηματισμών της Στερεάς Ελλάδος και της Πελοποννήσου και περιλαμβάνει τους κυρίους αναπτυξιακούς πόλους της Ηγουμενίτσας – Πάτρας - Καλαμάτας.

Ο Άξονας της κεντρικής ενδοχώρας: Αναπτύσσεται κατά μήκος της Ε65 που στοχεύει στην διασύνδεση των δυτικών περιοχών της Πίνδου με τον παραδοσιακό άξονα Β-Ν. Οργανώνεται από τους αστικούς πόλους Λαμία, Καρδίτσα, Τρίκαλα, Ιωάννινα μέσω Εγνατίας (Παναγιά), και Λάρισα / Βόλος.

Ο διαγώνιος Άξονας: Αναπτύσσεται κατά μήκος του οδικού άξονα Λαμία-Ιτέα / Άμφισσα – Αντίρριο - Πάτρα. Διασυνδέει άμεσα το διεθνές λιμάνι της Πάτρας με την Κ. Ελλάδα μέσω της Λαμίας, διευκολύνοντας τις ροές ανθρώπων και αγαθών.

Ο Άξονας Κεντρικής Πελοποννήσου: Αναπτύσσεται κατά μήκος του οδικού άξονα Κόρινθος- Τρίπολη- Καλαμάτα / Σπάρτη Γύθειο.

Ο Άξονας της Κρήτης: Αναπτύσσεται κατά μήκος του βόρειου οδικού άξονα του νησιού

Αναγκαίες προϋποθέσεις

Η ολοκλήρωση των αξόνων ανάπτυξης προϋποθέτει την κατασκευή και ολοκλήρωση των σχετικών με αυτούς έργων υποδομής αλλά και σειράς δράσεων και παρεμβάσεων που αφορούν στην ανάπτυξη της παραγωγικής υποδομής σύμφωνα με όσα αναφέρονται στα οικεία άρθρα.

Βασικές κατευθύνσεις για την επιλογή των παραπάνω έργων-δράσεων και παρεμβάσεων είναι η διευκόλυνση των μετακινήσεων μέσω της μείωσης των χρονοαποστάσεων και την μείωση του κόστους μεταφοράς καθώς και η άρση της απομόνωσης και περιφερικότητας των σχετικά απομονωμένων περιοχών της χώρας.

Δ. Πολυπολικά αναπτυξιακά νησιωτικά συμπλέγματα

Ο νησιωτικός χώρος του Αιγαίου συγκροτείται από επιμέρους πολυπολικά νησιωτικά συμπλέγματα (Κυκλάδων, του Β. Αιγαίου, των Δωδεκανήσων) που αναπτύσσουν δράσεις διεθνούς και εθνικής εμβέλειας με κύριο προσανατολισμό στον τουρισμό, τον πολιτισμό και το περιβάλλον καθώς και άλλες δραστηριότητες στις οποίες κατά περίπτωση διαθέτουν συγκριτικό πλεονέκτημα (π.χ. εξόρυξη στη Μήλο, στο Γιαλί, στη Τήνο).

Ιδιαίτερα επιδιώκεται :

- Η ενίσχυση της συνεργασίας τους με την Κρήτη, την Αθήνα και κατά περίπτωση, (Βόρειο Αιγαίο) με άλλα αστικά κέντρα της ηπειρωτικής χώρας.
- Η ανάπτυξη συνεργασιών στους τομείς τουρισμού, αγροτικής παραγωγής, μεταποίησης και διακίνησης προϊόντων, ανωτάτης εκπαίδευσης – έρευνας -τεχνολογίας, προστασίας της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς,
- Η ενίσχυση της εκπαίδευσης σε αντικείμενα αιχμής για το νησιωτικό χώρο,

- Η αντιμετώπιση των ιδιαίτερων προβλημάτων του νησιωτικού χώρου και ιδίως της συγκοινωνιακής εξυπηρέτησης, ύδρευσης, διαχείρισης απορριμμάτων - αποβλήτων, ελέγχου της δόμησης.

Ο λοιπός νησιωτικός χώρος βρίσκεται σε άμεση γειννίαση και λειτουργική εξάρτηση με πόλους της ηπειρωτικής χώρας.

Άρθρο 6

Χωρική διάρθρωση των στρατηγικής σημασίας δικτύων υποδομών και υπηρεσιών μεταφορών,

A. Μεταφορές

A1. Γενικές κατευθύνσεις για τις μεταφορές.

Η ένταξη της χώρας στα διεθνή δίκτυα, η ομαλή λειτουργία του προτεινόμενου πλέγματος οικισμών και η υλοποίηση των αναπτυξιακών αξόνων εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τη βέλτιστη διάταξη των στρατηγικής σημασίας δικτύων υποδομών και κυρίως εκείνων των μεταφορών / συγκοινωνιών, επικοινωνιών και ενέργειας.

Κύριο στόχο της χωρικής διάρθρωσης των στρατηγικών δικτύων αποτελεί η διασύνδεση όλων των σημαντικών αστικών κέντρων, των βασικών αξόνων και κόμβων μεταφορών και των παραγωγικών περιοχών, στην βάση του κανόνα της ισότητας της πρόσβασης στις υποδομές.

Βασική επιδίωξη αποτελεί η αύξηση της ποιότητας των υφιστάμενων υποδομών μεταφορών και των σχετικών υπηρεσιών σε όλη την επικράτεια με σκοπό την αύξηση του βαθμού προσβασιμότητας και της προσπελασιμότητας, της μείωσης του χρόνου και του κόστους των μεταφορικών υπηρεσιών, της ασφάλειας των μεταφορικών / συγκοινωνιακών υπηρεσιών (επιβατών, εμπορευμάτων και πεζών) και της μείωσης κατανάλωσης καυσίμων. Στο πλαίσιο αυτό ενισχύονται οι υποδομές, τα μέσα και οι υπηρεσίες μεταφορών σταθερής τροχιάς (ηλεκτροκινούμενοι σιδηρόδρομοι, μετρό, τραμ κ.ά.) και η ναυτιλία μικρών αποστάσεων, κυρίως σε διαδρομές όπου μπορούν να αποσπάσουν με ανταγωνιστικό τρόπο σημαντικό μέρος της μεταφορικής κίνησης από τις αεροπορικές και οδικές μεταφορές.

Ο βασικός άξονας της υλοποίησης νέων ή της διατήρησης υφιστάμενων υποδομών μεταφορών αποτελεί το θετικό ισοζύγιο που προσφέρουν αυτές οι υποδομές συνολικά προς το περιβάλλον και την ανάπτυξη.

Κρίσιμο στοιχείο αποτελεί η αύξηση της προσβασιμότητας των ορεινών και γενικά των δυσπρόσιτων περιοχών και κυρίως των νησιωτικών περιοχών. Ο νησιωτικός πληθυσμός πρέπει να απολαμβάνει αναβαθμισμένες υπηρεσίες μεταφορών / συγκοινωνιών χαμηλού κόστους, υψηλής ποιότητας και ταχύτητας και αυξημένης συχνότητας δρομολογίων.

Ιδιαίτερες υπηρεσίες, μέσα και υποδομές πρέπει να παρέχονται σε όλες τις κατηγορίες των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες.

Ζωτικής σημασίας για την συγκράτηση του νησιωτικού πληθυσμού και την ανάπτυξη της νησιωτικής οικονομίας είναι η επέκταση της πολιτικής της επιδότησης των άγονων νησιωτικών γραμμών (για ακτοπλοϊκά πλοία, αεροπλάνα, υδροπλάνα), με αυστηρά ποιοτικά κριτήρια που θα εξασφαλίζουν 12μηνη υπηρεσία.

Με σκοπό την μέγιστη δυνατή αξιοποίηση της απόδοσης των μέσων και των υπηρεσιών πρέπει να αναπτυχθούν στον κλάδο των μεταφορών και των συγκοινωνιών ολοκληρωμένα συστήματα συνδυασμένων μεταφορών. Τα συστήματα αυτά απαιτούν την δημιουργία αντιστοίχων κόμβων σε σημεία όπου επιτυγχάνονται οι βέλτιστες αποδόσεις των μέσων, υπό τις προϋποθέσεις: (α) της λειτουργικής σύνδεσης των μεταφορικών υποδομών (π.χ. οδικοί άξονες, σιδηροδρομικοί άξονες που συνδέουν λιμένες με αερολιμένες) και (β) ότι αναπτύσσονται και αξιοποιούνται διασυνδεδεμένα και ολοκληρωμένα, ηλεκτρονικά συστήματα συλλογής, μετάδοσης και διαχείρισης πληροφοριών, πραγματικού χρόνου, του μεταφορικού κλάδου.

Πιο αναλυτικά:

1. Για τον κλάδο των εμπορευματικών μεταφορών επιβάλλεται να:

- α. ενισχυθούν περαιτέρω οι σιδηροδρομικές και θαλάσσιες υποδομές με σκοπό οι τιμές και η ποιότητα των υπηρεσιών τους να είναι ανταγωνιστικές των οδικών και αεροπορικών μεταφορών. Οι θαλάσσιες εξειδικευμένες εμπορευματικές μεταφορές μπορούν να αναλάβουν ένα σημαντικό εμπορευματικό φόρτο μεταξύ λιμένων της ηπειρωτικής χώρας. Ο ευρύτερος κλάδος της ναυτιλίας (ναυτιλιακές,

- ναυπηγοεπισκευαστικές, παραναυτιλιακές εταιρίες κ.ά.) οφείλει να ενισχυθεί περαιτέρω καθώς προσφέρει τα μέγιστα στο εθνικό εισόδημα ενώ σκόπιμο κρίνεται να δημιουργεί εξειδικευμένη ναυτιλιακή συστάδα (maritime cluster) με σκοπό την αποδοτικότερη λειτουργία και εξέλιξη του ευρύτερου κλάδου.
- β. δημιουργηθούν νέοι (ή να αναβαθμιστούν υφιστάμενοι) εξειδικευμένοι λιμένες και αερολιμένες εμπορευματικών μεταφορών είτε σε κομβικές για το διεθνές εμπόριο περιοχές (σε συνδυασμό με ζώνες ελεύθερου εμπορίου) είτε σε περιοχές όπου υπάρχει ανάγκη μεγάλου φόρτου εμπορευματικών μεταφορών.
- γ. εξαπλωθεί η χρήση της τυποποίησης και των διεθνών προτύπων στον κλάδο των εσωτερικών μεταφορών (χρήση εμπορευματοκιβωτίων, κόμβοι συνδυασμένων μεταφορών με σύγχρονα συστήματα μεταφορτώσεων κ.ά.) με σκοπό να αυξηθεί η απόδοση του κλάδου. Το σύστημα αυτό μπορεί να εφαρμοστεί και για την εξυπηρέτηση του νησιωτικού χώρου από εξειδικευμένα πλοία μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων και αντίστοιχων λιμένων καθώς και αεροπλάνων-υδροπλάνων (air cargo).
- δ. η σύνδεση των μεταφορικών κόμβων (λιμένες, αερολιμένες, εμπορευματικά κέντρα) να γίνεται με όσο το δυνατό αυτόνομα δίκτυα μεταφορών (οδικά ή/και σιδηροδρομικά), με σκοπό την αποφυγή φαινομένων κυκλοφοριακής συμφόρησης (σύγκρουση με αστικές χρήσεις).
- ε. αναπτυχθεί ένα ανοιχτό ολοκληρωμένο ηλεκτρονικό σύστημα τροφοδοσίας, επεξεργασίας και διαχείρισης της «μεταφορικής» πληροφορίας με σκοπό την ορθολογικότερη διαχείριση των μεταφορικών μέσων και των εμπορευματικών ροών. Στην κατεύθυνση αυτή πρέπει να αξιολογηθεί και η αναμενομένη εφαρμογή, στον χρονικό ορίζοντα του παρόντος πλαισίου, του δορυφορικού συστήματος της Ε.Ε., του Galileo.
- στ. δημιουργηθούν με την βοήθεια κρατικής στήριξης και κατά προτεραιότητα, οργανωμένες υποδομές (εμπορευματικά κέντρα) εθνικής εμβέλειας εξυπηρέτησης συνδυασμένων μεταφορών μοναδοποιημένων φορτίων (εμπορευματοκιβώτια) και συναφών υπηρεσιών προστιθέμενης αξίας (υπηρεσίες εφοδιαστικής-logistics και

ελαφριάς μεταποίησης). Οι υποδομές αυτές οφείλουν είτε να πληρούν αθροιστικά τα παρακάτω κριτήρια:

- να βρίσκονται σε άμεση επαφή με τουλάχιστον δύο βασικούς μεταφορικούς άξονες (αυτοκινητόδρομοι, σιδηρόδρομοι, θαλάσσιοι ή εναέριοι διάδρομοι) και σε σημεία συγκέντρωσης υψηλού μεταφορικού φόρτου (αερολιμένες, θαλάσσιοι λιμένες, κύριοι μεθοριακοί σταθμοί, μεγάλες βιομηχανικές περιοχές κ.ά.),
- να είναι σε λειτουργική επαφή με δυναμικά αστικά κέντρα και κυρίως με περιοχές ανάπτυξης σημαντικής κίνησης λιανικού εμπορίου,

είτε να δημιουργούνται ως προέκταση θαλάσσιων λιμένων στην ενδοχώρα με απευθείας σιδηροδρομική σύνδεση, με σκοπό την αμεσότερη εξυπηρέτηση της ενδοχώρας και την αποφυγή των παράκτιων επεκτάσεων και των επιχωματώσεων.

Μικρότερες σε μέγεθος και υπηρεσίες οργανωμένες υποδομές εφοδιαστικών υπηρεσιών μπορούν, σε δεύτερη φάση, να δημιουργηθούν και σε άλλες κατάλληλες θέσεις ανάλογα με το ρόλο και την ιεράρχηση του οικιστικού δικτύου, εφόσον στον νομό αυτό δεν λειτουργεί μεγάλο εμπορευματικό κέντρο.

ζ οργανωθεί ορθολογικά το σύστημα της αστικής διανομής των αγαθών στα σημεία εξυπηρέτησης του λιανικού ή/και χονδρεμπορικού εμπορίου. Ως κατεύθυνση δίνεται η εφοδιαστική εξυπηρέτηση των σημείων αυτών και κυρίως αυτών που βρίσκονται επί των (ή πλησίον) των βασικών αστικών οδικών αξόνων ή ιστορικών κέντρων κ.ά., να γίνεται τις ώρες μη αιχμής (βραδινές ή πολύ πρωινές ώρες). Όπου δεν προβλέπονται υποχρεωτικές θέσεις στάθμευσης τροφοδοσίας (όπως σε υπεραγορές κ.ά) δίδεται ως κατεύθυνση η δημιουργία, όπου είναι δυνατόν, κατάλληλων χώρων στάθμευσης ή εσοχών σε πεζοδρόμια για την ομαλή διεξαγωγή της φορτοεκφόρτωσης και της κίνησης των οχημάτων στους δρόμους.

2. Για τον κλάδο των επιβατικών μεταφορών στρατηγική κατεύθυνση αποτελεί η εφαρμογή των πιο σύγχρονων προτύπων ασφάλειας (σε υποδομές και μέσα), και η εισαγωγή πιο «καθαρών» μέσων. Προς την κατεύθυνση αυτή απαιτείται:

- η εισαγωγή μηχανισμών διαχείρισης, παρακολούθησης, αξιολόγησης και αποτίμησης σειράς συγκοινωνιακών μεγεθών που σχετίζονται με τις αστικές συγκοινωνίες των μεγάλων πόλεων της χώρας.
- η άμβλυνση των ανισοτήτων στο επίπεδο των αστικών συγκοινωνιών μεταξύ της Αττικής – Θεσσαλονίκης και των υπόλοιπων Περιφερειών της Ελλάδας.

Στις οδικές επιβατικές μεταφορές αστικού ή υπεραστικού τύπου η κύρια στρατηγική περιλαμβάνει:

- την αύξηση της συνολικής κυκλοφοριακής ικανότητας του αστικού οδικού δικτύου, την προώθηση έργων παρακάμψεων των κύριων αστικών κέντρων, την προώθηση μέτρων και έργων που ενισχύουν την ελκυστικότητα και την ποιότητα των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς (Μ.Μ.Μ.) με έμφαση στη μείωση των σχετικών χρονοαποστάσεων, την μείωση των τροχαίων ατυχημάτων, την μείωση των αρνητικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων των (ρύπανση, θόρυβος).
- τον περιορισμό της χρήσης των Ι.Χ. οχημάτων τουλάχιστον κατά μήκος των σιδηροδρομικών αξόνων (συνδυασμένη χρήση σιδηρόδρομου – Ι.Χ. οχήματος).
- τη θέσπιση κινήτρων για οχήματα με κινητήρες φιλικούς με το περιβάλλον.

Ειδικότερα για τις μαζικές οδικές μεταφορές υιοθετούνται πολιτικές για:

- τη χρήση πιο εξελιγμένων κινητήρων,
- διαρκή αναβάθμιση των υπηρεσιών των σταθμών υπεραστικών λεωφορείων που εφεξής χωροθετούνται, σε περιοχές που συνδέονται άμεσα και λειτουργικά με μέσα σταθερής τροχιάς ή κόμβους υψηλής συγκέντρωσης επιβατικού κοινού (αερολιμένες, θαλάσσιοι λιμένες) και σε περίπτωση που δεν υφίστανται τέτοιες υποδομές, σε περιοχές που η οδική σύνδεση του σταθμού με το εθνικό δίκτυο δεν προκαλεί σημαντική επιβάρυνση στο κύριο αστικό οδικό δίκτυο.
- τη χρήση διαχειριστικών μέτρων, ύστερα από ενδελεχή μελέτη, όπως δημιουργία λεωφορειολωρίδων ή εφαρμογή διοδίων σε κορεσμένα, από κυκλοφοριακή κίνηση, τμήματα των αστικών κέντρων κ.ά.

Στις θαλάσσιες επιβατικές μεταφορές η κύρια στρατηγική περιλαμβάνει:

- Ανάπτυξη λιμενικών υποδομών που θα φιλοξενούν με ασφάλεια και ποιότητα τα σύγχρονα πλωτά μέσα και τους επιβάτες τους (λιμενοβραχίονες, προβλήτες, αίθουσες επιβίβασης με κλιματισμό, χώροι υγιεινής κ.ά.). Οι λιμενικές υποδομές και οι εγκαταστάσεις στην νησιωτική χώρα οφείλουν να ακολουθούν την κλίμακα και την φυσιογνωμία της περιοχής, ιδιαίτερα σε περιοχές παραδοσιακών οικισμών. Σκόπιμο είναι να εξεταστεί, σε πολλές περιπτώσεις νησιών, η δημιουργία νέων ακτοπλοϊκών λιμένων σε απόσταση από τους παραδοσιακούς οικισμούς και η απόδοση των υφιστάμενων εγκαταστάσεων σε συνδυασμό με προγράμματα ανάπλασης παραλιακών μετώπων, σε αλιευτικές ή/και τουριστικές χρήσεις.
- Υιοθέτηση και στις θαλάσσιες επιβατικές μεταφορές του συστήματος hub & spoke (κυρίως) ή hub & feeder, με τις προϋποθέσεις: (α) της ηλεκτρονικής διασύνδεσης όλων των δρομολογίων των επιβατικών μέσων (ακτοπλοΐα, αεροσκάφη, σιδηρόδρομος, υδροπλάνα κ.ά.) σε πραγματικό χρόνο, (β) του συντονισμού του συνολικού επιβατικού μεταφορικού συστήματος από εξειδικευμένο φορέα διαχείρισης της κίνησης και των δρομολογίων, (γ) της λειτουργικής σύνδεσης των μέσων σε κάθε χωρική ενότητα (π.χ. άμεση και ποιοτική οδική εξυπηρέτηση μεταξύ θαλάσσιων λιμένων και αερολιμένων σε κάθε νησί) και (δ) της ενδυνάμωσης με κάθε πρόσφορο μέσο της συγκοινωνίας μεταξύ των νησιών και του περιορισμού της εξάρτησης, στην περίπτωση των νησιών του Αιγαίου, από τον λιμένα του Πειραιά.
- Επέκταση της δυνατότητας παροχής υπηρεσιών θαλάσσιου ταξί από πιστοποιημένους κυβερνήτες και πλωτά μέσα (κίνητρα στους μόνιμους κατοίκους των νησιών, φοροαπαλλαγές κ.ά.).
- Να εξεταστεί η δυνατότητα παροχής θαλάσσιας συγκοινωνίας σε αστικές περιοχές με μεγάλο παραλιακό μέτωπο (Αττική, Θεσσαλονίκη κ.ά.).

Στις σιδηροδρομικές επιβατικές μεταφορές αστικού και υπεραστικού τύπου η κύρια στρατηγική περιλαμβάνει:

- Επέκταση του δικτύου, αύξηση της ασφάλειας, βελτίωση των ταχυτήτων και πύκνωση όλων των δρομολογίων των μέσων σταθερής τροχιάς αστικού και υπεραστικού τύπου με άμεση λειτουργική σχέση (ανταποκρίσεις) με το σύνολο των μεταφορικών μέσων

μαζικής μεταφοράς. Θεώρηση των μέσων σταθερής τροχιάς ως ραχοκοκαλιά του συστήματος αστικών συγκοινωνιών.

- Επέκταση των σιδηροδρομικών υπηρεσιών και χαράξεων προαστιακού τύπου στις μητροπολιτικές περιοχές καθώς και εκεί όπου εμφανίζονται δυναμικά αστικά δίπολα.
- Επέκταση των σιδηροδρομικών υπηρεσιών και χαράξεων τύπου μετρό στα δύο μεγάλα μητροπολιτικά κέντρα της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης.
- Να εξετασθεί η υιοθέτηση σιδηροδρομικών υπηρεσιών και χαράξεων τύπου τροχιόδρομου (τραμ) στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας.
- Δημιουργία κατάλληλων σταθμών μετεπιβίβασης και επαρκών χώρων στάθμευσης Ι.Χ. αυτοκινήτων στους κύριους σταθμούς μέσων σταθερής τροχιάς.
-

Στις αεροπορικές επιβατικές μεταφορές η κύρια στρατηγική περιλαμβάνει:

- Διαρκή αναβάθμιση των αεροπορικών και αερολιμενικών υπηρεσιών σε όλη την Επικράτεια. Περαιτέρω αναβάθμιση επιλεγμένων αερολιμένων σε διεθνούς κατηγορίας αερολιμένες. Μετατροπή απαξιωμένων ή μειωμένης δραστηριότητας στρατιωτικών αερολιμένων σε (ή και σε) πολιτικούς αερολιμένες τακτικών ή έκτακτων (charter) αερογραμμών ή σε αερολιμένες γενικής αεροπορίας (δηλ. εξυπηρέτηση ελαφριών αεροσκαφών και ελικοπτέρων).
- Δημιουργία νέων αερολιμένων και ελικοδρομιών κατά προτεραιότητα σε μειονεκτικές και απομονωμένες περιοχές αλλά και σε μεγάλα αστικά κέντρα. Ενίσχυση της πολιτικής των επιδοτήσεων για την εξυπηρέτηση των περιοχών αυτών.
- Επέκταση και ενίσχυση της υπηρεσίας των υδροπλάνων και δημιουργία αυτόνομων περιφερειακών δικτύων αερομεταφορών με υδροπλάνα.

Διερεύνηση της δυνατότητας επιδοτούμενου φορέα παροχής επιβατικών μεταφορών σε απομονωμένες περιοχές (ορεινές και νησιωτικές) με εξειδικευμένα ελικόπτερα, σε σταθερά δρομολόγια καθ' όλο το έτος.

A.2. Ειδικές κατευθύνσεις για τις μεταφορές

A.2.1 Οδικές υποδομές & Υπηρεσίες

Πιο συγκεκριμένα σε σχέση με τις οδικές υποδομές, όπως απεικονίζονται διαγραμματικά στο χάρτη 6.1 και υπηρεσίες, δίδονται παρακάτω κατευθύνσεις:

- Ολοκλήρωση και συνεχής αναβάθμιση των υποδομών και υπηρεσιών των δύο οδικών διευρωπαϊκών οδικών αξόνων του ΠΑΘΕ και της Εγνατίας Οδού.
- Ολοκλήρωση και αναβάθμιση των υποδομών και υπηρεσιών των σημαντικών για την ολοκλήρωση του βασικού οδικού συστήματος της χώρας (έργα που συμβάλλουν στην άρση των ασυνεχειών του οδικού δικτύου) οδικών αξόνων όπως της Βορειοδυτικής Οδού (Κόρινθος – Πάτρα – Πυργος – Τσακώνα) της Ιόνιας Οδού (Αντίρριο – Αγρίνιο - Ιωάννινα - Κακαβιά) του Αυτοκινητόδρομου Κεντρικής Ελλάδας – Ε65 (Λαμία – Εγνατία Οδό) του Αυτοκινητόδρομου Κόρινθος – Τρίπολη - Καλαμάτα και Σπάρτη – Γύθειο, καθώς και του Βόρειου Άξονα της Κρήτης
- Αναβάθμιση της σύνδεσης όλων των πρωτεύουσών των νομών ή άλλων σημαντικών για τις μεταφορές περιοχών που βρίσκονται πλησίον των ως άνω οδικών αξόνων (π.χ. σύνδεση των πόλεων της Πρέβεζας και της Λευκάδας με την Ιόνια Οδό, σύνδεση της ΝΑ.ΒΙ.ΠΕ. Αστακού επίσης με την Ιόνια Οδό κ.ά.).
- Ολοκλήρωση του ως άνω οδικού δικτύου με τους εξής αναβαθμισμένους, σε υποδομές και υπηρεσίες, οδικούς άξονες:
 1. Θεσσαλονίκη – Νέα Μουδανιά και Θεσσαλονίκη - Πολύγυρος
 2. Τρίπολη – Βυτίνα – Αρχαία Ολυμπία σύνδεση με δυτικό άξονα.
 3. Λάρισα – Κοζάνη
 4. Λάρισα- Φάρσαλα – σύνδεση με Ε65.
 5. Τρίκαλα – Άρτα (βελτίωση υφιστάμενου δικτύου)
 6. Αντίρριο – Ιτέα - Άμφισσα – Λαμία (βελτίωση υφιστάμενου δικτύου)
 7. Λαμία – Καρπενήσι - Αγρίνιο – σύνδεση με Ιόνια Οδό (βελτίωση υφιστάμενου δικτύου)
 8. Νότιο – Ανατολικός Άξονας της Κρήτης (και η σύνδεσή του με τον Βόρειο)

9. Ελευσίνα – Θήβα – Υλίκη
10. Σχηματάρι – Χαλκίδα - λιμένας Κύμης.
11. Αναβάθμιση και κατασκευής νέων τμημάτων των κυρίων οδικών αξόνων σε μεγάλα νησιά του Βορείου και Νότιου Αιγαίου (π.χ. Μυτιλήνη, Χίος, Ρόδος, Κως) και στα Ιόνια (π.χ. Κέρκυρα, Κεφαλληνία, Λευκάδα).

Ειδικότερα σε ότι αφορά τους Κάθετους Άξονες της Εγνατίας Οδού δίδεται ως κατεύθυνση η νέα χάραξη, η ολοκλήρωση και η διαρκής αναβάθμιση των εξής δέκα (10) οδικών αξόνων:

1. Ιωάννινα –Κακαβιά (Αλβανία)
 2. Σιάτιστα – Καστοριά - Κρυσταλλοπηγή / Ιεροπηγή (Αλβανία- Πανευρωπαϊκός Άξονας VIII),
 3. Κοζάνη – Πτολεμαΐδα – Φλώρινα – Νίκη (πΓΔΜ - Πανευρωπαϊκός άξονας X)
 4. Θεσσαλονίκη (λιμένας) – Εύζωνοι (πΓΔΜ-Πανευρωπαϊκός άξονας X)
 5. Θεσσαλονίκη (λιμένας) - Σέρρες - Προμαχώνας (Βουλγαρία - Πανευρωπαϊκός Διάδρομος IV),
 6. Καβάλα (λιμένας) – Δράμα – Εξοχή (Βουλγαρία)
 7. Ξάνθη – Εχίνος (Βουλγαρία)
 8. Κομοτηνή - Νυμφαία (Βουλγαρία - Πανευρωπαϊκός Διαδρόμου IX).
 9. Φέροι – Καστανιές - Ορμένιο (Βουλγαρία - Πανευρωπαϊκός Διάδρομος IX).
 10. Αναβάθμιση της οδικής σύνδεσης Σαγιάδας – Κονίσπολης – Αγίων Σαράντα.
- Εντοπισμό και βελτίωση των επικίνδυνων σημείων στο οδικό δίκτυο της χώρας κατά προτεραιότητα.
 - Κατασκευή νέων, αναβάθμιση υφιστάμενων περιφερειακών οδών όλων των σημαντικών αστικών κέντρων. Επίσης, η κατασκευή όσο το δυνατόν περισσότερο κλειστού τύπου αυτοκινητόδρομους, με πυκνό δίκτυο ανισόπεδων κόμβων, με απευθείας συνδέσεις των μεταφορικών υποδομών κ.ο.κ.

A2.2. Θαλάσσιες μεταφορές & Λιμενικές Υποδομές & Υπηρεσίες

Πιο συγκεκριμένα σε σχέση με τις θαλάσσιες μεταφορές και τις λιμενικές υποδομές, όπως διαγραμματικά απεικονίζονται στο χάρτη 6.2, και υπηρεσίες δίδονται οι παρακάτω κατευθύνσεις:

- Διαρκής αναβάθμιση όλων των υφιστάμενων λιμένων με σημαντική εμπορευματική ή/και επιβατική κίνηση με κύριο σκοπό την σταθερή παροχή ασφάλειας στις μεταφορές (π.χ. εκβαθύνσεις λιμενολεκάνης, κατασκευής κυματοθραυστών, κρηπιδωμάτων, κτιρίων, δικτύων, περίφραξης και άλλων συστημάτων αντιμετώπισης έκνομων ενεργειών / Κώδικας I.S.P.S, διευθετήσεων ρεμάτων, προμήθεια σύγχρονου εξοπλισμού κ.ά.).
- Άμεση εφαρμογή συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης στους λιμένες και συστημάτων για την πρόληψη και αντιμετώπιση θαλάσσιων περιβαλλοντικών ατυχημάτων καθώς επίσης και δημιουργία καταλλήλων λιμένων καταφυγής.
- Ενιαίος σχεδιασμός και διαχείριση όλου του λιμενικού συστήματος της Αττικής. Σταδιακή μεταφορά ακτοπλοϊκών υπηρεσιών από τον Κεντρικό λιμένα του Πειραιά στους λιμένες Ραφήνας και Λαυρίου. Ο κεντρικός λιμένας του Πειραιά θα εξακολουθεί να διατηρεί ακτοπλοϊκές υπηρεσίες κυρίως για την περιοχή του Αργοσαρωνικού, ωστόσο θα εξειδικευτεί στον κλάδο της κρουαζιέρας ενώ ένα σημαντικό του τμήμα θα αποδοθεί αναβαθμισμένο στην αστική περιοχή των παράκτιων ΟΤΑ της ευρύτερης πόλης του Πειραιά. Το τμήμα του Ικονίου Περάματος, σε συνδυασμό με τις εγκαταστάσεις του λιμένα της Ελευσίνας και της ευρύτερης παράκτιας περιοχής μαζί με τις εγκαταστάσεις ναυπηγοεπισκευών στο Πέραμα και το εμπορευματικό κέντρο του Θριασίου Πεδίου οφείλουν να αποτελέσουν ένα κοινό σύνολο εμπορευματικών και συνδυασμένων μεταφορών καθώς και παροχής υπηρεσιών εφοδιαστικής (logistics).
- Αναβάθμιση του λιμένα της Θεσσαλονίκης, σε λιμένα παροχής λιμενικών υπηρεσιών διεθνούς εμβέλειας με χωρική επιρροή πέραν των Βαλκανίων (έως τις Σκανδιναβικές χώρες και την Ρωσία). Ο λιμένας της Θεσσαλονίκης οφείλει να αποκτήσει σύνθετες και ολοκληρωμένες υπηρεσίες μεταφορτώσεων και υπηρεσιών της εφοδιαστικής. Στο πλαίσιο αυτό κρίνεται σκόπιμο να εξεταστεί, και ενδεχομένως να προωθηθεί εκ νέου, η απευθείας σιδηροδρομική σύνδεση του λιμένα με τον βουλγαρικό ποτάμιο λιμένα Lom για την

συνδυασμένη μεταφορά εμπορευματοκιβωτίων από και προς την Δυτική Ευρώπη μέσω ποτάμιων μεταφορών.

- Με την ολοκλήρωση του νέου τμήματος του λιμένα της Πάτρας και με την αναβάθμιση του σιδηροδρομικού και οδικού δικτύου της περιοχής (ΠΑΘΕ και Δυτικός Άξονας) ο λιμένας υποστηρίζεται σημαντικά τόσο στο κλάδο των επιβατικών όσο και στον κλάδο των εμπορευματικών μεταφορών. Με την δημιουργία εξειδικευμένων υποδομών εφοδιαστικών υπηρεσιών και την ενεργοποίηση του Αδριατικού / Ιόνιου Θαλάσσιος Αυτοκινητόδρομου των Διευρωπαϊκών Δικτύων Μεταφορών θα ενισχυθεί περαιτέρω το μεταφορικό του έργο.
- Για το λιμένα του Ηρακλείου, στον χρονικό ορίζοντα του Πλαισίου η κατεύθυνση είναι να επενδύσει περαιτέρω σε υποδομές ακτοπλοΐας αλλά και φιλοξενίας κρουαζιέρας (κυρίως) και θαλάσσιου τουρισμού. Η εμπορευματική του δραστηριότητα εξαρτάται από τη δημιουργία ή μη εξειδικευμένου κομβικού λιμένα εμπορευματοκιβωτίων (hub) στην νότια Κρήτη, την ενεργοποίηση του Αδριατικού / Ιόνιου Θαλάσσιου Αυτοκινητόδρομου των Διευρωπαϊκών Δικτύων Μεταφορών και από την αύξηση του όγκου αλλά και την αλλαγή του τρόπου διάθεσης και εμπορίας των αγροτικών προϊόντων της Κρήτης.
- Αντίστοιχα, στον χρονικό ορίζοντα του πλαισίου, ο λιμένας του Βόλου (ο οποίος δέχεται τον σκληρό ανταγωνισμό του Πειραιά και της Θεσσαλονίκης) δεν προβλέπεται να εκτελέσει σημαντική εμπορευματική δραστηριότητα σε εμπορευματοκιβώτια. Ο ρόλος του θα είναι συμπληρωματικός του ΟΛΠ και του ΟΛΘ. Η κατεύθυνση για τον λιμένα είναι να επενδύσει περαιτέρω σε υποδομές ακτοπλοΐας αλλά και φιλοξενίας κρουαζιέρας και θαλάσσιου τουρισμού ή να επενδύσει σε εξειδικευμένες υποδομές εμπορευματικών μεταφορών (αυτοκίνητα, σιτηρά, χημικά κ.ά.).
- Τροποποίηση και αναβάθμιση του λιμένα της Αλεξανδρούπολης σε εξειδικευμένο τερματικό πετρελαϊκό λιμένα (oil terminal). Οι υπεράκτιες εγκαταστάσεις και οι λιμενικές εγκαταστάσεις οφείλουν να υποστηρίξουν με την υψηλότερη δυνατή ασφάλεια και ποιότητα την πετρελαϊκή διακίνηση και το υψηλό φυσικό περιβάλλον καθώς επίσης και τις σχετικές δραστηριότητες προστιθέμενης αξίας που θα δημιουργηθούν (διυλιστήρια, εγκαταστάσεις αποθήκευσης πετρελαιοειδών, εγκαταστάσεις εφοδιασμού πλοίων, εγκαταστάσεις πρόληψης και αντιμετώπισης ναυτικών ατυχημάτων κ.ά.).

- Αναβάθμιση του λιμένα της Ηγουμενίτσας, από λιμένα εξυπηρέτησης οχηματαγωγών – επιβατικών πλοίων σε σύνθετο λιμένα εξυπηρέτησης και μοναδοποιημένων εμπορευμάτων (εμπορευματοκιβώτια) μετά την λειτουργική σιδηροδρομική σύνδεσή του (Ηγουμενίτσα – Ιωάννινα – Καλαμπάκα και Καλαμπάκα - Κοζάνη και από εκεί με το εθνικό σιδηροδρομικό δίκτυο).
- Διατήρηση της Ναυτικής Βιομηχανικής Περιοχής Αστακού ως βιομηχανικό πάρκο σε συνδυασμό με τη δημιουργία ελεύθερης ζώνης και επέκτασής των δραστηριοτήτων του και σε υπηρεσίες κόμβου προσωρινής εναπόθεσης εμπορευματοκιβωτίων (hub). Αντίστοιχη υπηρεσία (hub) προτείνεται να υποστηριχθεί και από νέο εξειδικευμένο λιμένα στον νότιο - κεντρικό ή νότιο- ανατολικό άξονα της Κρήτης, που θα εξυπηρετήσει την ναυτιλιακή διαδρομή εμπορευματοκιβωτίων Απω Ανατολή - Ευρώπη.
- Όλοι οι νησιωτικοί λιμένες απαιτούν διαρκή αναβάθμιση (εξαιτίας και της τεχνολογικής εξέλιξης των πλοίων) καθόσον αποτελούν το βασικό σημείο σύνδεσής τους με την ηπειρωτική χώρα. Ιδιαίτερο ρόλο στις ακτοπλοϊκές μεταφορές ως σημεία κόμβοι (hub) μπορούν να αναλάβουν οι λιμενικές υποδομές (υφιστάμενες ή νέες) της Νάξου (για την περιοχή των Κυκλάδων καθώς τα κοντινά προς την Αττική νησιά εξυπηρετούνται απευθείας από την Αττική), της Σάμου, Κω, Ρόδου, Μυτιλήνης, Χίου και Λήμνου (για την εξυπηρέτηση της πολυνησιωτικής περιοχής του Αιγαίου) και της Κέρκυρας για τα Διαπόντια νησιά.
- Αναβάθμιση των ακτοπλοϊκών υποδομών λιμένων της ηπειρωτικής χώρας συμπεριλαμβανομένης της Κρήτης, που ενισχύουν τις διαπεριφερειακές συνδέσεις, μειώνουν τις θαλάσσιες αποστάσεις, αποσπών φορτίο από τις οδικές μεταφορές και αποσυμφορίζουν τους μεγάλους λιμένες όπως:
 - α. ο λιμένας της Κύμης για την σύνδεσή του με την Χίο, το Βόρειο Αιγαίο και την Τουρκία (Σμύρνη),
 - β. οι λιμένες Καστελίου και Σούδας για την σύνδεσή τους με τους λιμένες Καλαμάτας, Διακόφτι Κυθήρων και Γυθείου και το λιμάνι της Σητείας για τη σύνδεση της Καρπάθου-Κάσου και Ρόδου.
 - γ. ο λιμένας της Καλαμάτας ως απόληξη του Δυτικού οδικού άξονα

- δ. οι λιμένες της Θεσσαλονίκης, της Καβάλας και της Αλεξανδρούπολης για την σύνδεσή τους με το Βόρειο Αιγαίο, τις Σποράδες και το Αιγαίο γενικότερα,
- ε. οι λιμένες που ήδη σήμερα εξυπηρετούν τα Ιόνια Νησιά (Ηγουμενίτσα, Πάτρα, Κυλλήνη κ.ά.).
- Κατασκευή νέων ή αναβάθμιση υφισταμένων εξειδικευμένων και μη λιμενικών υποδομών που ενισχύουν (σε συνδυασμό με εξειδικευμένες υπηρεσίες) την τουριστική ανάπτυξη της χώρας μέσω του κλάδου της κρουαζιέρας (κρουαζιερόπλοια, mega yacht κ.ά.). Μεταξύ των προτεραιοτήτων συμπεριλαμβάνονται ο κεντρικός λιμένας του Πειραιά, η Ρόδος (Ακαντία), η Πάτμος, η Μύκονος, η Σαντορίνη, το Ηράκλειο, το Κατάκολο, η Κέρκυρα κ.ά.
 - Ολοκληρωμένη σιδηροδρομική σύνδεση και παροχή υψηλής ποιότητας συνδυασμένων μεταφορών σε όλους σχεδόν τους λιμένες που βρίσκονται πλησίον του εθνικού σιδηροδρομικού δικτύου με προτεραιότητα στα εμπορευματικά τμήματα των λιμένων Πειραιά, Θεσσαλονίκης και Πάτρας και δευτερευόντως των λιμένων Αλεξανδρούπολης, Βόλου, Χαλκίδας, Κορίνθου και Καλαμάτας. Οι λιμένες της Κορίνθου και της Χαλκίδας (με τις διάσπαρτες λιμενικές εγκαταστάσεις τους), εφόσον ενισχυθούν, μπορούν να συμπληρώσουν την θαλάσσια εμπορευματική υποδομή της ευρύτερης βιομηχανικής και χονδρεμπορικής περιοχής της Αττικής η οποία εξαπλώνεται στη Βοιωτία και στη Κορινθία ή να αποτελέσουν μέρος του συστήματος των λιμένων της Αττικής.
 - Για τις εξειδικευμένες βιομηχανικές λιμενικές εγκαταστάσεις (ναυπηγεία, διυλιστήρια, μεταλλεία κ.ά.) επιδιώκεται:
 - (α) Σε ότι αφορά τις υφιστάμενες εγκαταστάσεις: Διαρκής αναβάθμιση της ποιότητας και της ασφάλειας των εγκαταστάσεων, χωρίς σημαντικές χωρικές επεκτάσεις, με σκοπό την μεγαλύτερη δυνατή αποδοτικότητα τους αλλά και την προστασία του περιβάλλοντος.
 - (β) Σε ότι αφορά τις μελλοντικές εγκαταστάσεις: Φειδώ στην αδειοδότηση νέων λιμενικών εγκαταστάσεων εξυπηρέτησης βιομηχανικών - μεταλλευτικών και άλλων συναφών χρήσεων. Η σκοπιμότητα κάθε νέας λιμενικής εγκατάστασης οφείλει πάντοτε να εξετάζεται σε σχέση με την δυνατότητα ικανοποίησης της παραγωγικής χρήσης: (i) από άλλη παρακείμενη λιμενική εγκατάσταση, (ii) από άλλο μεταφορικό

μέσο, (iii) από άλλης μορφή παραγωγική διαδικασία, (iv) από υπεράκτιες εγκαταστάσεις και υπόγειους αγωγούς ή άλλα σύγχρονα τεχνολογικά συστήματα.

(γ) Ιδιαίτερη μέριμνα οφείλεται να ληφθεί στις περιπτώσεις εξωραϊσμού απαξιωμένων λιμενικών εγκαταστάσεων και της ευρύτερης περιοχής τους. Παλαιές λιμενικές εγκαταστάσεις και υποδομές μπορούν να αποδοθούν σε πολιτιστικές ή τουριστικές χρήσεις, χωρίς ωστόσο να αποκλείονται οι εγκαταστάσεις αυτές να αποδίδονται εκ νέου σε άλλης μορφής λιμενικές υπηρεσίες εντάσεως κεφαλαίου.

- Σκόπιμο κρίνεται τόσο στο νησιωτικό χώρο όσο και στον ηπειρωτικό (συμπληρωματικά και παράλληλα) να αναπτυχθεί ένα εθνικό δίκτυο αποκλειστικών εμπορευματικών μεταφορών ανεξάρτητο από τις ακτοπλοϊκές γραμμές και τους περιορισμούς που η συγκεκριμένη αγορά επιβάλλει. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο οι νησιωτικοί λιμένες της Χίου, της Ρόδου, της Νάξου και της Κρήτης (ως κόμβοι) καθώς επίσης και οι ηπειρωτικοί λιμένες της Αλεξανδρούπολης, της Καβάλας, της Θεσσαλονίκης, του Βόλου, της Κύμης, του Λιμενικού συστήματος της Αττικής, του Γυθείου, της Καλαμάτας, της Πάτρας, της Πρέβεζας και της Ηγουμενίτσας, θα ήταν σκόπιμο να εφοδιαστούν με «ελαφριές» υποδομές υποστήριξης τυποποιημένων εσωτερικών εμπορευματικών μεταφορών.

A.2.3. Αερολιμενική υποδομή & Αεροπορικές Υπηρεσίες

Πιο συγκεκριμένα σε σχέση με τις αεροπορικές μεταφορές και τις αερολιμενικές υποδομές, όπως διαγραμματικά απεικονίζονται στο χάρτη 6.2, και υπηρεσίες δίδονται οι εξής κατευθύνσεις:

- Ενίσχυση του ρόλου, των υποδομών (χωρητικότητα, τεχνολογία, τηλεπικοινωνίες, ραδιοβοηθήματα κ.ά) και των υπηρεσιών των διεθνών αερολιμένων της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης ως κύριων διεθνών πυλών της χώρας και ως κύριων κόμβων διηπειρωτικών μεταφορών των Βαλκανίων, της Ανατολικής Μεσογείου, της Ασίας και της Αφρικής ιδιαίτερα ως προς τη διερχόμενη κίνηση, σε συνδυασμό με την πύκνωση των εσωτερικών δρομολογίων κυρίως προς τις νησιωτικές ή απομακρυσμένες, από τα Μητροπολιτικά Κέντρα Αθήνας και Θεσσαλονίκης, περιοχές.
- Ενίσχυση του ρόλου, των υποδομών (χωρητικότητα, τεχνολογία, τηλεπικοινωνίες, ραδιοβοηθήματα κ.ά) και των υπηρεσιών των αερολιμένων Ηρακλείου (με την κατασκευή

νέου αερολιμένα) Ρόδου (ενδεχομένως σε συνδυασμό και με τη χρήση του γειτονικού στρατιωτικού αεροδρομίου), και Κέρκυρας, όχι μόνο ως διεθνών τουριστικών αεροδρομίων περιοδικής κίνησης αλλά ως γενικότερων Διεθνών Κομβικών Αερολιμένων εξυπηρέτησης τακτικών αερογραμμών αλλά και εξειδικευμένων υπηρεσιών για ελαφριά ιδιωτικά αεροσκάφη. Κυρίως προτείνεται η προώθηση, σε πρώτη φάση, τακτικών αεροπορικών γραμμών της Ρόδου με Κύπρο, Ισραήλ και Σκανδιναβικές Χώρες, της Κέρκυρας με την Βρετανία, του Ηρακλείου με Βέλγιο και Γερμανία κ.ά. ενώ παράλληλα μπορούν να αναλάβουν, όπως και οι αερολιμένες της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, μερίδιο από την διερχόμενη διεθνή αεροπορική κίνηση (π.χ. η Ρόδος στη γραμμή Σκανδιναβικές Χώρες – Νότια Αφρική). Στην περίπτωση αυτή μπορούν να προωθηθούν εξειδικευμένα προγράμματα σύντομης τουριστικής ξενάγησης των διερχόμενων επιβατών στα τρία αυτά σημαντικά τουριστικά κέντρα.

- Αναβάθμιση του αερολιμένα της Αλεξανδρούπολης με σκοπό την εξυπηρέτηση των αυξημένων αναγκών που θα προκύψουν τόσο στη φάση κατασκευής όσο και στην φάση λειτουργίας του πετρελαϊκού αγωγού και του τερματικού πετρελαϊκού λιμένα (εξυπηρέτηση στελεχών, πληρώματα των πετρελαιοφόρων πλοίων, ανταλλακτικά κ.ά.).
- Επέκταση των αερολιμενικών υποδομών και υπηρεσιών στην Δυτική Ελλάδα με την αξιοποίηση δύο πρώην στρατιωτικών αερολιμένων και συγκεκριμένα την περαιτέρω ανάπτυξη του κρατικού αερολιμένα Αράξου για την εξυπηρέτηση του μεγάλου αστικού κέντρου της Πάτρας και την μετατροπή του στρατιωτικού αερολιμένα της Ανδραβίδας σε πολιτικό για την εξυπηρέτηση της ταχύτατα αναπτυσσόμενης τουριστικής παράκτιας περιοχής της Ηλείας και της Αρχαίας Ολυμπίας. Αναβάθμιση των μεταφορικών υποδομών από και προς τα αεροδρόμια αυτά και διασύνδεση του πρώτου με το αστικό κέντρο της Πάτρας με μέσο σταθερής τροχιάς προαστιακού τύπου και της οδικής σύνδεσης τους με την Ιόνια Οδό και το Λιμάνι της Κυλλήνης.
- Ομοίως, για την υποστήριξη της προδιαγραφόμενης αυξημένης κίνησης ενός αριθμού τουριστικών περιοχών της χώρας προτείνεται η ανάπτυξη σε υποδομές και υπηρεσίες των αερολιμένων της Σαντορίνης, της Ζακύνθου, της Κεφαλληνίας, του Ακτίου, των Ιωαννίνων της Αγχιάλου, της Καλαμάτας, Καβάλας κ.ά.

- Διερεύνηση ανάπτυξης αερολιμένα – κόμβου (hub) χαμηλού κόστους εξυπηρέτησης ναυλωμένων επιβατικών αεροσκαφών (charters) ή/και την δημιουργία εξειδικευμένου εμπορευματικού αερολιμένα (hub για courier service) στον αερολιμένα της Τρίπολης.
- Διαρκής αναβάθμιση υφισταμένων και κατασκευή νέων αερολιμενικών υποδομών και ελικοδρομιών σε όλη την κατοικημένη νησιωτική επικράτεια, συμπεριλαμβανομένου και της Κρήτης καθώς και στις πολύ απομακρυσμένες και ορεινές περιοχές. Κεντρικό ρόλο στην διανομή αεροπορικών υπηρεσιών μέσω ανταποκρίσεων στο Αιγαίο μπορούν να αναλάβουν οι αερολιμένες της Κρήτης αλλά και της Νάξου, Μυκόνου, Κω, Ρόδου, Μυτιλήνης και Σάμου.
- Αποφυγή της ανάπτυξης τακτικών αεροπορικών δρομολογίων μεταξύ αστικών κέντρων της ηπειρωτικής χώρας χωρίς την διέλευσή τους μέσω των αερολιμένων (hub & spoke) της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης (π.χ. Αλεξανδρούπολη – Καλαμάτα) σε αντίθεση με την ανάγκη περαιτέρω ενδυνάμωσης και ανάπτυξης νέων ανεξάρτητων από το Κέντρο αεροπορικών συνδέσεων μεταξύ προορισμών της νησιωτικής Ελλάδας (π.χ. Ηράκλειο - Ρόδος, Μυτιλήνη - Χίος – Ρόδος, Κέρκυρα – Ζάκυνθος – Κεφαλληνία κ.ά.).

A.2.4. Σιδηροδρομικό δίκτυο & Υπηρεσίες

Πιο συγκεκριμένα σε σχέση με το σιδηροδρομικό δίκτυο, τις σιδηροδρομικές υποδομές, όπως διαγραμματικά απεικονίζονται στο χάρτη 6.3, καθώς και τις σιδηροδρομικές υπηρεσίες δίδονται οι εξής κατευθύνσεις:

- α. Ολοκλήρωση της αναβάθμισης (ηλεκτροκίνηση υψηλών ταχυτήτων, διπλή γραμμή, κόμβοι, φυλασσόμενες διαβάσεις και τμήματα του δικτύου, με σύγχρονη σηματοδότηση / τηλεδιοίκηση και ευφυή σύστημα διαχείριση της κυκλοφορίας κ.ά.) του κεντρικού άξονα – κορμού, του λεγόμενου ΠΑΘΕ/Π (Προμαχώνα) που διασυνδέει τα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας Πάτρα, Αθήνα και Θεσσαλονίκη και παρέχει σύνδεση με το Πανευρωπαϊκό Σιδηροδρομικό Διάδρομο IV: Βερολίνο / Νυρεμβέργη – Πράγα – Μπρατισλάβα – Βουδαπέστη – Κωσταντζα / Θεσσαλονίκη / Κωνσταντινούπολη. Επέκταση των άκρων του και των εγκαρσίων συνδέσεων, ιδιαίτερα εκείνων προς τις όμορες χώρες και τα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας, συμπεριλαμβανομένων και

ιδιωτικών επεκτάσεων σε βιομηχανικές-εμπορευματικές εγκαταστάσεις (ΒΙΠΕ, λιμένες, εμπορευματικά κέντρα, μεγάλες βιομηχανικές εγκαταστάσεις κ.ά.)

- β. Εφαρμογή υπηρεσιών «τραίνων υψηλών ταχυτήτων» για τις επιβατικές μεταφορές και ειδικών εμπορευματικών διαδρόμων (Freight Freeways) για ταχεία και αποκλειστική διακίνηση των εμπορευμάτων με σιδηρόδρομο.
- γ. Δημιουργία ολοκληρωμένων συστημάτων συνδυασμένων εμπορευματικών και επιβατικών μεταφορών με βασικό άξονα τον σιδηρόδρομο. Δημιουργία ανάλογων υποδομών σε κάθε σημαντικό σιδηροδρομικό σταθμό και αστικό κέντρο όπως μεταξύ άλλων και υποδομών ασφαλούς και γρήγορης φορτοεκφόρτωσης Ι.Χ. οχημάτων στα τρένα.
- δ. Διερεύνηση της σκοπιμότητας, σε δεύτερη φάση, υλοποίησης του άξονα Θεσσαλονίκη – Αμφίπολη – Καβάλα - Ξάνθη καθώς και της επέκτασης του δικτύου προς Καλαμπάκα - Δυτική Μακεδονία (Σιάτιστα-Κοζάνη) και από Καλαμπάκα προς Ιωάννινα και Ηγουμενίτσα.
- ε. Επέκταση και αναβάθμιση των υφιστάμενων υπηρεσιών σιδηρόδρομου προαστιακού τύπου στις παρακάτω περιοχές:
- Μητροπολιτική Περιοχή Αθήνας (έως Χαλκίδα, Θήβα-Λιβαδειά, Κόρινθο-Κιάτο, λιμένα Λαυρίου, λιμένα Ραφήνας)
 - Μητροπολιτική Περιοχή Θεσσαλονίκης (έως Κατερίνη-Πλαταμώνα, Βέροια - Έδεσσα - Κοζάνη – Φλώρινα, Ειδωμένη, Κιλκίς, Σέρρες)
 - Ευρύτερο πολεοδομικό συγκρότημα Πάτρας (Αίγιο – Πάτρα – Αερολιμένας Αράξου)
 - Στο δίπολο Βόλος-Λάρισα
 - Στο δίπολο Κομοτηνή-Αλεξανδρούπολη
 - Μεταξύ των αστικών κέντρων Τρίπολης - Καλαμάτας
 - Μεταξύ των αστικών κέντρων Πάτρας – Πύργου (εφόσον υλοποιηθεί ο πολιτικός αερολιμένας της Ανδραβίδας).

- στ. Επέκταση και πυκνωση του δικτύου του Μετρό στην Μητροπολιτική Περιοχή της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, κυρίως προς πυκνοκατοικημένες περιοχές και περιοχές ιδιαίτερου ενδιαφέροντος.
- ζ. Κατασκευή νέων ή ανακατασκευή παλαιών σιδηροδρομικών γραμμών περιορισμένης κλίμακας και απόδοσή τους σε τουριστική χρήση.

B. Ενέργεια

B.1 Γενικές κατευθύνσεις για την ενέργεια

Για τον τομέα της ενέργειας επιδιώκεται:

- (α) η πλήρης εξασφάλιση κάλυψης των ενεργειακών αναγκών σε όλα τα σημεία του εθνικού χώρου (σε συνδυασμό με τη συνεχή προσπάθεια εξοικονόμησης ενέργειας σε όλους τους τομείς),
- (β) η ενίσχυση της ενεργειακής ασφάλειας και η σταδιακή απεξάρτηση από ξένες πηγές με την ανάπτυξη των ΑΠΕ
- (γ) ο αποτελεσματικός έλεγχος της περιβαλλοντικής επίδοσης του ενεργειακού τομέα, σε σχέση με τις κλιματικές αλλαγές και τις Κοινοτικές δεσμεύσεις της χώρας.

Ειδικότερα ως προς τις υποδομές παραγωγής και μεταφοράς ενέργειας, όπως διαγραμματικά απεικονίζονται στο χάρτη 6.4, επιδιώκεται:

- (α) η υποστήριξη των προτεινόμενων από το παρόν αναπτυξιακών αξόνων,
- (β) η αύξηση του ρυθμού διείσδυσης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στη συνολική παραγωγή ενέργειας, σύμφωνα με τις ειδικότερες κατευθύνσεις του οικείου Ειδικού Πλαισίου.
- (γ) ο εκσυγχρονισμός των μονάδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από λιγνίτη.
- (δ) η ενίσχυση του διεθνή ρόλου της χώρας μας ως κέντρου μεταφοράς ενέργειας, φυσικού αερίου και πετρελαίου

- (ε) η υπογειοποίηση των δικτύων μεταφοράς ενέργειας στους παραδοσιακούς οικισμούς, τους αρχαιολογικούς χώρους και να αποφεύγεται κατά το δυνατό η διέλευση τους από τις περιοχές του Δικτύου Φύση (NATURA) 2000 και τα προστατευόμενα τοπία.

B.2 Υποδομές ενέργειας

Η ένταξη των υποδομών ενέργειας στρατηγικής εμβέλειας στον εθνικό χωροταξικό σχεδιασμό επιβάλλει τις ακόλουθες ρυθμίσεις και παρεμβάσεις:

- α. Αξιοποίηση για παραγωγή ενέργειας των ιδιαίτερων ενεργειακών πλεονεκτημάτων συγκεκριμένων περιοχών της χώρας και ιδιαίτερα:
- του υδατικού δυναμικού της Δυτικής Ελλάδας – Ηπείρου και των ποταμών Αξιού, Αλιάκμονα και Νέστου της Βόρειας Ελλάδας,
 - των λιγνιτικών αποθέματων της Κεντρικής Πελοποννήσου και της Δυτικής και Κεντρικής Μακεδονίας,
 - του δυναμικού της χώρας σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, σύμφωνα με τις ειδικότερες κατευθύνσεις του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας,
- β. Συμπλήρωση των υφισταμένων διυλιστηρίων πετρελαίου (Αττικής / Κορινθίας και Θεσσαλονίκης) με νέες εγκαταστάσεις στην Αλεξανδρούπολη, όταν κατασκευαστεί ο αγωγός πετρελαίου από Μπουργκάς.
- γ. Ολοκλήρωση σύμφωνα με τον υφιστάμενο σχεδιασμό, του δικτύου φυσικού αερίου, κύρια διασύνδεση με την Ιταλία και την Τουρκία (με διακλαδώσεις προς πΓΔΜ, Σερβία κ.ά.), και προσθήκη νέων υποδομών:
- Κατασκευή αγωγών προς (α) Πάτρα - Πύργο, (β) Μεγαλόπολη - Καλαμάτα, (γ) εργοστάσιο της ΔΕΗ στο Αλιβέρι Ευβοίας, (δ) Μαυρονέρι – Αντίκυρα (ε) Καρδίτσα – Τρίκαλα, (στ) Κομοτηνή - Αλεξανδρούπολη και (ζ) σε άλλες περιοχές μεγάλης βιομηχανικής έντασης.
 - Αναβάθμιση σταθμού υγροποιημένου φυσικού αερίου στη Ρεβυθούσα.
 - Κατασκευή και άλλων σταθμών υγροποιημένου αερίου (πέραν της Ρεβυθούσας) στην περιοχή Ηρακλείου Κρήτης, στην Ερμούπολη, στην Μυτιλήνη και στην Ρόδο και

κατασκευή δικτύων στις πόλεις αυτές (κυρίως προς τους μεγάλους καταναλωτές όπως Ναυπηγεία Σύρου, μεταποιητικές μονάδες, ξενοδοχεία).

- δ. Ριζική βελτίωση του συστήματος παραγωγής και διακίνησης ηλεκτρικής ενέργειας και ιδίως: (α) αντιμετώπιση των προβλημάτων των ιδιαίτερα ευαίσθητων περιοχών μέσω ενίσχυσης του δικτύου 400kV και 150kV, αντιστάθμισης αέργου ισχύος και συστήματος σύνδεσης μονάδων ΑΠΕ και (β) βελτίωση της ηλεκτροδότησης του νησιωτικού χώρου με σύνδεση –όπου είναι εφικτό– με τα χερσαία δίκτυα της ηπειρωτικής ελληνικής επικράτειας ή ακόμα σε ένα δεύτερο στάδιο με τα δίκτυα της Τουρκίας στην περίπτωση των νησιών του Αιγαίου, τα οποία θα διατηρούν εναλλακτικά και τις αυτόνομες μονάδες παραγωγής ενέργειά τους.
- ε. Προώθηση ενός ολοκληρωμένου προγράμματος ενεργειακής εξοικονόμησης (ανακύκλωση, βιοκλιματικός σχεδιασμός, ενεργειακή διαχείριση ξενοδοχειακών δωματίων και κτηρίων κ.ά.).

Γ. Επικοινωνίες

Γ.1 Γενικές κατευθύνσεις για τις επικοινωνίες

- Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται στη δυνατότητα ευχερούς και ισότιμης πρόσβασης στις υποδομές επικοινωνίας και πληροφορικής και επομένως πρόσβασης στη γνώση. Απαιτείται επομένως η ταχύρυθμη βελτίωση και επέκταση των σχετικών υποδομών με στόχους:
- (α) την εξασφάλιση ευχερούς ψηφιακής διασύνδεσης σε όλα τα σημεία της χώρας και ιδιαίτερα στην ύπαιθρο,
- (β) τον εκσυγχρονισμό των υποδομών για τη δυνατότητα μεγαλύτερης διασποράς επιχειρήσεων και
- (γ) την υποστήριξη της εύρυθμης λειτουργίας του αποκεντρωμένου δημόσιου τομέα προς όφελος των πολιτών.

- Οι υποδομές επικοινωνίας και πληροφορικής που θα χρησιμοποιηθούν πρέπει να βασίζονται στην πλέον σύγχρονη και καινοτόμο τεχνολογία, ενώ προβλέπεται η διαδικασία συνεχούς τους εκσυγχρονισμού.

Γ.2. Υποδομές επικοινωνίας και πληροφορικής

Πέραν των προγραμμάτων εκπαίδευσης του ανθρώπινου δυναμικού στις νέες τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών, απαιτούνται και οι ακόλουθες δράσεις και παρεμβάσεις:

- Στα δύο μητροπολιτικά κέντρα Αθήνας και Θεσσαλονίκης καθώς επίσης και στα αστικά κέντρα που φιλοξενούν σχολές και τμήματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και ερευνητικά κέντρα (Πανεπιστήμια, ΤΕΙ κ.ά.), απαιτείται η κατά προτεραιότητα διαρκής αναβάθμιση όλων των υποδομών που υποστηρίζουν τις τεχνολογίες αιχμής στον τομέα των τηλεπικοινωνιών και της πληροφορικής.
- Επίσης, προτεραιότητα στις τεχνολογίες αιχμής της πληροφορικής και των επικοινωνιών οφείλουν να λαμβάνουν οι απομονωμένες και απομακρυσμένες περιοχές της χώρας και κυρίως οι νησιωτικές, ανεξαρτήτως μεγέθους νησιού και νησιωτικού πληθυσμού.
- Προώθηση του έργου SEELight (διαβαλκανική Δικτυακή Υποδομή Ιών των χωρών της Βαλκανικής)
- Η χωροθέτηση πομπών, δεκτών και άλλων υποδομών σύνδεσης οφείλουν να καλύπτουν τις υποχρεώσεις της ασφάλειας της υγείας των πολιτών, της αισθητικής του τοπίου, της επάρκειας του συστήματος κ.ο.κ. Προώθηση κοινόχρηστων εγκαταστάσεων λήψης τηλεοπτικών και τηλεπικοινωνιακών σημάτων με σκοπό την αναβάθμιση του αστικού τοπίου. Σε περιπτώσεις παραδοσιακών οικισμών κατά προτεραιότητα η υπογειοποίηση των δικτύων διασύνδεσης.

Άρθρο 7

Χωρική διάρθρωση, εξειδίκευση και συμπληρωματικότητα των παραγωγικών τομέων

Κατωτέρω καταγράφονται οι βασικοί στόχοι - επιδιώξεις και κατευθύνσεις για την ορθολογική οργάνωση και ανάπτυξη των κύριων παραγωγικών τομέων της οικονομίας, για τη χωρική διάρθρωση, εξειδίκευση και την εξασφάλιση της μεταξύ τους συμπληρωματικότητας.

Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται στη διευθέτηση συγκρούσεων χρήσεων γης και τη διασφάλιση προϋποθέσεων συνύπαρξης δραστηριοτήτων λαμβάνοντας υπόψη την μοναδικότητα των πόρων για την ανάπτυξη κάθε παραγωγικής δραστηριότητας και σταθμίζοντας παράγοντες κόστους – ωφέλειας σε κοινωνικό-οικονομικό και περιβαλλοντικό επίπεδο.

A. Αγροτικός τομέας (γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία)

Βασικοί στόχοι - επιδιώξεις

Βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη του τομέα και διασφάλιση της οικολογικής και πολιτιστικής σημασίας των περιοχών της υπαίθρου με συνδυασμό παραδοσιακών και σύγχρονων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και προτύπων με συμβατά για το περιβάλλον και το τοπικό όρια ανάπτυξης, αξιοποιώντας τα συγκριτικά του πλεονεκτήματα σε μια σειρά προϊόντων και μεθόδων παραγωγής.

Ανάδειξη του πολυλειτουργικού χαρακτήρα της γεωργίας και του ρόλου της σαν σημαντικό «διαχειριστή» των φυσικών πόρων αλλά και του αγροτικού τοπίου.

Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή τομέα στα θέματα που σχετίζονται με το ανθρώπινο κεφάλαιο (κάλυψη των αναγκών σε κατάρτιση των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα αλλά και γενικότερα των κατοίκων των αγροτικών περιοχών), ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί στο νέο ρόλο του τομέα.

Προστασία της γεωργικής γης και των βοσκοτόπων λαμβάνοντας υπ' όψη το ρόλο τους στην παραγωγική διαδικασία, τη διατήρηση της ποιότητας του περιβάλλοντος αλλά και τις ανάγκες επέκτασης οικισμών και την οικονομική ανάπτυξη.

Ειδικότερα για την προστασία του αγροτικού χώρου από τις πιέσεις που δέχεται στο πλαίσιο της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας του (αναδιάρθρωση καλλιεργειών, εγγειοβελτιωτικά έργα, κ.ά.) ιδιαίτερη μέριμνα λαμβάνεται για την εξασφάλιση της ποιότητας του φυσικού περιβάλλοντος και ιδίως των βιοτόπων, της προστασίας των υδάτων και του εδάφους.

Ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών, με την δημιουργία δικτύων με τα αστικά κέντρα και τα επιλεγμένα ημιαστικά κέντρα που θα αποτελέσουν τους πόλους ανάπτυξης των ευρύτερων γεωγραφικά ενοτήτων.

Ανάπτυξη ποιοτικών πρωτογενών δραστηριοτήτων σε συμπληρωματικότητα με τον τομέα του τουρισμού.

Αειφόρο ανάπτυξη επιλεγμένων αλιευτικών περιοχών, και δημιουργία ενός προτύπου πολυαπασχόλησης και διασύνδεσης των διαφόρων τομέων μεταξύ τους (π.χ τουρισμός – πρωτογενής τομέας, τουρισμός - πολιτισμός, κλπ) που συνδυάζεται με εξειδικεύσεις στην κατεύθυνση της βελτίωσης της ποιότητας και της επιχειρηματικότητας.

Περιορισμό της υπέρμετρης παράκτιας αλιείας στις θαλάσσιες περιοχές, με παράλληλη αειφόρο διαχείριση του φυσικού πόρου των αλιευμάτων.

Στήριξη της υδατοκαλλιεργητικής δραστηριότητας με βιώσιμο τρόπο.

Βάσει των ανωτέρω στόχων – επιδιώξεων δίδονται οι ακόλουθες κατευθύνσεις:

Στις γόνιμες πεδινές περιοχές διατήρηση της γεωργίας και της εντατικής κτηνοτροφίας, με παράλληλη προστασία της γεωργικής γης. Οι περιοχές αυτές περιλαμβάνουν: (α) την Κεντρική, την Ανατολική Μακεδονία και τη Θράκη, (β) το Θεσσαλικό Κάμπο, (γ) την Κοιλάδα του Σπερχειού και την Κωπαΐδα, (δ) τους κάμπους, ένθεν και ένθεν του Αμβρακικού, της Άρτας και του Αγρινίου, (ε) τους κάμπους της Κορινθίας και της Αργολίδας, της Πάτρας και του Πύργου, (στ) το Μεσσηνιακό κάμπο και την κοιλάδα του Ευρώτα και (ζ) το Ηράκλειο - Μεσσαρά, στην Κρήτη.

Δραστικό περιορισμό της διάχυσης αστικών χρήσεων στην γεωργική γη υψηλής παραγωγικότητας. Τυχόν απόδοση της σε άλλες χρήσεις πρέπει να γίνεται με φειδώ ύστερα από στάθμιση των παραγόντων κόστους – ωφέλειας σε κοινωνικό, οικονομικό και περιβαλλοντικό επίπεδο λαμβανομένων υπόψη επιλογών ανάπτυξης που απορρέουν από το παρόν πλαίσιο.

Αναδιάρθρωση των καλλιεργειών στις αρδευόμενες πεδινές περιοχές, σύμφωνα με τις προβλέψεις της ΚΑΠ, σε συνδυασμό με την εκλογίκευση των συστημάτων άρδευσης και της χρήσης λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων

Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας υδατοκαλλιεργειών με τον εκσυγχρονισμό των υφισταμένων και την εφαρμογή μεθόδων διαχείρισης πιο φιλικών προς το περιβάλλον, την ίδρυση νέων μονάδων σε κατάλληλες θέσεις είτε μεμονωμένα ιδιαίτερα σε περιοχές που δεν αναμένονται σημαντικές πιέσεις ή και παρουσιάζουν αναπτυξιακή υστέρηση, είτε σε οργανωμένους υποδοχείς και τη σταδιακή απομάκρυνση όσων λειτουργούν σε ακατάλληλες θέσεις με την παροχή σχετικών κινήτρων. Κατά τις διαδικασίες αυτές πρέπει να λαμβάνεται ιδιαίτερη μέριμνα προκειμένου η προσαρμογή να μην έχει αρνητικές επιπτώσεις στη βιωσιμότητα του κλάδου.

Πρώθηση Περιοχών Οργανωμένης Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών (Π.Ο.Α.Υ.) σε περιοχές μεγάλης συγκέντρωσης υδατοκαλλιεργειών, με στόχο την ορθολογική διαχείριση και ανάπτυξη τους, την επίτευξη οικονομιών κλίμακας, τη δημιουργία των σύγχρονων εγκαταστάσεων υποστήριξης (αποθηκευτικοί χώροι, συσκευαστήρια, ιχθυογεννητικοί σταθμοί κ.ά.).

B. Βιομηχανία (εξόρυξη – μεταποίηση)

Βασικοί στόχοι – επιδιώξεις:

Χάραξη χωρικής πολιτικής για τη βιομηχανία με αφετηρία την αναγνώριση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και χωρικών αναγκών του τομέα και των επί μέρους κλάδων του.

Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και επιχειρηματικότητας στο βιομηχανικό τομέα μέσω κατάλληλων χωρικών ρυθμίσεων και με εστίαση σε δραστηριότητες που καλύπτουν τοπικές ανάγκες ή παρουσιάζουν συγκριτικό πλεονέκτημα σε διεθνείς αγορές.

Πρώθηση πολυκεντρικού προτύπου χωρικής οργάνωσης της βιομηχανίας για αύξηση της συμβολής της στην περιφερειακή ανάπτυξη και αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων διαφόρων περιοχών.

Ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στις δραστηριότητες του τομέα με εφαρμογή σύγχρονων τεχνικών εκμετάλλευσης και παραγωγής, αντιρρυπαντικής τεχνολογίας και αποκατάστασης του περιβάλλοντος.

Εξορθολογισμός της χωροθέτησης της βιομηχανίας α) με οργάνωση υποδοχέων της μεταποίησης στις κατάλληλες θέσεις και τη στήριξή τους με αποτελεσματικά κίνητρα, β) με κλαδικές ρυθμίσεις

για μονάδες με συγκεκριμένες απαιτήσεις χωροθέτησης, γ) με διασφάλιση των όρων γειτνίασής τους με άλλες δραστηριότητες (ειδικά τις μη συμβατές).

Βελτίωση των διαδικασιών που συνδέονται με χωρικές πολιτικές για ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, διαφάνεια και ασφάλεια δικαίου ως προς τη χωροθέτηση των μονάδων.

Βάσει των ανωτέρω στόχων – επιδιώξεων δίδονται οι ακόλουθες κατευθύνσεις:

Διατήρηση της εξορυκτικής δραστηριότητας στις υφιστάμενες περιοχές εκμετάλλευσης και διασφάλιση της δυνατότητας επέκτασης σε περιοχές, όπου εντοπίζονται νέα κοιτάσματα ή νέα ορυκτά, με τήρηση των όρων προστασίας του περιβάλλοντος και των προϋποθέσεων λειτουργίας των γειτονικών δραστηριοτήτων.

Πρόνοια χωρικού σχεδιασμού απαιτείται επίσης για τα λατομεία αδρανών υλικών, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η απρόσκοπτη και με μικρότερο κόστος κάλυψη των αναγκών των λοιπών παραγωγικών δραστηριοτήτων και έργων υποδομής παράλληλα με την ελάχιστη δυνατή επίπτωση στο περιβάλλον. Ιδιαίτερα ενδιαφέρει: η πρόβλεψη χώρων εξόρυξης αδρανών σε περιοχές με μεγάλη ζήτηση (αστικά κέντρα, τουριστικές περιοχές, μεγάλα έργα υποδομής), η εξεύρεση θέσεων εκμετάλλευσης αδρανών για την εξασφάλιση παραγωγής προϊόντων που συνδέονται με την πολιτιστική κληρονομιά (παραδοσιακά κτίσματα), υλικών με ειδικές ιδιότητες και πρώτων υλών για μονάδες παραγωγής τσιμέντου και ασβέστη.

Εξασφάλιση των θεμελιωδών προϋποθέσεων για τη λειτουργία των εξορυκτικών δραστηριοτήτων και κυρίως δυνατότητα χωροθέτησης μονάδων πρωτογενούς επεξεργασίας ορυκτών πρώτων υλών καθώς και μονάδων μεταποίησης για καθετοποίηση της παραγωγής στους χώρους εξόρυξης, όπως επίσης και δυνατότητα εξασφάλισης θαλάσσιων διεξόδων για διακίνηση των προϊόντων, όταν αυτό επιβάλλεται για τεχνικο-οικονομικούς λόγους ή για λόγους ασφάλειας.

Διασφάλιση των χώρων της εξορυκτικής δραστηριότητας από ανταγωνιστικές χρήσεις με κριτήρια τις επιπτώσεις στο περιβάλλον και τη σπανιότητα των προς εκμετάλλευση πόρων, ειδικά στις παράκτιες ζώνες και τις περιοχές του δικτύου ΦΥΣΗ 2000.

Εξορθολογισμός της χωροθέτησης των βιομηχανικών μονάδων που συνεπάγεται αφ' ενός ρυθμίσεις για την εγκατάσταση νέων μονάδων, αφ'ετέρου αντιμετώπιση των προβλημάτων από ήδη υφιστάμενες συγκεντρώσεις ή διάσπαρτες μονάδες.

Για τις νέες μονάδες επιδιώκεται η συγκέντρωση σε οργανωμένους υποδοχείς σε κατάλληλες θέσεις, παράλληλα με τον περιορισμό της εκτός σχεδίου δόμησης. Οργανωμένοι χώροι προβλέπονται σε όλους τους νομούς, αλλά οι μεγαλύτερες ανάγκες για οργανωμένους υποδοχείς διαπιστώνονται στις ζώνες επιρροής των μεγάλων αστικών κέντρων και κατά μήκος των αξόνων ανάπτυξης και ιδιαίτερα: (α) του άξονα Δράμας – Καβάλας – Ξάνθης - Αλεξανδρούπολης, (β) των πολυακτινικών αξόνων με κέντρο τη Θεσσαλονίκη, (γ) του άξονα Βόλου-Λάρισας, (δ) των αξόνων με κέντρο την Αθήνα προς Οινόφυτα – Θήβα – Χαλκίδα - Λαμία και προς Κόρινθο - Άργος, (ε) της Πάτρας, της Καλαμάτας / Μεσσήνης, του Ηρακλείου και του Αγρινίου - Άρτας-Ιωαννίνων, καθώς και της Καστοριάς-Κοζάνης.

Για τις υφιστάμενες άτυπες συγκεντρώσεις απαιτούνται μέτρα εξυγίανσης των περιοχών με αναβάθμιση των υποδομών για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και των περιβαλλοντικών επιδόσεων των μονάδων. Ανάγκες εξυγίανσης διαπιστώνονται σε περιοχές μεγάλης έκτασης όπως των Οινοφύτων- Σχηματαρίου και του Θριασίου στην Αττική αλλά και μικρότερης κλίμακας στη ζώνη επιρροής των λοιπών αστικών κέντρων.

Μέτρα απαιτούνται επίσης: α) για εθνικής εμβέλειας μονάδες που από άποψη μεγέθους αντιστοιχούν σε οργανωμένους υποδοχείς, β) για τις περιοχές αποβιομηχάνισης και τις εγκαταλειμμένες μονάδες γ) για εξωαστικές μη πολεοδομούμενες περιοχές με δυνατότητα εγκατάστασης βιομηχανικών μονάδων.

Μέτρα για το καθεστώς χωροθέτησης συγκεκριμένων βιομηχανικών κλάδων συμβατά με τα ειδικά χαρακτηριστικά των μονάδων και ειδικά των αγροτικών μονάδων μεταποίησης προϊόντων ονομασίας προέλευσης, ή καθετοποίησης τοπικών προϊόντων και ικανοποίησης τοπικών αναγκών σε απομονωμένες περιοχές και ειδικά τα νησιά, μονάδων εθνικής σημασίας κλπ.

Γ. Τουρισμός

Βασικοί στόχοι - επιδιώξεις

Ορθολογική οργάνωση και ανάπτυξη του τομέα στο πλαίσιο της αξιοποίησης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας (γεωγραφική θέση, κλίμα, πολυνησιακός χαρακτήρας, μήκος και ποιότητα ακτών, ποικιλία και έντονη εναλλαγή της μορφής και του είδους των πόρων, πυκνότητα και ποικιλία περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και πλούσιο πολιτισμικό κεφάλαιο).

Βελτίωση της απόδοσης και της ανταγωνιστικότητας του τομέα με την προσαρμογή και τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος και του σχεδιασμού στα νέα δεδομένα και τάσεις της τουριστικής αγοράς (Προώθηση μεταξύ άλλων νέων μορφών και τρόπων διαχείρισης του που αναμένεται να συμβάλουν και στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου).

Διάχυση της τουριστικής δραστηριότητας και των αποτελεσμάτων της σε νέες περιοχές σύμφωνα με τις φυσικές, πολιτιστικές, οικονομικές και κοινωνικές ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής.

Ενίσχυση των πολιτικών περιφερειακής ανάπτυξης.

Περιβαλλοντική αναβάθμιση των περιοχών τουριστικού ενδιαφέροντος.

Εξασφάλιση της προστασίας και της βιωσιμότητας των πόρων.

Βάσει των ανωτέρω στόχων – επιδιώξεων, που βρίσκονται σε αρμονία με τα αυτούς του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου για τον Τουρισμό, δίδονται οι ακόλουθες κατευθύνσεις:

Ανάληψη ενεργειών και υιοθέτηση δράσεων που συνδέονται με την εξυπηρέτηση του τουρισμού βάσει των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών κάθε περιοχής, της έντασης και του είδους της τουριστικής δραστηριότητας, της γεωμορφολογίας και της ευαισθησίας των πόρων. Οι ενέργειες και δράσεις αυτές αφορούν κυρίως στα εξής:

- Αναβάθμιση της εικόνας των τουριστικών προορισμών προκειμένου να καταστούν ελκυστικότεροι και ασφαλέστεροι με ανάδειξη στοιχείων ταυτότητας και αναγνωρισιμότητας, αναβάθμιση και αποκατάσταση του δομημένου χώρου, οργάνωση του άτυπα οικιστικά διαμορφωμένου εξωαστικού χώρου, κ.ά.
- Προστασία, ανάδειξη και αποκατάσταση του περιβάλλοντος και του τοπίου (προστασία φυσικού περιβάλλοντος, αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, δημιουργία πολιτιστικών χώρων, δικτύων μονοπατιών και διαδρομών.
- Διάχυση της τουριστικής δραστηριότητας με ένταξη των αναξιοποίητων τουριστικά πόρων της ενδοχώρας στο προσφερόμενο προϊόν με παράλληλη προστασία και διαφύλαξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους.
- Περιορισμό της διάσπαρτης εκτός σχεδίου δόμησης τουριστικών εγκαταστάσεων σε ευαίσθητες περιοχές (Natura, ορεινός χώρος, μικρά νησιά με χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης).

- Εμπλουτισμό και αναβάθμιση των κοινωνικών, τεχνικών και ειδικών υποδομών των προορισμών στην κατεύθυνση της διεύρυνσης αλλά και της εξυπηρέτησης υφιστάμενων καθώς και του εξοπλισμού, της θωράκισης και της ενίσχυσης του αναπτυξιακού ρόλου των περιοχών ενδιαφέροντος.
- Βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών στην κατεύθυνση του ολοκληρωμένο εκσυγχρονισμό τουριστικών υποδομών, της συμπλήρωσης ελλείψεων σε τύπους και τάξεις καταλυμάτων, προώθηση προγραμμάτων εκπαίδευσης και πιστοποίησης, κ.ά.
- Επιτάχυνση του ρυθμού ανανέωσης της τουριστικής προσφοράς στην κατεύθυνση της αναβάθμισης, της χωρικής και χρονικής διεύρυνσης και του εμπλουτισμού της τουριστικής δραστηριότητας καθώς και της εξαρχής ανάπτυξης επιλεγμένων ειδικών μορφών τουρισμού με ηπιότερα κατά κύριο λόγο χαρακτηριστικά τόσο λόγω του βαθμού ωρίμανσης του τουριστικού προϊόντος στη χώρα όσο και του διεθνούς ανταγωνισμού.
- Διασύνδεση και διάχυση των αποτελεσμάτων του τουρισμού στους λοιπούς τομείς της οικονομίας και κυρίως στον πρωτογενή.
- Προώθηση της υγιούς επιχειρηματικότητας μέσα από τη δημιουργία σταθερού πλαισίου κανόνων που αφορούν στη χωροθέτηση επιχειρήσεων που σχετίζονται με τον τουρισμό και τη διαμόρφωση συνθηκών για την προσέλκυση σημαντικών, για την εθνική οικονομία, τουριστικών επενδύσεων.
- Εισαγωγή νέων τύπων και μορφών διαχείρισης τουριστικών εγκαταστάσεων στην κατεύθυνση της βελτίωσης της απόδοσης και της ανταγωνιστικότητας του τομέα.
- Εξειδίκευση και αναπροσαρμογή των στόχων, κατευθύνσεων και προτεραιοτήτων της αναπτυξιακής νομοθεσίας και των αντίστοιχων κινήτρων για την καλύτερη εξυπηρέτηση του τομέα.

Άρθρο 8

Χωρική διάρθρωση του αστικού δικτύου

1. Γενικές κατευθύνσεις

Για την οργάνωση της οικιστικής ανάπτυξης της χώρας, υιοθετούνται οι ακόλουθες γενικές κατευθύνσεις :

- Επιδιώκεται η δημιουργία πολυκεντρικής δομής με την ανάπτυξη ενός ιεραρχημένου οικιστικού δικτύου εξαρτημένου από επιλεγμένους πόλους υπερεθνικής και εθνικής σημασίας.
- Υποστηρίζεται το οικιστικό δίκτυο και ιδιαίτερα οι επιλεγμένοι πόλοι υπερεθνικής και εθνικής σημασίας με δράσεις που στοχεύουν σε :
 - Συμπληρωματικότητα των ρόλων των αστικών κέντρων.
 - Ενίσχυση του οικονομικού δυναμισμού τους.
 - Βελτίωση της προσπελασιμότητας τους.
 - Ποιότητα αστικού περιβάλλοντος.
 - Αποκεντρωμένη διοίκηση.
 - Υψηλό επίπεδο παρεχόμενων υπηρεσιών με έμφαση στην υγεία, στη γνώση με περαιτέρω ενίσχυση της τριτοβάθμιας και την ανάπτυξη υποδομών έρευνας.
- Αναπτύσσεται η συνεργασία πόλης – υπαίθρου με στόχο την αντιμετώπιση των τάσεων υπέρμετρης αστικοποίησης.

2. Χωρική διάρθρωση του αστικού δικτύου.

Επιδιώκεται η δημιουργία ενός ιεραρχημένου αστικού πλέγματος, όπως διαγραμματικά απεικονίζονται στο χάρτη 8.1, και ειδικότερα :

(α) Στην ηπειρωτική χώρα και τα πλησίον αυτής νησιά:

- Ενισχύονται τα δύο μητροπολιτικά κέντρα (Αθήνα – Θεσσαλονίκη) στο ευρωπαϊκό δίκτυο μητροπολιτικών κέντρων, παράλληλα με την αξιοποίηση του οικονομικού δυναμισμού τους για την αναζωογόνηση του εθνικού χώρου.
- Ενισχύονται επιλεγμένα κέντρα ως εθνικοί πόλοι (Πάτρα, δίπολο Λάρισα - Βόλος, Ιωάννινα, δίπολο Κομοτηνή – Αλεξανδρούπολη) με στόχο να αποτελέσουν κομβικά σημεία του εθνικού χώρου σε διασύνδεση με τον περιβάλλοντα χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των Βαλκανίων και της Μεσογείου.

- Το δίκτυο των εθνικών πόλων υποστηρίζεται από δυναμικά αστικά κέντρα (Κέρκυρα, Τρίπολη, Λαμία, Κοζάνη, Μυτιλήνη, Ερμούπολη, Καβάλα, Καλαμάτα, Χανιά, Ρόδος), με τα οποία συναρτώνται οι υπόλοιποι οικισμοί.

(β) Στο νησιωτικό χώρο του Αιγαίου:

- Ενισχύεται το δίπολο Ηράκλειο - Χανιά ως εθνικός πόλος σε διασύνδεση με τον περιβάλλοντα χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Μεσογείου.
- Συγκροτούνται πολυπολικά νησιωτικά συμπλέγματα (Βόρειο Αιγαίο, Κυκλάδες, Δωδεκάνησα), με στόχο την εξυπηρέτηση των αυξημένων αναγκών συνδέσεων που οφείλονται στην πολυδιάσπαση του χώρου. Ιδιαίτερα ενισχύονται οι συνεργασίες σε μικρές ενότητες γειτονικών νησιών και αναδεικνύεται ο ρόλος των νησιωτικών οικιστικών κέντρων «τοπικής» εμβέλειας.

2.1 Ειδικές κατευθύνσεις για τη ρύθμιση του χώρου στα Μητροπολιτικά κέντρα

Για τα δύο μητροπολιτικά κέντρα της χώρας (Αθήνα, Θεσσαλονίκη), υιοθετούνται οι ακόλουθες ειδικές κατευθύνσεις:

- (α) Ο περιορισμός της πληθυσμιακής μεγέθυνσής τους με προσανατολισμό της αγοράς εργασίας σε επιλεγμένους κλάδους (ιδίως έρευνα και καινοτομία, υψηλή τεχνολογία, χρηματοπιστωτικό σύστημα, ναυτιλία, τουρισμό, πολιτισμό) και με ανάπτυξη δορυφορικών αστικών κέντρων.
- (β) Εφαρμογή του θεσμού της πρωτοβάθμιας μητροπολιτικής αυτοδιοίκησης
- (γ) Η ενίσχυση των δράσεων που αφορούν στη βελτίωση της λειτουργικότητας τους και της ποιότητας ζωής, όπως :
 - Ολοκλήρωση του διαχωρισμού και της συνάρθρωσης μεταξύ του αστικού και υπεραστικού συστήματος διακίνησης προσώπων και αγαθών
 - Περιορισμός των αστικών μετακινήσεων με πολυκεντρική οργάνωση της πόλης, ενίσχυση των εξυπηρετήσεων μέσω διαδικτύου, ενίσχυση των μέσων μαζικών μεταφορών ιδίως δε των μέσων σταθερής τροχιάς
 - Περιορισμός των ρύπων με καλλιέργεια της περιβαλλοντικής ευαισθησίας, εξοικονόμηση ενέργειας, προώθηση φιλικών προς το περιβάλλον πηγών

ενέργειας, ορθολογική διαχείριση των αποβλήτων και απορριμμάτων με έμφαση στην ανακύκλωσή τους.

- Αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος κατά προτεραιότητα σε περιοχές με ιδιαίτερη τοπολογική σημασία (όπως στις εισόδους, το κέντρο και το παράκτιο μέτωπο της πόλης), με την ενίσχυση των ζωνών πρασίνου, της προσβασιμότητας και ασφάλειας των πεζών (λαμβάνοντας ιδιαίτερη μέριμνα για τα άτομα με ειδικές ανάγκες) και τη βελτίωση της αισθητικής του χώρου.
- Ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος και ιδιαίτερα των ορεινών όγκων, των δασών και των ακτών.
- Ανάδειξη του πολιτιστικού περιβάλλοντος με έμφαση στις δράσεις ενοποίησης των αρχαιολογικών χώρων
- Σχεδιασμός της ανάπτυξης των χρήσεων γης στον αστικό και περιαστικό χώρο και αυστηρός περιορισμός της διάσπαρτης δόμησης στις εκτός σχεδίου περιοχές.

3. Συνεργασία και εταιρική σχέση πόλης-υπαίθρου

Η αντιμετώπιση των τάσεων υπέρμετρης αστικοποίησης προϋποθέτει ευρύ φάσμα παρεμβάσεων για την ενίσχυση της συνεργασίας και την εγκαθίδρυση εταιρικής σχέσης μεταξύ αστικών κέντρων και υπαίθρου, που διαγραμματικά απεικονίζονται στο χάρτη 8.2. Στόχο αποτελεί η βελτίωση της ελκτικότητας και η αποκατάσταση της δημογραφικής ευρωστίας της υπαίθρου, με τη δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης στους κατοίκους της, όπως και την εξασφάλιση ισότιμης πρόσβασης στις υπηρεσίες, στις υποδομές και στη γνώση. Οι κύριες παρεμβάσεις συνοψίζονται ως ακολούθως :

- Τόνωση της λειτουργικής συνέχειας του ιεραρχημένου δικτύου αστικών κέντρων μέχρι τους μικρότερους οικισμούς, με συμπληρωματικότητα ρόλων.
- Εφαρμογή της αρχής της επικουρικότητας στη χωροθέτηση των υπηρεσιών και υποδομών, ώστε να είναι το δυνατόν πλησιέστερα στους κατοίκους της υπαίθρου.
- Ριζική βελτίωση της πρόσβασης προς υπηρεσίες και εξυπηρετήσεις που κατ' ανάγκη διατίθενται μόνο σε μεγαλύτερα αστικά κέντρα μέσω: (α) καλύτερης και οικονομικότερης (ή και επιδοτούμενης στο νησιωτικό χώρο) συγκοινωνίας και (β) της

χρήσης των νέων τεχνολογιών (όπως τηλεϊατρικής, τηλεεκπαίδευσης και λοιπών υπηρεσιών διαδικτύου).

- Ενίσχυση και ενδυνάμωση των δεσμών μεταξύ αστικών κέντρων και υπαίθρου σε αντικείμενα όπως (α) προσφορά ποιοτικού τουρισμού – παραθερισμού στον αστικό πληθυσμό, με ανάδειξη των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της υπαίθρου και ιδιαίτερα των τοπίων και των παραδοσιακών οικισμών, και (β) αμεσότητα πρόσβασης του αστικού πληθυσμού σε ποιοτικά προϊόντα αγροτικής παραγωγής.
- Προστασία του αγροτικού χώρου από την ανεξέλεγκτη διάχυση των αστικών λειτουργιών και ιδιαίτερα, ενθάρρυνση της ανάπτυξης της δόμησης σε οργανωμένους υποδοχείς αντί της διάσπαρτης δόμησης, αποτελεσματική διαχείριση των εκπομπών αέριων ρύπων, υγρών αποβλήτων και απορριμμάτων.

Άρθρο 9

Χωρική οργάνωση και ανάπτυξη του ορεινού, παράκτιου και νησιωτικού, αγροτικού χώρου, καθώς και των παραμεθόριων περιοχών

Οι ορεινές, παράκτιες και παραμεθόριες περιοχές, αγροτικές ή μη, έχουν ορισμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που καθιστούν αναγκαία την ειδική αντιμετώπισή τους.

1. Γενικές κατευθύνσεις

Για τις ως άνω περιοχές δίδονται οι ακόλουθες γενικές κατευθύνσεις:

- Ενίσχυση της ανάπτυξής τους με βιώσιμο τρόπο και της σύνδεσής τους με βασικά αστικά κέντρα της λοιπής χώρας, ώστε να εξασφαλιστεί η συνοχή και η περιφερειακή ισορροπία.
- Διαφύλαξη της πλούσιας βιοποικιλότητας και των ωραίων τοπίων που αποτελούν βασικά στοιχεία έλξης και επομένως το συγκριτικό πλεονέκτημα τους, καθώς και της αρμονίας του ανθρωπογενούς με το φυσικό περιβάλλον, που αποτελεί προϋπόθεση ποιότητας ζωής.

2. Αγροτικός χώρος

Για τον αγροτικό χώρο επιδιώκεται η αύξηση της ελκυστικότητας του, ως χώρου κατοίκησης, αναψυχής, ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων ιδιαίτερα δε του πρωτογενή με την ανάπτυξη ποιοτικών πρωτογενών δραστηριοτήτων σε συμπληρωματικότητα με τον τουρισμό. Επιδιώκεται επίσης η συνετή διαχείριση του με στόχο τη διαφύλαξη των χαρακτηριστικών του ως φυσικό απόθεμα και ως τοπίο. Ο χώρος αυτός που καταλαμβάνει το σύνολο σχεδόν του ορεινού και ημιορεινού χώρου καθώς και σημαντικά τμήματα του παράκτιου δεν είναι ομοιόμορφος. Για το λόγο αυτό καθορίζονται διαφοροποιημένες κατευθύνσεις:

- Για τις αγροτικές περιοχές υψηλής παραγωγικότητας, υλοποίηση πολιτικών και αποτελεσματικών μέτρων για την αειφόρο διαχείριση των εδαφικών και υδατικών πόρων, με εξορθολογισμό της χρήσης αγροχημικών και συστημάτων άρδευσης.
- Ιδιαίτερα για τις περιαστικές αγροτικές περιοχές, λήψη μέτρων τόσο για την αποφυγή της απώλειας γόνιμης γης λόγω άναρχης αστικοποίησης όσο και τη διατήρηση τους ως ελεύθερους χώρους και χώρους αναψυχής. Οι τελευταίοι πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψη κατά την κατάρτιση του σχεδιασμού των αστικών κέντρων με γνώμονα τον σεβασμό του περιβάλλοντος και των αναγκών σε γεωργική γη.
- Στις ορεινές και ημιορεινές, καθώς και στις νησιωτικές, αγροτικές περιοχές, ενθάρρυνση των πολλαπλών πρωτογενών δραστηριοτήτων, με καλλιέργειες φιλικές προς το περιβάλλον, έμφαση στα προϊόντα ποιότητας και συνδυασμό με τον εναλλακτικό τουρισμό και παραθερισμό.

3. Ορεινός χώρος

Για τον ορεινό χώρο επιδιώκεται η ανασυγκρότηση των παραγωγικών δραστηριοτήτων, η συγκράτηση του πληθυσμού και η ισόρροπη σχέση μεταξύ πόλης και υπαίθρου. Ειδικότερα επιδιώκεται:

- αντιμετώπιση της δημογραφικής αποψίλωσης με την ενίσχυση των υποδομών / υπηρεσιών και των δυνατοτήτων απασχόλησης,
- ανάδειξη των συγκριτικών πλεονεκτημάτων κάθε παραγωγικού πόρου,
- στήριξη των δραστηριοτήτων της τοπικής ενδοχώρας για την κοινωνική και οικονομική ανασυγκρότηση,

- διαφύλαξη των τοπίων, των δασών, των περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών, καθώς και προστασία και ανάδειξη των πολιτιστικών πόρων ως αναπτυξιακών πόρων,
- διευκόλυνση της πρόσβασης σε υποδομές, επικοινωνία και γνώση,
- εξασφάλιση ικανοποιητικών συγκοινωνιών και συνδέσεων με τα αστικά κέντρα, έστω και μέσω συστήματος επιδοτήσεων.

4. Παράκτιος και νησιωτικός χώρος

Τις περιοχές του παράκτιου και νησιωτικού χώρου κατοικούν και/ή επισκέπτονται μεγάλα τμήματα πληθυσμού και αναπτύσσονται σ' αυτές πολλές δραστηριότητες, που συχνά δεν είναι συμβατές μεταξύ τους. Επομένως, οι περιοχές αυτές βρίσκονται υπό καθεστώς υψηλών πιέσεων. Για την αντιμετώπιση των πολύπλοκων προβλημάτων που προξενούν οι πιέσεις αυτές και την χωρική οργάνωση των εξαιρετικά ευαίσθητων παράκτιων περιοχών είναι αναγκαία η χρήση ολοκληρωμένου-συνολικού σχεδιασμού και διαχείρισης, που θα περιλαμβάνει εξειδικευμένες πολιτικές και δράσεις, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται και οι ακόλουθες:

- Ενίσχυση της συνοχής, προσβασιμότητας και επικοινωνίας των απομακρυσμένων παράκτιων περιοχών, με ιδιαίτερη έμφαση στο νησιωτικό χώρο του Αιγαίου. Ειδικότερα, εξασφάλιση δυνατοτήτων απασχόλησης, υπηρεσιών και ικανοποιητικών συγκοινωνιών και συνδέσεων με τα αστικά κέντρα.
- Βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων τόσο του θαλάσσιου όσο και του χερσαίου τμήματος της παράκτιας ζώνης, με σεβασμό στη χωρητικότητα και αντοχή των οικοσυστημάτων και στις ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής. Αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων των νησιών και στήριξη εναλλακτικών ήπιων μορφών ανάπτυξης.
- Βελτίωση του συντονισμού των δράσεων, που αναλαμβάνουν όλες οι ενδιαφερόμενες αρχές σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, τόσο στη θάλασσα όσο και στην ξηρά για τη διαχείριση των παράκτιων ζωνών, ώστε να εξασφαλίζεται η αναγκαία συμβατότητα, συμπληρωματικότητα και συνέργεια των αναπτυξιακών δραστηριοτήτων και να διατηρούνται και οι απαραίτητες ζώνες ελεύθερης πρόσβασης κι αναψυχής των πολιτών.

Ειδικότερα, προώθηση: (α) βασικών υποδομών για τους τομείς υγείας, διοίκησης και κοινωνίας της πληροφορίας, (β) εναλλακτικών μορφών τουρισμού, ιδιαίτερα μάλιστα στον ορεινό νησιωτικό χώρο, (γ) αναβάθμισης των υφιστάμενων τουριστικών εγκαταστάσεων και υπηρεσιών και καθιέρωσης υψηλότερων προδιαγραφών για τις νεότερες, (δ) διαχείρισης των προστατευόμενων φυσικών περιοχών κι αποκατάστασης των υποβαθμισμένων οικοσυστημάτων (όπως των μικρών υγροτόπων του Αιγαίου), (ε) ανάδειξης και προστασίας του ιστορικού και πολιτιστικού πλούτου, (στ) βιώσιμης πολεοδομικής οργάνωσης των παραθεριστικών οικισμών, και (ζ) διαφύλαξης των τοπικών χαρακτηριστικών και του ‘τοπικού χρώματος’.

- Αποφυγή χωροθέτησης κοντά στην παραλία εγκαταστάσεων που δεν απαιτούν γειτνίαση με τη θάλασσα, καθώς και εκτός κλίμακας εγκαταστάσεων.

5. Παραμεθόριος χώρος

Ο χερσαίος και νησιωτικός παραμεθόριος χώρος περιλαμβάνει τη ζώνη κατά μήκος των συνόρων της χώρας προς τα βόρεια (προς Αλβανία, πΓΔΜ και Βουλγαρία –με συνθήκες που αλλάζουν μετά την ένταξη της τελευταίας στην ΕΕ) και ανατολικά (προς Τουρκία, στον Έβρο και στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου και της Δωδεκανήσου). Για τις περιοχές αυτές, κύριες κατευθύνσεις αποτελούν:

- Η ενίσχυση των αναπτυξιακών ευκαιριών και της πολιτιστικής ταυτότητας, η αντιμετώπιση της δημογραφικής αποψίλωσης και η εξασφάλιση μεγαλύτερης επικοινωνίας και συνοχής με την υπόλοιπη χώρα.
- Ενθάρρυνση της διασυνοριακής συνεργασίας σε πολλούς τομείς, όπως (α) η διαχείριση κοινών υδατικών πόρων (λιμνών και ποταμών), (β) η προώθηση διασυνοριακών δράσεων για την προστασία του περιβάλλοντος (όπως στις Πρέσπες, τη Ροδόπη και τον Έβρο), και (γ) η ανάπτυξη επιχειρηματικών συνεργασιών.
- Κατασκευή των αναγκαίων συγκοινωνιακών υποδομών.
- Αναβάθμιση των μεθοριακών σταθμών και διασυνοριακών υπηρεσιών για την άνετη διακίνηση των ταξιδιωτών και τη διευκόλυνση του διεθνούς εμπορίου.

Άρθρο 10

Διατήρηση, προστασία και ανάδειξη τού εθνικού φυσικού και πολιτιστικού πλούτου, διατήρηση και ανάδειξη της ποικιλομορφίας της υπαίθρου, καθώς και βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων

Για τη διατήρηση, την προστασία και την ανάδειξη της εθνικής φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, τη διατήρηση και ανάδειξη της ποικιλομορφίας της υπαίθρου, καθώς και τη βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων, προβλέπονται κατάλληλες πολιτικές και μέτρα ως ακολούθως. Οι περιοχές αυτές απεικονίζονται διαγραμματικά στο χάρτη 10.

1. Περιοχές προτεραιότητας φυσικού και πολιτιστικού πλούτου

A. Φυσικό περιβάλλον

Σε εφαρμογή των διεθνών, κοινοτικών δεσμεύσεων της χώρας και της εθνικής περιβαλλοντικής πολιτικής, οι περιοχές προτεραιότητας για την προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος προσδιορίζονται ως ακολούθως:

Οι 27 περιοχές με Φορέα Διαχείρισης (ΦΔ), που έχουν ήδη θεσμοθετηθεί, έχει ήδη ολοκληρωθεί το νομικό πλαίσιο για τη λειτουργία των ΦΔ τους και βρίσκεται σε εξέλιξη το νομικό πλαίσιο για την οριοθέτηση και διαχείρισή τους. Στα όρια των περιοχών αυτών περιλαμβάνονται: περίπου 60 από τις σχεδόν 300 περιοχές που περιλαμβάνονται στον Εθνικό Κατάλογο (Τόποι Κοινοτικής Σημασίας-ΤΚΣ) ή είναι Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) της ορνιθοπανίδας, και που έχουν ενταχθεί στο Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο Natura 2000, όλοι (10) οι Υγρότοποι Ραμσάρ, όλα τα Εθνικά Πάρκα (7 χερσαία και 2 θαλάσσια), 1 περιοχή οικοανάπτυξης, οι 10 από τους 11 Εθνικούς Δρυμούς, 2 Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης, 3 από τις 9 Ειδικώς Προστατευόμενες Περιοχές για τη Βιοποικιλότητα στη Μεσόγειο στο πλαίσιο της Σύμβασης Βαρκελώνης, 9 από τις 16 Περιοχές Βιογενετικού Αποθέματος της UNESCO, οι 2 Περιοχές που έχουν κηρυχθεί ως Αποθέματα Βιόσφαιρας, και η 1 Περιοχή με Ευρωδίπλωμα.

Οι περιοχές προστασίας της φύσης και του τοπίου.

Οι περίπου 80 περιοχές, για τις οποίες έχουν εκπονηθεί ή βρίσκονται σε εξέλιξη Ειδικές Περιβαλλοντικές Μελέτες ή σχέδια κήρυξής τους ως προστατευόμενων περιοχών. Στα

όρια των περιοχών αυτών περιλαμβάνονται περισσότερες από 150 περιοχές που έχουν ενταχθεί στο Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο Natura 2000, περιοχές κηρυγμένες ως Αισθητικά Δάση, Μνημεία της Φύσης, Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO και Βιογενετικά Αποθέματα.

Οι υπόλοιπες περιοχές που έχουν ενταχθεί στο Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο Natura 2000 (ΤΚΣ και ΖΕΠ).

B. Πολιτιστική κληρονομιά

Για την προβολή της πολιτιστικής ταυτότητας της χώρας και τη στήριξη των πόλων και αξόνων ανάπτυξης της, όπως ορίζονται στο άρθρο 5 αναγνωρίζονται ως διεθνούς, εθνικής και περιφερειακής εμβέλειας αντίστοιχα οι παρακάτω περιοχές:

- Ως διεθνούς εμβέλειας: η Αθήνα και η ευρύτερη της περιοχή, έως Σούνιο, Δαφνί (κλασσικά και βυζαντινά κατάλοιπα) στην Αττική, οι Δελφοί και το σύνολο του Όσιου Λουκά (κλασσικά και βυζαντινά κατάλοιπα) στη Φωκίδα και τη Βοιωτία, το πλέγμα Επίδαυρος, Τίρυνθα, Μυκήνες, Άργος, Ναύπλιο (προϊστορικά, κλασσικά και ενετικά κατάλοιπα) στην Αργολίδα, Ολυμπία (κλασσικά κατάλοιπα) στην Ηλεία, Κόρινθος (κλασσικά κατάλοιπα) στην Κορινθία, Κνωσός και Ηράκλειο (προϊστορικά και ενετικά κατάλοιπα) στην Κρήτη, Ρόδος (ενετικά και νεώτερα κατάλοιπα) στα Δωδεκάνησα, Σαντορίνη (προϊστορικά κατάλοιπα) και η Δήλος - Μύκονος (κλασσικά και νεώτερα κατάλοιπα) στις Κυκλάδες, το πλέγμα Δίον, Βεργίνα, Θεσσαλονίκη (κλασσικά και βυζαντινά κατάλοιπα) στην Κεντρική Μακεδονία και το πλέγμα των Μονών στον Άθω (βυζαντινά κατάλοιπα).
- Ως εθνικής εμβέλειας: ο Μυστράς, η Μάνη και η Μονεμβασιά (βυζαντινά και νεώτερα κατάλοιπα) στην Λακωνία, το πλέγμα της Πύλου, Ναυαρίνου και της Μεσσήνης (μεσαιωνικά, νεώτερα και κλασσικά κατάλοιπα) στην Μεσσηνία, η Ναύπακτος και η ευρύτερη περιοχή της (νεώτερα και κλασσικά κατάλοιπα) στην Αιτωλοακαρνανία, τα Μετέωρα και η Καλαμπάκα (βυζαντινά κατάλοιπα) στην Δυτική Θεσσαλία, οι οικισμοί του Πηλίου (νεώτερα κατάλοιπα) στην Μαγνησία, η Δωδώνη και τα Ιωάννινα (κλασσικά και νεώτερα κατάλοιπα) η Άρτα και η Νικόπολη (βυζαντινά και κλασσικά κατάλοιπα) καθώς και τα Ζαγοροχώρια (νεώτερα κατάλοιπα) στην Ήπειρο, το πλέγμα της Καστοριάς, της Βέροιας και της

Έδεσσας (βυζαντινά κατάλοιπα) στην Δυτική και την Κεντρική Μακεδονία, το πλέγμα των πόλεων και των οικισμών του Ρεθύμνου και των Χανίων (ενετικά και μεταβυζαντινά κατάλοιπα) καθώς και η Φαιστός (προϊστορικά κατάλοιπα) στην Κρήτη, της Λήμνου και της Χίου (προϊστορικά, κλασσικά βυζαντινά και νεώτερα κατάλοιπα), της Σάμου (Ηραίο) και της Ικαρίας στα νησιά του Βορείου Αιγαίου, η Κως (Ασκληπιείο) και η Πάτμος (κλασσικά και νεώτερα κατάλοιπα) στα Δωδεκάνησα, η Άνδρος η Τήνος η Σίφνος η Πάρος και η Νάξος (νεώτερα κατάλοιπα) στις Κυκλάδες και νησιά του Αργοσαρωνικού (νεώτερα κατάλοιπα).

- Ως περιφερειακής εμβέλειας τα υπόλοιπα διάσπαρτα στον ελληνικό χώρο μεμονωμένα μνημεία ή σύνολα.

2. Διαχείριση φυσικού και πολιτιστικού πλούτου

Για την αποτελεσματική και ολοκληρωμένη διαχείριση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς δίδονται οι ακόλουθες κατευθύνσεις:

Ολοκλήρωση κι εφαρμογή της οριοθέτησης και των διαχειριστικών σχεδίων για τις 27 φυσικές περιοχές με Φορέα Διαχείρισης. Εξασφάλιση της καλής λειτουργίας των Κέντρων Ενημέρωσης για το Περιβάλλον, που υπάρχουν ήδη σε αυτές. Σε περίπτωση γειτνίασης των εν λόγω περιοχών με κάποιες από τις ως άνω περιοχές πολιτιστικής κληρονομιάς (πχ, Κρήτη, Ιωάννινα), ευνοείται η δημιουργία από τους συναρμόδιους φορείς συνδυασμένων λειτουργικών τοπικών ενοτήτων αξιοποίησης των φυσικών και πολιτιστικών στοιχείων, με κατάλληλη οργάνωση των φυσικών και πολιτιστικών χώρων, συμπληρωματικές διαδρομές κι επισκέψεις, και συντονισμένες ενέργειες ανάδειξης και πληροφόρησης.

Ολοκλήρωση μέχρι το 2013 των διαδικασιών μελέτης και κήρυξης των περίπου 80 φυσικών περιοχών. Διαχείριση αυτών, καθώς και των υπολοίπων ήδη κηρυγμένων περιοχών, με κατάλληλους τρόπους κατά περίπτωση και με δημιουργία αντίστοιχων Κέντρων Ενημέρωσης για το Περιβάλλον. Αν υπάρχει γειτνίαση των εν λόγω περιοχών με κάποιες από τις ως άνω περιοχές πολιτιστικής κληρονομιάς (πχ, Καστοριά, νησιά Αιγαίου), ευνοείται επίσης η δημιουργία από τους συναρμόδιους φορείς συνδυασμένων ενοτήτων αξιοποίησης.

Εκπόνηση Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών για τις υπόλοιπες φυσικές περιοχές, που έχουν ενταχθεί στο Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο Natura 2000.

Ανάδειξη και προστασία κατά προτεραιότητα των μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς με διεθνή και εθνική σημασία, εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα την αξιοποίησή τους ως πόλων έλξης επισκεπτών. Ανάδειξη και προστασία και των λοιπών πολιτιστικών μνημείων εθνικού και τοπικού χαρακτήρα, με εξασφάλιση της κατάλληλης πρόσβασης, λειτουργική σύνδεσή τους με το περιβάλλον τοπίο τους και σύνδεση των μνημείων μεταξύ τους ανά χωρική ενότητα.

Προώθηση της δημιουργίας ενιαίων δικτύων φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, οργάνωση χώρων και διαδρομών και εν γένει ανάδειξη και αξιοποίησή τους με συνεργασία των αρμόδιων αρχών.

Διεύρυνση της προστασίας των αρχαιολογικών χώρων με την ένταξη σε αυτούς της διαφύλαξης των τοπίων σύμφωνα με τους όρους της Ευρωπαϊκής Συνθήκης για τα Τοπία στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης. Παράλληλα, καθιέρωση τυπολογίας τοπίων, απογραφή τους βάσει αυτής και αναγνώριση των τοπίων που χρήζουν παρεμβάσεων διαφύλαξης και προστασίας.

Διατύπωση όρων και προϋποθέσεων για την προστασία των μικρής κλίμακας τοπίων στον αγροτικό και αστικό χώρο, σε σχέση με την επιδίωξη ήπιας και ποιοτικής τουριστικής ανάπτυξης.

3. Χωρικές κατευθύνσεις για την προστασία του τοπίου και της υπαίθρου από την άναρχη οικιστική ανάπτυξη

Την κυριότερη απειλή κατά της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελεί η κατανάλωση χώρου από την άναρχη οικιστική ανάπτυξη. Για τον δραστικό περιορισμό της δίδονται οι ακόλουθες κατευθύνσεις:

- Προώθηση της αρχής της ‘συμπαγούς πόλης’ σε όλα τα επίπεδα χωρικού σχεδιασμού. Οι όποιες προτάσεις επεκτάσεων θα πρέπει να αιτιολογούνται τεκμηριωμένα επί τη βάσει αντικειμενικών αναγκών (δημογραφικών, οικιστικών και παραγωγικών).
- Λήψη μέτρων για τις υπόλοιπες προστατευόμενες περιοχές, στα πλαίσια Ρυθμιστικών-Πολεοδομικών Σχεδίων.

- Στον υπόλοιπο περιαστικό και αγροτικό χώρο: σταδιακός περιορισμός της εκτός σχεδίου δόμησης και ενίσχυση της συγκέντρωσης νέων παραγωγικών μονάδων σε οργανωμένους υποδοχείς.
4. *Κατευθύνσεις για τη βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων, κατά το σχεδιασμό σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.*

Στο πλαίσιο των διεθνών, κοινοτικών και συνταγματικών δεσμεύσεων της χώρας για την εφαρμογή των αρχών βιώσιμης χρήσης των πόρων (όπως εδάφους, υδάτων, ατμόσφαιρας κ.ά.), δίδονται οι ακόλουθες γενικές κατευθύνσεις:

- Για το *υδατικό και θαλάσσιο περιβάλλον*, να προωθούνται: (α) συντονισμός και οργάνωση των Φορέων Διαχείρισης Νερού, (β) συνολική διαχείριση των υδάτινων πόρων της χώρας με τρόπο ώστε αφενός να καλύπτονται ισόρροπα οι ανάγκες χρήσης και ανάπτυξης των διαφορετικών χωρικών και διοικητικών ενοτήτων, δηλαδή μεταφορά ποσοτήτων νερού από μια λεκάνη απορροής σε μια άλλη στο ίδιο ή διαφορετικό υδατικό διαμέρισμα όπως στην περίπτωση των νερών του Εύηνου και του Μόρνου για την ύδρευση της πρωτεύουσας, του Αλιάκμονα για την ύδρευση της Θεσσαλονίκης και την άρδευση του κάμπου δυτικά αυτής, του Αχελώου για τη αποκατάσταση οικοσυστημάτων (ιδιαίτερα του Πηνειού και του δέλτα εκβολής του, αποκατάσταση της στάθμης του υπόγειου υδροφορέα, αντιμετώπιση υφαλμύρισης και καθιζήσεων των εδαφών της και αφετέρου να διατηρείται η ποιότητά τους σε ικανοποιητικά επίπεδα), παραγωγή πράσινης ενέργειας, ύδρευση οικισμών, άρδευση του θεσσαλικού κάμπου (γ) χωροταξικά μέτρα που συμβάλουν στη δραστική μείωση του ρυπαντικού φορτίου από αστικά, βιομηχανικά και αγροτικά απόβλητα σε όλους τους υδατικούς υποδοχείς, και μάλιστα στις ιδιαίτερα ευαίσθητες περιοχές, και (δ) οριοθέτηση των υδατορευμάτων.
- Για το *έδαφος*, να προωθούνται: (α) κατάργηση και εξυγίανση των ανεξέλεγκτων χώρων διάθεσης, χωροθέτηση εγκαταστάσεων για ανακύκλωση απορριμμάτων στην πηγή, (β) κατάρτιση μητρώου ποιότητας εδαφών και παρακολούθηση της εξέλιξής τους, (γ) αποτελεσματική αντιμετώπιση της ρύπανσης των εδαφών από τη βιομηχανία, αλλά και από τις γεωργικές δραστηριότητες και παρεμβάσεις αποκατάστασης (δ) αποφυγή της διάβρωσης κι απερίμωσης των εδαφών μέσω

προγραμμάτων φυσικής αναγέννησης και αναδάσωσης και (ε) περιορισμός της υπαλμύρινσης των εδαφών με έλεγχο των αντλήσεων από τους υπόγειους υδροφορείς.

- Για την ατμόσφαιρα, να προωθούνται: (α) χωροταξικά μέτρα που συμβάλλουν στην εφαρμογή επιχειρησιακών σχεδίων δράσης για την αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, (β) χωροταξικά μέτρα που συμβάλλουν στον περιορισμό των ρύπων από τα οχήματα και προώθηση των μέσων μαζικής μεταφοράς, (γ) υποδομές για τη χρήση καυσίμων με χαμηλές εκπομπές ατμοσφαιρικών ρύπων και ιδιαίτερα του φυσικού αερίου και (δ) επέκταση και ενίσχυση του αστικού και περιαστικού πρασίνου.
- Για την αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών προωθούνται πέραν των ανωτέρω: (α) σχέδια χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, (β) υποδομές για γενίκευση της χρήσης φυσικού αερίου (ιδιαίτερα στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας), (γ) υποχρεωτική μείωση εκπομπών του θερμοκηπίου από βιομηχανίες, (δ) εφαρμογή βέλτιστων διαθέσιμων τεχνικών στις βιομηχανίες, (ε) μέτρα πρόληψης των δασικών πυρκαγιών και αναδάσώσεις, (στ) εφαρμογές βιοκλιματικής αρχιτεκτονικής κ.ά.

Άρθρο 11

Γεωγραφική ανασυγκρότηση της χώρας με σκοπό τη δημιουργία βιώσιμων διοικητικών και αναπτυξιακών ενοτήτων σε διαπεριφερειακό επίπεδο

1. Γενικές κατευθύνσεις

Για τη γεωγραφική ανασυγκρότηση της χώρας με σκοπό τη δημιουργία βιώσιμων διοικητικών και αναπτυξιακών ενοτήτων σε διαπεριφερειακό επίπεδο προωθούνται πολιτικές και δράσεις που στοχεύουν:

- Στον ανασχεδιασμό του χάρτη των υφισταμένων διοικητικών επιπέδων της χώρας με βάση ευρύτερα πολιτικά, λειτουργικά και αναπτυξιακά κριτήρια, ώστε να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της εδαφικής, κοινωνικής και οικονομικής συνοχής και να προάγει τη συνολική ανταγωνιστικότητα του εθνικού χώρου. Στο πλαίσιο αυτό, επιδιώκεται η μείωση του αριθμού των Περιφερειών, Νομαρχιών και Δήμων ώστε να αποκτήσουν ισχυρή διοικητική δομή και ικανοποιητική κρίσιμη μάζα από

δημογραφικής και οικονομικής απόψεως και να διαχειριστούν αποτελεσματικά την αναπτυξιακή διαδικασία.

- Στην ανακατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ κράτους –κεντρικού και αποκεντρωμένου– και τοπικής αυτοδιοίκησης.
- Στην πραγματική σύγκλιση των ελληνικών περιφερειών με το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για το σκοπό αυτό, υιοθετούνται τα κατάλληλα οικονομικά, θεσμικά και διοικητικά μέτρα που προωθούν την αύξηση της δημογραφικής βάσης και την αξιοποίηση του ενδογενούς δυναμικού, την ενίσχυση της αναπτυξιακής δυναμικής του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και την απόκτηση οικονομικής ευρωστίας σε περιφερειακό επίπεδο.

2 Διοικητική ανασυγκρότηση

Για τον ανασχεδιασμό σε διαπεριφερειακό επίπεδο των διοικητικών περιφερειών της χώρας λαμβάνεται υπόψη το πιο κάτω πλαίσιο κριτηρίων :

- Επιδιώκεται η αναγνώριση λειτουργικών χωρικών ενότητων εξαρτημένων από σημαντικά περιφερειακά κέντρα με δυνατότητες δικτύωσης και στο διεθνή χώρο.
- Επιδιώκεται η στήριξη της ανάπτυξης της υπαίθρου στο επίπεδο της χωρικής ενότητας, μέσω της οργάνωσης του αστικού περιφερειακού δικτύου (ανάπτυξη ισχυρής εταιρικής σχέσης πόλης – υπαίθρου).
- Επιδιώκεται η ενίσχυση της αποκέντρωσης της διοικητικής λειτουργίας στο επίπεδο της χωρικής ενότητας, δεδομένου ότι αποτελεί βαρύνουσα σημασίας συντελεστή για την ενίσχυση της περιφερειακής ανάπτυξης.
- Αναγνωρίζεται η αναγκαιότητα προσαρμογής των κριτηρίων με βάση την ιδιαιτερότητα των περιοχών όπως : ύπαρξη ισχυρών φυσικών φραγμών (οροσειρές, θαλάσσιος χώρος), ανάγκη στήριξης απομακρυσμένων – παραμεθόριων περιοχών κλπ.

Για τη διοικητική ανασυγκρότηση της χώρας και την περιφερειακή οργάνωση της διοίκησης θα πρέπει να συνεκτιμηθούν και τα εξής:

- Η καθιέρωση μητροπολιτικών αυτοδιοικήσεων στα πολεοδομικά συγκροτήματα Αθήνας και Θεσσαλονίκης και ανάθεσης σε αυτές λειτουργιών μητροπολιτικού χαρακτήρα για τις περιοχές αρμοδιότητάς τους.
- Αντίστοιχα, η αναζήτηση ανάλογων μορφών αυτοδιοικητικής οργάνωσης και για άλλους εθνικούς πόλους.
- Η περαιτέρω αναβάθμιση του πρώτου βαθμού τοπικής αυτοδιοίκησης και διαμόρφωση ισχυρότερων ΟΤΑ με μείωση του αριθμού τους μέσω ενοποίησης.

Άρθρο 12

Προϋποθέσεις - μηχανισμοί υλοποίησης

1. Γενικές κατευθύνσεις

- Η αποτελεσματική εφαρμογή του παρόντος προϋποθέτει την ενίσχυση συνεργασίας μεταξύ εθνικού χωροταξικού σχεδιασμού και αναπτυξιακού προγραμματισμού.
- Η συγκρότηση, με πρωτοβουλία του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., ενός δικτύου συνεργασίας και συντονισμού μεταξύ των υπηρεσιών των συναρμοδίων υπουργείων οι αρμοδιότητες ή/ και οι δραστηριότητες των οποίων έχουν χωροταξικές επιπτώσεις.
- Οι εκθέσεις παρακολούθησης και αξιολόγησης της εφαρμογής του παρόντος πλαισίου αποτελούν τη βάση για την αξιολόγηση των Χωροταξικών Επιπτώσεων του συνόλου των προγραμμάτων και πολιτικών.

2. Συνεργασία με τα άλλα επίπεδα διοίκησης

Για τη συντονισμένη διαχείριση του εθνικού χώρου κρίνεται περαιτέρω απαραίτητη η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ της κεντρικής και της αποκεντρωμένης κρατικής διοίκησης καθώς και της τοπικής αυτοδιοίκησης και των δύο βαθμών. Για το σκοπό αυτό απαιτούνται ειδικότερα:

- Η εναρμόνιση των Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού προς τις κατευθύνσεις του παρόντος. προϋποθέτει την κατάλληλη κινητοποίηση των καθ' ύλην αρμόδιων υπηρεσιών του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. και των Περιφερειών, καθώς και τη διεξαγωγή διαβουλεύσεων με τα οικεία Περιφερειακά Συμβούλια και τους ενδιαφερόμενους περιφερειακούς κοινωνικούς και οικονομικούς φορείς.
- Ενίσχυση των υπηρεσιών χωροταξίας σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο.
- Κατά την αναθεώρηση των Περιφερειακών Χωροταξικών Σχεδίων, συνεκτίμηση του περιφερειακού προγράμματος δημόσιων επενδύσεων, των προγραμμάτων περιφερειακής ανάπτυξης, καθώς και των άλλων γενικών ή ειδικών προγραμμάτων, που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στη διάρθρωση και ανάπτυξη του χώρου της περιφέρειας. Κατά την αναθεώρηση αυτή, ενθαρρύνεται η διατύπωση σχετικών προτάσεων από την τοπική αυτοδιοίκηση Α' και Β' βαθμού.

3. Ενθάρρυνση των συμμετοχικών διαδικασιών

Ο επιτυχής χωροταξικός σχεδιασμός προϋποθέτει επίσης την ενεργό συμμετοχή των κοινωνικών φορέων και των πολιτών. Για το σκοπό αυτό υιοθετούνται τα ακόλουθα μέτρα :

- Δράσεις ενημέρωσης και πληροφόρησης του κοινού και των επιχειρήσεων, καθώς και προβολή προγραμμάτων χωροταξικού χαρακτήρα, (με την αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας, καθώς και με κάθε πρόσφορο μέσο, ιδίως με τη χρήση του διαδικτύου και των μέσων μαζικής ενημέρωσης), με απώτερο σκοπό τη δημιουργία 'χωροταξικής συνείδησης' σε όσους εμπλέκονται στις διαδικασίες ανάπτυξης και χρήσης του χώρου.
- Ενεργοποίηση του Εθνικού Δικτύου Πληροφοριών για το Χωροταξικό Σχεδιασμό.
- Παρουσίαση και συζήτηση της πορείας εφαρμογής του Γενικού Χωροταξικού Πλαισίου σε ημερίδες που διοργανώνονται ανά διετία από το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. Τα συμπεράσματα των ημερίδων αυτών τίθενται υπόψη των αρμοδίων οργάνων του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. και του Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης.

4. Απαιτούμενες διοικητικές προσαρμογές και βελτιώσεις

Εν όψει του κρίσιμου ρόλου που καλείται να αναλάβει το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. για την προώθηση του εθνικού χωροταξικού σχεδιασμού, λαμβάνονται τα ακόλουθα μέτρα για την ενίσχυση της δομής και λειτουργίας του:

- Αναμόρφωση του Οργανισμού του Υπουργείου ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. κατά τρόπο που να εξυπηρετείται ο χωροταξικός σχεδιασμός και αναβάθμιση των υπηρεσιών της αρμόδιας Δ/σης.
- Οργάνωση της συστηματικής επιμόρφωσης των στελεχών της δημόσιας διοίκησης σε θέματα χωροταξίας και αειφόρου ανάπτυξης.
- Δημιουργία στο Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. ευέλικτων διοικητικών δομών οριζόντιου χαρακτήρα για την αντιμετώπιση ειδικών θεμάτων με την αξιοποίηση εξωτερικών συνεργατών και εμπειρογνομόνων.

5. Χρηματοδοτικοί μηχανισμοί

Για την αποτελεσματική εφαρμογή του Γενικού Πλαισίου, διαμορφώνονται οικονομικοί μηχανισμοί, που αφορούν και τους δύο τομείς της οικονομίας, δημόσιο και ιδιωτικό. Βασική επιδίωξη είναι να αναγνωρίζεται η χωροταξική διάσταση του οικονομικού προγραμματισμού και να λαμβάνεται υπ' όψη στη χάραξη της οικονομικής πολιτικής. Ειδικότερα απαιτείται:

- Τροποποίηση της νομοθεσίας περί κινήτρων, ώστε να συναρτηθεί με συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές και στόχους που τίθενται στο Γενικό στα Ειδικά και στα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης.
- Εναρμόνιση της διαδικασίας προγραμματισμού των δημοσίων έργων εθνικής και περιφερειακής κλίμακας προς τις κατευθύνσεις των χωροταξικών πλαισίων (εθνικού, ειδικών ή περιφερειακών αντίστοιχα).
- Ενσωμάτωση της χωροταξικής διάστασης στους κανόνες και τις διαδικασίες διαχείρισης και αξιοποίησης της δημόσιας ακίνητης περιουσίας.

6. Προτάσεις βελτίωσης του θεσμικού πλαισίου χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού

Για τη βελτίωση του θεσμικού πλαισίου που αφορά τη διαχείριση του χώρου, προωθούνται οι ακόλουθες ρυθμίσεις:

- Αναθεώρηση της χωροταξικής και πολεοδομικής νομοθεσίας με σκοπό την ουσιαστική διασύνδεση του χωροταξικού με τον αναπτυξιακό σχεδιασμό, την απλούστευση των διοικητικών διαδικασιών κατάρτισης και έγκρισης, τον εξορθολογισμό και ενδεχομένως ελάττωση των επιπέδων σχεδιασμού, καθώς και την αποφυγή αλληλοεπικαλύψεων.
- Κατάλληλη ανακατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ κράτους –κεντρικού και αποκεντρωμένου– και τοπικής αυτοδιοίκησης βάσει των αρχών της επικουρικότητας, της εγγύτητας και της καταλληλότητας των μέσων, καθώς και καθιέρωση αποτελεσματικών μηχανισμών ελέγχου της νομιμότητας, της ποιότητας και της επάρκειας των επιμέρους σχεδίων όταν η αρμοδιότητα κατάρτισης και έγκρισής τους ανατίθεται σε αποκεντρωμένα όργανα του κράτους ή σε οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης.
- Αναθεώρηση και επικαιροποίηση των υφιστάμενων γενικών πολεοδομικών κανόνων και σταθεροτύπων.
- Υιοθέτηση της αρχής της μέγιστης δυνατής ευελιξίας στο σύστημα του χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού.
- Πρόβλεψη, στο πλαίσιο του προηγούμενου στόχου, τρόπων έγκαιρης αντιμετώπισης προτάσεων ιδιωτικών επενδύσεων μεγάλης κλίμακας και σημαντικής δημόσιας ωφέλειας.
- Σταδιακός περιορισμός και βαθμιαία, υποκατάστασή της εκτός σχεδίου δόμησης με κατάλληλες σχεδιαστικές ρυθμίσεις κατά προτεραιότητα στις κρίσιμες περιοχές του εξωαστικού χώρου (ευρύτερες αστικές, νησιωτικές, παράκτιες, τουριστικές περιοχές κλπ).
- Αντιμετώπιση του φαινομένου της αυθαίρετης δόμησης με
Αναμόρφωση απλούστευση και κωδικοποίηση της πολεοδομικής νομοθεσίας.
Αυστηρό έλεγχο και άμεση κατεδάφιση των αυθαιρέτων κτισμάτων.
Άμεση πολεοδόμηση περιοχών που παρουσιάζουν ιδιαίτερα υψηλή ζήτηση (περιοχές περιαστικών, παραθεριστικών ή τουριστικών δραστηριοτήτων.

- Οριστικοποίηση της οριοθέτησης ζωνών προστασίας (αρχαιολογικοί τόποι και τοπία, τοπία φυσικών οικοσυστημάτων, αγροτικά τοπία), όπου η εκτός σχεδίου δόμηση δεν θα επιτρέπεται παρά μόνον σε ειδικές και περιορισμένες περιπτώσεις.
- Αναμόρφωση βάσει των κατευθύνσεων του παρόντος Γενικού Πλαισίου καθώς και των υπό έκδοση Ειδικών Πλαισίων των ΠΠΧΣΑΑ, ώστε να καταστούν περισσότερο επιχειρησιακά με έμφαση στον καθορισμό των προγραμματικών μεγεθών και ορίων ανάπτυξης των παραγωγικών τομέων και των δραστηριοτήτων οικιστικής ανάπτυξης.
- Βελτιώσεις του συστήματος πολεοδομικού σχεδιασμού με: (α) αύξηση της ευελιξίας των ΓΠΣ/ΣΧΟΟΑΠ κατά τον προσδιορισμό ζωνών, χρήσεων και δικτύων τεχνικής υποδομής ώστε να έχουν διττό χαρακτήρα –άλλοτε κανονιστικό και άλλοτε στρατηγικό / ενδεικτικό– ανάλογα με το είδος της επιδιωκόμενης ρύθμισης, (β) θεσμική κατοχύρωση της δυνατότητας για ενιαία σύνταξη ΓΠΣ / ΣΧΟΟΑΠ σε όμορους δήμους με έντονη αλληλεξάρτηση και (γ) συμπλήρωση του θεσμικού πλαισίου των ΓΠΣ/ΣΧΟΟΑΠ με προδιαγραφές που θα καθορίζουν τον τρόπο προσδιορισμού των προγραμματικών μεγεθών (πληθυσμιακά μεγέθη, ανάγκες επέκτασης κλπ.) και τον χρονικό τους ορίζοντα στο πλαίσιο των κατευθύνσεων και των αναλυτικών μεθόδων του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού.
- Υποχρεωτική υπαγωγή στο πεδίο εφαρμογής της γενικής χωροταξικής και πολεοδομικής νομοθεσίας όλων των παράλληλων –και αποσπασματικών– τρόπων χωροθέτησης και οικιστικής ανάπτυξης που κατά καιρούς έχουν εισαχθεί σε ειδικά νομοθετήματα αρμοδιότητας άλλων υπουργείων.
- Καθιέρωση μηχανισμών χωρικής αναδιάταξης του ιδιοκτησιακού καθεστώτος για χωροταξικούς σκοπούς, προστασίας περιβάλλοντος κατά προτίμηση εντός οικιστικών περιοχών με παράλληλη διαχείριση των εκτάσεων του δημοσίου.
- Αναθεώρηση των διατάξεων που ρυθμίζουν τους οικισμούς <2000 κατοίκων με στόχο την προώθηση του σχεδιασμού και ελέγχου χρήσεων εντός των ορίων τους.
- Αναμόρφωση της ισχύουσας κατάταξης και του περιεχομένου των γενικών και ειδικών χρήσεων γης ώστε να ανταποκρίνονται στις σύγχρονες λειτουργικές ανάγκες των πόλεων, της υπαίθρου και των ευρύτερων αστικών περιοχών.

ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ:
ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ
ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ ΣΤΟ ΧΩΡΟ

Άρθρο 13

Παρακολούθηση και αξιολόγηση των χωρικών εξελίξεων

1. Παρακολούθηση της πορείας εφαρμογής του ΓΠΧΣΑΑ και της αναμόρφωσης του θεσμικού πλαισίου του χωρικού σχεδιασμού

Για την αποτελεσματική παρακολούθηση της εφαρμογής του παρόντος ελέγχονται οι ακόλουθες παράμετροι:

- Ο χρόνος, ο τρόπος και ο βαθμός εναρμόνισης των υποκειμένων επιπέδων χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού προς τις κατευθύνσεις του παρόντος.
- Ο τρόπος και ο βαθμός ενσωμάτωσης της χωροταξικής διάστασης στον αναπτυξιακό προγραμματισμό και τις τομεακές πολιτικές.
- Η εφαρμογή των προβλεπόμενων κανονιστικών μέτρων και διατάξεων.
- Η αποτελεσματικότητα των οργάνων και των μηχανισμών ελέγχου των θεσμοθετημένων χρήσεων γης.
- Η χρήση μηχανισμών διαβούλευσης και πληροφόρησης.

Για κάθε μία από τις παραμέτρους αυτές επιλέγονται οι κατάλληλοι ποιοτικοί και -όπου είναι δυνατό- ποσοτικοί δείκτες. Καταβάλλεται προσπάθεια ώστε οι δείκτες αυτοί να είναι εναρμονισμένοι και με την κοινοτική πρακτική, και να προκύπτουν από αυτούς συγκρίσιμα αποτελέσματα.

2. Παρακολούθηση της πορείας επίτευξης των στόχων της αειφόρου ανάπτυξης

Επιπλέον προωθείται, σε συνάφεια με τους στόχους του Άρθρου 3 και του συνόλου των ρυθμίσεων του παρόντος, η επεξεργασία σύνθετων, ποσοτικών και ποιοτικών δεικτών παρακολούθησης των χωρικών εξελίξεων ως προς την επίτευξη των στόχων της αειφόρου

ανάπτυξης (οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή), με αναφορά στο χρονικό ορίζοντα εφαρμογής του Γενικού Πλαισίου Ε.Χ.Σ.Α.Α.

Η επιλογή των δεικτών και για τις δύο περιπτώσεις γίνεται από τη Δ/νση Χωροταξίας του ΥΠΕΧΩΔΕ, εντός έξι μηνών από την έναρξη ισχύος του παρόντος Πλαισίου, λαμβάνοντας υπόψη σχετικές διεθνείς-κοινοτικές δεσμεύσεις της χώρας και αξιοποιώντας την σχετική εμπειρία του Ε.Κ.Π.Α.Α.

Η παρακολούθηση των δεικτών γίνεται κατά κύριο λόγο σε περιφερειακό ή / και νομαρχιακό επίπεδο. Τα εν λόγω στοιχεία αποστέλλονται στο Εθνικό Δίκτυο Πληροφοριών για το Χωροταξικό Σχεδιασμό, το οποίο τα επεξεργάζεται και συντάσσει σχετική Έκθεση, αξιοποιώντας την τεχνογνωσία και την διαθέσιμη πληροφορία του ESPON. Τα αποτελέσματα κοινοποιούνται από τα αρμόδια όργανα του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. στο Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης και την Βουλή και δίδονται στη δημοσιότητα.

Με βάση τα στοιχεία αυτά, αξιολογείται η τυχόν ανάγκη προσαρμογών ή λήψης ειδικών διορθωτικών μέτρων, περιλαμβανομένης της αναθεώρησης του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού.

Άρθρο 14

Έναρξη ισχύος

Η έναρξη ισχύος της παρούσας απόφασης ορίζεται από την ημερομηνία δημοσίευσής της στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 2007

**Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ
ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΡΓΩΝ**

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΟΥΦΛΙΑΣ

**Διατάξεις που αφορούν στην ανάπτυξη και την ενίσχυση
των ορεινών περιοχών και τη δασοπονία**

Οι κανονισμοί του Πίνακα 1 που ακολουθεί, αναφέρονται στην οριοθέτηση των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών στον ελληνικό χώρο, για τον καθορισμό των περιοχών στις οποίες θα χορηγούνται αυξημένες ενισχύσεις και κίνητρα. Οι τροποποιήσεις αναφέρονται σε διεύρυνση του καταλόγου των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών στην Ελλάδα. Η έλλειψη επαρκών και αξιόπιστων στοιχείων και πληροφοριών σχετικά με το φυσικό και το ανθρώπινο δυναμικό αυτών των περιοχών στη διάθεση της Ελληνικής κυβέρνησης, καθυστέρησε το χαρακτηρισμό τους από την Ε.Ε. ως ορεινές και μειονεκτικές και οδήγησε στην ψήφιση των τροποποιήσεων που αναφέρονται στον Πίνακα 1 μετά από συλλογή των απαραίτητων πληροφοριών και αίτηση του Ελληνικού κράτους ότι κι άλλες περιοχές πληρούν τα κριτήρια που θεσπίστηκαν από την Οδηγία 75/268/ΕΟΚ για να χαρακτηριστούν έτσι. Επισημαίνεται λοιπόν η έλλειψη και η ανάγκη ύπαρξης μιας Ολοκληρωμένης Βάσης Γνώσης η οποία να διαθέτει, να εμπλουτίζεται και να ανανεώνεται συστηματικά με αξιόπιστα και έγκυρα μετρητικά και ποιοτικά στοιχεία που αφορούν στις συνθήκες της φυσικής και κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών της χώρας.

Πίνακας 1: Ισχύουσα Ευρωπαϊκή Νομοθεσία για τον καθορισμό των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών στην Ελλάδα

Κανονισμός	Θέμα
75/268/ΕΟΚ	Οδηγία σχετικά με τη γεωργία στις ορεινές και άλλες μειονεκτικές περιοχές (1975)
81/645/ΕΟΚ	Οδηγία του Συμβουλίου της 20ής Ιουλίου 1981 περί του κοινοτικού καταλόγου των μειονεκτικών γεωργικών περιοχών κατά την έννοια της οδηγίας 75/268/ΕΟΚ (Ελλάδα)
83/339/ΕΟΚ	Οδηγία του Συμβουλίου της 9ης Ιουλίου 1983 για την τροποποίηση της οδηγίας 81/645/ΕΟΚ περί του κοινοτικού καταλόγου των μειονεκτικών γεωργικών περιοχών κατά την έννοια της οδηγίας 75/268/ΕΟΚ (Ελλάδα)
85/148/ΕΟΚ	Οδηγία του Συμβουλίου της 29ης Ιανουαρίου 1985 για την τροποποίηση της οδηγίας 81/645/ΕΟΚ περί του κοινοτικού καταλόγου των μειονεκτικών γεωργικών περιοχών κατά την έννοια της οδηγίας 75/268/ΕΟΚ (Ελλάδα)

89/588/ΕΟΚ	Οδηγία του Συμβουλίου της 23ης Οκτωβρίου 1989 για την τροποποίηση της οδηγίας 81/645/ΕΟΚ περί του κοινοτικού καταλόγου των μειονεκτικών γεωργικών περιοχών κατά την έννοια της οδηγίας 75/268/ΕΟΚ (Ελλάδα)
93/66/ΕΟΚ	Οδηγία του Συμβουλίου της 19ης Ιουλίου 1993 για την τροποποίηση της οδηγίας 81/645/ΕΟΚ περί του κοινοτικού καταλόγου των μειονεκτικών περιοχών κατά την έννοια της οδηγίας 75/268/ΕΟΚ (Ελλάδα)
94/516/ΕΚ	Απόφαση της Επιτροπής της 27ης Ιουλίου 1994 η οποία τροποποιεί τα όρια των μειονεκτικών περιοχών στην Ελληνική Δημοκρατία στο πλαίσιο της οδηγίας 75/268/ΕΟΚ του Συμβουλίου

Πηγή: Μιχαηλίδου, Ρόκος, 2001, σελ.11

Οι κανονισμοί του Πίνακα 2, αφορούν στα κοινοτικά μέτρα που σχετίζονται με την αναδιάρθρωση ευρύτερα του ευρωπαϊκού αγροτικού χώρου. Πριν τη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ οι διατάξεις που αναφέρονταν στη γεωργική «ανάπτυξη» των ορεινών και των μειονεκτικών περιοχών θεωρούσαν ότι αυτή έπρεπε να στηριχτεί στη βελτίωση των βοσκοτόπων, στην εκτροφή βοοειδών, προβατοειδών και αιγοειδών, στην ανάπτυξη αγροτικών υποδομών (ηλεκτρισμός, άρδευση, ύδρευση, διάφορες εγκαταστάσεις κλπ.) και σε τετριμμένα δασικά μέτρα (δεντροφυτεύσεις, κατασκευή δασικών δρόμων κλπ.). Αυτή τη στιγμή μεγαλύτερης σημασίας είναι ο Κανονισμός 1257/99 ο οποίος αποτελεί και ένα από τους βασικότερους Κανονισμούς της αναθεωρημένης ΚΑΠ. Οι γενικές κατευθύνσεις που διατυπώνονται για την ορεινή γεωργία, την κτηνοτροφία και τη δασοπονία αναφέρονται σε ενίσχυση των νέων επενδύσεων και της εγκατάστασης νέων γεωργών στις ορεινές περιοχές, παραγωγή και εμπορία προϊόντων ποιότητας από τις τοπικές ορεινές κοινωνίες και χρήση φιλικών προς το περιβάλλον γεωργικών πρακτικών. Επίσης αναγνωρίζεται ο πολυλειτουργικός ρόλος των δασών και η ανάγκη για μια ολοκληρωμένη πολιτική που δεν θα αντιμετωπίζει τη δασοκομία ξεχωριστά από τις υπόλοιπες γεωργικές δραστηριότητες και που θεωρεί τα δάση παράγοντα τήρησης των θεμελιωδών ισορροπιών για την προστασία του ορεινού περιβάλλοντος και με ιδιαίτερη συμβολή στη διαφύλαξη και ανάπτυξη της γεωργίας. Στην περίπτωση της γεωργίας ο όρος πολυλειτουργικότητα χρησιμοποιείται με τελείως διαφορετική έννοια απ' ότι στην περίπτωση των δασών. Οι κατευθύνσεις της αναθεωρημένης ΚΑΠ στοχεύουν στην κατάργηση της καθαρής ιδιότητας του αγρότη και στη δημιουργία ενός νέου αγροτικού μοντέλου ζωής που θα συνδυάζει πολλές δραστηριότητες πέραν της παραγωγής, όπως βιοτεχνία, μεταποίηση ή αγροτουρισμό. Οι επακόλουθες τροποποιήσεις διευκρινίζουν

κάποιες από τις διατάξεις του Κανονισμού 1257/99 και τροποποιούν κάποιες άλλες προκειμένου να διευκολυνθεί διοικητικά η εφαρμογή του (π.χ. μετατόπιση των προθεσμιών υποβολής των αιτήσεων για ενισχύσεις και των καταστάσεων των δαπανών του έτους από το κάθε κράτος μέλος στην Επιτροπή).

Ωστόσο, αποτελεί το σημαντικότερο μέτρο για την συγκράτηση και ενίσχυση του ορεινού αγροτικού πληθυσμού. Επομένως, τίθεται ζήτημα ανυπαρξίας ουσιαστικά εθνικής αγροτικής πολιτικής. Σύμφωνα με την «Ενοποιημένη Απόδοση της Συνθήκης περί Ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας», τα κράτη μέλη υποχρεούνται σε μία κοινή αγροτική πολιτική. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι δεν πρέπει να γίνεται διεκδίκηση ειδικής μεταχείρισης της χώρας σε ορισμένα ζητήματα (όπως για παράδειγμα συμβαίνει με τη Γαλλία στον αμπελοοινικό τομέα) ή ότι οι Ευρωπαϊκές Πολιτικές δεν πρέπει κατά τη χάραξη εθνικής πολιτικής να προσαρμόζονται στις συνθήκες της συγκεκριμένης ελληνικής φυσικής και κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας όπως αυτές υπάρχουν, αλληλεπιδρούν και συγκροτούν τις συγκεκριμένες δυνατότητες αλλά και τους αναπόδραστους περιορισμούς τους.

Πίνακας 2: Κοινωνικοδιαρθρωτικά κοινοτικά μέτρα που σχετίζονται με τον ορεινό αγροτικό χώρο

Κανονισμός	Θέμα
82//658/ΕΟΚ	Απόφαση της Επιτροπής της 10ης Σεπτεμβρίου 1982 περί εφαρμογής της μεταρρύθμισης των γεωργικών διαρθρώσεων στην Ελλάδα σύμφωνα με τον τίτλο ΙΙ της οδηγίας 75/268/ΕΟΚ του Συμβουλίου
82/1975/ΕΟΚ	Κανονισμός του Συμβουλίου της 19ης Ιουλίου 1982 για την επιτάχυνση της γεωργικής ανάπτυξης σε ορισμένες περιοχές της Ελλάδας
88/4073/ΕΟΚ	Κανονισμός του Συμβουλίου της 19ης Δεκεμβρίου 1988 για τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1975/82 για την επιτάχυνση της γεωργικής ανάπτυξης σε ορισμένες περιοχές της Ελλάδας
98/235/ΕΚ	Απόφαση της Επιτροπής της 11ης Μαρτίου 1998 για τη λειτουργία των συμβουλευτικών επιτροπών στον τομέα της κοινής γεωργικής πολιτικής
99/1257/ΕΚ	Κανονισμός του Συμβουλίου της 17ης Μαΐου 1999 για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ) και για την τροποποίηση και κατάργηση ορισμένων κανονισμών

99/1750/EK	Κανονισμός της Επιτροπής της 23ης Ιουλίου 1999 για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1257/1999 του Συμβουλίου για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ)
99/2603/EK	Κανονισμός της Επιτροπής της 9ης Δεκεμβρίου 1999 για τη θέσπιση μεταβατικών κανόνων όσον αφορά τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης που προβλέπεται από τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1257/1999 του Συμβουλίου
00/2075/EK	Κανονισμός της Επιτροπής της 29ης Σεπτεμβρίου 2000 για τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1750/1999 σχετικά με τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1257/1999 του Συμβουλίου για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ)

Πηγή: Μιχαηλίδου, Ρόκος, 2001, σελ.12

Αντίθετα με τα όσα ίσχυαν από τη δεκαετία του '80 στους τομείς της γεωργίας και της κτηνοτροφίας, μόνο πρόσφατα και συγκεκριμένα μετά την αναθεώρηση της ΚΑΠ, άρχισε να εφαρμόζεται κοινή πολιτική για την προστασία των δασών στην Ευρώπη. Οι παλαιότεροι Κανονισμοί οι οποίοι παρουσιάζονται στον Πίνακα 3, αφορούν σε συγκεκριμένες αποσπασματικές δράσεις και όχι σε Ολοκληρωμένη Πολιτική Γης για τη δασοπονία. Συγκεκριμένα η Ελλάδα από το 1992 κηρύχθηκε «περιοχή υψηλού κινδύνου» όσον αφορά στις πυρκαγιές και αποφασίστηκε η λήψη ειδικών μέτρων για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Είναι προφανές ότι από τότε όχι μόνο δεν έχει σημειωθεί καμία απολύτως βελτίωση, αλλά όλο και περισσότερα στρέμματα δασικών εκτάσεων καίγονται και καταπατώνται κάθε χρόνο με την ανοχή του κράτους. Η δράση η οποία είχε εξαγγείλει η Ε.Ε. για τη δεκαετία 1992-2002 με στόχο την πυροπροστασία των δασών, ακόμα και αν είχε υλοποιηθεί σύμφωνα με τις θεωρητικές εξαγγελίες, είναι αμφίβολο κατά πόσο θα μπορούσε επιτύχει το στόχο της. Σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις, για την πυροπροστασία είναι αρκετή η δημιουργία μίας Βάσης Πληροφοριών η οποία στηρίζεται εξ' ολοκλήρου σε στατιστικά στοιχεία και παρατηρήσεις του παρελθόντος τα οποία θεωρούνται ικανά και επαρκή για να αποδώσουν τα αίτια και να συμβάλουν στην πρόβλεψη εκδήλωσης πυρκαγιών.

Ήδη αναφέρθηκε ότι αντίθετα με ότι ισχύει στη γεωργία και στην κτηνοτροφία, η δασική πολιτική στην Ελλάδα δεν ήταν από τα μέσα την δεκαετίας του '80 αναπαραγωγή της ευρωπαϊκής πολιτικής, γεγονός που οφείλεται στο γεγονός ότι η κοινή ευρωπαϊκή δασική

πολιτική διαμορφώθηκε και εντάχθηκε στην ΚΑΠ πιο πρόσφατα, ενώ μόνο τα τελευταία χρόνια αναγνωρίστηκε η διαλεκτική και η αλληλοεξαρτώμενη σχέση της με τη γεωργία και την κτηνοτροφία (Πίνακας 3, Ψήφισμα 399Υ0226(01)). Έτσι την τελευταία 15ετία η δασική πολιτική εστιάζει σε εφαρμογή έργων προστασίας των δασών, αναδασώσεις, έργα υποδομής (δασική οδοποιία, διευθέτηση χειμάρρων), βελτίωσης των δασικών βοσκοτόπων, ενίσχυση της μη δημόσιας δασοπονίας και μελέτες οι οποίες αφορούν κυρίως στο δασικό κτηματολόγιο (ΚΕΠΕ 1989).

Όσον αφορά στις αναδασώσεις, το πιο ευρέως διαδεδομένο μέτρο για την προστασία των δασών (χαρακτηριστικό της κατασταλτικής κι όχι προληπτικής πολιτικής για τα δάση), τα στοιχεία του ΚΕΠΕ (1989) και του Υπουργείου Γεωργίας δείχνουν διαχρονικά μείωση των στρεμμάτων των αναδασωθείσων εκτάσεων. Αποδεικνύεται ότι παρά την αύξηση των καταπατήσεων και των πυρκαγιών οι αναδασώσεις όλο και μειώνονται σε έκταση, παρά το γεγονός ότι στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Γεωργίας επισημαίνεται ότι η αναδάσωση 100.000 στρ. ετησίως θα μπορούσε να αποτελέσει εφικτό στόχο (Μιχαηλίδου και Ρόκος 2001).

Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '60 η πολιτική γης για την ανάπτυξη των ορεινών περιοχών όχι μόνο ήταν ουσιαστικά ανύπαρκτη, αλλά και τα διάφορα μέτρα πολιτικής γης τα οποία λαμβάνονταν κατά καιρούς και είχαν αντίκτυπο και στην ανάπτυξη των ορεινών περιοχών, αν δεν ήταν απολύτως αρνητικά γι' αυτές και δεν οδηγούσαν στη συνέχιση της εγκατάλειψής τους (συνειδητή ενίσχυση της συγκέντρωσης και συγκεντροποίησης πληθυσμών, κεφαλαίων και παραγωγικών, κοινωνικών, πολιτισμικών δραστηριοτήτων και δυνατοτήτων κυρίως στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη, πολύπλευρη ενίσχυση της αστυφιλίας και της μετανάστευσης κλπ.) ήταν ευκαιριακά, αποσπασματικά και συνήθως εξυπηρετούσαν συγκεκριμένες πολιτικές σκοπιμότητες εκλογικής πελατείας. Το δεύτερο μισό της δεκαετίας του '70 και κυρίως η δεκαετία του '80 χαρακτηρίζονται από προσπάθειες οι οποίες εστιάζουν στην περιφερειακή ανάπτυξη, παρά τις αδυναμίες και τα προβλήματά τους. Από το 1985 και ιδιαίτερα τη δεκαετία του '90 η επιρροή της ΕΟΚ/Ε.Ε. είναι τόσο ισχυρή ώστε σταδιακά χάνεται κάθε ίχνος εθνικής πολιτικής όσον αφορά στον αγροτικό τομέα, διαπίστωση που επαληθεύεται στο έπακρον τη δεκαετία που διανύουμε τώρα, στην οποία βρίσκεται σε ισχύ το 3ο ΚΠΣ. Επιπλέον, με την πάροδο του χρόνου ο όρος «ολοκληρωμένη ανάπτυξη του αγροτικού χώρου / της υπαίθρου» συναντάται όλο και περισσότερο σε διεθνείς

και εθνικές εξαγγελίες για αγροτική ανάπτυξη, ως ισότιμος όμως στις περισσότερες περιπτώσεις με αυτόν της «βιώσιμης ανάπτυξης», στην οποία όμως πυρήνας είναι ο οικονομικός ανταγωνισμός και η οικονομική βιωσιμότητα και μεγέθυνση, γεγονός που αποδεικνύεται από τη μέχρι τώρα ακολουθούμενη πολιτική στο «όνομα» της βιώσιμης ανάπτυξης. Τα περιβαλλοντικά μέτρα, αποτελούν προς το παρόν τμήματα της πολιτικής αυτής και δεν είναι εξαρχής εναρμονισμένα με τα προτεινόμενα μέτρα πολιτικής γης για τις ορεινές περιοχές. Συνεπώς η αδυναμία της μέχρι τώρα ακολουθούμενης πολιτικής η οποία την απομακρύνει από το όραμα της αξιοβίωτης ολοκληρωμένης ανάπτυξης (Μιχαηλίδου και Ρόκος 2001), εστιάζεται στην αποσπασματικότητα των μέτρων της και στην χάραξη ενιαίας πολιτικής για κάθε ευρωπαϊκή αγροτική ή ορεινή περιοχή, με ηθελημένη ή μη αγνόηση των συγκεκριμένων δυνάμεων, δυνατοτήτων αλλά και προβλημάτων της φυσικής και κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας και των φυσικών και πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων της.

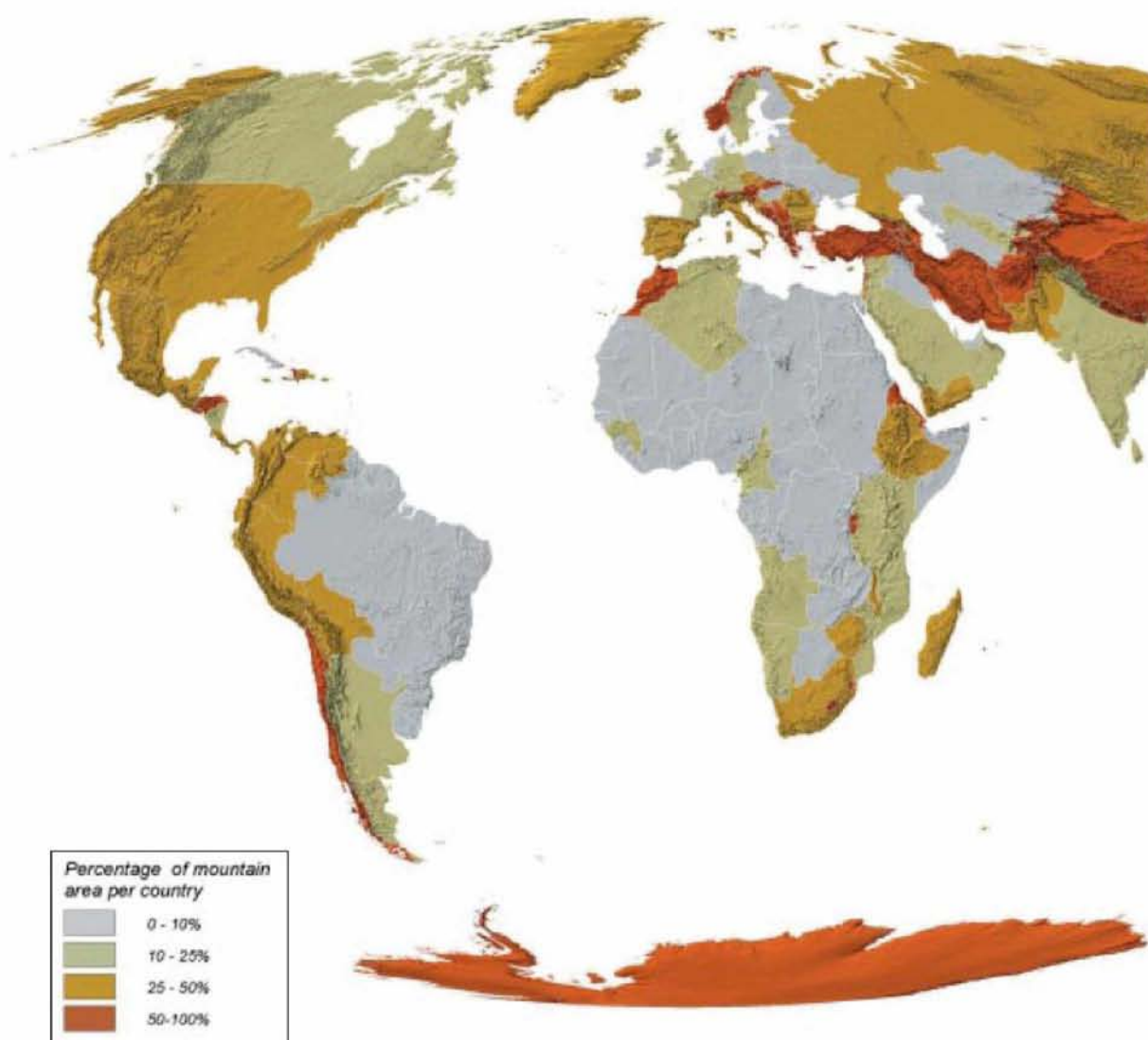
Πίνακας 3: Ισχύουσα Ευρωπαϊκή Νομοθεσία για τη διαχείριση των δασών

Κανονισμός	Θέμα
89/1615/ΕΟΚ	Κανονισμός του Συμβουλίου της 29ης Μαΐου 1989 για τη θέσπιση Ευρωπαϊκού Συστήματος Δασικών Πληροφοριών και Επικοινωνίας (EFICS)
92/2158/ΕΚ	Κανονισμός του Συμβουλίου της 23ης Ιουλίου 1992 για την πυροπροστασία των κοινοτικών δασών
94/804/ΕΚ	Κανονισμός της Επιτροπής της 11ης Απριλίου 1994 περί ορισμένων λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2158/92 του Συμβουλίου όσον αφορά τα συστήματα πληροφόρησης για τις πυρκαγιές των δασών
94/1091/ΕΚ	Κανονισμός της Επιτροπής της 29ης Απριλίου 1994 που καθορίζει ορισμένες λεπτομέρειες εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 3528/86 του Συμβουλίου για την προστασία των δασών στην Κοινότητα από την ατμοσφαιρική ρύπανση
97/308/ΕΚ	Κανονισμός του Συμβουλίου της 17ης Φεβρουαρίου 1997 για τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2158/92 για την πυροπροστασία των κοινοτικών δασών
97/827/ΕΚ	Απόφαση της Επιτροπής της 9ης Δεκεμβρίου 1997 που τροποποιεί την απόφαση 83/247/ΕΟΚ σχετικά με τη σύσταση συμβουλευτικής επιτροπής για την κοινοτική πολιτική στον τομέα της ζυλίας

99/1257/EK	Κανονισμός του Συμβουλίου της 17ης Μαΐου 1999 για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ) και για την τροποποίηση και κατάργηση ορισμένων κανονισμών
99/1727/EK	Κανονισμός της Επιτροπής της 28ης Ιουλίου 1999 για ορισμένες λεπτομέρειες εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2158/92 του Συμβουλίου για την πυροπροστασία των κοινοτικών δασών
99/1750/EK	Κανονισμός της Επιτροπής της 23ης Ιουλίου 1999 για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1257/1999 του Συμβουλίου για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ)
399Y0226(01)	Ψήφισμα του Συμβουλίου της 15ης Δεκεμβρίου 1998 για μια δασική στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Πηγή: Μιχαηλίδου, Ρόκος, 2001, σελ.13

ΧΑΡΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

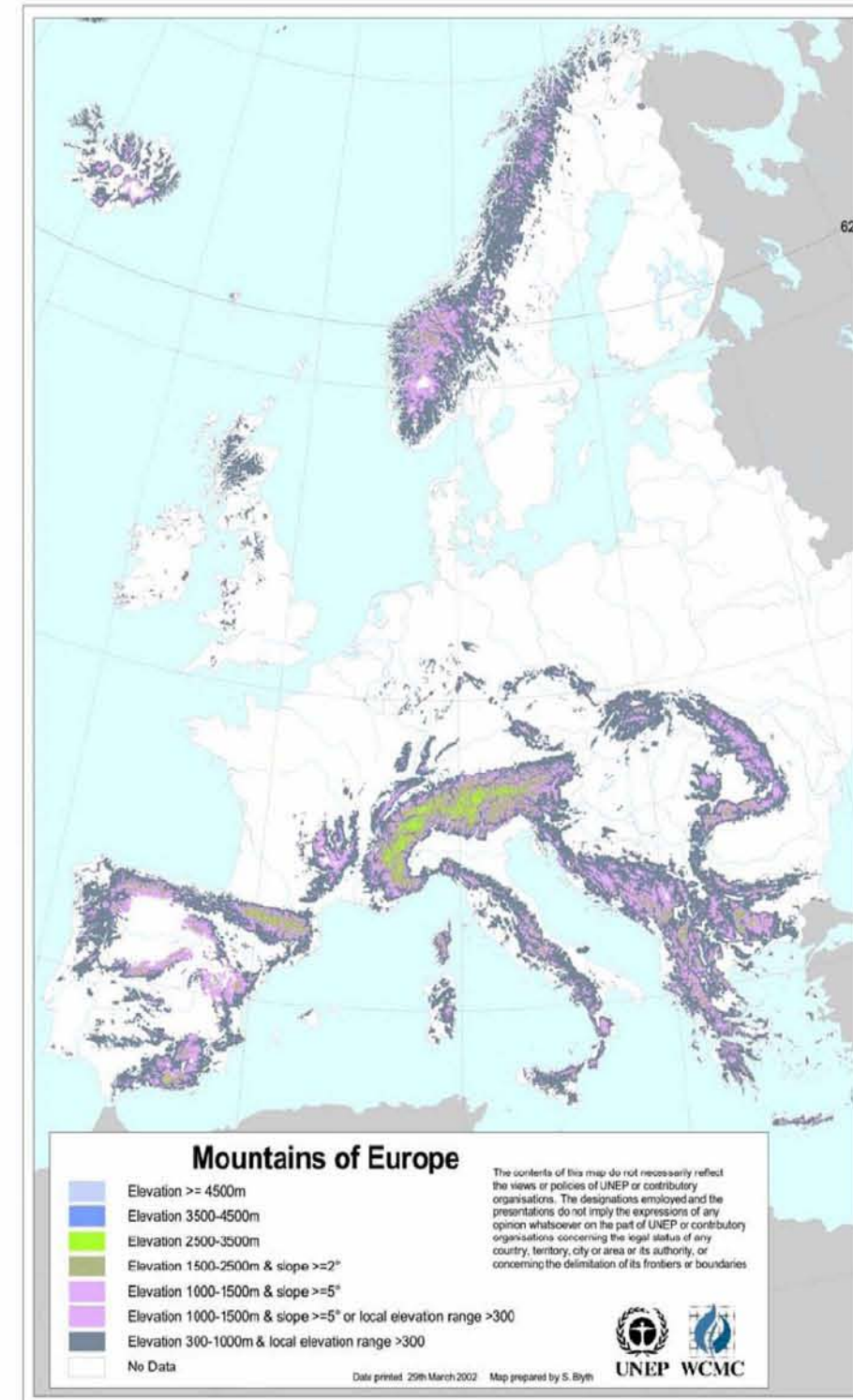

Figure 3.15.3 Mountain areas share in European countries

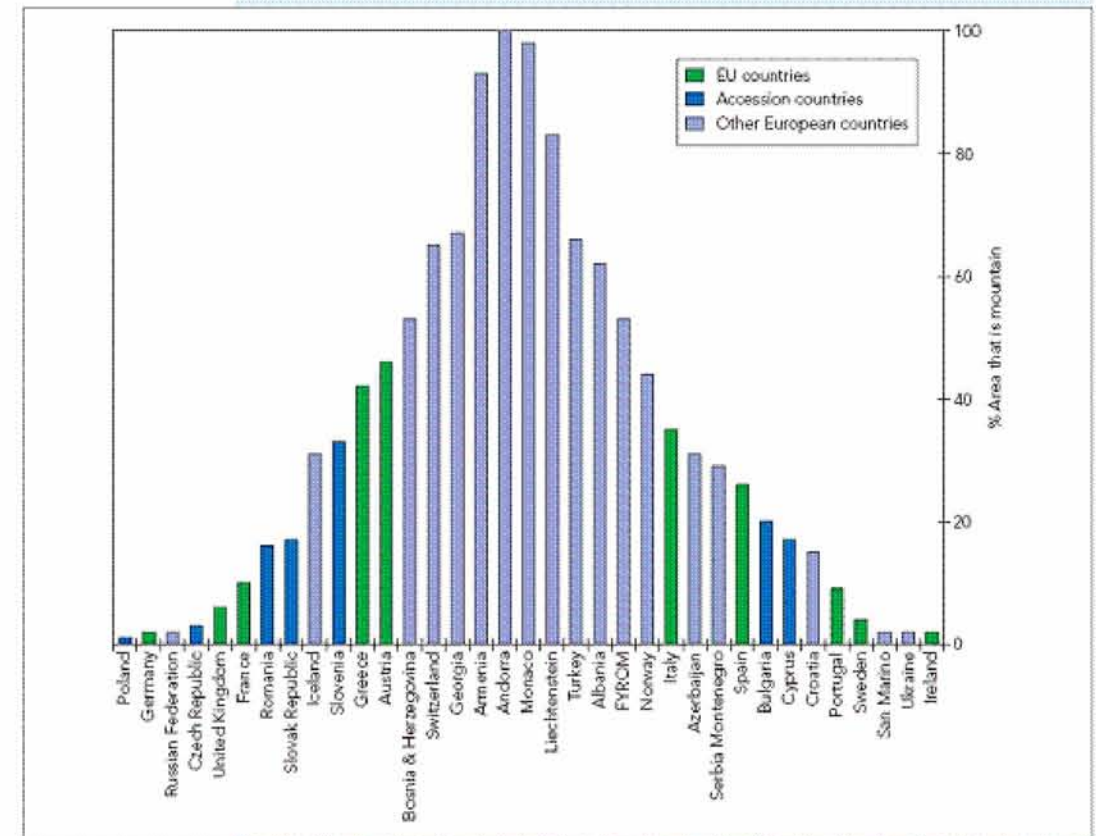
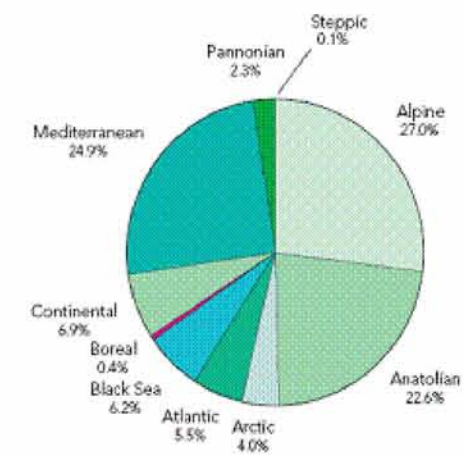

Figure 3.15.4 Biogeographic regions of European mountains

Talking of mountains means 14% of the EU and 11% of the Accession Countries' land area. Only few EU countries do not have mountainous areas such as the Netherlands, Denmark and Belgium; others such as Austria and Bulgaria, have a high proportion of mountain areas. Source: EEA

Box 3.15.1 A glance over the thousands of European summits

In Europe mountains are found in the geomorphological zones of the Fenno-Scandinavian Shield and the central and southern European highlands. The eastern and central Europe Accession Countries will add new mountain areas to the EU nearly the size of Austria, for instance the Bohemian Forest, Carpathian Mountains and Rhodopes.

Although much of the available information on the mountain environment relates to the Alps, Europe has a great variety of mountain regions, from Scandinavia to Mt. Etna in Sicily, and from the vast Spanish sierras to the densely wooded Carpathians (Figure 3.14.3 & 3.15.4).

Distribution over biogeographic regions shows that mountains in the Mediterranean and Anatolian regions are in about the same abundance as in the Alpine region. Source: EEA

Figure 7.1 Peripherality by car to population for mountain municipalities: European level

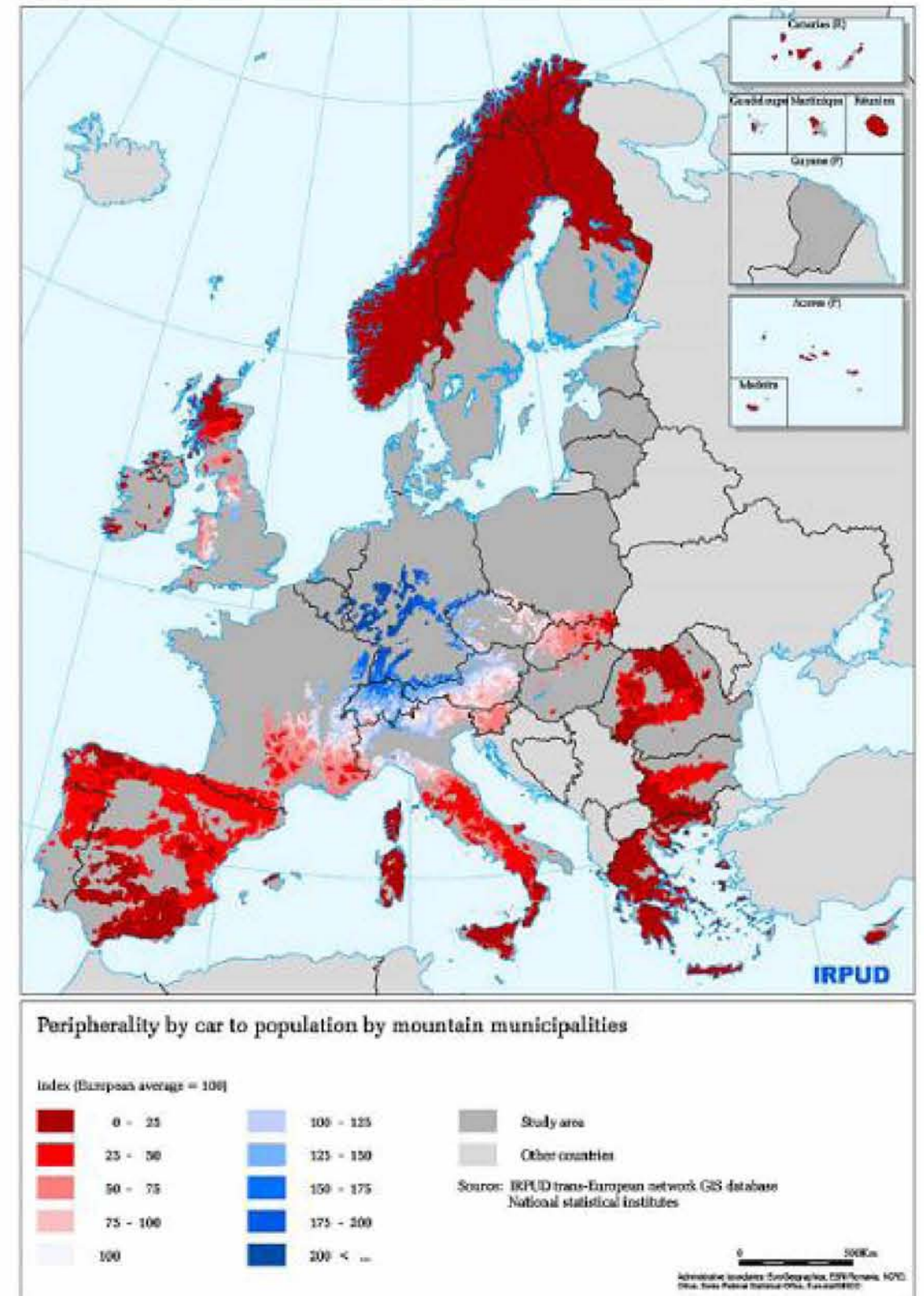

Figure 7.2 Peripherality by car to population for mountain municipalities: national level

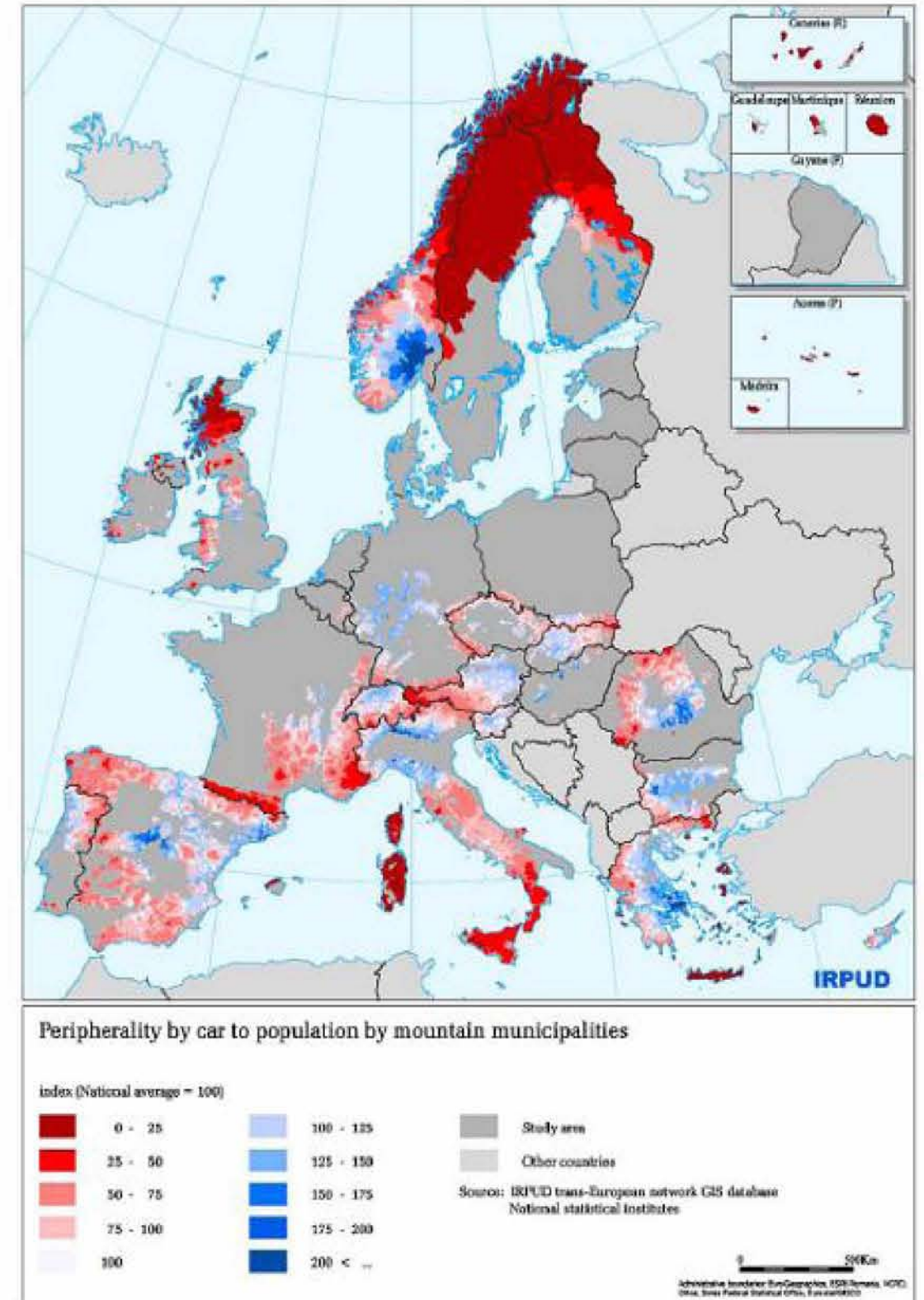

Figure 7.3. Airline distance to national capital cities from massifs

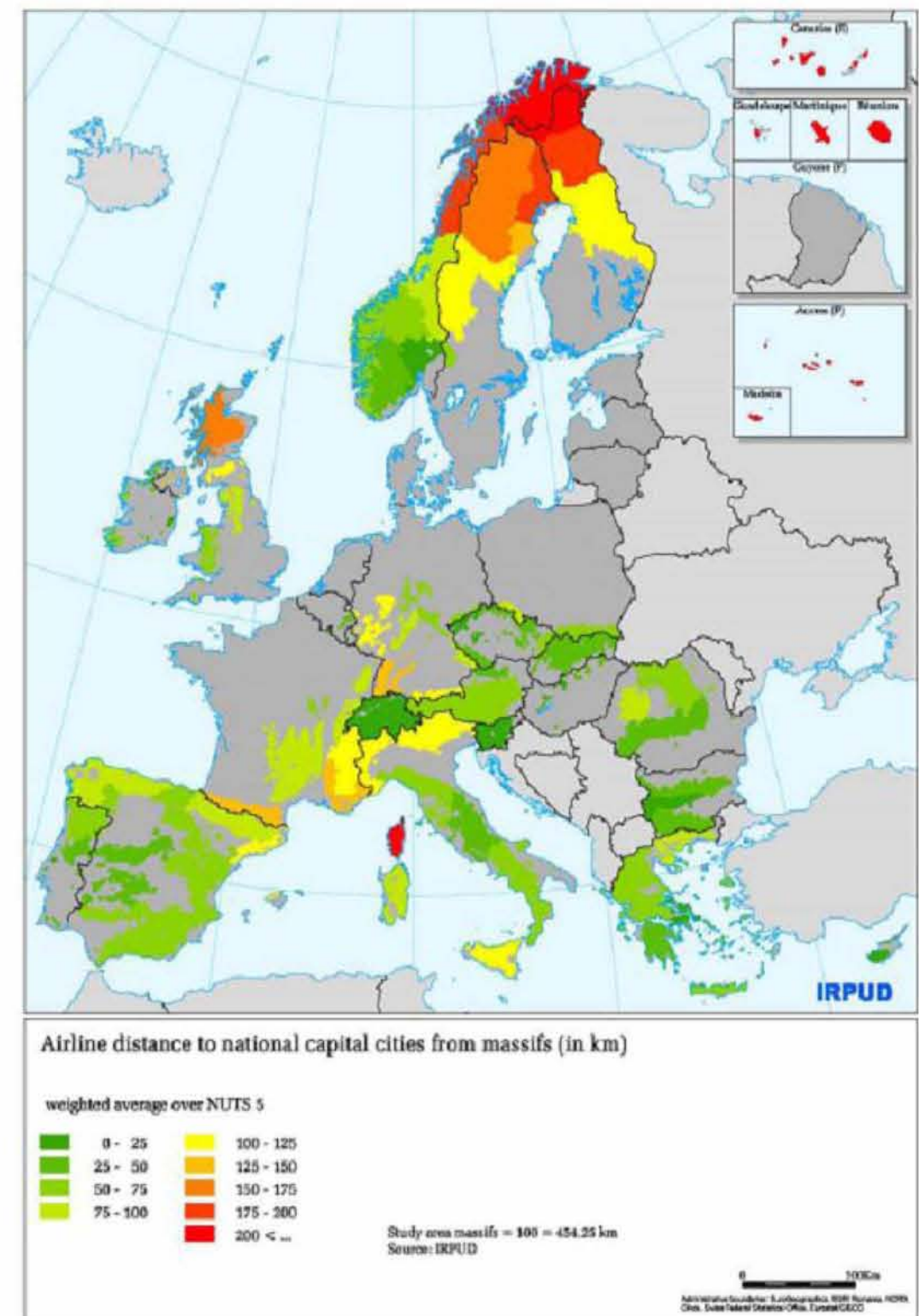

Figure 7.5. Density of motorways per massif

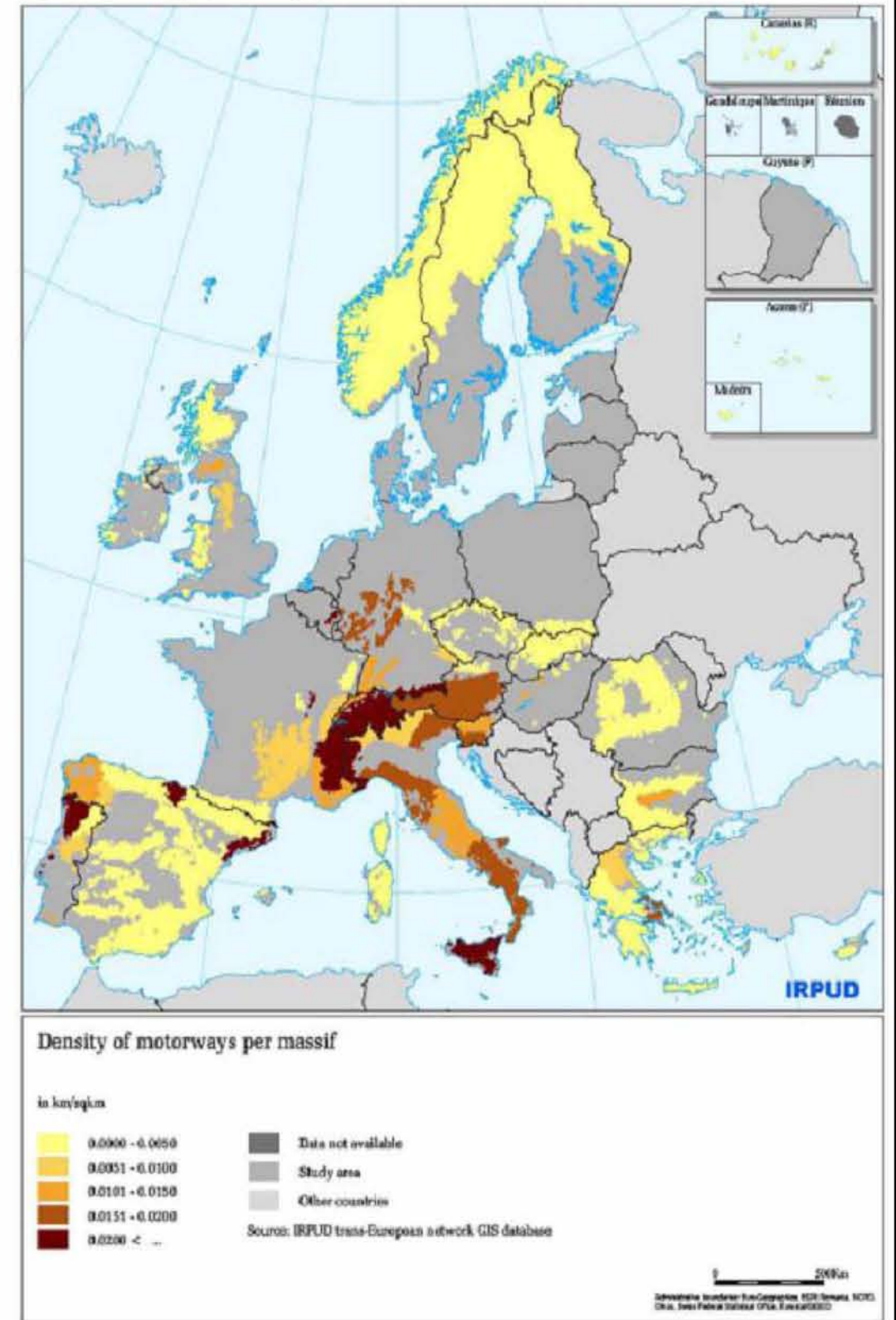

Figure 7.6. Density of railways per massif

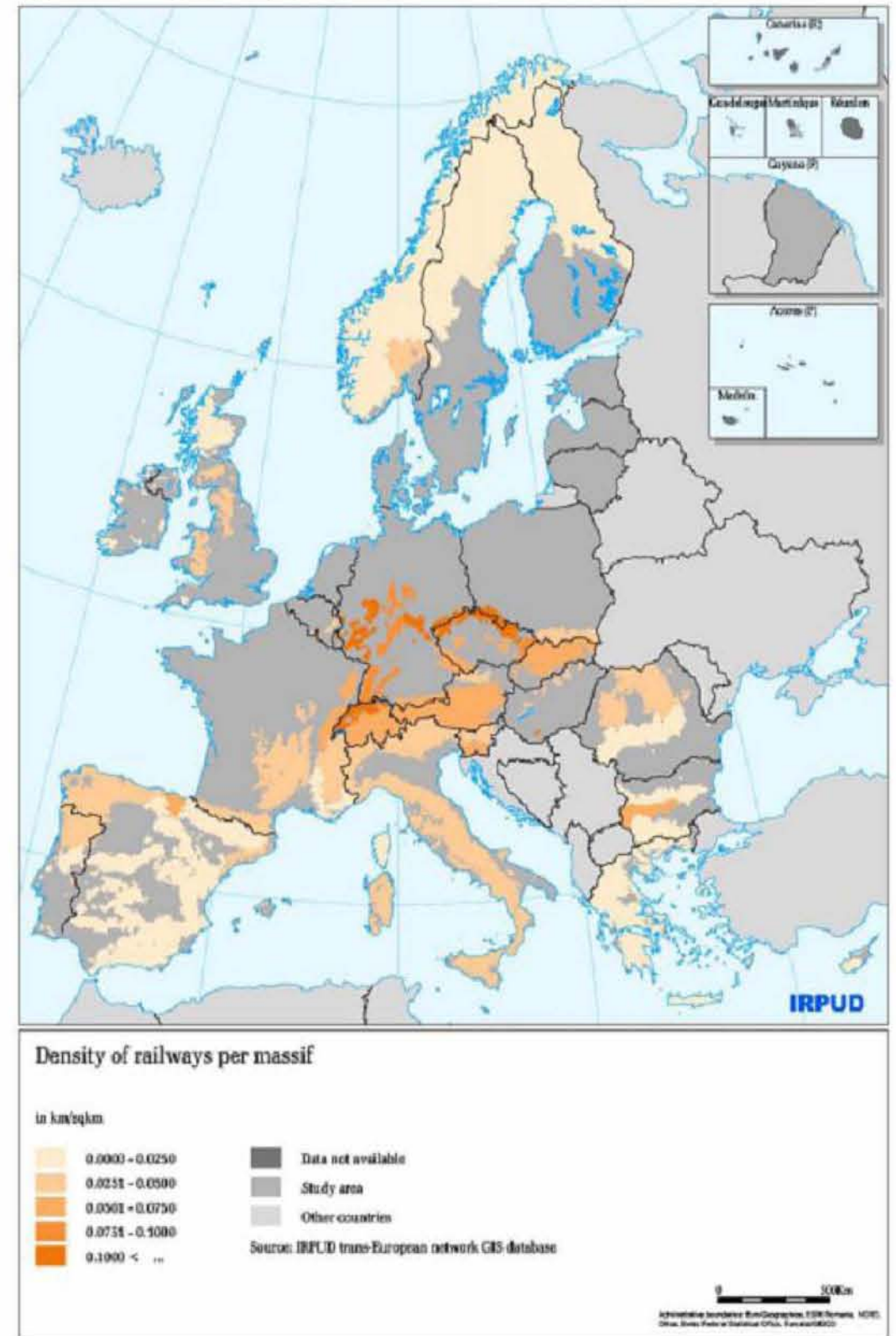

Figure 7.9. Location of airports with in average at least one flight per week

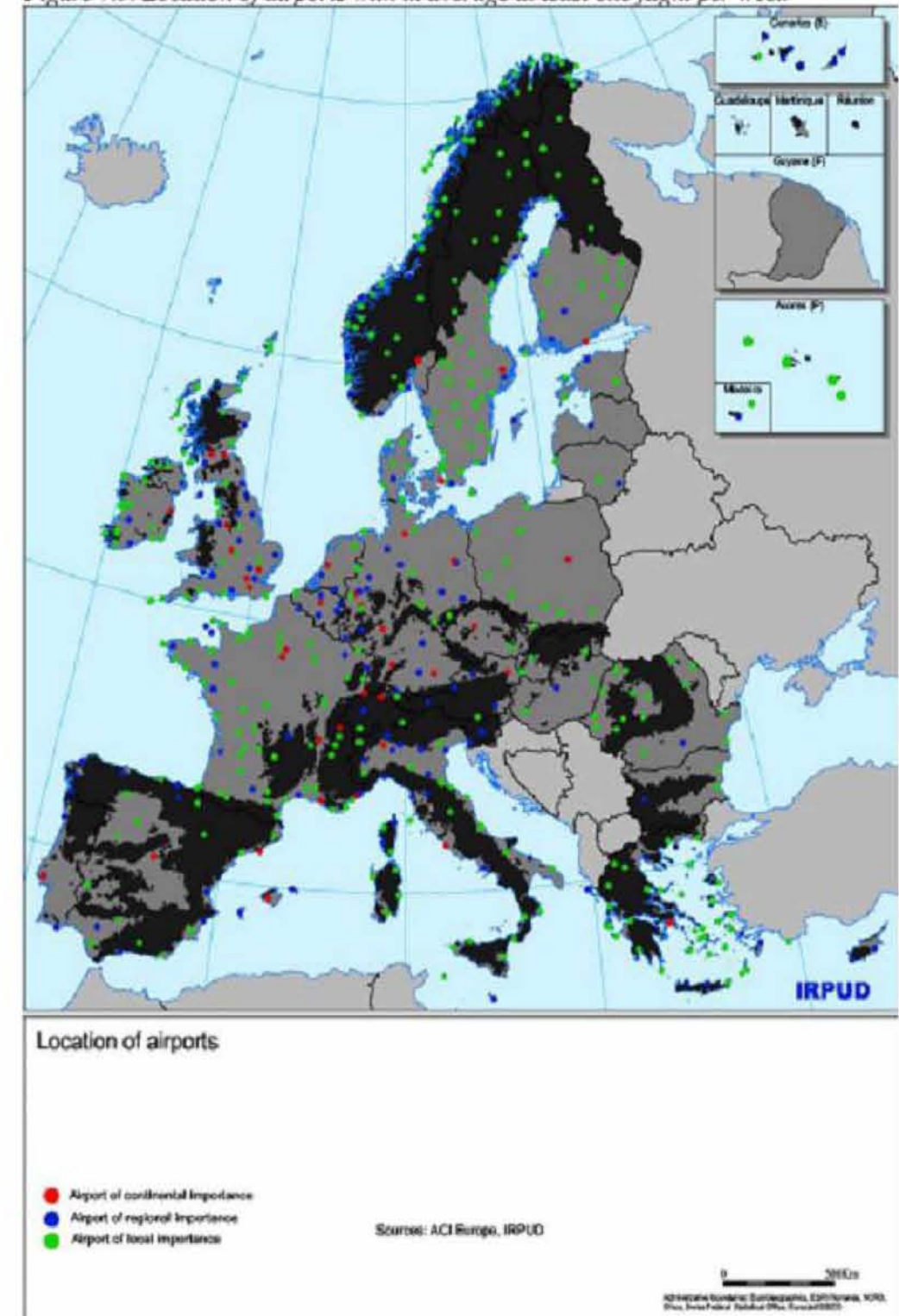

Figure 7.10. Relative proportion of airports in mountain and lowland areas

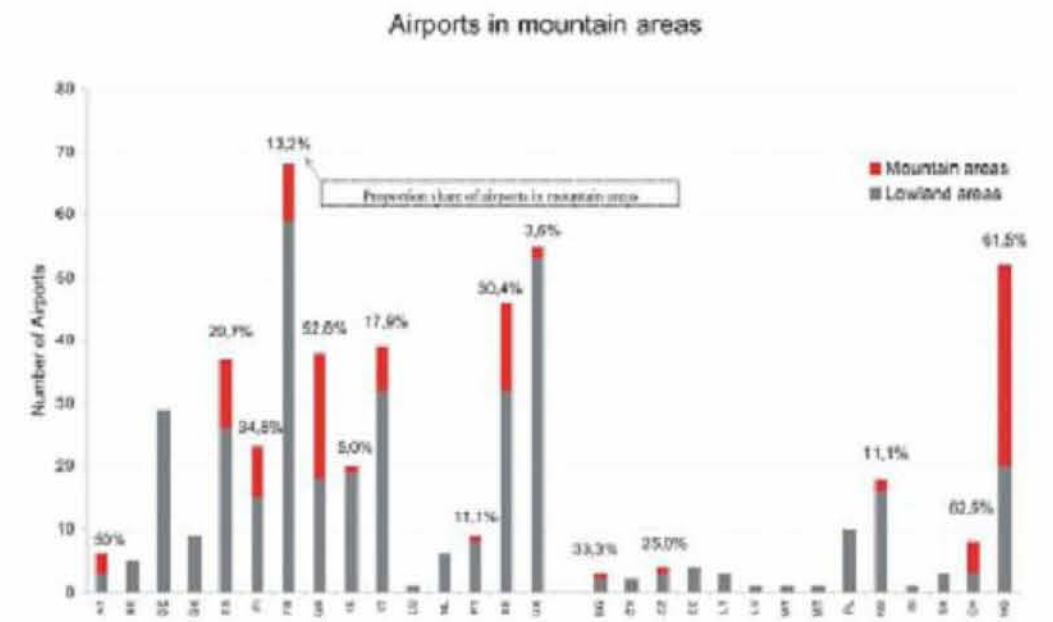

Figure 7.7. Traffic flows on E-roads in 1995

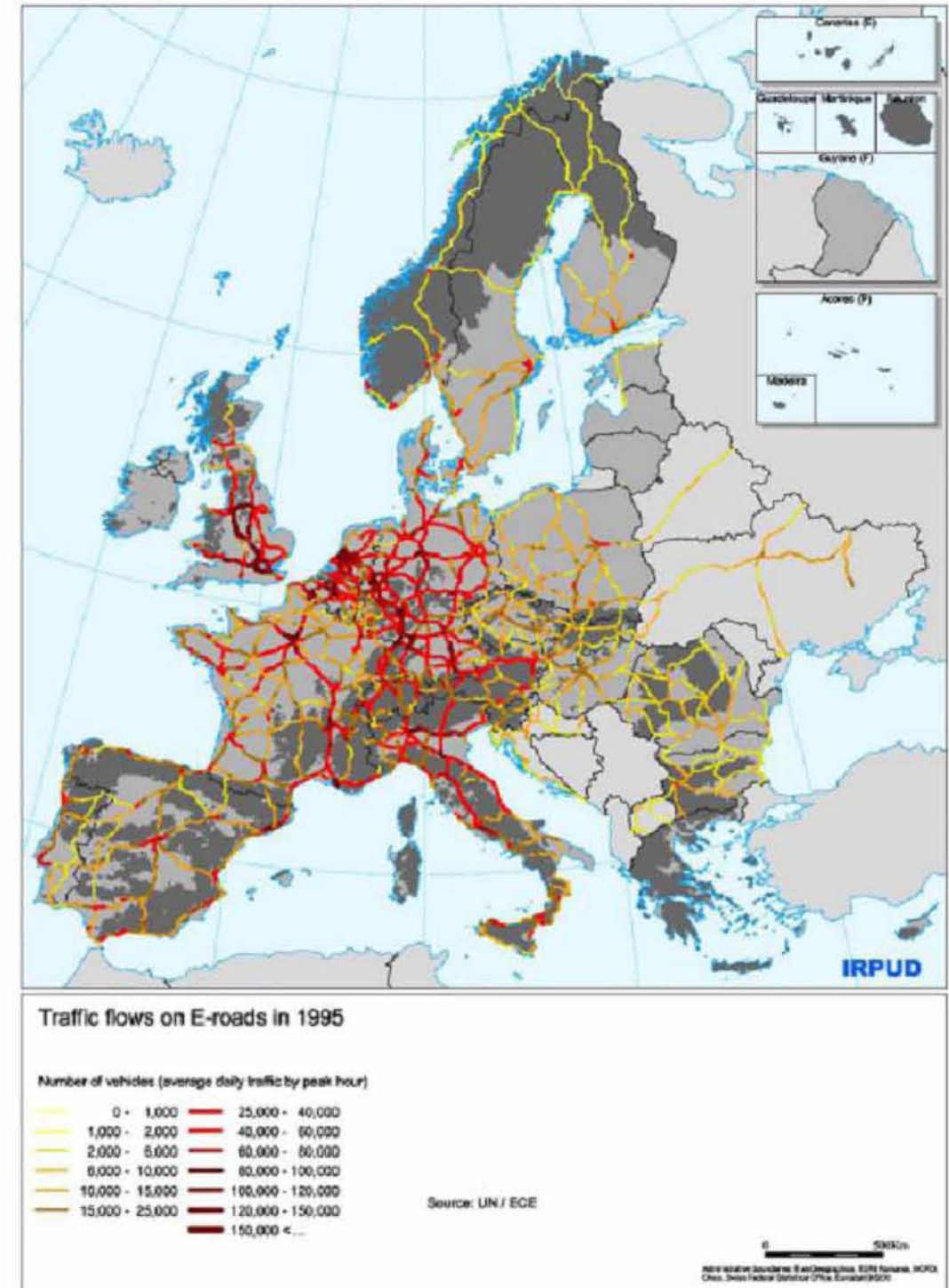

Figure 7.11. Potential accessibility to airports for mountain municipalities

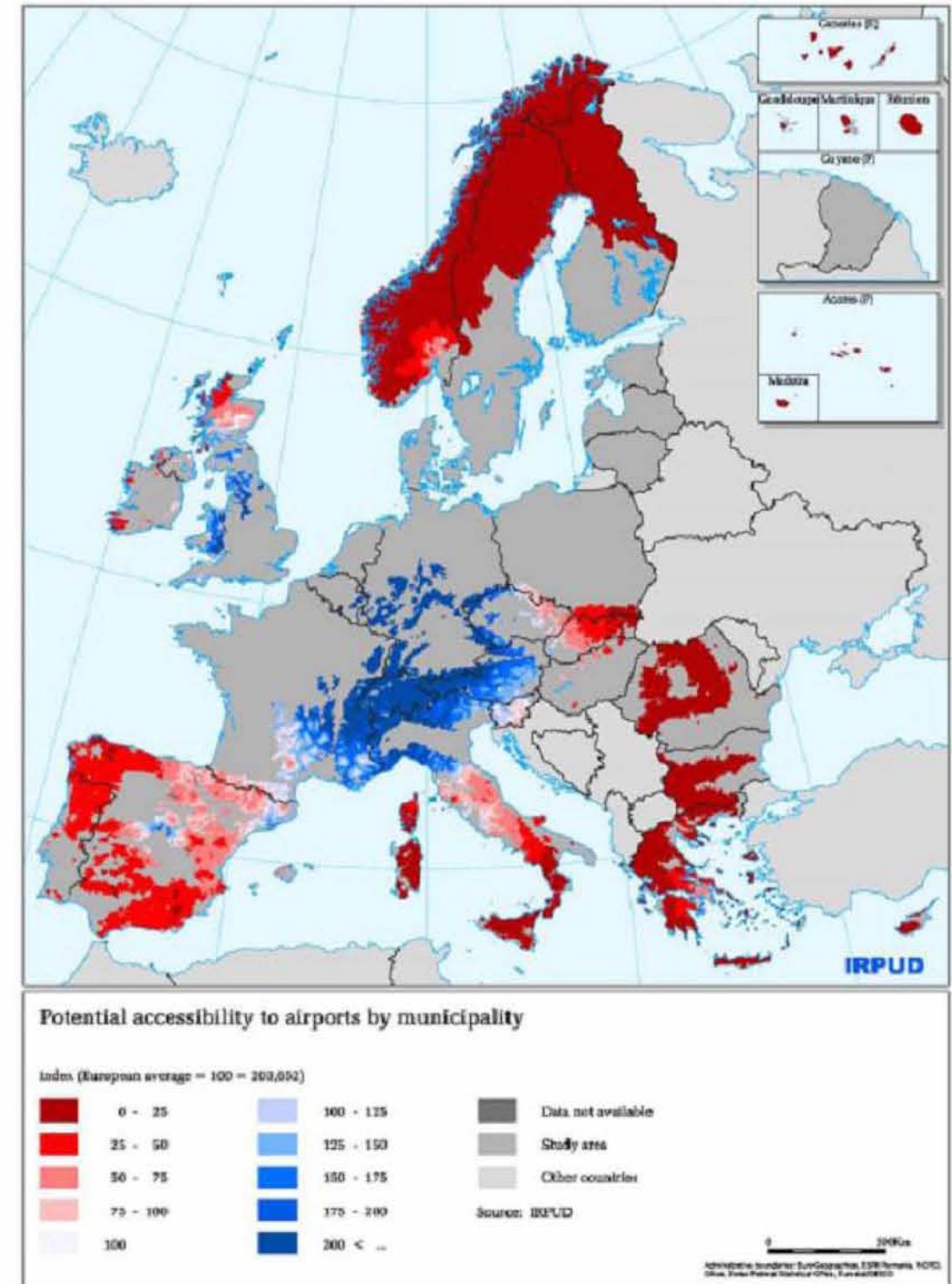

Figure 7.12. Massif population more than one hour from nearest airport

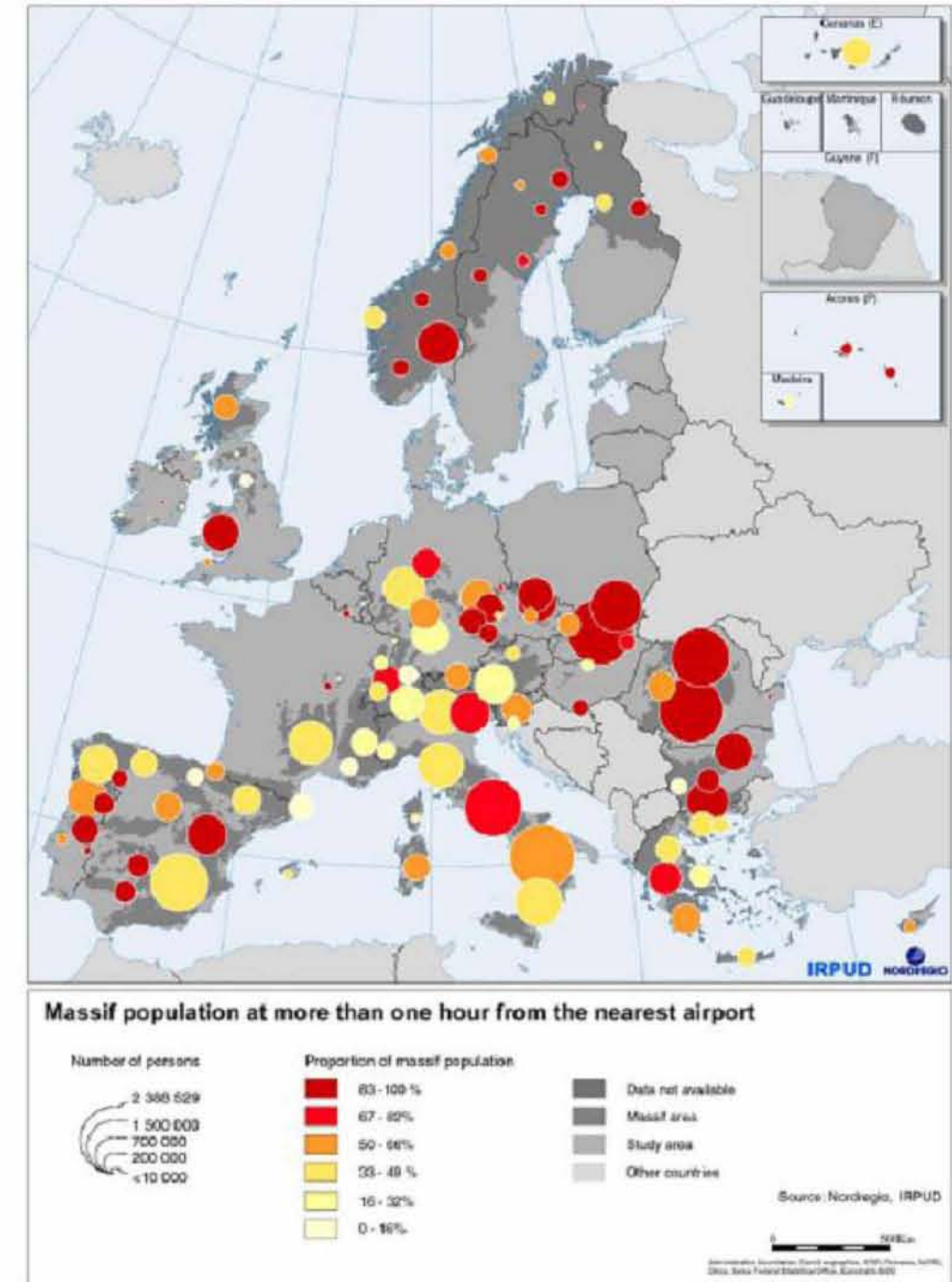

Figure 7.13. Number of airports per massif

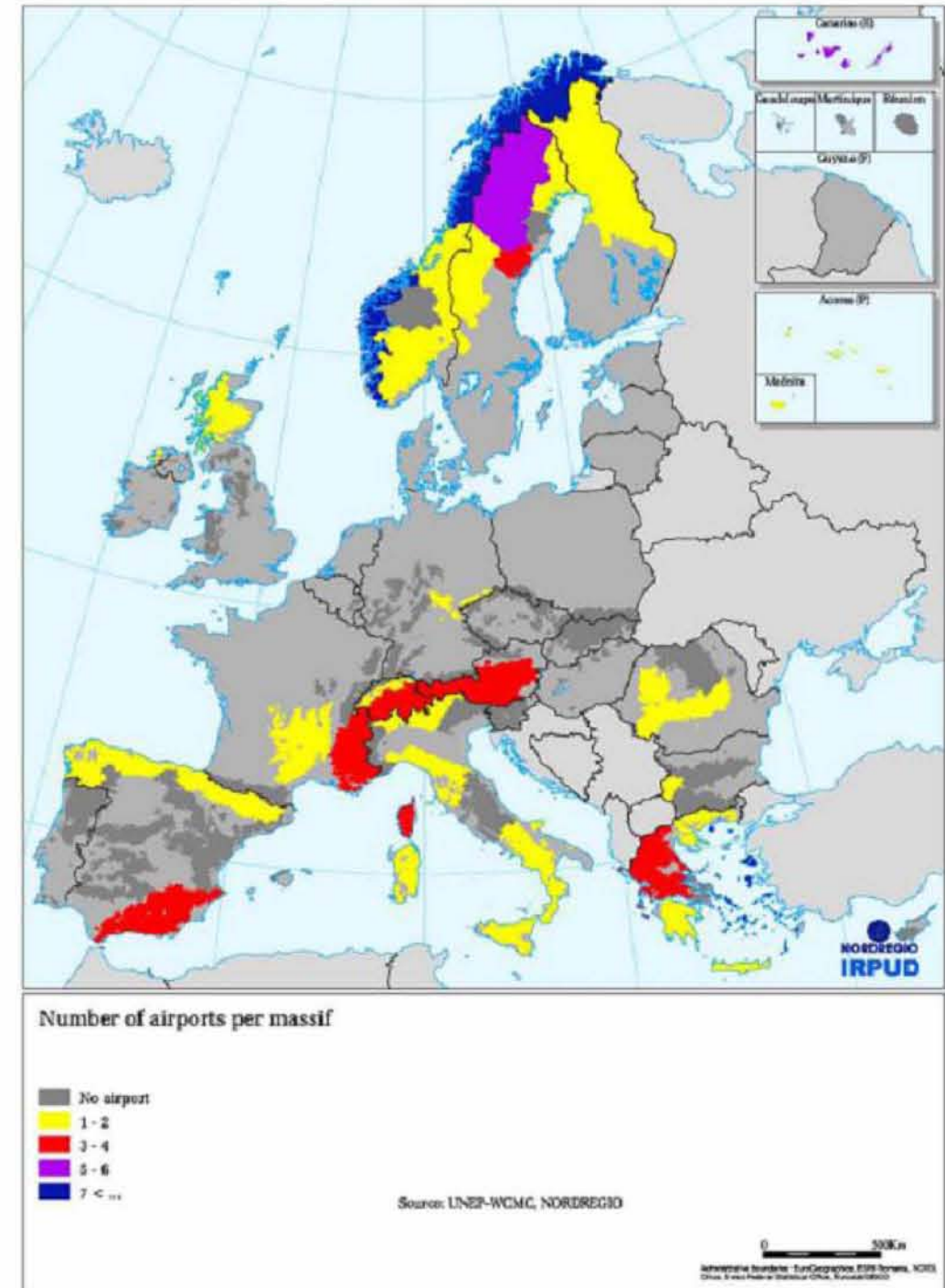

Figure 7.15. National distribution of universities in mountain areas, transition zones, and lowland areas

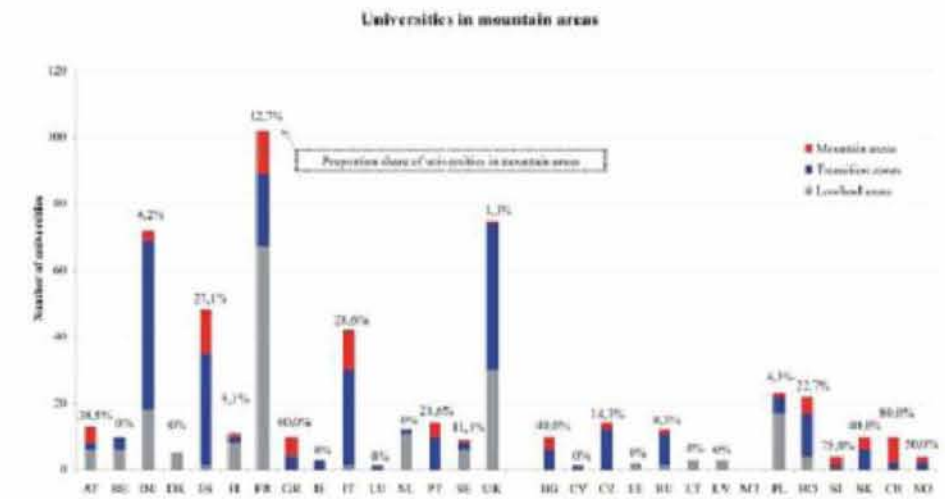

Figure 7.16 Potential accessibility to universities by mountain municipality

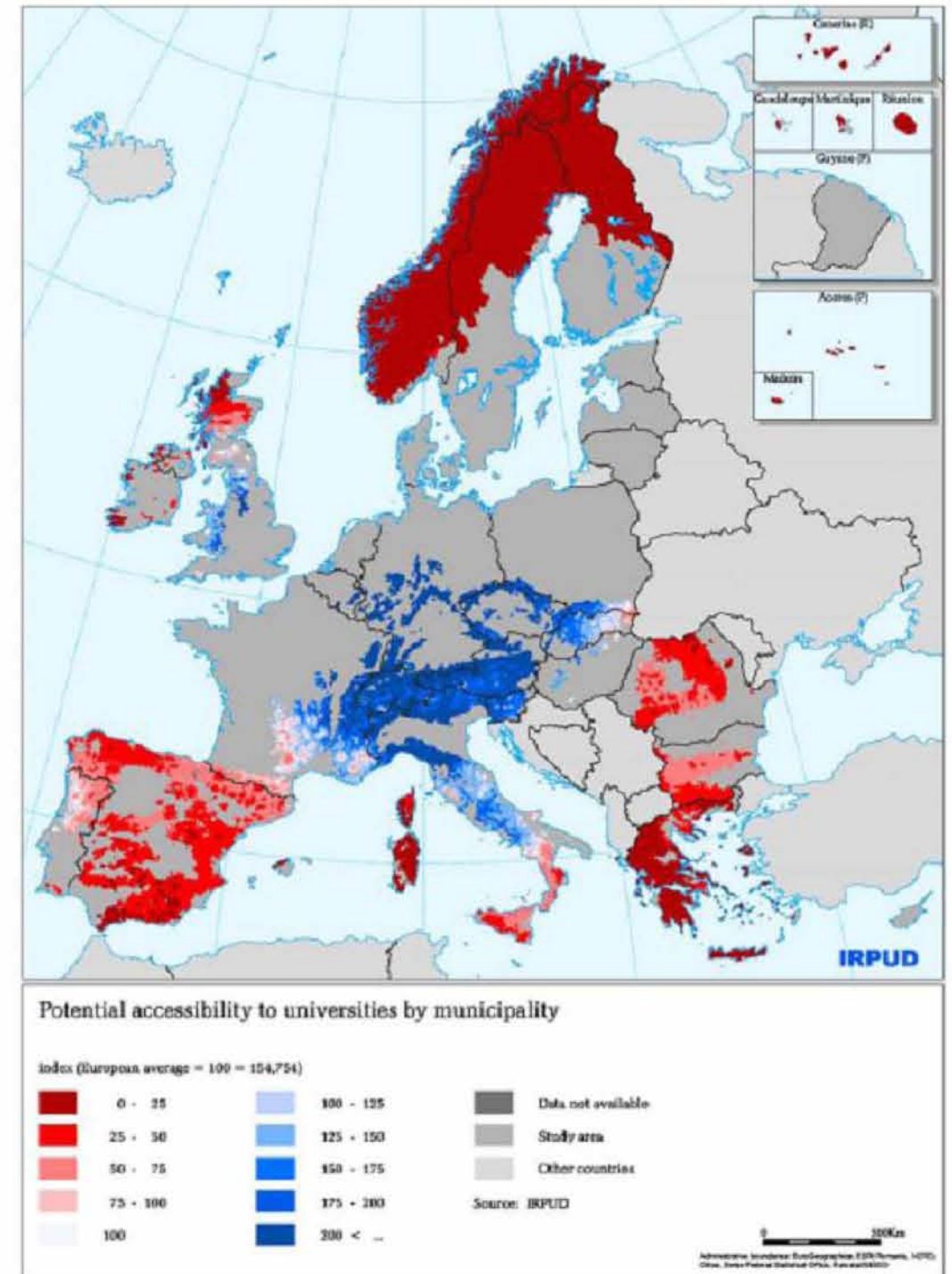

Figure 7.17. Massif population more than one hour from the nearest university

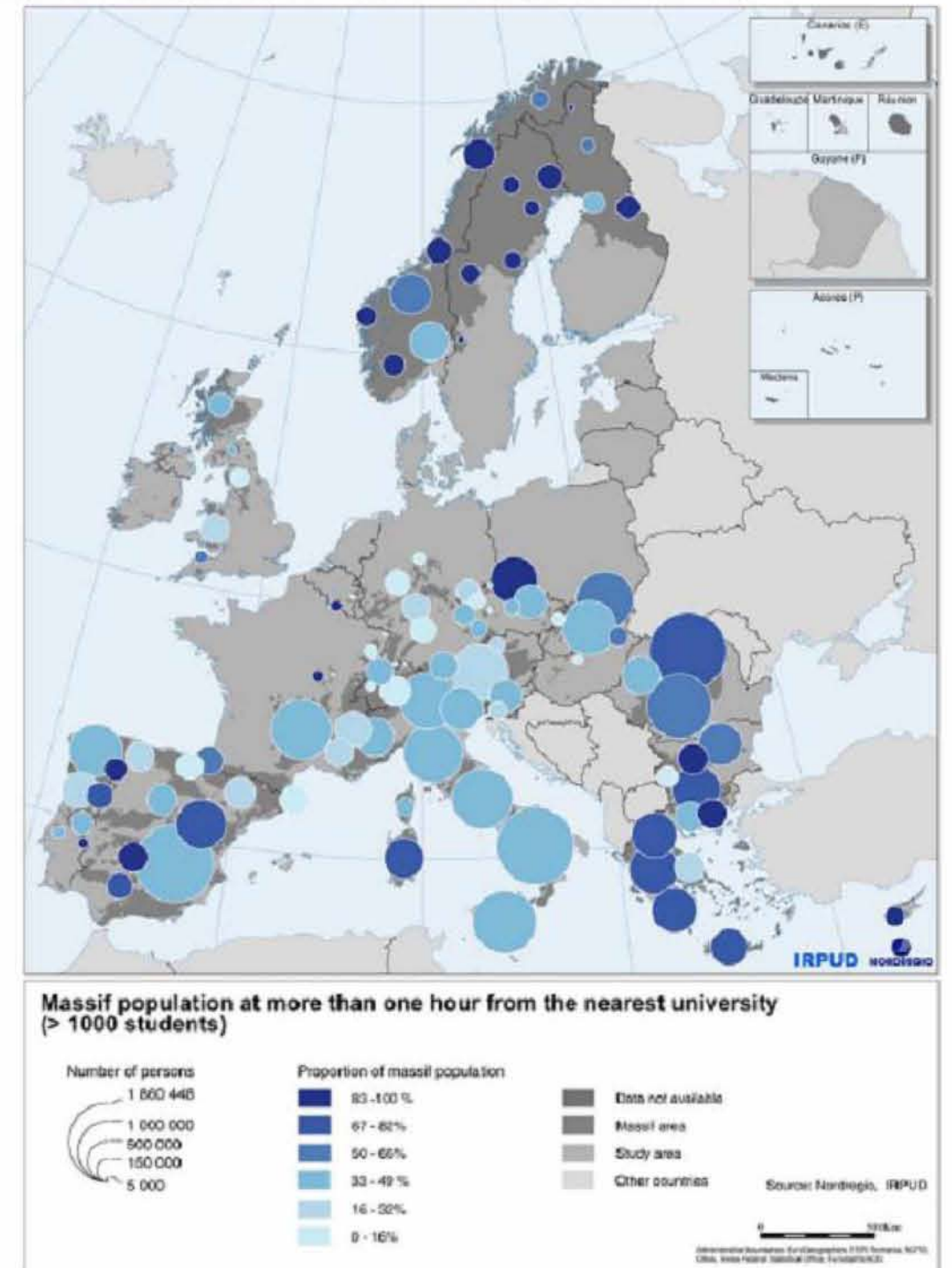

Figure 7.19. Location of hospitals with more than 300 beds

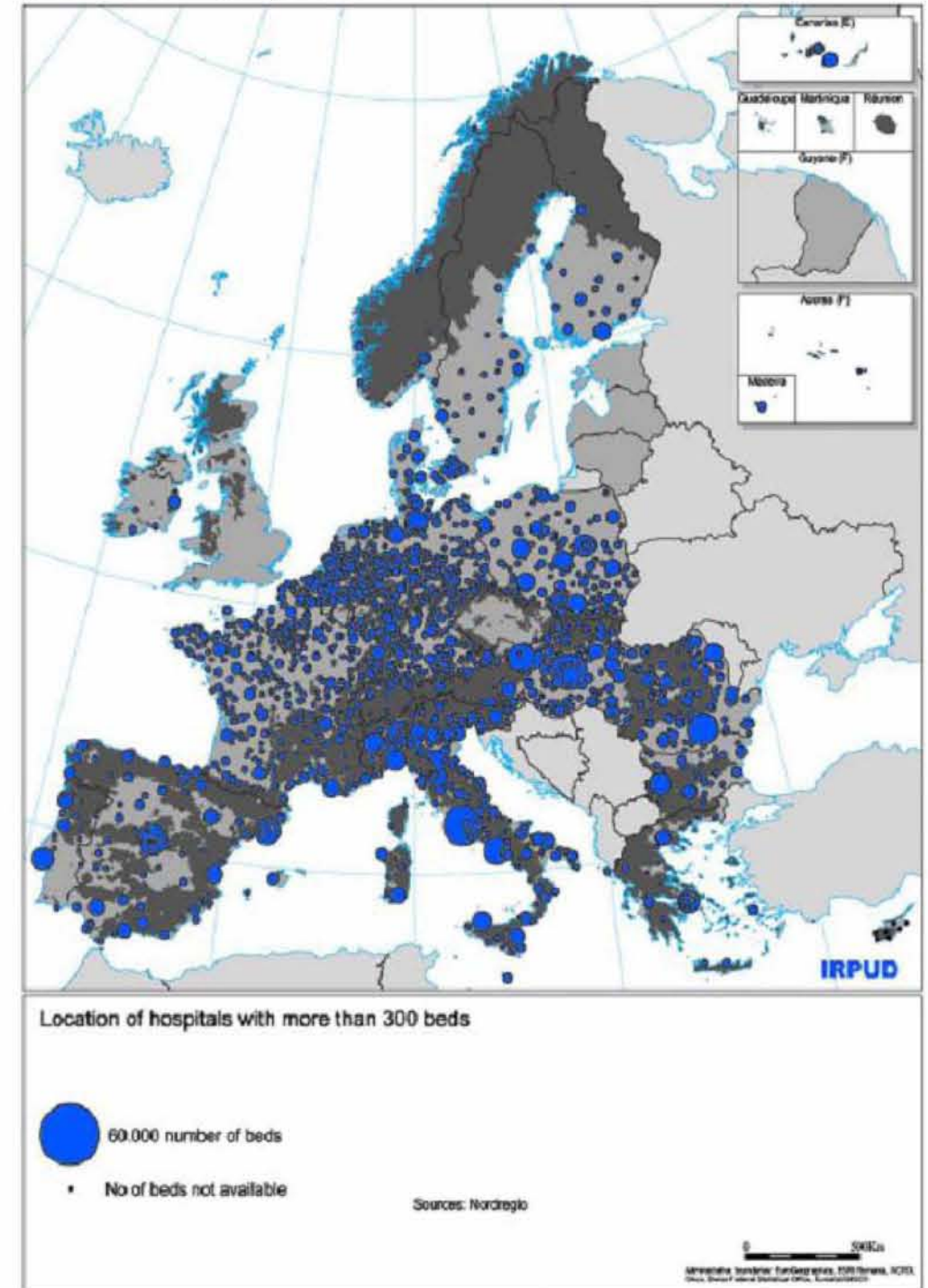

Figure 7.20. Number of hospitals per inhabitant (left) and number of hospital beds per inhabitant (right) by massif

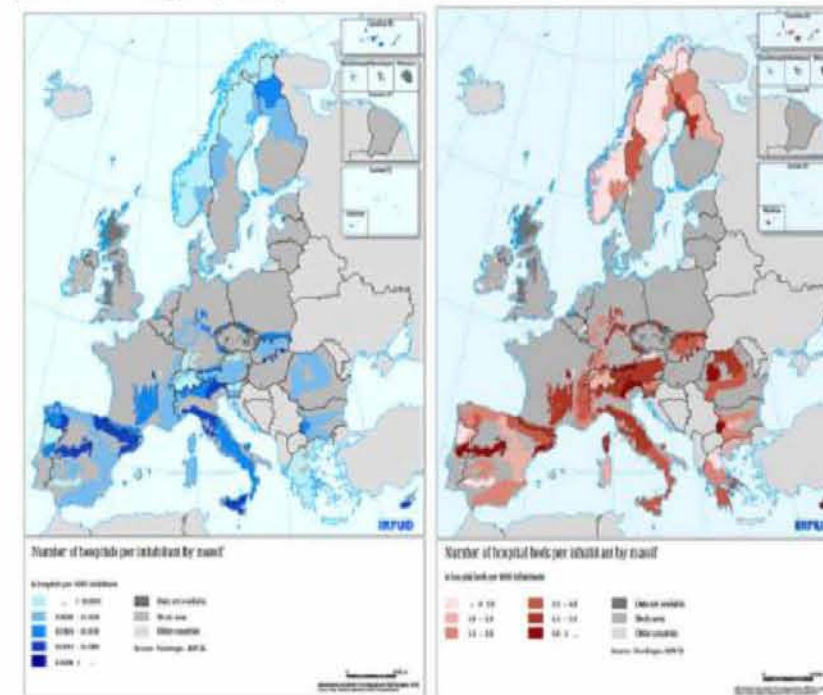

Figure 7.21. Number of hospitals by spatial category

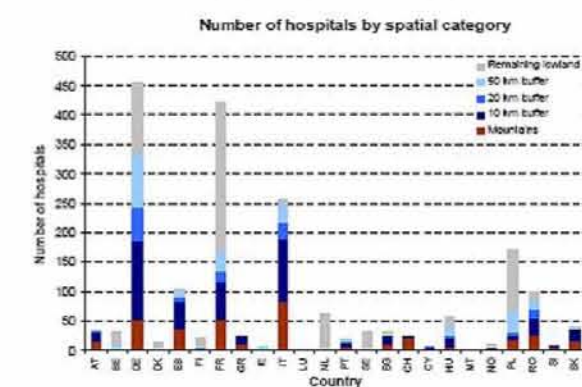

Figure 7.22. Average driving time to next hospital from mountain municipalities

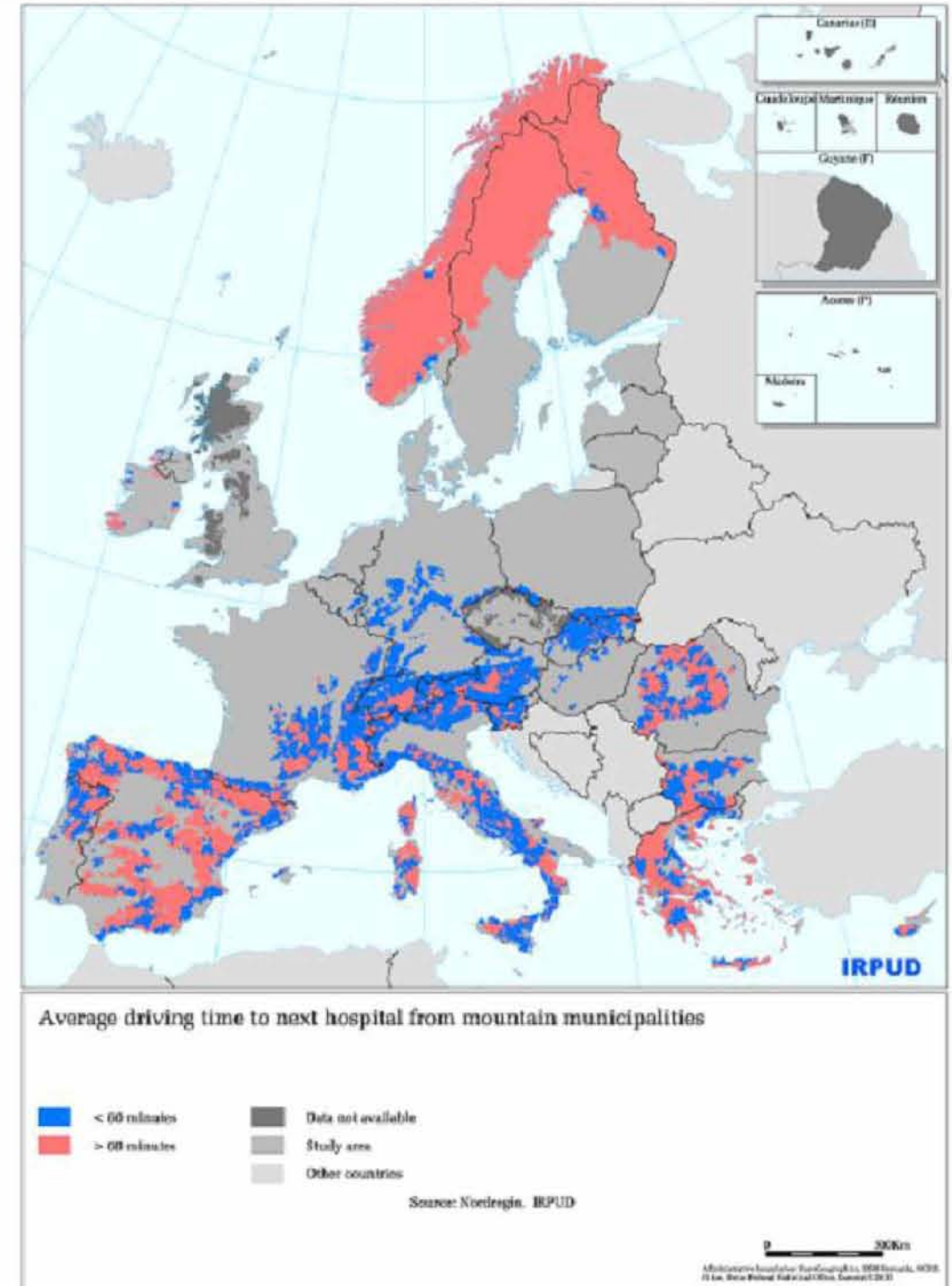

Figure 7.23. Number of persons at more than one hour from the nearest hospital

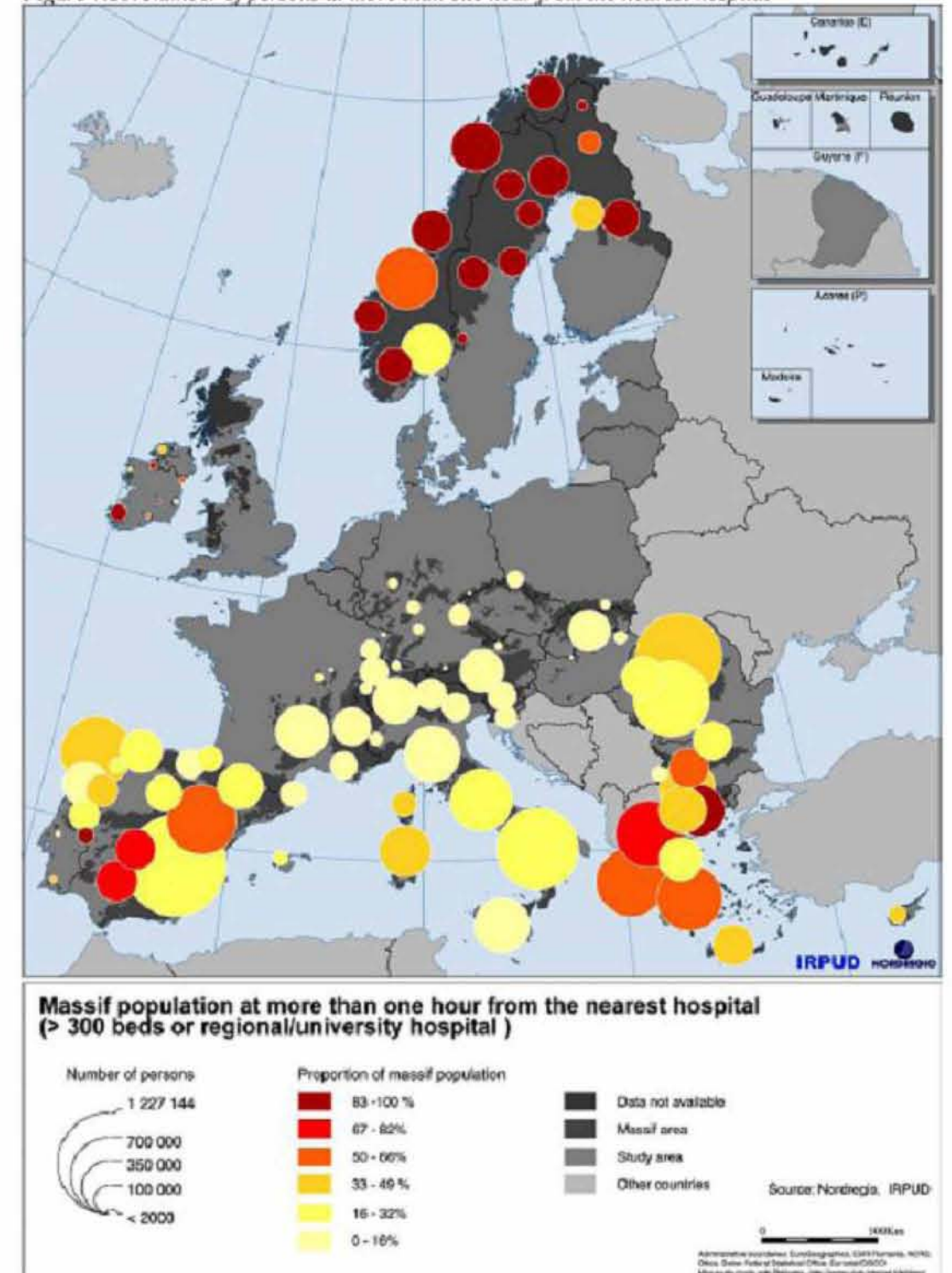

Figure 7.25. Density of ski slopes per massif

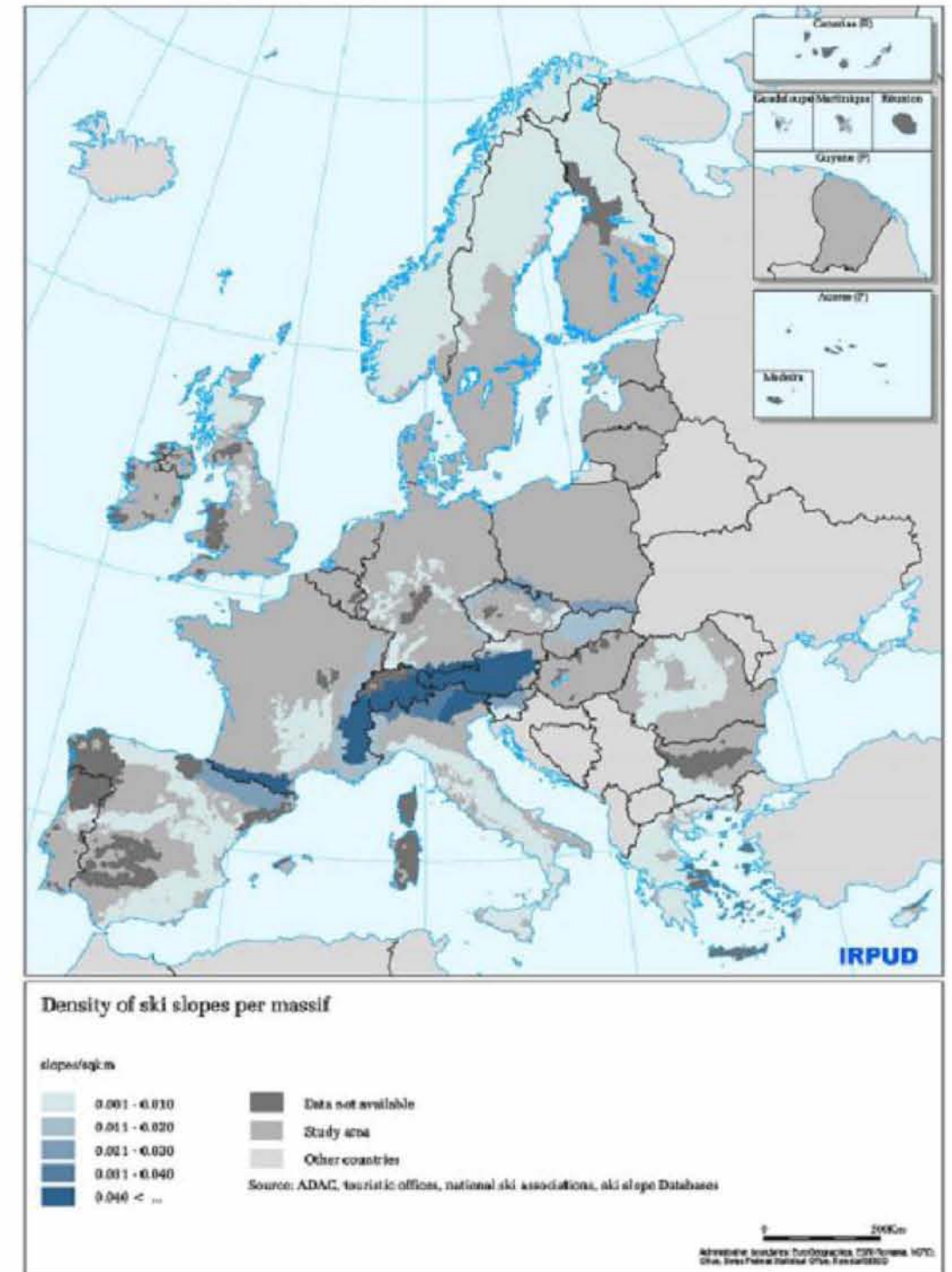
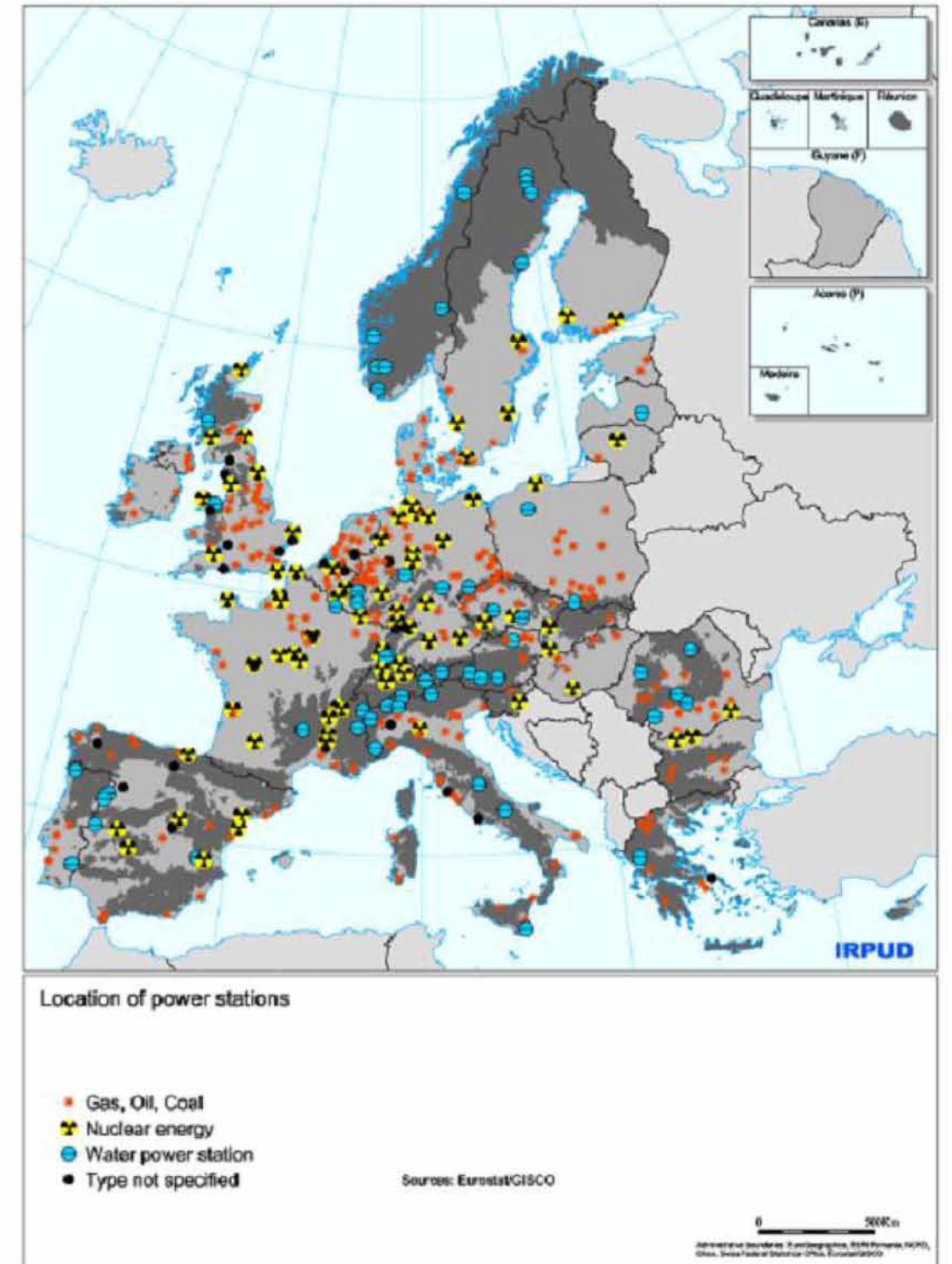

Figure 7.27. Location of power stations

8 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ⇒ Αθανασιάδης Ν., (1989) *Ελληνικά Δάση*, Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας, σελ. 14-17
- ⇒ Βαρβαρέσος Σ. και Σωτηριάδης Μ., (2004) *Ορεινοί όγκοι και τουρισμός: Μια χωρο-χρονική προσέγγιση*, Τουριστική Επιστημονική Επιθεώρηση : 1η έκδοση - Ιανουάριος 2004.
- ⇒ Γούσιος Δ., (2000) *Συστήματα διαχείρισης ορεινού χώρου: Νέες προσεγγίσεις και εφαρμογή σύγχρονων τεχνολογικών μεθοδολογιών*. Συλλογικός Τόμος: Δεκαεπτά κείμενα Για Το Σχεδιασμό, Τις Πόλεις και την Ανάπτυξη, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, σελ 389 - 408
- ⇒ Γούσιος Δ., (2002) *Οι Ορεινές Περιοχές στην Ελλάδα*. Ειδική Έκδοση ΕΧΡΟ-Περιβάλλον.
- ⇒ Γούσιος Δ., (2007) *Ανάπτυξη Αγροτικού Χώρου*, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, Βόλος
- ⇒ Γούσιος Δ., και Ντυκέν Μ., (2000) *Δημογραφικές εξελίξεις, Κοινωνικές Λογικές και νέες Χωρικότητες στον Υπαιθρο Χώρο*,
- ⇒ Δημητριάδης Ε. και Κουσιδώνης, Χ. *Βιωσιμότητα ενός Ορεινού Τοπικού Κέντρου: Ανάπλαση της Κεντρικής Περιοχής της Ελασσόνας*, 3ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο Μετσόβου «Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη στις Ορεινές Περιοχές, Θεωρία και Πράξη», 7-10 Ιουνίου 2001, Μέτσοβο, 2004.
- ⇒ ΕΣΥΕ (1993), *Έρευνες Διάρθρωσης των Γεωργικών Εκμεταλλεύσεων*
- ⇒ Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας: Νόμος 3208/2003, ΦΕΚ 303 Α (24/12/2003)
- ⇒ Ζαμπέλης Χ. και Γιαλύρη Θ., (2001), *Ο χωροταξικός σχεδιασμός ως εργαλείο διαφοροποίησης και αναβάθμισης των ορεινών περιοχών του εθνικού χώρου και δημιουργίας νέας εταιρικής σχέσης πόλης υπαίθρου* 3ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο Μετσόβου «Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη στις

- Ορεινές Περιοχές, Θεωρία και Πράξη», 7-10 Ιουνίου 2001, σελ. 79-140, Μέτσοβο, 2004
- ⇒ Ζιώγανας Χρ., (1999) *Διάρθρωση της Προσφοράς της Αγροτικής Παραγωγής με Ορίζοντα το 2010*. Στο Η Ελληνική Γεωργία προς το 2010, Επιμ. Ν. Μαραβέγιας, Εκδόσεις Παπαζήση/ Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, σελ. 33-77
- ⇒ Κεμίδης, Κ., 1995. Δασική Ιδιοκτησία. Εκδ. Αντ. Σακκουλά, Αθήνα-Κομοτηνή.
- ⇒ Καρανικόλας, Π. και Μαρτίνος Ν., (1999) *Χωρική Διαφοροποίηση της Ελληνικής Γεωργίας με Ορίζοντα το 2010*. Στο "Η Ελληνική Γεωργία Προς το 2010", Επιμ. Ν. Μαραβέγιας, Εκδόσεις Παπαζήση / Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, σελ. 245-292.
- ⇒ ΚΕ.ΠΑ.ΜΕ(Κέντρο Χωροταξικών – Πολεοδομικών και αρχιτεκτονικών Μελετών Γρηγόρης Διαμαντόπουλος & Συνεργάτες Ε.Ε. Μελετών) και Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε, 2000. *Στρατηγικό Πλαίσιο Κατευθύνσεων για την Ανάπτυξη του Χιονοδρομικού Τουρισμού στην Ελλάδα*.
- ⇒ ΚΕΠΕ, (1989) *Εκθέσεις για το Πρόγραμμα 1988-1992: Δασοπονία*. Αθήνα.
- ⇒ Κοκκώσης Χ., (2005) *Ο Τουρισμός ως Μοχλός Περιφερειακής Ανάπτυξης*, Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου – Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης 2007 – 2013, 4-5 Ιουλίου 2005
- ⇒ Κυρίτσης Ι. και Ταμπάκης Ν., (2004) *Μελέτη πληθυσμιακής μεταβολής σε ορεινές- μειονεκτικές περιοχές μια έρευνα στο Νομό Πιερίας*, Πρακτικά 17 ου Πανελληνίου Συνεδρίου Στατιστικής (2004), σελ. 275-283, Ελληνικό Στατιστικό Ινστιτούτο
- ⇒ Μιχαηλίδου Ε. και Ρόκος Δ., (2001) *"Πολιτική γης για την Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των ορεινών περιοχών στους τομείς της γεωργίας, κτηνοτροφίας και δασοπονίας"*, 3ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο Μετσόβου «Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη στις Ορεινές Περιοχές, Θεωρία και Πράξη», 7-10 Ιουνίου 2001, σελ. 209-250, Μέτσοβο, 2004.
- ⇒ Ο.Ο.Σ.Α(2000) *Αγροτικές Και Ορεινες Περιοχες Στις Χωρες Του Ο.Ο.Σ.Α*.

- ⇒ Παπαδημάτου Α. και Ρόκος Δ., (2001) "*Βιώσιμη και Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη στις ορεινές περιοχές της Ελλάδας και του κόσμου*", 3ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο Μετσόβου «*Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη στις Ορεινές Περιοχές, Θεωρία και Πράξη*», 7-10 Ιουνίου 2001, σελ. 141-171, Μέτσοβο, 2004.
- ⇒ Παπαναστάσης, Β., (1994). *Σχέσεις Κτηνοτροφίας και Φυσικού Περιβάλλοντος στον Ορεινό και Ημιορεινό Χώρο*. Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου: «*Κτηνοτροφική Πολιτική. Θέσεις – Προσανατολισμοί*». Ιωάννινα 10-12 Νοεμβρίου 1994, ΓΕΩΤΕΕ, Θεσσαλονίκη.
- ⇒ Ρόκος Δ., (2000) "*Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη στις ορεινές περιοχές. Θεωρία και πράξη*", 3ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο Μετσόβου «*Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη στις Ορεινές Περιοχές, Θεωρία και Πράξη*», 7-10 Ιουνίου 2001, σελ. 79-140, Μέτσοβο, 2004.
- ⇒ Ρόκος Δ., (2001) "*Θεμελιώδεις προϋποθέσεις για ένα σχέδιο αξιοβίωτης Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης. Η περίπτωση μιας ελληνικής περιφέρειας. Από τη θεωρία στην πράξη*", Πρακτικά Συνεδρίου "*Εξουσία και Κοινωνίες στη Μεταδιπολική Εποχή*", Χανιά 25-27 Αυγούστου 2000, Τομέας Φιλοσοφίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, σελ. 173-196, Ιωάννινα, 2001.
- ⇒ Σούτσας Κ. και Κότιος Α., (2006) *Ανάπτυξη Ορεινών Περιοχών : Ανάλυση και Πολιτική*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, Βόλος
- ⇒ Τσίππρας Κ., (2001) *Ο Ελληνικός ορεινός χώρος ως και η φύση του ως «Όλον»*, 3ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο Μετσόβου «*Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη στις Ορεινές Περιοχές, Θεωρία και Πράξη*», 7-10 Ιουνίου 2001, σελ. 79-140, Μέτσοβο, 2004
- ⇒ Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε, ΠΙΝΔΟΣ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, (2000) *Μελέτη Στρατηγικού Προγράμματος Δράσης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών*, Έκθεση Β' Φάσης,
- ⇒ Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., (2000). *Οι Δυναμικές των Ορεινών και Προβληματικών Περιοχών στο Πλαίσιο των Γενικότερων Εξελίξεων και Μετασχηματισμού του Αγροτικού Χώρου*. Χωροταξική Μελέτη. Αθήνα.

- ⇒ Υπουργείο Γεωργίας, (2001) *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Αγροτική Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000-2006»*, Αθήνα
- ⇒ Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων - Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος – Διεύθυνση Χωροταξίας, 2000. Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
- ⇒ Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης Και Τροφίμων- Διεύθυνση Βιολογικής Γεωργίας, (2006) *Η βιολογική γεωργία & κτηνοτροφία στην Ελλάδα το 2004*, Αθήνα
- ⇒ Χριστοπούλου Ο., (1999) *Οι Ορεινές – Μειονεκτικές περιοχές στις χώρες του Νότου της ΕΕ*
- ⇒ Χριστοπούλου Ο., (2000) *Η περιβαλλοντική προστασία του αγροτικού χώρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Θεσμοί και εφαρμογές*, Συλλογικός Τόμος: Δεκαεπτά κείμενα Για Το Σχεδιασμό, Τις Πόλεις και την Ανάπτυξη, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, σελ 111- 125
- ⇒ Χριστοπούλου Ο., (2001) *Ανάπτυξη Αγροτικού Χώρου*, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, Βόλος

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ⇒ Baldock, D, Beaufoy, G, Brouwer, F, and Godeschalk, F(1996) *Farming at the Margins: Abandonment or Redeployment of Agricultural Land in Europe*. London/The Hague, Institute for European Environmental Policy (IEEP)/Agricultural Economics Research Institute (LEI-DLO).
- ⇒ Baldock, D, Dwyer, J, Lowe, P, Petersen, J-E and Ward, N (2001) *The Nature of Rural Development: Towards a Sustainable Integrated Rural Policy in Europe*. IEEP, London.
- ⇒ Becker, A. and Bugmann, H(2001), *Global Change and Mountain Regions, The Mountain Research Initiative*, IGBP Report Series, Stockholm.

- ⇒ Behringer J., Buerki R. και Fuhrer J., (2000) *Participatory integrated assessment of adaptation to climate change in Alpine tourism and mountain agriculture*, pp. 331–338, Netherlands
- ⇒ Bethe, F and Bolsius, E C A (Eds) (1995) *Marginalisation of Agricultural Land in the Netherlands*, Denmark and Germany. National Spatial Planning Agency, The Hague
- ⇒ BMLF, (1996) *Austrian memorandum on mountain and hill farming and forestry in Europe*, Brussels.
- ⇒ Buckwell A. et al(1997a) *Towards a Common Agricultural and Rural Policy for Europe*. Report of an Expert Group to CEC DG VI: Brussels.
- ⇒ Buckwell, A(1997b). *IfAgricultural economics in a brave liberal world*, in: *European Review of Agricultural Economics*, Vol. 24, Berlin, p. 339-358
- ⇒ Commission of European Communities - CEC (1988), *The Future of Rural Society*, COM(88)601 final/2, Brussels
- ⇒ Crabtree, R., Hanley, N., Macdonald, D(2002), *Non-market Benefits Associated with Mountain Regions*, CJC Consulting, Aberdeen
- ⇒ Dax, T(1997), *Mountain Policies in Austria – experiences and outlook on an integrated policy approach*, intervento al seminario internazionale “Quale futuro per l’agricoltura montana in Europa: politiche di sviluppo, di sostegno o di tutela”, 7 ottobre, Milano, 13 pp.
- ⇒ Dax, T(1998), *Responding to ecological sensitivity of less-favoured areas: a challenge to rural development*, paper at the Conference on Biodiversity and a Sustainable Countryside, 9 –10 March, London, 8 pp.
- ⇒ Dax, T., (2001) *Mountain Research and Development: Endogenous Development in Austria's Mountain Regions*. From a Source of Irritation to a Mainstream Movement, pp. 231–235, Vienna
- ⇒ Dax, T., (2002). *Research on mountain development in Europe: Overview of issues and priorities*: Federal Institute for Less-Favoured and Mountainous Areas, Vienna

- ⇒ Dax, T., (2004) *The impact of EU policies on mountain development in Austria*, International Conference Europe at the Margins: EU Regional Policy, Peripherality and Rurality 15 – 16 April 2004 Angers
- ⇒ Dax, T (2005) *The Redefinition of Europe's Less Favoured Areas*. Paper for 3rd Annual Conference - Rural Development in Europe, London, 15–16 November 2005.
- ⇒ Dax, T and Hellegers P (2000) *Policies for Less-Favoured Areas*, in Brouwer F, and Lowe, P (Eds) *CAP Regimes and the European Countryside, Prospects for Integrations between Agricultural, Regional and Environmental Policies*, pp179-197. OUP, Oxford.
- ⇒ Dax T. και Horokova G., (2002) *Co-operative strategies and institutional development in the Alpine pasture area: Teichalm-Sommeralm in Austria*, Proceeding of The Innovative Structures for the Sustainable Development of Mountainous Area (ISDEMA) seminar in Thessaloniki, Greece, 17-18 March 2002
- ⇒ Dax, T. και Wiesinger G., (1998) *Mountain Farming and the Environment: Towards Integration*. Perspectives for Mountain Policies in Central and Eastern Alps, Research Report No. 44 of Bundesanstalt für Bergbauernfragen, Vienna
- ⇒ European Commission (2002), *Mid-Term Review of the Common Agricultural Policy*, Brussels.
- ⇒ European Commission (2003), *A long term perspective for a sustainable agriculture*, Brussels.
- ⇒ European Communities, (2005) *Mountainous Areas of the European Union*, Belgium
- ⇒ Euromontana (2004) *Framework Document On The European Policies And The Mountains Working Document For The Fourth European Mountain Convention*
- ⇒ European Union, (1999) *European Spatial Development Perspective (ESDP)* (Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου)
- ⇒ Garcia-Ruiz, J. και Lasanta-Martinez, T., (1993) 'Land-use conflicts as a result of land-use change in the central Spanish Pyrenees: A review' in Mountain Research and Development Vol. 13, No 3, pp. 295-304

- ⇒ Hovorka, G., (1998α) *Policies for the Environment and Rural Development in the Mountain Area of Austria*, 38th Congress of the European Regional Science Association "Europe quo vadis? – Regional Questions at the Turn of the Century" 28 August – 1 September 1998, Vienna
- ⇒ Hovorka, G., (1998b) *The influence of agricultural policy on the structure of mountain farms in Austria*, Vienna
- ⇒ Kirner, L., Eder, M., Schneeberger, W(2002), *Strukturelle Merkmale der Biobetriebe 2000 in Österreich*, in: *Ländlicher Raum* no.1, Wien, pp.1-8.
- ⇒ Mountain Agenda, (2002) *Sustainable Development in Mountain Areas: The Need for Adequate Policies and Instruments*. Buri Druck AG, Berne, Switzerland
- ⇒ Nordregio Report (2004), *Mountain areas in Europe, Analysis of mountain areas in EU Member States, acceding and other European countries*, Vol.1, Stockholm.
- ⇒ ÖROK (1991), *Austrian Government*, Vienna
- ⇒ ÖROK (1996), *Austria within the framework of spatial development policy in Europe*, Serien No. 125, Vienna
- ⇒ OECD (1994), *The contribution of amenities to rural development*, Paris
- ⇒ OECD (1996), *Amenities for Rural Development. Policy Examples*, Paris
- ⇒ OECD (1998), *Rural Amenity in Austria. A Case Study of Cultural Landscape*, Paris, 115 pp
- ⇒ OECD (2002), *Territorial Reviews Tzoumerka Greece*, Paris.
- ⇒ Pregernig M. και Weiss G., (1998) *Forest Policy in Austria: Policy Making by the Sector for the Sector* , Paper presented at the European Regional Meeting on "The Underlying Causes of Deforestation and Forest Degradation in Europe" 28-29 October, Bonn, Germany
- ⇒ Tamme O., (2004) *The Less- favoured area (LFA) scheme in study area "Bludenz- Bregenzer Wald"*, Vienna.

⇒ United Nations Conference on Environment and Development - UNCED (1992),
AGENDA 21, Chapter, Managing Fragile Ecosystems: Sustainable Mountain
Development, Rio de Janeiro.